

Универзитет у Београду
Факултет политичких наука

Мирела М. Лончар

**Организација исламске сарадње у савременим
међународним односима: од меке моћи до
чврстог изазова**

докторска дисертација

Београд, 2026. година

**UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF POLITICAL SCIENCES**

Mirela M. Lončar

**THE ORGANISATION OF ISLAMIC COOPERATION IN
CONTEMPORARY INTERNATIONAL RELATIONS:
FROM SOFT POWER TO HARD CHALLENGE**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2026.

МЕНТОР:

Проф. др Марко Вековић, ванредни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ ЗА ОДБРАНУ:

Датум одбране: _____

ЗАХВАЛНИЦА

Овим путем изражавам захвалност свом ментору, професору др Марку Вековићу.

Посебну захвалност дугујем професору др Мирољубу Јевтићу, оснивачу научне дисциплине „политикологија религије“, професорима и колегама са Факултета политичких наука, Бојану Панаотовићу, директору Културног центра Новог Сада, Српској православној цркви, оцу Радивоју Панићу и оцу Дарку Николићу, свим саборцима и полазницима Призренске летње духовне школе, др Сандри Раденовић и Зорици Павичић на великој помоћи, свим мојим колегама из Министарства привреде, као и свима који су чинили део мог академског путовања.

Безграничну захвалност дугујем својој породици и пријатељима на вери и љубави коју су ми пружали у пустоловини и подвигу који сам остварила захваљујући њима. Богу хвала на свему.

Ову дисертацију посвећујем својој мајци Сњежани, брату Младену, деди Јакову, као и свом вољеном сину Луки у нади да ће се увек борити за своје снове.

Изузетно поштовање и захвалност дугујем својој бакици Надици и свом деди Јакову који су ме, заједно са мајком, подигли и учинили особом каква сам данас.

Мирела Лончар

ОРГАНИЗАЦИЈА ИСЛАМСКЕ САРАДЊЕ У САВРЕМЕНИМ МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА: ОД МЕКЕ МОЋИ ДО ЧВРСТОГ ИЗАЗОВА

Сажетак

Дисертација под називом Организација исламске сарадње у савременим међународним односима: од меке моћи до чврстог изазова истражује утицај транснационалних религијских актера на међународни поредак и на међународну арену. Ова студија анализира деловање Организације исламске сарадње, највеће исламске међународне организације и настоји да прикаже на који начин овај транснационални исламски актер ради на стварању транснационалног друштва које не познаје територијалне границе – Уме. У намери да формира Уму овај исламски актер ради на стварању алтернативног међународног поретка и то нудећи свој систем вредности и права, који се у потпуности разликује од актуелног поретка и Организације Уједињених нација која га одржава.

Такође, овај транснационални религијски актер производи и бројне политичке последице, како у земљама које представљају његове државе чланице, тако и у онима које то нису. Циљ ове тезе јесте да укаже на чињеницу да деловање транснационалног верског актера, Организације исламске сарадње, представља изазов за међународну арену.

Како бисмо јасније разумели понашање транснационалних религијских актера на глобалу, у дисертацији се испитују четири студије случаја: питање Палестине, питање Кашмира, положај муслимана у Босни и Херцеговини, као и рад на унапређивању исламске акције на тзв. Косову.

Такође, теза нуди и анализу унутрашњег стања Организације исламске сарадње која се суочава са бројним изазовима, међу којима је најдоминантнији изазов питање остваривања јединства унутар Уме.

Кључне речи: Организација исламске сарадње, транснационални религијски актери, Ума, међународни поредак, политикологија религије

Научна област: политичке науке

Ужа научна област: политичка теорија, политичка историја и методологија политичких наука

УДК: 329.3::28(043.3)

THE ORGANISATION OF ISLAMIC COOPERATION IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL RELATIONS: FROM SOFT POWER TO HARD CHALLENGE

Abstract

The dissertation entitled *The Organisation of Islamic Cooperation in Contemporary International Relations: From Soft Power to Hard Challenge* explores the influence of transnational religious actors on the international order and the international arena. This study analyzes the activities of the Organisation of Islamic Cooperation, the largest Islamic international organization, and seeks to present how this transnational Islamic actor works to create a transnational society that knows no territorial boundaries – the Ummah. In order to form the Ummah, this Islamic actor is working to establish an alternative international order by offering its own system of values and rights, which is completely different from the current order and the United Nations that maintains it.

This transnational religious actor also produces numerous political consequences both in the countries that are its member states and in those that are not. The aim of this thesis is to point out the fact that the actions of the transnational religious actor, the Organisation of Islamic Cooperation, pose a challenge to the international arena.

In order to more clearly understand the behavior of transnational religious actors globally, the dissertation examines four case studies: the Question of Palestine, the Question of Kashmir, the position of Muslims in Bosnia and Herzegovina, and the work to advance Islamic action in the so-called Kosovo.

The thesis also offers an analysis of the internal state of the Organisation of Islamic Cooperation, which faces numerous challenges, among which the most dominant challenge is the issue of achieving unity within the Ummah.

Key words: The Organisation of Islamic Cooperation, Transnational religious actors, Ummah, International order, the Politology of Religion

Scientific area: Political Science

Subfield: Political theory, political history and political science methodology

UDC: 329.3::28(043.3)

СПИСАК СЛИКА

- Слика Број: 1, Приказ мапе држава чланица Организације исламске сарадње (зелено) и држава посматрача унутар Организације исламске сарадње (плаво).
- Слика Број 2: Мапа Кипра након 1974. године
- Слика Број: 3, Мапа Уједињене Кипарске Републике (Прилог 2 Анановог плана за Кипар, март 2004. године)
- Слика Број: 4, Мапа Палестине под Британским мандатом
- Слика Број: 5, План о подели Палестине са економском унијом, 29. новембар 1947. године
- Слика Број: 6, Град Јерусалим, предложене границе 1947. година
- Слика број: 7, Мапа окупираних територија од стране Израела након јуна 1967. године
- Слика Број: 8, Предложена концептуална мапа Државе Израел
- Слика Број: 9, Предложена концептуална мапа Државе Палестине
- Слика број: 10, Приказ мапа Палестине од 1917. године, када је Палестина била под мандатом Велике Британије, до концептуалне мапе 2020. године, коју је предложио председник САД Доналд Трамп у свом мировном плану
- Слика Број: 11, Приказ истраживања - већина белих евангелиста који одобравају како Трамп врши свој посао
- Слика Број: 12, Приказ истраживања - 7 од 10 белих евангелиста оцењују етику званичника Трампове администрације као сјајну или добру
- Слика Број: 13, Приказ истраживања - 57% белих евангелиста кажу да верују Трамповим речима више него речима претходних председника
- Слика Број: 14, Приказ линије прекида ватре (Ceasefire Line – CFL) 1949. године
- Слика Број: 15, Приказ мапе линије контроле (Line of Control – LOC)
- Слика Број: 16, Политичка мапа региона Кашмир који је подељен на две административне територије Џаму и Кашмир, и Ладак
- Слика број: 17, Приказ мапе Босне и Херцеговине
- Слика Број 18, Приказ мапе Босне и Херцеговине, која се састоји од Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске, према Дејтонском мировном споразуму, 1995. године
- Слика број: 19, Приказ мапе Косова и Метохије

Садржај

ЗАХВАЛНИЦА	iv
Сажетак	v
Abstract	vi
СПИСАК СЛИКА	vii
УВОД	1
I ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА	7
1. Истраживачки проблем.....	7
2. Преглед литературе.....	9
3. Транснационални религијски актери и мека моћ.....	12
4. Организација исламске сарадње као транснационални религијски актер.....	14
5. Концепт Уме – заједнице свих муслимана.....	19
II ОДНОС ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСЛАМСКЕ САРАДЊЕ СА МЕЂУНАРОДНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА	27
1. Организација исламске сарадње као уникатна међународна организација.....	27
1.1 Повеља Организације исламске сарадње.....	31
1.2 Структура Организације исламске сарадње.....	35
2. Међународне организације посматрачи у Организацији исламске сарадње.....	38
2.1 Покрет несврстаних земаља и Организација исламске сарадње.....	39
2.2 Арапска лига и Организација исламске сарадње.....	39
2.3 Афричка лига и Организација исламске сарадње.....	42
3. Сарадња Организације исламске сарадње са Организацијом Уједињених нација.....	43
3.1 Људска права из угла Организације Уједињених нација и Организације исламске сарадње..	45
3.2 Резолуција о борби против клевете религије.....	49
4. Организација исламске сарадње и Европска унија: Кипар као осетљива тачка.....	52
4.1 Питање Кипра – тачка опреза у односима Европске уније и Организације исламске сарадње	56
III РЕШАВАЊЕ ПИТАЊА ПАЛЕСТИНЕ КАО ЦЕНТРАЛНИ ИЗАЗОВ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСЛАМСКЕ САРАДЊЕ	64
1. Борба за Палестину је џихад.....	64
2. Организација Уједињених нација и питање Палестине.....	70
3. Палестина и Јерусалим/Ал Кудс као примарне тачке Организације исламске сарадње..	81
4. Домети и механизми Организације исламске сарадње под окриљем Уједињених нација у решавању статуса Палестине и Јерусалима/Ал Кудса.....	88
5. Признавање Јерусалима као главног града Државе Израел од стране Сједињених Америчких Држава и Трампов мировни план.....	91
5.1 Признавање Јерусалима за престоницу Израела.....	93

5.2 Трампов мировни план из 2020. године	94
IV АКТИВНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСЛАМСКЕ САРАДЊЕ ОКО ПИТАЊА КАШМИРА	104
1. Религија као фактор спора Републике Индије и Исламске Републике Пакистан око Кашмира	104
1.1. Религијска компонента пакистанске политике према кашмирском питању	113
2. Домети (не)постизања компромиса у случају Кашмира од стране Организације Уједињених нација	116
2.1 Деловање Војно-посматрачке мисије Уједињених нација у Индији и Пакистану (UNMOGIP)	120
2.2 Деловање Високог комесара Уједињених нација за људска права о питању ситуације у Кашмиру	121
3. Подршка Организације исламске сарадње Исламској Републици Пакистану око ситуације у Кашмиру	122
3.1 Питање Кашмира као препрека приступању Индије Организацији исламске сарадње	125
4. У ишчекивању плебисцита: коме ће припасти Кашмир?	126
V БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА: ОД ПОСМАТРАЧА ДО МОГУЋЕ ДРЖАВЕ ЧЛАНИЦЕ У ОРГАНИЗАЦИЈИ ИСЛАМСКЕ САРАДЊЕ?	129
1. Исламски свет за време рата у Босни и Херцеговини од 1992. до 1995. године.....	129
1.1 Активности Организације исламске сарадње у циљу подршке муслиманима током рата у Босни и Херцеговини	133
2. Иницијативе Организације исламске сарадње за решавање ситуације у Босни и Херцеговини у Организацији Уједињених нација	138
2.1 Усвајање Резолуције Генералне скупштине Уједињених нација о Сребреници из угла Организације исламске сарадње	144
3. Економска подршка Организације исламске сарадње развоју Босне и Херцеговине: Исламска банка за развој као кључни актер	145
4. Да ли ће Босна и Херцеговина постати 58. држава чланица ОИС-а?	150
4.1 Иницијативе Организације исламске сарадње у циљу да Босна и Херцеговина постане држава чланица ОИС-а.....	152
VI НАПОРИ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСЛАМСКЕ САРАДЊЕ У ЦИЉУ ШИРЕЊА УМЕ: ТАКОЗВАНО КОСОВО КАО ПУНОПРАВНА ЧЛАНИЦА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА?	154
1. Питање статуса тзв. Косова: преседан или уникатни случај у међународном праву?	154
1.1 Бомбардовање НАТО-а на Савезну Републику Југославију 1999. године.....	157
1.2 Једнострано проглашена независност такозваног Косова – преседан или уникатни случај?	161
2. Деловање Организације исламске сарадње на плану признавања једнострано проглашене независности тзв. Косова од стране свих чланица ОИС-а	165
2.1 Међусобно признавање Израела и тзв. Косова.....	170

3. Лобирање Организације исламске сарадње у Уједињеним нацијама за решавање ситуације на Косову	172
4. Независност тзв. Косова као предност муслиманског света и унапређења исламске акције	181
VII QUO VADIS ОРГАНИЗАЦИЈА ИСЛАМСКЕ САРАДЊЕ?	186
1. Питање остварења Уме у сенци унутрашње борбе за геополитичком доминацијом?	186
2. Доминантна улога Краљевине Саудијске Арабије у Организацији исламске сарадње ..	192
2.1 Вахабизам као политички инструмент Краљевине Саудијске Арабије у тежњи за доминацијом.....	194
2.2 Муслиманска светска лига Рабита: мека моћ продужене „невидљиве“ руке	199
3. Исламска Република Иран као заштитник шиизма: стратегија „паметне моћи“	201
4. Република Турска као „трећи пут“: Ердоан као предводник новог муслиманског света по узору на Османско царство	206
5. Парадокс „Уједињених нација исламског света“: победа концепта националног суверенитета над исламским вредностима?	210
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	213
ЛИТЕРАТУРА	220
БИОГРАФИЈА АУТОРА	239
Изјава о ауторству	240
Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада	241
Изјава о коришћењу	242

УВОД

Многи фактори утичу на политику. Један од значајнијих, ако не и најзначајнији фактор који утиче на политику јесте религија. Уколико се осврнемо на најупечатљивије историјске догађаје, можемо констатовати да је религија одувек утицала на политику и исто тако чинила њен битан фактор. Међутим, дуго су политичке науке занемаривале утицај и значај религије на политику и политике на религију.¹ У прилог томе говори и ситуација у нашем окружењу, Балкану, где су, према анализама Вековића и Ђогатовића, истраживања друштвених наука упорно игнорисала религију.² Да је религија битан феномен који утиче на политику говори нам формирање политиколошке научне дисциплине - политикологије религије, једне од најмлађих политиколошких дисциплина у корпусу политичких наука.³ Политикологија религије „се бави утицајем религије на политику и политике на религију са посебним освртом на односе субјеката политике у ужем смислу према религији и верским заједницама.“⁴ Политикологија религије формирана је на Факултету политичких наука Универзитета у Београду 1993. године, када је овај предмет уведен на основне студије од стране професора др Мирољуба Јевтића.⁵ Такође, јако је битно да истакнемо да је значај испитивања утицаја религије на политику и обратно био додатно оснажен појавом првог научног часописа на свету који се бави изучавањем ова два феномена, а који носи назив *Политикологија религије (Politics and Religion Journal)*. Објављивање поменутог часописа покренуто је 2007. године у Београду.⁶

Поред утицаја на политику, религија све чешће представља битан фактор и у међународним односима. Краточвил налази да су, након терористичког напада 2001. године, главни академски кругови, дошли до закључка да „игнорисање религије као главне међународне силе више није могуће“.⁷ То поготово увиђамо ако узмемо у обзир транснационални карактер религије, који је неупитан. Веселс налази да су религије попут ислама, хришћанства, као и будизма, глобалне или транснационалне религије.⁸

Дуго занемаривање религије као битног параметра који утиче на политику и међународне односе не може проћи без следећег питања: Зашто је религија била игнорисана

---

¹ Kettell, Steven, Has Political Science Ignored Religion, *PS: Political Science & Politics*, Vol. 45, No. 1, 2012.

² Veković, Marko and Đogatović, Veljko, Errando Discimus: Has Post-Yugoslav Political Science and Social Science Literature Neglected Religion?, *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 58, No. 3, 2019, pp. 753-763.

³ Погледати више о томе у: Jevtić Miroљub, Political science and religion, *Politics and Religion Journal*, Vol. 1, No. 1, Belgrade, 2007. и Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2009.

⁴ Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије*...стр. 18.

⁵ Исто, стр. 16.

⁶ Исто, стр. 17.

⁷ Kratochvil, Petr, The Religious Turn in IR: A Brief Assessment, *Perspectives - Review of International Affairs*, Institute of International Relations, Prague, Vol. 17, No. 2, 2009, p. 5.

⁸ Wessels, David, Religion and Globalization in Haynes, Jeffrey (ed), *Routledge Handbook of Religion and Politics*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2009, pp. 323-340.

у политичким наукама? Један од потенцијалних разлога томе можемо наћи у теорији секуларизације. Секуларизација представља формално - правно одвајање вере и државе, тј. смештање религије у сферу приватности.⁹ Теорија секуларизације заступала је став да ће модернизацијски аспекти, попут економског развоја, раста образовања као и науке и технологије, условити ситуацију да религија постане неважан фактор у свету. Међутим, чак и поред доминантне теорије секуларизације, данас смо сведоци „повратка религије на јавној сцени“, како заступају Петито и Хатзополус.¹⁰ Поред њих, чувени социолог религије, а некадашњи заступник теорије секуларизације Питер Бергер, налази да литература која наглашава успех теорије секуларизације греша и да је данашњи свет изузетно религиозан.¹¹

Студија коју представљају Нукхет Сандал и Џонатан Фокс под називом „Религија у теорији међународних односа – интеракције и могућности“ важна је полазна основа¹² у објашњењу на који начин религија утиче на политику и међународне односе.¹³ Поменути аутори су овом књигом настојали да имплементирају религију у теорију међународних односа. Они су то учинили путем каталога начина на који вера може утицати на међународне односе. Поменути каталог обухвата: религијски поглед на свет, религијски легитимитет, религијске државе, недржавне религијске актере, транснационалне религијске покрете, транснационална религијска питања и религијски идентитет. Од свих теорија међународних односа¹⁴ које су Сандал и Фокс испитивали, утврдили су да конструктивизам представља најпогоднији приступ за проучавање утицаја религије у теорији међународних односа.¹⁵ Ови аутори су отишли корак даље од Александра Вендта, најзначајнијег теоретичара конструктивизма, који није пружио довољан простор утицају религије у теорији међународних односа.¹⁶ Наиме, имајући у виду да су још од Вестфалског мира 1648. године државе посматране као кључни актери међународних односа, као и да је религија одвојена од политике налазимо могући разлог због чега многи аутори нису давали на значају фактору

⁹ Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...* стр. 79.

¹⁰ Petite, F. and Hatzopoulos, P., *The Return from Exile: An Introduction in: Petite, F. and Hatzopoulos, P. (eds), Religion in International Relations: The Return from Exile*, Palgrave Macmillan, New York, 2004, pp.1-20. Наведена студија је резултат Конференције о религији и међународним односима која се одржала од стране Лондонске школе за економију и политичке науке (LSE) 1998. године. Петито и Хатзополус, студенти докторских студија LSE увидели су значај ове теме и пре 11. септембра и након пар година од одржавања конференције објавили њену допуњену збирку радова како би утицали на повећање заинтересованости код истраживача религије и међународних односа.

¹¹ Berger, Peter L., *The Desekularisation of The World-Resurgent Religion in World Politics*, Ethics and Public Policy Center, Washington D.C., 1999.

¹² Међутим, можемо констатовати да рад Данијела Филпота под називом: „The Challenge of September 11 to Secularism in International Relations“ на неки начин представља полазну тачку у истраживању религије у међународним односима. Видети више о томе у: Philpott, Daniel, *The Challenge of September 11 to Secularism in International Relations*, *World Politics*, Vol. 55, No. 1 2002, pp. 66-95.

¹³ Sandal Nukhet A. and Fox, Jonathan, *Religion in International Relations Theory – Interactions and possibilities*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2013.

¹⁴ Пет главних теорија међународних односа кроз које су Сандал и Фокс настојали да интегришу религију у теорију међународних односа су: класични реализам, неореализам, нео (либерализам), енглеска школа и конструктивизам. Видети више у: Sandal Nukhet A., Fox, Jonathan, *Religion in International Relations Theory – Interactions and possibilities*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2013.

¹⁵ Исто, стр. 181.

¹⁶ Погледати више о томе у: Wendt, Alexander, *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

религије у међународним односима. Свакако, допринос који су Сандал и Фокс пружили теорији међународних односа, имплементирајући религију као важног феномена који утиче на међународне односе је од изузетног значаја и позиционира религију на место које заслужује. Поред доприноса наведених аутора, морамо истаћи да налазимо све већи број академских студија које се баве утицајем религије на политику и међународне односе.

Религија може имати двоструки карактер. У неким случајевима религија може бити узрок неслагања, анксиозности, сукоба и рата, док у другим случајевима религија може представљати узрок помирења и сарадње између држава, политичких субјеката, институција и религијских актера. Глобализација, технолошке иновације и развој комуникација, довели су до раста утицаја транснационализма, а тиме и до раста утицаја транснационалних актера у међународној арени. Раст уплива транснационалних актера, који могу бити и религијски, значајно утиче на међународне односе, међународну арену, као и на постојећи међународни поредак.

Како смо већ истакли, процес глобализације као и пораст комуникација и умреживања подстакло је уплив многих државних, али и недржавних актера на међународне односе и међународни поредак. То се посебно уочава од седамдесетих година XX века. Међународни систем који је функционисао још од Вестфалског мира 1648. године, није више детерминисан само односима између суверених држава, већ и другим недржавним и транснационалним актерима који постају видљиви у међународним пословима. Ти недржавни актери јесу транснационалне корпорације, организације и слично. Поред њих, транснационални религијски актери такође постају уочљиви.¹⁷

Ово истраживање има за циљ да анализира деловање транснационалног исламског актера – Организације исламске сарадње (ОИС), који настоји да успостави транснационално религијско друштво које на познаје територијалне границе – Уму (заједницу свих муслимана) и тиме може представљати изазов за међународну арену и постојећу „светску владу“ оличену у Организацији Уједињених нација (ОУН). Такође, налазимо да Организација исламске сарадње производи одређене религијско-политичке последице како у земљама које су њене чланице, тако и у земљама које то нису, и тиме утиче на промену снага у савременим међународним односима. Деловање Организације исламске сарадње спада у предмет проучавања политикологије религије.

Предмет истраживања ове дисертације временски је ограничен на савремено доба, тачније обухвата деловање Организације исламске сарадње (ОИС) у 21. веку. Наиме, Организација исламске сарадње (раније Организација исламске конференције) почела је да се реформише од 2000. – тих година, стога поменута анализа обухвата период од 2001. године до данас. Поред тога, анализирају се и историјски фактори и услови у којима је ОИС почела да делује, као и будућност њеног деловања, како у државама чланицама, тако и у међународној арени. Простор који обухвата ово истраживање је шире одређено и обухвата саму Организацију исламске сарадње (седиште ОИС-а је у Краљевини Саудијској Арабији у Џеди) и њене поједине државе чланице (Краљевина Саудијска Арабија, Исламска Република Иран, Република Турска, Исламска Република Пакистан, Држава Палестина). Поред тога фокус се ставља и на одређене државе које нису чланице ОИС-а, али се одлуке и резолуције

---

¹⁷ Haynes, Jeff, *Transnational Religious Actors and International Politics*, *Third World Quarterly*, Taylor & Francis, Vol. 22, No. 2, 2001, pp.143-158.

ОИС-а односе и на њих. Ту пре свега мислимо на Државу Израел и питање Палестине, Републику Индију и питање Кашмира (у Републици Индији се налази највећа муслиманска мањина на свету), Босну и Херцеговину (Босна и Херцеговина има статус државе посматрача у ОИС-у), Републику Србију и питање тзв. Косова, као и Републику Кипар (Турска Република Северни Кипар, која је призната само од Републике Турске, има статус „државе“ посматрача у ОИС-у и та чињеница утиче на односе ОИС-а са ЕУ). Поред наведеног, анализа обухвата и Сједињене Америчке Државе, Организацију Уједињених нација, чије се седиште налази у САД, у Њујорку, као и Европску унију, са седиштем у Бриселу.

У истраживању полазимо од опште хипотезе која гласи: *Организација исламске сарадње, као транснационални религијски актер, служећи се методом меке моћи, настоји да формира транснационално исламско друштво (заједницу свих муслимана – Уму) и тиме представља изазов за међународну арену и савремене међународне односе.*

Даљи хипотетички оквир овог истраживања развијамо кроз шест посебних хипотеза. Прва посебна хипотеза гласи: *Организација исламске сарадње, као највећи и најзначајнији међународни репрезент муслиманског света, развила је сарадњу са другим међународним организацијама (ОУН, ЕУ и др.) и стекла статус посматрача у њима, како би развила политику свог деловања и исламску стратегију унутар ових организација.*

Наша друга посебна хипотеза гласи: *Организација исламске сарадње, у оквиру Организације Уједињених нација тежи да брани и штити интересе муслиманског становништва, и допринесе решавању питања Палестине и Ал Кудса. Један од резултата напора ОИС-а унутар ОУН-а у вези са питањем Палестине јесте и додељивање статуса државе посматрача (нечланице УН-а) Палестини у ОУН 2012. године.*

Трећа посебна хипотеза гласи: *Организација исламске сарадње, подржавајући Исламску Републику Пакистан у спору са Републиком Индијом, настоји да штити интересе муслиманског становништва у Кашмиру и тежи да, кроз деловање у Организацији Уједињених нација, истакне неопходност одржавања плебисцита у Кашмиру, као и право становника Кашмира (који су већински муслимани) на самоопредељење.*

Четврта посебна хипотеза гласи: *Организација исламске сарадње, путем својих резолуција, али и подршком у ОУН-у, настоји да заштити и унапреди положај муслиманског становништва у Босни и Херцеговини (БИХ има статус државе посматрача у ОИС-у) и такође подржи потенцијално чланство БИХ у ОИС-у, како би што интезивније доприносила интересима муслимана у тој земљи али и ширила исламску мисију у Европи.*

Пета посебна хипотеза гласи: *Организација исламске сарадње, услед тежње за заштитом интереса муслиманског становништва у државама које нису њене чланице, ОИС утиче на питање суверенитета и територијалног интегритета тих држава, конкретно, Републике Србије, тиме што, у својим резолуцијама позива државе чланице ОИС-а на признавање независности тзв. Косова, јужне српске покрајине, док такође, настоји да лобира у Организацији Уједињених нација зарад интереса тзв. Косова и унапређења свеукупне исламске акције.*

И шеста посебна хипотеза гласи: *Организација исламске сарадње, иако настоји да оствари заједницу свих муслимана – Уму, која превазилази све поделе унутар муслиманског*

света, геополитичка доминација појединих земаља чланица ОИС-а (Саудијске Арабије, Ирана и Турске), доводи у питање реализацију поменутог циља ОИС-а, тиме што истиче важност концепта националног суверенитета у односу на Уму и исламске вредности.

Истраживање ове теме двоструко је оправдано, научно и друштвено. Научна оправданост има утемељење у очекивању да ће ова теза унапредити фонд научно-теоријског сазнања о овој тематици. Научни допринос истраживања манифестује се као допринос унапређењу сазнања о утицају транснационалних религијских актера на међународну арену, међународне односе и суверенитет држава, као и на допринос унапређењу сазнања о развоју и последицама деловања Организације исламске сарадње у савременим међународним односима. С обзиром да у нашој науци нема довољно научног фонда који се бави овим феноменом, научна оправданост овог рада има задатак да попуни ту празнину. Друштвени допринос овог истраживања је аргументовано указивање на могућу трансформацију друштва и друштвене климе, како у земљама чланицама ОИС-а, тако и на глобалу, под утицајем деловања Организације исламске сарадње. Друштвена оправданост ове тезе огледа се у практичној примени њених резултата, а практична примена овог истраживања ствара могућност да се појединци заинтересовани за истраживање односа религије и политике, тачније транснационалних религијских актера, транснационалног друштва, савремених међународних односа и суверенитета држава ближе упознају са перспективом коју транснационални религијски актери, посебно исламски, носе.

Структура докторске дисертације, састоји се од увода, седам делова подељених на одговарајућа поглавља и закључка. У првом поглављу које носи назив Теоријски оквир истраживања представљен је истраживачки проблем и преглед литературе. Описан је значај транснационалних религијских актера и меке моћи. Посебан акценат стављен је на анализи Организације исламске сарадње (ОИС) као транснационалног религијског актера. Такође, прво поглавље садржи и опис транснационалног исламског друштва које не познаје територијалне границе, а које представља заједницу свих муслимана – Уму, коју ОИС настоји да оформи.

У другом поглављу, под називом Однос Организације исламске сарадње са међународним организацијама, настојимо да објаснимо зашто је Организација исламске сарадње уникатна организација у корпусу светских међувладиних организација. Такође, испитујемо односе ОИС-а са међународним организацијама које су посматрачи у ОИС-у, док се посебан акценат ставља на испитивање односа Организације исламске сарадње са Организацијом Уједињених нација, као и анализу односа Организације исламске сарадње са Европском унијом.

Треће поглавље носи назив Решавање питања Палестине као централни изазов Организације исламске сарадње. У њему се осврћемо на борбу Организације исламске сарадње за Палестину као кључну тачку ОИС-а, као и на домете и механизме ОИС-а под окриљем Уједињених нација у решавању статуса Палестине и Јерусалима/Ал Кудса. Такође, анализирамо политику Сједињених Америчких Држава на Блиском истоку, пре свега признавање града Јерусалима као главног града Израела и представљање Трамповог мировног плана. Поред наведеног, осврћемо се и на актуелну ситуацију као и на рат између Израела и Хамаса.

Четврто поглавље под називом Активности Организације исламске сарадње око питања Кашмира приказује спор Индије и Пакистана око питања Кашмира, али и домете (не)постизања компромиса у случају Кашмира од стране Организације Уједињених нација. Такође, указујемо на подршку ОИС-а Пакистану око питања Кашмира, као и тежњу за одржавањем плебисцита како би народ Кашмира имао право на самоопредељење.

У петом поглављу, Босна и Херцеговина: од посматрача до могуће државе чланице у Организацији исламске сарадње? испитујемо улогу Организације исламске сарадње у рату у Босни и Херцеговини, као и значај иницијатива ОИС-а за решавање ситуације у Босни и Херцеговини у Уједињеним нацијама. Такође, анализира се и економска подршка ОИС-а Босни и Херцеговини, која је оличена у Исламској банци за развој. И на крају, анализирамо да ли Босна и Херцеговина (држава посматрач у ОИС-у) може представљати нову чланицу ОИС-а.

У шестом поглављу, под називом Напори Организације исламске сарадње у циљу ширења Уме: такозвано Косово као пуноправна чланица Уједињених нација? описујемо деловање Организације исламске сарадње на плану признавања једнострано проглашене независности тзв. Косова од стране свих чланица ОИС-а, као и лобирање Организације исламске сарадње у Уједињеним нацијама за решавање ситуације на Косову. Циљ овог поглавља јесте да укаже на то да је питање тзв. Косова исламско питање.

Седмо поглавље дисертације, носи назив *Quo vadis* Организација исламске сарадње? У овом делу рада испитујемо да ли је питање остварења исламске Уме у сенци унутрашње борбе за геополитичком доминацијом њених појединих чланица. Анализирају се утицаји и улога Саудијске Арабије, Ирана и Турске у ОИС-у. Такође, испитује се да ли концепт националног суверенитета остварује победу над исламским вредностима у ОИС-у.

У закључку рада резимирамо ставове изнесене у претходним поглављима и изводимо синтетички закључак овог истраживања.

I ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

1. Истраживачки проблем

Оно што ће бити главни фокус ове дисертације јесте **истраживачко питање** које гласи: **Да ли Организација исламске сарадње, као најзначајнији међународни репрезент муслиманског света, има капацитет да формира транснационално друштво, заједницу свих муслимана – Уму, и ако да, да ли тиме представља изазов за постојећи међународни поредак и „светску владу“ која је оличена у Организацији Уједињених нација у 21. веку?**

У овој дисертацији послужићемо се теоријском основом коју нам представља Хајнс о феномену транснационалних религијских актера и њиховом утицају на међународни поредак. Хајнс полази од тврдње да је приоритет транснационалних религијских актера благостање и унапређење искључиво њихових транснационалних религијских заједница. Он даље истиче да је коначни циљ транснационалних религијских актера стварање транснационалног друштва које не познаје територијалне границе. Овај циљ поменути актери настоје да остваре служећи се методом религијске меке моћи.¹⁸

Хајнс налази да је утицај религије и транснационалних религијских актера јако важан за међународни поредак. Он наглашава да у постојећој литератури нема консензуса о томе колико транснационални религијски актери утичу на међународни поредак, али постоји опште прихватање чињенице да разни верски актери могу утицати на међународни поредак.¹⁹ Он даје пример Римокатоличке цркве, транснационалног религијског актера, која је од осамдесетих година XX века утицала на демократизацију у разним деловима света укључујући Латинску Америку, делове Централне и Источне Европе, као и Африку.²⁰ Поред Римокатоличке цркве, Хајнс је дошао до закључка да и Организација исламске сарадње као транснационални верски актер игра важну улогу у обликовању међународног поретка као и промоцији дијалога и сарадње између муслиманских и Западних влада. Хајнс је такође испитивао утицај и других транснационалних недржавних религијских актера попут америчких евангелиста и Ал-Каиде на међународни поредак.²¹ Поред њега, Лончар је урадила истраживање утицаја транснационалног религијског актера – Гуленовог покрета на међународни поредак. Лончар је приказала да Гуленов покрет, имајући за циљ стварање транснационалног исламског друштва – Златне генерације идеалних људи, може да представља изазов за постојећи поредак.²²

Како бисмо анализирали да ли транснационални религијски актери, у нашем случају, Организација исламске сарадње, утичу на међународни поредак, морамо прво дефинисати шта међународни поредак јесте. Међународни поредак, према Хајнсу, представља режим који се дефинише прихватањем одређених вредности и норми понашања. Као такав, међународни поредак се заснива на два стуба: 1. међународном прихватању утврђених

---

¹⁸ Haynes, Jeffrey, *Transnational Religious Actors and International Order, Perspectives –Review of International Affairs*, Institute of International Relations, Prague, Vol. 17, No. 2, 2009, pp. 43-70.

¹⁹ Исто.

²⁰ Исто.

²¹ Исто.

²² Погледати више о томе у: Lončar, Mirela, *Transnational Religious Actors and International order – the case of the Gülen Movement, Christianity-World-Politics, Journal of the Catholic Social Thought*, No. 27, 2023, pp. 223-235.

вредности и норми, укључујући и међународно право и 2. развоју институција које ће одржавати међународни поредак.²³ С обзиром да се постојећи међународни поредак заснива на универзалним вредностима и идејама Западне цивилизације (која представља по Наипаулу, „универзалну цивилизацију“) попут индивидуалности, либерализма, конституционализма, једнакости, слободе, људских права, демократије, владавине закона, одвојености религије и државе и другим, потребно је запитати се да ли су поменуте „универзалне вредности и идеје“ адекватне и прихватљиве и за друге цивилизације укључујући и исламску цивилизацију.²⁴ Имајући у виду то питање налазимо да је корисно уколико укажемо на Хантингтонову студију о сукобу цивилизација која говори о томе да је исламска цивилизација најзначајнија претња у изградњи либералног међународног поретка.²⁵

Поред наведеног, како бисмо јасније схватили шта транснационално исламско друштво, које транснационални религијски актери (ОИС) настоје да формирају, представља, прво ћемо рећи нешто о исламу. Наиме, ислам представља „активно и мирољубиво подчињавање божјој вољи и тежњу ка остварењу божјег суверенитета на земљи“.²⁶ Главна идеја ислама се заснива на откровењу и шеријату, где се налаже да верници имају обавезу да живе у јединственој држави.²⁷ Религија ислам је намењена целом свету, а дужност исламске државе је да врши исламску мисију – даву, која „подразумева да се ислам приповеда све док читав свет не постане јединствена држава“.²⁸ Битна чињеница је и та да исламско право – шеријат, садржи део који се тиче међународних односа. Тај део се у класичној исламској теорији назива сијер (*siyar*). Концепција исламског међународног права искључује оно што представља основу савременог међународног права, а то је право на постојање различитих суверених држава. Наиме, „исламско право је поделило свет на два дела: свет ислама и свет рата (*dar al islam* и *dar al Harb*)“.²⁹ Однос муслимана према немуслиманским државама представља само привремено признање до стварања јединственог исламског поретка иза којег стоји Бог.³⁰ Управо стварањем транснационалног исламског друштва и јединствене исламске државе, ОИС може представљати битан изазов за постојећи међународни поредак, а тиме и за Организацију Уједињених нација. Јер како смо навели међународни поредак је режим који се заснива на одређеним вредностима, као и на међународном праву, и исто тако на институцијама које те вредности промовишу. Постојећи међународни поредак се заснива на универзалним вредностима и међународном праву, док „светску владу“ која промовише поменуте вредности и међународно право чини Организација Уједињених нација. Како ислам има своје вредности, као и своје исламско право – шеријат, али и део тог права које се тиче међународних односа – сијер, онда нам је јасно да је Организација исламске сарадње као исламска институција занимљива за анализу као могућа алтернатива постојећој „светској влади“ и актуелном светском поретку.

Како бисмо на прави начин одговорили на наше истраживачко питање анализираћемо деловање ОИС у савременим међународним односима. Истраживање ће обухватити однос

²³ Haynes, Jeffrey, *Transnational Religious Actors and International Order...* p. 63.

²⁴ Huntington, Samuel P., *The Clash of Civilizations?*, *Foreign Affairs*, Vol. 72, No. 3, 1993, pp. 22-49.

²⁵ Исто.

²⁶ Јевтић, Мирољуб, *Исламско схватање рата и улога Исламске конференције у очувању мира*, магистарски рад, Правни факултет, Београд, 1984, стр. 3.

²⁷ Исто, стр. 5.

²⁸ Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...*стр. 178.

²⁹ Исто, стр. 233-234.

³⁰ Исто, стр. 235.

Организације исламске сарадње са другим међународним организацијама, док ће фокус истраживања бити на испитивању односа ОИС са ОУН. Наиме, ОИС има статус посматрача у ОУН још од 1975. године. Поред тога, ОИС има две мисије у оквиру ОУН, једну у Њујорку, а другу у Женеви, које координишу активности ОИС-а у ОУН. Од 2012. године државе чланице ОИС-а се редовно састају у Њујорку како би развиле политику деловања и исламску стратегију унутар ОУН. Њихови састанци у Њујорку се сматрају изразито битним. Тиме ОИС пројектује свој исламски блок који брани интересе земаља чланица ОИС-а, али и муслиманских мањина у другим земљама које нису чланице ОИС-а. Теме које су од кључне важности за ОИС у ОУН, поред доминантне теме - питања Палестине, јесу и питања људских права, тероризма, исламофобије, као и питања Кашмира, Кипра, Босне и Херцеговине, Судана, Сомалије, Рохинџа муслимана, али и питање признавања тзв. Косова.

Поред ОУН, анализираћемо и однос ОИС-а са Европском унијом (ЕУ). Посебну пажњу усмерићемо на питање Кипра. Кипарска Република јесте чланица ЕУ од 2004. године, док Турска Република Северни Кипар (коју признаје само Република Турска) има статус посматрача у ОИС-у. Управо та чињеница представља деликатну тачку односа ОИС-а и ЕУ.

Централни део тезе обухватиће четири студије случаја: питање Палестине, Кашмира, унапређења положаја муслимана у Босни и Херцеговини и питање тзв. Косова. Поменути студије случаја изабрали смо како бисмо на прави начин приказали напоре ОИС-а како на глобалу, тако и у ОУН-у, у циљу заштите и унапређења права муслимана и стварања Уме у међународној арени.

Последње поглавље представљаће прогнозу будућег деловања ОИС. Наиме, будуће деловање ОИС-а понајвише зависи од јединственог деловања њене унутрашње структуре. Кључно питање које постављамо у последњем поглављу гласи: Да ли је питање остварења Уме у сенци унутрашње борбе за геополитичком доминацијом кључних актера (Саудијске Арабије, Ирана и Турске) у ОИС-у? Предметна анализа нам је јако битна како бисмо били на трагу објашњења одређених друштвених и политичких процеса који су обликовани религијом.

2. Преглед литературе

До сада је написан један број књига и научних чланака о деловању Организације исламске сарадње и то преваходно од стране иностраних аутора. Увидом у каталог највеће светске библиотеке - Конгресне библиотеке, налазимо око двестотине, што књига, што научних радова, посвећених анализи деловања Организације исламске сарадње.

Што се тиче домаће јавности, морамо нагласити да је проф. др Мирољуб Јевтић први написао студију на нашим просторима о Организацији исламске конференције. Студија носи следећи назив: *Исламско схватање рата и улога Исламске конференције у очувању мира*.³¹ Поменуто истраживање представља магистарски рад проф. др Мирољуба Јевтића, који је одбрањен на Правном факултету у Београд 1984. године. Оно што је битно јесте податак да су поменути магистарски рад проф. др Мирољуба Јевтића из 1984. године, као и књига

³¹ Погледати више о томе у: Јевтић, Мирољуб, *Исламско схватање рата и улога Исламске конференције у очувању мира*, магистарски рад, Правни факултет, Београд, 1984.

Хасана Моинудина, која је такође објављена 1984. године, на немачком језику под називом *Die organization der Islamischen Konferenz (OIC) als Forum politischer und wirtschaftlicher Kooperation*³² (Организација исламске конференције као форум за политичку и економску сарадњу) прве студије на свету о Организацији исламске конференције. Управо је својом магистарском тезом проф. др Мирољуб Јевтић започео истраживање Организације исламске конференције на светском нивоу. Поред магистарског рада, проф. др Мирољуб Јевтић је написао и научни рад под називом „Правни систем Организације исламске конференције“³³, који представља другу научну студију о Организацији исламске конференције на свету. Након њега, Организацију исламске конференције изучавао је Оливер Потезица, који је написао прву монографију на нашим просторима која је бави организационом структуром Организације исламске конференције. Наслов монографије гласи: *Организација исламске конференције – верске основе структуре ОИК-а*.³⁴ Поменути монографија је проистекла из магистарског рада којег је Оливер Потезица одбранио на Факултету политичких наука 2006. године под менторством проф. др Мирољуба Јевтића. Поред монографије, Оливер Потезица је написао и неколико научних радова који се баве поменутом организацијом. Поред ова два аутора, Организацијом исламске сарадње, код нас, се бавила и Ковачевић Марија у свом мастер раду под називом: *Организација исламске сарадње и палестинско питање*.³⁵ Наведени мастер рад је одбрањен на Факултету политичких наука у Београду 2019. године под менторством проф. др Мирољуба Јевтића. Међутим, у домаћој јавности ипак није пружена довољна пажња изучавању деловања Организације исламске сарадње што није добро, с обзиром да њено деловање има значајан одјек на нашем поднебљу.

Када је реч о страним ауторима треба поменути следеће. Литературу о Организацији исламске сарадње ћемо поделити на ону која се односи на Организацију исламске конференције која је постојала до 2011. године и на литературу која се односи на период након 2011. године, када се Организација исламске конференције реформисала и променила назив у Организација исламске сарадње. У литературу о Организацији исламске конференције, до 2011. године, издвојили би следеће ауторе и студије: Кан Сад (Kan Saad), *Реафирмација међународног ислама (Reasserting International Islam)*³⁶, Баба, Нур Ахмад (Baba, Nur Ahmad) *ОИК: Теорија и пракса панисламске сарадње (OIC: Theory and Practice of Pan-Islamic Cooperation)*³⁷, Ахасан Абдулах (Ahasan Abdulah) *Организације исламске конференције: Увод у исламске политичке институције (OIC: An Introduction to An Islamic Political Institution)*³⁸. Као литературу која се односи на реформисану Организацију исламске сарадње, која је утемељена 2011. године, навешћемо следеће ауторе и студије: Кајаоглу

³² Погледати више о томе у: Moinuddin, Hasan, *Die organization der Islamischen Konferenz (OIC) als Forum politischer und wirtschaftlicher Kooperation*, Brockmeyer, Bochum, 1984.

³³ Погледати више о томе у: Јевтић, Мирољуб, *Правни систем Организације исламске конференције, Марксистичке теме*, бр. 3-4, Ниш, 1986.

³⁴ Погледати више о томе у: Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције – верске основе структуре ОИК-а*, Службени гласник, Београд, 2008.

³⁵ Погледати више о томе у: Ковачевић, Марија, *Организација исламске сарадње и палестинско питање*, мастер рад, ФПН, 2019.

³⁶ Погледати више о томе у: Khan, Saad S., *Reasserting international Islam: a focus on the Organization of the Islamic Conference and other Islamic institution*, Oxford, Oxford University Press, 2001.

³⁷ Погледати више о томе у: Baba, Noor Ahmad, *OIC: Theory and Practice of Pan-Islamic Cooperation*, Sterling Publishers, New Delhi, 1994.

³⁸ Погледати више о томе у: Ahsan, Abdullah, *Organization of the Islamic Conference (OIC): Introduction to an Islamic Political Institution*, ИТ Press, Herndon, 1988.

Туран (Kayaoglu, Turan), *Организација исламске сарадње – политика, проблеми и потенцијали (The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial)*³⁹, Шахаб Ахмед Захид и Шахрам Акбарзадех (Shahab Ahmed Zahid, and Shahram Akbarzadeh), *Сектаријанизам и Организација исламске сарадње (ОИС) (Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC))*⁴⁰, Самуел Катја (Samuel, Katja), *ОИС, УН, и антитерористичко доношење закона: конфликтно или коперативно правно (The OIC, the UN, and counter-terrorism law-making: conflicting or cooperative legal orders?)*⁴¹ као и многе друге.

Поред наведене литературе морамо истаћи и скоро објављивање посебног броја часописа Политикологија религије (Politics and Religion Journal) који се састоји од збирке научних радова посвећених Организацији исламске сарадње. Поред научних радова о овој организацији, наилазимо и на један приказ књиге о Организацији исламске сарадње. Посебан број⁴² првог часописа на свету који се бави односом политике и религије објављен је јуна 2025. године и нуди значајан преглед карактеристика и деловања Организације исламске сарадње. Гост уредник овог броја јесте Фадила Грине, директор за социјална и породична питања у Одељењу за културна, социјална и породична питања у Организацији исламске сарадње, у Цеди, у Саудијској Арабији, што даје додатни значај овом броју. Поменути број часописа Политикологије религије састоји се од следећих научних радова који се баве најзначајнијом исламском организацијом на свету: „Позиција Организације исламске сарадње о питању Палестине“, аутора Махмуда Алрантисија, “Од историјског халифата до савеза модерног управљања: Трагање за пореклом и развојем Организације исламске сарадње”, аутора Мухамеда Халида Хусеина, “Употреба меке моћи од стране Организације исламске сарадње (ОИС)”, аутора Јусефа М. Алџамала и Мустафе М. Алџамала, “Унапређење положаја жена у оквиру Организације исламске сарадње (ОИС)”, аутора Бадрије Рави, „Заштита расељених жена у муслиманском свету: анализа Организације исламске сарадње”, аутора Сандре Пертик, „Напори Организације исламске сарадње у развоју вакуфских економија у исламском свету“, аутора Адела Аисауија и Талхи Такуа, “Стратегије ОИС и њихов утицај на борбу против верске клевете и исламофобије”, аутора Ријада Амрауија, „Заступање и акција: Улога ОИС-а у заштити муслиманских мањина“, аутора Хасна Ал-Гамдија, „Епистемолошке контестације у глобалном управљању: ОИС и концептуализација мањина“, аутора Хибату Алаха Бенсаида. Поред наведених радова налазимо и приказ књиге Турана Кајаглуа „Организација исламске сарадње: Политика, проблеми и потенцијал“ од стране Лилија Шенту.

Како видимо укупна литература о Организацији исламске сарадње посвећује значајну али недовољну пажњу анализи Организације исламске сарадње, која, као транснационални религијски актер има за циљ, служећи се методом меке моћи, да формира транснационално религијско друштво - Уму и тиме утиче на промену међународних односа на глобалу, тачније у односу на другог, највећег међународног репрезента – Организацију Уједињених

---

³⁹ Погледати више о томе у: Kayaoglu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2015.

⁴⁰ Погледати више о томе у: Shahab Ahmed Zahid, and Shahram Akbarzadeh, *Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC), Territory, politics and governance*, Routledge, Taylor and Francis Group, 2019, Vol. 9, No.1, pp. 76-93.

⁴¹ Погледати више о томе у: Samuel, Katja, *The OIC, the UN, and counter-terrorism law-making: conflicting or cooperative legal orders?*, Hart Publishing, London, 2014.

⁴² Погледати више о томе у: *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, 2025.

нација. Ова дисертација има за циљ да попуни ту празнину и пружи скроман допринос даљем развоју политикологије религије.

3. Транснационални религијски актери и мека моћ

Разумевању утицаја транснационалних религијских актера у међународној ацени доприноси познавање науке о међународним односима. Значајнији интерес за проучавање међународних односа, ове младе научне дисциплине, јавља се након Првог светског рата, који је оставио погубне последице на читав људски род. Иако је између два светска рата створена научна основа проучавања међународних односа, морамо нагласити да су међународни односи до тада били проучавани у оквиру других посебних друштвених наука попут историје, социологије, права, економије и других. Димитријевић и Стојановић закључују да наука о међународним односима садржи осам дисциплина које имају битан конститутивни значај. Тих осам дисциплина су: међународно право, међународни економски односи, дипломатска историја, војна историја, међународна политика, међународне организације, колонијална владавина и вођење спољних послова. Сматра се да је једна од првих дефиниција предмета науке о међународним односима из 1936. године гласила: „Наука о међународним односима је пре свега дескриптивног карактера. Она донекле припада врсти савремене историје народа и као таква, она обухвата све области као што су економија, трговина, размена производње, добара, новаца, као и области политике и културе“.⁴³ Такође, постоје мишљења која заговарају да наука о међународним односима треба да проучава само политичке односе. Суштински, међународни односи и јесу формално политички. Стога, налазимо да предмет науке о међународним односима обухвата проучавање односа политички разграничених друштава, што ову науку чини посебном.⁴⁴

Када говоримо о субјектима међународних односа, морамо имати на уму, да субјекти међународних односа нису исто што и субјекти међународног права. Наиме, субјект међународног права представља субјект који може бити носилац међународних права и обавеза, док је за субјекте међународних односа кључна „способност изворног и стварног деловања у светским размерама.“⁴⁵ Да би неки субјект могао бити субјект међународних односа он мора имати следеће особине: 1. организованост, 2. независност, 3. међународни карактер и 4. политички значај. Субјекте међународних односа делимо на: националне, међународне и транснационалне. Национални субјект је сама држава која је уједно и најзначајнији субјект међународних односа, док међународни субјекти представљају удружење држава, тачније државе су њихове чланице. Најзначајнији међународни субјекти су међународне организације.⁴⁶ За нашу анализу најбитнији је трећи субјект међународних односа – транснационални субјект. Како то наводе Димитријевић и Стојановић: „Транснационални субјекти настају удруживањем људи из различитих земаља, без посредства њихових држава.“⁴⁷ Димитријевић и Стојановић у транснационалне субјекте међународних организација убрајају: међународне невладине („приватне“) организације,

⁴³ Димитријевић Војин и Стојановић Радослав, *Међународни односи, четврто, измењено и допуњено издање*, Универзитетски уџбеник, Новинско-издавачка установа, Службени лист СРЈ, Београд, 1996, стр. 7-10.

⁴⁴ Исто, стр. 15-16.

⁴⁵ Исто, стр. 84.

⁴⁶ Исто, стр. 85-90.

⁴⁷ Исто, стр. 90.

транснационалне политичке покрете, транснационалне верске организације, као и транснационалне привредне организације.⁴⁸ Међутим, запажамо да аутори Димитријевић и Стојановић наводе да „исламска религија нема међународне организације“. Овде наилазимо на пропуст, с обзиром да се ова докторска теза бави управо проучавањем Организације исламске сарадње, најзначајнијим транснационалним исламским актером који својим деловањем изазива политичко-религијске последице, како у свету, тако и на нашим просторима, стога сматрамо да је анализа овог транснационалног субјекта изузетно важна. Да је анализа деловања ОИС-а јако битна увиђамо када се осврнемо на утицај транснационалних субјеката у међународним односима који све више добија на значају.

Имајући у виду да је ОИС транснационални религијски актер, намеће се потреба за дефиницијом истог како би наша теза била прецизнија. Транснационални религијски актери се, према Шанију, могу дефинисати као недржавни актери који представљају одређено религијско учење и имају активну везу и односе са другим актерима у другим државама или међународним организацијама. Шани сматра да транснационални идентитет ових актера може бити потенцијални изазов, како позитиван, тако и негативан, за међународни поредак који датира од Вестфалског мира.⁴⁹

Поред Шанија, Хајнс истиче да транснационални религијски актери имају потенцијал да „уруше“ суверенитет држава, које представљају главне субјекте међународних односа и међународног поретка.⁵⁰ Хајнс, који је један од најбитнијих истраживача употребе религије као „меке моћи“ (soft power) у политичким и социјалним питањима, сматра да, транснационални религијски актери, користећи се „меком моћи“, могу створити услове за креирање транснационалног друштва.⁵¹ Поменуто транснационално друштво није територијално одређено. Ово друштво, сматра Хајнс, настоји да утиче на међународна кретања тако што ствара мреже индивидуалаца чији је фокус на заједничким вредностима и бригама, и покушава да оснажи доносиоце одлука да усвоје „праве одлуке“.⁵² У складу са наведеним, Хајнс налази да уколико желе да буду успешни у међународним односима, верски транснационални актери морају да имају меку моћ. Концепт меке моћи исковао је Џозеф Нај и увео га у међународне односе. Мека моћ јесте способност да добијемо оно што желимо служећи се атрактивношћу уместо принудом и плаћањем. Поменута атрактивност долази од културе и идеала. Ова моћ јесте супротност тврдој моћи која представља капацитет да се употреби сила или да се одређени актер застраши сазнањем да се сила може употребити.⁵³ Мека моћ заснива се на способности неког „ентитета, углавном али не нужно државе, да утиче на то шта ће људи урадити путем убеђивања, а не силом и претњама.“⁵⁴ Мека моћ располаже одређеним квалитетима попут културе, вредности и идеја.⁵⁵ Како то истиче Нај: „Мека моћ користи разне механизме – не силу, не новац – за рађање сарадње.

---

⁴⁸ Исто, стр 126-136.

⁴⁹ Shani, Giorgio, *Transnational Religious Actors and International Relations* in: Haynes, Jeffrey (ed.) *Routledge Handbook of Religion and Politics*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2009, pp. 308-322.

⁵⁰ Haynes, Jeff, *Transnational Religious Actors and International Politics*... pp.143-158.

⁵¹ Haynes, Jeffrey, *Transnational Religious Actors and International Order*... pp. 43-69.

⁵² Haynes, Jeffrey, *Religious Transnational Actors and Soft Power*, Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York, 2012, p. 9.

⁵³ Исто, pp.10-11.

⁵⁴ Исто, p.11.

⁵⁵ Исто.

Она користи привлачност за заједничке вредности, и праведност и дужност за допринос у постизању тих вредности.⁵⁶

Надовезујући се на концепт меке моћи који је исковао Нај, Хајнс истиче да религија може да буде форма меке моћи.⁵⁷ Освртом на Најев коментар о Хезболаху и његовом рату са Израелом, Хајнс истиче да је Нај признао да концепт меке моћи може укључити и недржавне религијске актере. Хајнс је концепт меке моћи представљене од Џозефа Наја проширио на концепт религијске меке моћи тиме што је употребу меке моћи од стране секуларних држава проширио на употребу меке моћи од стране религијских недржавних актера који укључују транснационалне религијске актере.⁵⁸ А поменути транснационални религијски актери, служећи се религијском меком моћи, тачније снагом својих идеја и вредности, као и медијима, који им омогућавају да шире своју „позитивну“ поруку глобално, стварају могућност за креирање новог транснационалног друштва.⁵⁹

4. Организација исламске сарадње као транснационални религијски актер

Један од транснационалних религијских актера који је активан у данашњем свету јесте Организација исламске сарадње. Организација исламске сарадње (ОИС) представља највећу светску међувладину исламску организацију, чије су чланице примарно повезане истом религијом - исламом. Организација исламске сарадње обухвата 57 земаља чланица и тврди да представља све муслимане на свету, њих 1,8 милијарди. Већина чланица ОИС су земље са већински муслиманским становништвом, мада ОИС броји и друге земље.⁶⁰ Статус посматрача у ОИС-у имају: Босна и Херцеговина, Централна Афричка Република, Краљевина Тајланд, Руска Федерација и Турска Кипарска Република.⁶¹

ОИС представља другу највећу међувладину организацију на свету, одмах после Организације Уједињених нација (ОУН). Све земље чланице ОИС-а су државе чланице ОУН-а. Организација исламске сарадње има статус посматрача у ОУН-у и на тај начин тежи да оствари своју политику и циљеве у оквиру ове организације. Поред тога, ОИС, са самопроглашеним и утврђеним религијским идентитетом, који се заснива на исламу, представља уникатну организацију у корпусу светских међувладиних организација.⁶² Иако је ОИС политичка институција коју воде политички лидери земаља чланица, ОИС тврди да говори у име исламске религије и муслиманске Уме - заједнице свих муслимана.⁶³ Наиме, муслимани широм света верују да су уједињени везом вере у заједницу свих муслимана – Уму, која надилази племенске, националне и мањинске припадности. То веровање темељи се на Курану, у којем се тврди да је Бог створио Уму, која сведочи о томе како Бог води народе.

⁵⁶ Nye, J. S., *The Benefits of soft power*, Harvard Business School Working Knowledge, 2004.

⁵⁷ Haynes, Jeffrey, *Religious Transnational Actors and Soft Power...* p. 12.

⁵⁸ Исто, p. 14.

⁵⁹ Погледати више о томе у: Таџкаја, Özgür, *Religion as a Soft Power in International Relations*, M.A. Thesis, Istanbul Technical University, Institute of Social Sciences, Istanbul, 2011.

⁶⁰ Погледати више о томе у: Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2015.

⁶¹ https://www.oic-oci.org/page/?p_id=179&p_ref=60&lan=en, приступљено 8. јун 2020.

⁶² Gunn, Jeremy T. and Lagresa, Alvaro, *The Organization of Islamic Cooperation: Universal Human rights, Islamic values of Raisons D'état?*, *HR&ILD* 2, 2016.

⁶³ Исто.

Темељна препознатљивост муслимана, јесте то да је муслиман, и та чињеница има предност над припадношћу одређеном племену, нацији, скупини или роду. Муслимани имају задатак да увек бране и штите друге муслимане.⁶⁴

Формирање ОИС-а подстакла је потреба исламског света да добије свог међународног репрезента након колапса Османског царства у XX веку. Први светски рат оставио је бројне последице на муслимански свет, и указао на потребу да се мора редефинисати ислам као политичка снага, истиче Хусеин.⁶⁵ Хусеин даље тврди да је рат прво дискредитовао, а онда и уклонио виђење исламизма усидреног у традиционални поглед на халифат. Он сматра да је распад Османског халифата условио кризу у лидерству исламског света и изнедрио потребу за успостављањем новог модерног исламског лидерства које би било достојни еквивалент исламском халифату.⁶⁶ У том циљу формирана је ОИС, која је по Хусину, „модерна инкарнација историјског исламског халифата, укореењена у основним принципима Уме, халифата, и исламског доброг управљања.“⁶⁷

Непосредни повод за формирање ОИС било је паљење цамије Ал-Аксе у Јерусалиму, када је краљ Фејсал упутио позив свим лидерима муслиманских држава за договор око заштите светих места.⁶⁸ Допринос Саудијске Арабије и краља Фејсала у формирању ове организације је изузетан. Краљ Фејзал имао је визију да оформи алијансу која би могла да на ефектан начин оствари циљеве исламског света. Његова путовања Блиском истоком, северном Африком и јужном Азијом утицала су на обезбеђивање подршке за формирање организације која би на најбољи начин представљала исламску заједницу.⁶⁹

Међутим, оно што је на најснажнији начин покренуло оснивање ОИС-а јесте Арапско-израелски конфликт, као и последице које су муслимани искусили након Шестодневног рата 1967. године. Исламски свет био је шокиран окупацијом Јерусалима, стога је тај догађај круцијално утицао на тежњу за исламским уједињењем и заједничким одговором на поменуте догађаје.⁷⁰ Убрзо након тога муслимани су донели одлуку да се уједине против израелске контроле трећег светог места у исламу.⁷¹ Поред тога, ОИС је и у једној од својих резолуција објавила свети рат – цихад Израелу.⁷²

На Првом исламском самиту, који је одржан у Рабату, у Мароку 1969. године, долази до стварања Организације исламске конференције (ОИК) која је тада имала под својим

---

⁶⁴ Esposito, John L, *Šta bi svatko trebao znati o islamu*, Filozofsko-teološki institut družbe Isusove u Zagrebu, 2003.

⁶⁵ Husain, Mohammad Khalid, From Historical Caliphate to Modern Governance Alliance: Tracing the Origin and Evolution of the Organization of Islamic Cooperation, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, pp. 49-67.

⁶⁶ Исто.

⁶⁷ Исто, р. 63.

⁶⁸ Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...*стр. 241.

⁶⁹ Husain, Mohammad Khalid, From Historical Caliphate to Modern Governance Alliance: Tracing the Origin and Evolution of the Organization of Islamic Cooperation... pp. 49-67.

⁷⁰ Исто.

⁷¹ Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC), *Territory, Politics, Governance, Routledge, Taylor&Francis Group*, Vol. 9, No. 1, 2019, pp. 1-18.

⁷² Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...*стр. 243., фн. 896.

окриљем 24 муслиманске државе, укључујући и представнике муслимана из Индије, као и Палестинске ослободилачке организације (ПЛО). Циљ формирања ове организације било је јачање муслиманске солидарности на свету како би се решио проблем Палестине, заштитила света исламска места и ојачала економска сарадња између држава чланица ОИК-а.⁷³

Ова пан-исламска организација истиче да представља колективни глас свих муслимана, брани њихове интересе широм света и настоји да формира заједницу свих муслимана - Уму. Седиште ОИС-а налази се у Цеди, у Саудијској Арабији. Међутим, значајно је напоменути да је седиште ОИС привремено у Цеди. Очекује се да стално седиште ОИС буде у Јерусалиму тј. Ал Кудсу, након његовог ослобађања. Према Повељи ОИК из 1972. године, ОИК су чинила три главна тела: Конференција краљева и шефова држава и влада, Конференција исламских министара за спољне послове и Генерални секретаријат.

Међутим, 2008. године усвојена је нова Повеља, према којој су главни органи ОИС-а следећи: 1. Исламски самит, 2. Савет министара иностраних послова, 3. Стални комитети, 4. Извршни комитет, 5. Међународни исламски суд правде, 6. Независна стална комисија за људска права, 7. Комитет сталних представника, 8. Генерални секретаријат, 9. Субсидијерни органи, 10. Специјализоване институције и 11. Придружене институције.

Битан документ ОИС-а, као одговор на Универзалну декларацију људских права⁷⁴, која је усвојена још 1948. године од стране ОУН-а, јесте Каирска декларација о људским правима у исламу из 1990. године.⁷⁵ По многим истраживачима, ова Декларација представља алтернативни сет права базиран на конзервативној интерпретацији исламског права и у много чему се разликује од Универзалне декларације ОУН-а. Каирска декларација о људским правима у исламу⁷⁶ из 1990. године истиче да је исламска Ума „најбоља нација“ која треба да води човечанство и да обезбеди решења за хроничне проблеме материјалистичке цивилизације.⁷⁷ Шеријат представља једини извор референце у Каирској декларацији. Каирска декларација је контрадикторна Универзалној декларацији људских права ОУН-а, пошто истиче примат ислама. Поред овог документа, ОИК је донела и Конвенцију о правима детета⁷⁸ у исламу 2005. године, као и друге документе. Конвенција о

---

⁷³ Погледати више о томе у: Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...*

⁷⁴ Погледати више о томе у: Универзална декларација о људским правима УН, <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf>, приступљено: 5. септембар 2025. године

⁷⁵ Потребно је истаћи да је Организација исламске сарадње, услед критика Савета Европе, усвојила нову декларацију која се назива Декларација о људским правима Организације исламске сарадње, у новембру 2020. године. То је учињено како би се стекао дојам да је декларација компатибилна са универзалним људским правима.

⁷⁶ Погледати више о томе у: Каирска Декларација о људским правима у исламу, https://www.oic-oci.org/upload/pages/conventions/en/CDHRI_2021_ENG.pdf, приступљено: 5. септембар 2025. године

⁷⁷ Tadjini, Azin, *The Organization of Islamic Cooperation and Regional Challenges to International Law and Security, Amsterdam Law Forum, VU University Amsterdam, Spring Issue, Vol. 4, No. 2, 2012.*

⁷⁸ Погледати више о томе у: Конвенција о правима детета у исламу, file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/Covenant%20on%20the%20Rights%20of%20the%20Child%20in%20Islam.pdf, приступљено: 5. септембар 2025. године

правима детета у исламу објашњава колико су битне исламске вредности традиционалне породице и обавезе у обезбеђивању сигурности права детета.⁷⁹

Оно што је битно за нашу анализу јесте чињеница да је ОИС по бројним питањима ограничена у глобалној политици. Ту пре свега мислимо на супротне интересе и ривалство између поједних држава чланица ОИС-а попут ривалства између Саудијске Арабије и Ирана.⁸⁰ Различите верзије ислама и ривалитет ове две државе представљају највећи камен спотицања у остварењу исламске Уме у ОИС-у. Мада, традиционално доминантна улога Саудијске Арабије, Ирана и Пакистана у ОИС је у последњих неколико година изнедрила повећану укљученост у активностима ОИС-а и држава попут Турске, Малезије, Марока и Индонезије.⁸¹ Поред тога, ОИС оптерећују и отворена питања недостатака извршне аутономије ОИС, финансијске потешкоће итд.

Свесна свих изазова, ОИК је кренула у реформисање организације 2000-тих година. У складу с тим, 2005. године представљен је Десетогодишњи план акције ОИК на Исламском самиту. Овај план је увео одређене промене у организацији: ревизију Повеље ОИС-а, промену назива Организације исламске конференције у Организацију исламске сарадње 2011. године, појачану активност у оквиру области људских права, као и повећање буџета. У последње две деценије, људска права су заузела битно место у активизму ОИС-а. Наиме, сазнањем да ОИС нема значајнији утицај у Савету безбедности ОУН-а, ОИС се фокусира на питања људских права, као и на утицај који може да изврши у Комисији за људска права. Као део реформи долази и до формирања Независне сталне комисије за људска права (IPHRС) 2011. године, како би се промовисала људска права у државама чланицама.⁸² Један од бројних разлога за формирање IPHRС јесте промена друштвених и политичких околности и климе у свету, када долази до пораста исламофобије након напада 11. септембра.⁸³ Десетогодишњи план акције ОИК-а који је усвојен 2005. године⁸⁴, завршен је, и од тада је усвојен нови план за период од 2016. до 2025. године.⁸⁵ Нови Десетогодишњи план фокусиран је на 18 приоритетних области међу којима су: питање мира и сигурности, питање Палестине и Ал Кудса, уклањање сиромаштва, антитероризам, инвестиције и финансије, безбедност хране, наука, технологија, климатске промене и одрживост, култура и

---

⁷⁹ Kayaoğlu, Turan, *A Rights Agenda for the Muslim World? The organization of Islamic Cooperation's evolving human rights framework*, Bookings Doha Center, Foreign Policy at Brookings, No. 6, January 2013.

⁸⁰ Погледати више о томе у: Shahab Ahmed Zahid, and Shahram Akbarzadeh, *Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC)*...

⁸¹ Погледати више о томе у: Kayaoğlu, Turan, *A Rights Agenda for the Muslim World? The organization of Islamic Cooperation's evolving human rights framework*...

⁸² Погледати више о томе у: Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial*...

⁸³ Погледати више о томе у: Kayaoğlu, Turan, *A Rights Agenda for the Muslim World? The organization of Islamic Cooperation's evolving human rights framework*...

⁸⁴ Десетогодишњи план акције Организације исламске конференције из 2005. године, https://www.oic-oci.org/subweb/cfm/40/fm/en/docs/rep/cfm_40_som_rep_typo_v2_en.pdf, приступљено: 7. септембар 2025. године.

⁸⁵ План акције Организације исламске сарадње – 2025, <https://www.sesric.org/files/oic-2025-programme-of-action.pdf>, приступљено: 7. септембар 2025. године

међурелигијска хармонија, оснаживање жена, заједничка исламска хуманитарна активност, људска права, добро управљање итд.⁸⁶

Поред поменутих карактеристика, као најбитнија формална три принципа ОИС наводе се следећи: исламске вредности, људска права и државни суверенитет. Међутим, морамо напоменути да су принципи исламске Уме и државног суверенитета контрадикорни. Државни суверенитет је снажно истицан у документима ОИС-а са настојаношћу обавезе да се државе чланице међусобно поштују и не мешају у унутрашња питања других држава чланица. Док концепт исламске Уме представља стварање заједничке исламске заједнице која ће се базирати на вери и представљати интеграцију вере и политике. Концепт муслиманске заједнице Уме је контрадикторан схватању суверених територијалних држава, због чињенице да суверене државе функционишу зарад интереса државе, а не зарад интереса религијских заједница које не познају територијалне границе. Концепт исламске Уме подразумева екстра-територијалну заједницу свих муслимана, и штити интересе муслимана и у земљама које нису државе чланице ОИС-а. То сазнање отвара могућност државама чланицама ОИС-а да се мешају у унутрашње послове и суверенитет држава које нису чланице ове организације, а у којима живе припадници исламске религије.⁸⁷

У овом делу ћемо се на кратко и осврнути на тврдњу Хајнса, који сматра да транснационални религијски актери, у нашем случају Организација исламске сарадње, могу користити алате „меке моћи“, и тиме обликовати и формирати услове за креирање транснационалног друштва.⁸⁸ Како бисмо испитали који су то алати меке моћи које користи ОИС, послужимо се детаљном анализом Јусуфа и Мустафе Алџамала који су истраживали употребу меке моћи од стране Организације исламске сарадње. Наиме, аутори су користили концепт меке моћи као теоријски оквир свог истраживања и анализирали употребу инструмената меке моћи попут дипломатије, међурелигијског дијалога, културне размене и развојне помоћи, од стране ове панисламске организације. Најзаступљеније области ОИС-а у којима су коришћени наведени алати меке моћи су људска права, економска сарадња и успостављање мира.⁸⁹

Организација исламске сарадње у свом деловању користи стратегију меке моћи како би постигла своје циљеве и утицала на међународне послове. Ова организација фокусира се на међукултурни дијалог и разумевање, и иницијативама попут Светског центра за дијалог и Међурелигијске ифтарске вечере настоји да продуби сарадњу и повеже се са различитим религијама и нацијама. Поред међурелигијског дијалога, ОИС користи и друге алате меке моћи попут медијације, културне размене, медија, културне дипломатије, хуманитарне помоћи, економске сарадње, образовања и верске дипломатије како би проширила свој утицај и глас на глобалном нивоу.⁹⁰

⁸⁶ https://www.oic-oci.org/page/?p_id=52&p_ref=26&lan=en, приступљено: 8. јун 2020.

⁸⁷ Погледати више о томе у: Tadjini, Azin, The Organization of Islamic Cooperation and Regional Challenges to International Law and Security...

⁸⁸ Haynes, Jeffrey, Transnational Religious Actors and International Order...pp.43-69.

⁸⁹ Aljamal, Yousef M. and Aljamal, Mustafa M., The Use of Soft Power by the Organization of Islamic Cooperation, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No.1, pp. 69-89.

⁹⁰ Исто.

Организација исламске сарадње служи се културном разменом како би промовисала исламску уметност, културу, музику и слично. Једна од иницијатива културне размене јесте и организовање Светских исламских игара које настоје да подигну свест и понос заједничког идентитета више од 1,8 милијарди муслимана.⁹¹

Дипломатија и медијација у решавању спорова између исламских земаља представљају снажан механизам меке моћи ОИС-а. Успех ОИС-а у постизању мировног споразума између Етиопије и Сомалије 2008. године говори у прилог тога. Поред тих инструмената, економска сарадња и заједнички економски пројекти јесу проверен алат у постизању успеха када се ради о конфликтним резолуцијама.⁹² Организација исламске сарадње је такође активна у пружању хуманитарне помоћи, и посебно се истицала у обезбеђивању хуманитарне и финансијске помоћи и подршке у случају Палестине, Сирије, Сомалије и Тајланда.⁹³

Поред наведених алата меке моћи ОИС-а, истичемо да је верска дипломатија главни алат с обзиром на значај Исламског самита који представља главни орган ОИС-а, али и главно поље деловања држава чланица ОИС-а које у оквиру овог органа могу да поведу дискусију на горућа питања исламског света. У оквиру овог механизма посебан значај имају дискусије везане за питање Палестине.⁹⁴

5. Концепт Уме – заједнице свих муслимана

Како бисмо ближе разумели значење и суштину заједнице свих муслимана, најпре ћемо поћи од одређења речи Ума. Корен речи Ума (*Umma*) налазимо у арапској речи *Umm*, што значи мајка, порекло.⁹⁵

Ума заузима централно место у исламу и представља снажан и интегрални религијски аспект свих муслимана. Појам Ума појављује се чак 64 пута у светој књизи ислама – Курану.⁹⁶ Реч Ума се у Курану односи на људску религијску заједницу. Мада, вреди нагласити да Ума у Курану има и додатна значења попут: традиционалне вредности или религијског система, племе или подгрупа, одређено време, узор, родови животиња. Термин, иако има пуно значења, понајвише се односи на најранију муслиманску заједницу, како религијски тако и политички ентитет, која је основана од стране пророка Мухамеда у Медини.⁹⁷

---

⁹¹ Исто.

⁹² Исто.

⁹³ Исто.

⁹⁴ Исто.

⁹⁵ Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције – верске основе структуре ОИК-а*, Службени гласник, Београд, 2008., стр. 78.

⁹⁶ Погледати више о томе у: *Prijevod Kur'ana*, El-Kelimeh, Mešihat Islamske zajednice u Srbiji Novi Pazar, preveo Besim Korkut, Novi Pazar, 2011.

⁹⁷ Hossain, Ishtiaq, Muslim Ummah, International Organization, and Human Development in the MMCs, in: Hasan, Samiul (ed) *The Muslim World in the 21st Century, Space, Power, and Human Development*, Springer, 2012, pp. 299-316.

Кајаоглу пише да су два концепта у исламској политичкој мисли кључна и то, Ума – светска муслиманска заједница и Халифат – вођство Уме. За већину сунитских мислиманана, Халифат је произашао из појма Ума, док је јединству Уме потребан један владар, тврде они.⁹⁸

Реч Ума се веома често употребљава и у хадисима пророка Мухамеда. Иако реч Ума представља централно начело у исламу, Ума је такође „неухватљив“ концепт, који се појављује у Курану и хадисима са различитим значењем. Неки одбацију идеју Уме као политичке јединице, тврдећи да је она претежно духовна заједница. Други пак истичу да је Ума слична нацији, састављена од муслимана који настоје да дефинишу политички ауторитет.⁹⁹ Саундерс је мишљења да се Ума може третирати као нација. Ситуација око данских новина Jyllands-Posten's које су у септембру 2005. године објавиле карикатуре пророка Мухамеда, била је преломни догађај за муслимански свет. Наиме, Саундерс сматра да је нова детериторијализована елита промовисала Умахизам (Ummahism), који он дефинише као осећај који више нагиње национализму него религиозности.¹⁰⁰ Он је, поводом контроверзе са карикатуром, закључио да Ума функционише као нација.¹⁰⁰

Еспосито пише да је религија ислам објављена у времену када је приврженост племенској припадности била најважнија особина појединца. Насупрот томе, ислам брани виђење да је кључна препознатљивост муслимана чињеница да је муслиман, и то одређење има предност у односу на остале припадности.¹⁰¹ Еспосито даље истиче да је приврженост религијској припадности најважнија форма идентитета код муслимана. Муслимани су пре свега, браћа по вери¹⁰² и то је оно што надилази све остале поделе. Појмом Ума се указује на јединство свих муслимана упркос разних културолошких и територијалних одређења. Мухамедов хадис говори о Уми као духовном јединству муслимана, а не о територијалном. Концепт Уме, тврди Еспосито, посебно је био важан у деветнаестом веку, у доба настанка национализма и европског колонијанизма. Многи муслимански покрети, као и Османско царство су се позивали на јединство и значај Уме и бранили важност исламске солидарности. Многи националисти, који су покушавали ујединити своје земље на основу националне припадности, нису успели да угрозе снагу Уме. Они су, још од шездесетих година XX века, заступали одвајање националне припадности од верске. Међутим, исламисти су чврсто бранили припадност Уми као темељну препознатљивост свих муслимана, битнију од припадности нацији или краљу. И у данашње време муслимани верују у Уму као друштвено и верско јединство упркос секуларизацији и савременом схватању националне и политичке

---

⁹⁸ Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* p. 6-7.

⁹⁹ Исто.

¹⁰⁰ Hossain, Ishtiaq, Muslim Ummah, International Organization, and Human Development in the MMCs, in Hasan, Samiul (ed) *The Muslim World in the 21st Century, Space, Power, and Human Development...*pp. 299-316.

¹⁰¹ Esposito, John L, *Šta bi svatko trebao znati o islamu...*стр. 33.

¹⁰² Да су муслимани пре свега браћа по вери и да је религијска одредница најбитнија у животу муслимана, налазимо у следећим ајетима у Курану: „О вјерници, не пријатељите ни са очевима вашим ни са браћом вашом, ако више воле невјеровање од вјеровања...“ Видети више о томе у: *Куран*, Сура 9, Ет- Тевбе – Покајање, 23 и „Ако су вам очеви ваши, и синови ваши, и браћа ваша, и жене ваше, и род ваш, и имања ваша која сте стекли, и трговачка роба за коју страхујете да прође неће имати, и куће ваше у којима се пријатно осјећате – милији од Алаха и Његова Посланика и од борбе на Његовом путу, онда причекајте док Алах Своју одлуку не донесе. – А Алах грјешницима неће указати на Прави пут.“ Видети више о томе у: *Куран*, Сура 9, Ет – Тевбе – Покајање, 24.

припадности. Припадништво Уми муслимане обавезује да се брину једни за друге и да штите једни друге. Стога, налазимо да велику пажњу исламска заједница посвећује питањима Палестине и Јерусалима/Ал Кудса, Кашмира, положају босанских муслимана, косовских албанских муслимана и других. Такође, исламска заједница придаје велику пажњу ситуацијама у којима је преко потребан слух исламске јавности. Истовремено, морамо нагласити да су муслимани активни и у оснивању фондова за помоћ другим муслиманима широм света, како би се санирале последице разних природних катастрофа, потреса и других недаћа.¹⁰³

За разлику од Еспосита, који сматра да је верска припадност најизраженија црта у идентитету муслимана, Ал-Ахсан, покушава да одговори на следеће питање: Ума или нација? Он налази да су се муслимани сусрели са кризом идентитета која је настала као одговор на европски колонијализам. Са развојем национализма у модерном свету, јавља се криза идентитета савремених муслимана, тврди он. Такође, Ал-Ахсан посебну пажњу посвећује управо Организацији исламске сарадње. Наглашава да Организација исламске сарадње истиче, како вредност и јединство Уме, тако и важност засебних националних држава унутар себе, као и њиховог националног суверенитета. Ова контрадикторност у Организацији исламске сарадње парализовала је ОИС у доношењу многих одлука и резолуција, сматра он.¹⁰⁴

Баба закључује да, иако ОИС истиче реч Ума у својој Повељи¹⁰⁵, како би окупила све муслимане на колективном нивоу, ОИС не обједињује муслиманску заједницу, уједињену и функционалну као јединствену политичку јединицу. Наиме, према Баби, ОИС је међународна организација сачињена првенствено од суверених националних држава.¹⁰⁶

Мандавил сматра да иако ОИС настоји да презентује муслиманске земље у форми мултилатералне дипломатије, национални интереси појединих земаља чланица ОИС-а су надвладали заједничку исламску визију. Он истиче да је концепт Уме део исламског политичког лексикона још од времена пророка Мухамеда и да су модерни политички актери настојали да мобилизују муслимане уз позивање на Уму како би ефикасно одговорили на европски империјализам у касном деветнаестом веку, а након тога и на спољну политику Сједињених Америчких Држава у савременом периоду. Како Мандавил даље наводи, бити део Уме није виђено некомпатибилно са припадношћу племену или нацији. Међутим, закључује да се позивање на религију показало мање ефикасно у напорима за пораз европског империјализма од алтернативног модела који је пронађен у националном

---

¹⁰³ Esposito, John L, *Šta bi svatko trebao znati o islamu...* стр. 33-34.

¹⁰⁴ Погледати више у: Al-Ahsan, Abdullah, *Ummah or Nation?: Identity Crisis in Contemporary Muslim Society*, The Islamic Foundation, Leicester, UK, 1992.

¹⁰⁵ Повеља Организације исламске сарадње више пута истиче појам Ума. Појам Ума можемо наћи на следећим местима ОИС Повеље: Поглавље 4, Исламски самит, члан 7 и члан 9, Поглавље 5, Савет министара спољних послова, члан 10, Поглавље 15, Мирно решавање спорова, члан 27. Погледати више о томе: <https://www.oic-oci.org/english/charter/OIC%20Charter-new-en.pdf>, приступљено: 28. август 2025. године

¹⁰⁶ Baba, N. A, *Organisation of the Islamic Conference: Conceptual framework and institutional structure*, *International Studies*, Vol. 30, No. 1, 1993, pp. 35-51.

самоопредељењу. Поред наведеног, додаје и тврдњу да је ислам уобичајено функционисао, не у супротности, већ као форма националне кохезије.¹⁰⁷

Пискатори и Саикал у својој студији наводе да исламски концепт Уме наставља да утиче на муслиманско јединство и представља апсолутни муслимански идентитет, иако Ума није успела да пружи идеју конкретног пројекта за све муслимане. Последишно, Ума је постала снажан инструмент разним друштвеним и политичким актерима у остваривању њихових интереса. Они даље истичу да постоје другачије интерпретације значења уме код многих актера који настоје да је остваре.¹⁰⁸

Како пише Кајаоглу, у ОИС-у, која се позива, у својим документима, на муслиманско јединство и солидарност, долази до видљивог нејединства и политичког ривалитета између одређених држава чланица које се међусобно такмиче за светско лидерство исламског света. Он даље наводи да муслиманском свету недостаје доминантна земља или лидер који би могао да уједини муслимане и прикаже право и истинско јединство Уме. Нажалост, неколико је димензија које формирају различите позиције држава чланица у ОИС-у, а међу њима је, тврди Кајаоглу, и другачије разумевање и перцепција Уме. Кајаоглу нуди четири димензије унутрашње исламске политике у ОИС-у, и то: регионализам, ниво укључености у ОИС, билатерални односи између држава чланица и перцепција Уме и улоге ОИС. Четврта димензија коју представља јесте разлика код водећих земаља ОИС-а у њиховој интерпретацији проблема Уме и њених интереса. Наме, Кајаоглу, издваја следеће државе чланице ОИС-а и разлике у њиховим перцепцијама Уме: Саудијску Арабију, Иран, Пакистан, Турску и Малезију. Као прву и доминантну државу чланицу ОИС-а истиче Саудијску Арабију. Он наводи да Саудијска Арабија види Уму пре свега као религијски ентитет који настоји да шири верско правоверје. Иран, тврди Кајаоглу, посматра Уму као религијско-политички ентитет угрожен од Западног политичког, културног и економског задирања. Пакистан настоји да доживи Уму као безбедносну заједницу. Пакистански поглед на Уму утемељен је пре свега на осећају геополитичке несигурности Пакистана, пише Кајаоглу. Он даље истиче и виђења Уме од стране Турске и Малезије, где сматра да Турска и Малезија верују да су Ума и ОИС изузетно потребне због модернизације муслиманског света. Ове две земље нуде примере комбинације демократије и економског развоја без потребе да се жртвује религија. Обе земље виде Уму из перспективе економских могућности, а ОИС као механизам остварења тог потенцијала, налази он.¹⁰⁹

Хајнс приказује другачију перспективу ОИС-а. Он наводи да је ОИС транснационални религијски актер који примарно настоји да прошири утицај религије на глобалном нивоу и то путем стварања глобалне муслиманске заједнице -транснационалног религијског друштва – Уме.¹¹⁰ Хајнс сматра да је „Ума добар пример транснационалног цивилног друштва

---

¹⁰⁷ Mandaville, Peter, *Islam and International Relations in the Middle East: From Umma to National State in: Fawcett, Louise (ed), International Relations of the Middle East, third edition, Oxford University Press, UK, 2013, pp. 168-184.*

¹⁰⁸ Piscatori, James and Saikal, Amin, *Islam Beyond Borders: The Umma in World Politics*, Cambridge University Press, New York, 2019.

¹⁰⁹ Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* pp. 39-43.

¹¹⁰ Haynes, Jeff, *Transnational Religious Actors and International Politics...* pp.143-158.

(Римокатоличка црква је други) које, у себи садржи семе и доминације и неслагања, је одговорило на притиске глобализације и национализације“.¹¹¹

Поред наведених аутора, и њиховог виђења односа ОИС-а и Уме, истичемо и тумачење Јевтића о ОИС-у. Он наводи следеће: „Ова организација третира муслимане као нацију у политичком смислу у коме су то Французи или Енглези. Без икакве двојбе то се истиче у свим службеним документима ОИК. За заједницу муслимана на свету колико год их има и било где да живе употребљава се арапски појам ума. И тај се појам у документима које издаје сама ОИК и које преводи на енглески и француски језик тумачи појмом нација.“¹¹²

Вреди нагласити да је исламска мисао о међународним односима изграђена на премиси да муслимани формирају заједницу која се назива Ума. У прошлости, ова мисао је свет делила у *dar al-islam* и *dar al-harb*. Ово обележје исламске мисли формирано је пре настанка модерног међународног система. Питање је следеће: Да ли је у савременом свету оваква подела могућа? Многе исламске организације промовишу вредности и концепт Уме, укључујући и ОИС, али који су реални донети да се Ума и оствари, питање је за чијим одговором трагамо.¹¹³ Из праксе коју је презентовала ОИС налазимо да је највећи проблем у остварењу пуног „потенцијала“ Уме нејединство и ривалитет појединих земаља чланица ове организације, али и гласно „ћутање“ ОИС-а у многим ситуацијама у којима су угрожена права и животи муслимана. Такође, у пракси решавања конфликта између муслимана, ОИС је имала своје светле примере, али и поразе. Ал-Ахсан пише о успешним напорима ОИС-а у решавању конфликта између ПЛУ и Јордана, као и Бангладеша и Пакистана, док конфликт Ирана и Ирака наводи као камен спотицања у залагању ове организације да допринесе миру две муслиманске стране. Такође, Ал-Ахсан наводи да ситуација у Сирији понајвише показује слабости у остваривању Уме. Он наводи да се Ума данас суочава са бројним изазовима и отвореним питањима, а међу њима су, како питања унутрашњих односа између муслимана, тако и питања односа ислама и Запада.¹¹⁴ А Запад, са сигурношћу можемо рећи, представља битног другог у односу на исламски свет. Хантингтон је у својој студији писао о сукобу цивилизација и навео да ће главна оса светске политике бити на односу између Запада и осталих, међу којима је и исламска цивилизација.¹¹⁵

Шани, у својој студији, говори о Уми као незападном алтернативом концепту универзалности. Он истражује могућности постзападне теорије међународних односа, чиме прави простор за размишљање о исламској Уми као потенцијалном дискурсу који би нашао своје место у и даље доминантној Западној „Кући међународних односа“ која се суочава са бројним ограничењима.¹¹⁶ Шани даље испитује потенцијал Уме као могуће пост-вестфалске

---

¹¹¹ Исто, р. 157.

¹¹² Јевтић, Мирољуб, *Политички односи и религија*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2011, стр. 36.

¹¹³ Hossain, Ishtiaq, Muslim Ummah, International Organization, and Human Development in the MMCs, in Hasan, Samiul (ed) *The Muslim World in the 21st Century...* pp. 299-316.

¹¹⁴ Al-Ahsan, Abdullah, Conflict Resolutions in Muslim Societies: Role of the OIC in: Al-Ahsan, Abdullah and Young Stephen B. (eds.) *Qur'anic Guidance for Good Governance-A Contemporary Perspective*, Palgrave Macmillan, 2017, pp. 193-214.

¹¹⁵ Huntington, Samuel P., *The Clash of Civilizations?...* pp. 22-49.

¹¹⁶ Shani, Giorgio, Toward a Post-Western IR: The Umma, Khalsa Panth and Critical International Relations Theory, *International Studies Review*, Vol. 10, No. 4, 2008, pp. 722-734.

заједнице и тврди да највећи изазов секуларног, еуроцентричног виђења међународних односа долази управо од исламизма.¹¹⁷

Узимајући сва мишљења у обзир морамо истаћи да је Организација исламске сарадње дубоко посвећена стварању јединства исламског света и да њена визија превазилази Вестфалски модел државног суверенитета, како то истиче Бенсаид.¹¹⁸ За разлику од Западног модела међународног поретка, Организација исламске сарадње даје приоритет стварању политичке заједнице која велича солидарност међу својим члановима. Управо је посвећеност ОИС-а Уми главна одредба која разликује ову организацију од секуларне организације Уједињених нација. Напори ОИС-а да штити права муслиманских мањина у државама које нису њене чланице говори у прилог томе да ОИС представља транснационалног религијског актера који настоји да се стара о свом транснационалном друштву – уми, као политичком и моралном колективитету који превазилази националне границе. Та потреба ОИС-а да штити права муслиманских мањина укорењена је у концепту уме и моралној обавези да се пружи подршка муслиманима где год они живели.¹¹⁹ У том циљу ОИС је усвојила бројне резолуције које снажно подржавају муслиманске заједнице у државама нечланицама ОИС-а, како би потврдила њихову важност као битног дела глобалне исламске Уме.¹²⁰ Значајан број муслиманских заједница које се налазе у државама нечланицама ОИС-а живи на свим континентима света, међутим морамо истаћи да је њихова популација најбројнија у Европи и Азији.

Исламске мањине чине значајан део популације у Европи где броје око 44 милиона муслимана. Највећи број муслимана живи у Француској, Немачкој и Великој Британији. Како би ОИС бринула о делу Уме који се налази у Европи формирала је Контакт групу за муслимане у Европи током 13. Исламског самита који је одржан у Истанбулу 2016. године.¹²¹ У Европи се муслиманске заједнице суочавају са растућом дискриминацијом, исламофобијом и слично, па ОИС преузима неопходне мере и покушава да подигне свест и утиче на државе и владе у Европи да испитају своје политике и уложе напор како се муслимани не би суочавали са друштвеним препрекама.¹²²

Када је реч о Азији, потребно је нагласити да постоји значајна муслиманска популација у Индији и Кини, као и у другим деловима Азије. Индија представља дом за око 204 милиона муслимана, док у Кини налазимо 24 милиона муслимана.¹²³

Поред Европе и Азије, муслиманске заједнице чине један део популације у САД и Канади, Африци, као и у Латинској Америци.¹²⁴ Важно је апострофирати да се муслиманске заједнице свуда на свету суочавају са бројним изазовима, стога ОИС настоји да врши

---

¹¹⁷ Исто.

¹¹⁸ Bensaid, Hibauallah, Epistemological Contestations in Global Governance: The OIC and the Conceptualization of Minorities, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, pp. 211-235.

¹¹⁹ Исто.

¹²⁰ Al-Ghamdi, Hassna, Advocacy and Action: The OIC's Role in Safeguarding Muslim Minorities, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, 2025, pp. 189-209.

¹²¹ Исто.

¹²² Исто.

¹²³ Исто.

¹²⁴ Исто.

одређене активности како би заштитила њихова права и потребе и тиме потврдила привржености Уми.¹²⁵

Организација исламске сарадње настоји да заштити права муслимана у Азији, понајвише у Индији, Кини, Мјанмару, Филипинима и Тајланду. Посебно се подвлачи ангажованост ОИС-а у подизању свести о статусу муслимана на Филипинима и Тајланду, где се ОИС показала као главни заштитник њихових права на глобалном нивоу. На Филипинима је ОИС преузела кључну улогу у залагању за мир. Утицала је и учествовала у потписивању мировних споразума као и преговора између Владе Филипина и Моро националног фронта ослобођења.¹²⁶ Уколико се осврнемо на ситуацију са муслиманима на Тајланду, можемо приметити да је ОИС била укључена у мировне споразуме који су били одржани у Малезији, а чији је циљ био да се реши питање муслиманских заједница у региону Патани, на Тајланду.¹²⁷

Када посматрамо ситуацију око статуса муслиманских права у Индији, морамо истаћи да су још од када је Нарендра Моди постао премијер Индије 2014. године услови живота муслимана постали знатно тежи. Ту се посебно мисли на муслимане у региону Џаму и Кашмир. Организација исламске сарадње пажљиво прати ситуацију и положај муслимана у Индији, с обзиром да се у тој земљи налази највећа муслиманска мањина ван држава чланица ОИС-а. Организација исламске сарадње је више пута исказивала забринутост за статус муслимана у Индији и указивала на потребу заштите њихових права, као и заштите светих исламских места. Међутим, акције Организације исламске сарадње о питању заштите муслимана у Индији суочавале су се са бројним критикама и окарактерисане су као закаснеле.¹²⁸

У Мјанмару и Кини ситуација са муслиманима је комплекснија и захтева ширу слику решавања. У Мјанмару живи око 2,2 милиона муслимана од тога око један милион чине Рохинџа муслимани који су од стране УН класификовани као највише прогоњена мањина на свету. Уједињене нације дефинисале су акције мјанмарске војске и безбедносних снага према Рохинџа муслиманима као „етничко чишћење“.¹²⁹ Због тешке ситуације са којима се муслимани у Мјанмару суочавају Гамбија је Међународном суду правде, у име Организације исламске сарадње, 2019. године поднела тужбу против Владе Мјанмара. У овој тужби тражено је да се приспитају акције Владе Мјанмара у широком кршењу људских права над највише прогоњеној мањини на свету. Ову тужбу су потписале све чланице ОИС-а. Такође, Организација исламске сарадње је у више наврата изразила забринутост због статуса Рохинџа муслимана у Мјанмару и од 2014. године упућује снажне критике њиховој Влади. Ова муслиманска организација захтева и обезбеђивање пуног држављанства Рохинџа муслиманима у Мјанмару, као и поништење Закона о држављанству којим Рохинџа муслимани нису идентификовани као један од 135 конститутивних народа.¹³⁰ Организација исламске сарадње поставила је ситуацију са муслиманима у Мјанмару као један од својих

---

¹²⁵ Исто.

¹²⁶ Исто.

¹²⁷ Исто.

¹²⁸ Исто.

¹²⁹ Исто.

¹³⁰ Ђогатовић, Вељко М., Верско-политички сукоб између будиста и Рохинџа муслимана у Мјанмару, *Политичка ревија*, Вол. 76, Број: 2, 2023, стр. 137-159.

приоритета и настоји да игра главну улогу о решавању тог питања на глобалном нивоу. Једна од значајнијих акција ОИС-а у циљу заштите права Рохинца муслимана у Мјанмару јесте помоћ у усвајању резолуција које пружају подршку Рохинца муслиманима, како у Генералној скупштини УН, тако и у Савету за људска права. Такође, ОИС је формирала Контакт групу ОИС за Рохинца муслимане као и Министарски комитет који се бави испитивањем кршења права Рохинца муслимана у Мјанмару.¹³¹

Када је реч о положају муслимана у Кини морамо истаћи да њих у Кини има око 24 милиона и живе у областима Синкјанг, Гансу, Нингсја, као и у Јунан и Хенан провинцији у централној Кини. У Синкјангу живи око 60% муслиманске популације који чине 13 милиона муслимана Ујгура који, како се наводи трпе одређено кршење људских права од стране кинеских власти. Организација исламске сарадње се у овом случају суочава са деликатном дипломатском ситуацијом с обзиром на геополитички положај Кине, и настоји да у овом питању делује пажљиво како би указала на статус Ујгура. У циљу заштите права Ујгура ОИС је прузела дипломатске акције попут посете делегације Генералног секретаријата ОИС-а Кини у јануару 2019. године како би се представиле потешкоће са којима се Ујгури у Кини суочавају. Такође, делегација од одређених држава чланица ОИС-а и Генералног секретаријата посетила је Кину у истом циљу у децембру исте године.¹³²

Кроз анализу посвећености ОИС-а муслиманским мањинама у државама које нису њене чланце можемо закључити да се ОИС активно брине о остваривању уме. Организација исламске сарадње тиме нуди један алтернативни модел светском поретку који је у исти мах и транснационалан али и укорењен у исламским вредностима. Међутим, овај модел представља и изазов актуелним глобалним парадигмама.¹³³

---

¹³¹ Al-Ghamdi, Hassna, *Advocacy and Action: The OIC's Role in Safeguarding Muslim Minorities...* pp. 189-209.

¹³² Исто.

¹³³ Bensaid, Hibauallah, *Epistemological Contestations in Global Governance: The OIC and the Conceptualization of Minorities...* pp. 211-235.

II ОДНОС ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСЛАМСКЕ САРАДЊЕ СА МЕЂУНАРОДНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА

1. Организација исламске сарадње као уникатна међународна организација

Организација исламске сарадње представља јединствену организацију у корпусу међународних организација. Она се разликује од других међувладиних и међународних организација, попут Организације Уједињених нација и Европске уније, због своје религијске оријентације оличене у религији ислам. Два су кључна концепта за разумевање ОИС-а. Први концепт представља Уму- заједницу свих муслимана, а други је халифат – вођство уме. С обзиром да има централно место у исламу, Ума представља снажан религијски импулс за јединство свих муслимана. Да би Ума била јединствена, потребан јој је халиф који би је водио по узору на пророка Мухамеда.¹³⁴

Концепт Уме често се користио у деветнаестом веку од стране многих исламских лидера и интелектуалаца да би оснажио заједништво муслимана и пружио адекватан одговор на доминатну европску владавину. Управо у том периоду, Ума постаје основа панисламизма – политичког покрета који је заговарао муслиманску унификацију и мобилисао муслиманске масе.¹³⁵

Међутим, Први светски рат је узроковао значајне последице по Уму, халифат и панисламизам. Након распада Османског царства, па онда и укидања халифата 1924. године, исламски свет остаје без свог међународног представника. То даље условљава потребу за интезивнијим исламским активизмом, тако да долази до одржавања бројних конференција, у периоду од 1926. до 1964. године, које су имале за циљ остваривање муслиманског јединства. Три су кључна догађаја која су после Другог светског рата довела до стварања Организације исламске конференције. Ти догађаји су: процес деколонизације, формирање Израела, и утицај међународне и безбедносне политике Саудијске Арабије.¹³⁶ Такође, велики значај имала је структура међународне арене која је, након Другог светског рата, била подељена на два блока, која су обликовала биполарни свет и држала међународну заједницу у атмосфери Хладног рата. Земље које нису биле део ова два блока придружиле су се Покрету несврстаних земаља.¹³⁷

У том периоду, Саудијска Арабија добија на значају у муслиманском свету, како због богатства које поседује у природним ресурсима, понајвише нафти, тако и због одлучног лидерства краља Фејзала. Краљ Саудијске Арабије Фејзал је, услед тадашњих међународних околности, осећао опасност од растућег панарабизма, социјализма и секуларизма египатског лидера Насера, свог конкурента у муслиманском свету. Стога, краљ Фејзал шездесетих година XX века креће на пут и посећује многе муслиманске земље како би промовисао идеју међународне исламске организације. Резултат његовог залагања било је оснивање

¹³⁴ Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* pp. 6-8.

¹³⁵ Исто, стр. 10.

¹³⁶ Исто, стр. 12-13.

¹³⁷ Demirkan, Onur, *The Question for a representative role of the Muslim World in international system: the case of the Organization of Islamic Cooperation (OIC)*, MA. Thesis, Ankara Yildirim Beyazit Univesity, Ankara, 2020, p. 82.

Муслиманске светске лиге – Рабите, која се нажалост показала ограниченом да уједини исламски свет. Међутим, тачка обрта у подршци муслиманских лидера краљу Фејзалу и његовој идеји, био је пораз Насера и његове панарапске визије, у Шестодневном рату 1967. године. Муслимани су били очајни због акција Израела и немогућности да приступе Источном Јерусалиму, где се налази треће свето место ислама.¹³⁸

Догађај који је био круцијалан за лансирање Организације исламске конференције десио се 1969. године, када је дошло до паљења џамије Ал-Акса у Јерусалиму. Тај инцидент навео је краља Фејзала да упути позиве свим лидерима муслиманских земаља како би се ујединили у одбрани светих места.¹³⁹ Након позива краља Фејзала, Прва исламска конференција – самит одржана је у Рабату, у Мароку у периоду од 22. до 26. септембра 1969. године.¹⁴⁰ Поменути самит био је први корак у оснивању Организације исламске конференције. Краљ Марока Хасан упутио је позивна писма на адресе 36 земаља за учешће на конференцији. На Првој исламској конференцији учествовали су представници из 24 муслиманске земље, представници муслимана из Индије, док је Палестинска ослободилачка организација - ПЛО имала статус посматрача. Теме конференције тичале су се напада на џамију Ал-Аксу у Јерусалиму, статуса Јерусалима, потребу да се учврсти сарадња и солидарност муслиманског света као и да се реше њихови проблеми. Главна питања конференције односила су се на питање Палестине и Јерусалима. Ова конференција – самит представљао је почетак новог периода у историји муслиманског света.¹⁴¹ Формирање Организације исламске конференције представљало је стварање прве и једине владине међународне организације на свету која своје чланство окупља на основу припадности истој религији – исламу.¹⁴² Управо из тог разлога ова организација има аутентични, уникатни карактер.

Прва исламска конференција постигла је значајан успех, што је резултовало иницијативом да министри спољних послова муслиманских земаља одрже састанак у Џеди, Саудијској Арабији, годину дана након тога. На овом састанку договорено је да се образује секретаријат организације са седиштем у Џеди, док оснивање представништва не буде могуће у Јерусалиму. Повеља организације исламске конференције усвојена је 1972. године. Повеља је дефинисала циљеве организације као и промоцију муслиманског интереса на свету.¹⁴³

Оснивање ове организације, која се често назива и „Уједињене нације муслиманског света“ узроковано је понајвише борбом за муслимански интерес и решавање питања Палестине. Колико је тај разлог битан указује и усвајање резолуције ОИК-а, којом је објављен цихад Израелу.¹⁴⁴ Организација исламске конференције је употребила термин цихад у ситуацијама које се односе на два конфликта, и то у Израелско- палестинском

---

¹³⁸ Кауаоғлу, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...*pp. 13-14.

¹³⁹ Јевтић, Миролуб, *Политикологија религије...*стр. 241.

¹⁴⁰ Ahsan, Abdullah, *Organization of the Islamic Conference (OIC): Introduction to an Islamic Political Institution*, ПИТ Press, Herndon, 1988, p. 18.

¹⁴¹ Demirkan, Onur, *The Question for a representative role of the Muslim World in international system: the case of the Organization of Islamic Cooperation (OIC)*...pp. 59-60.

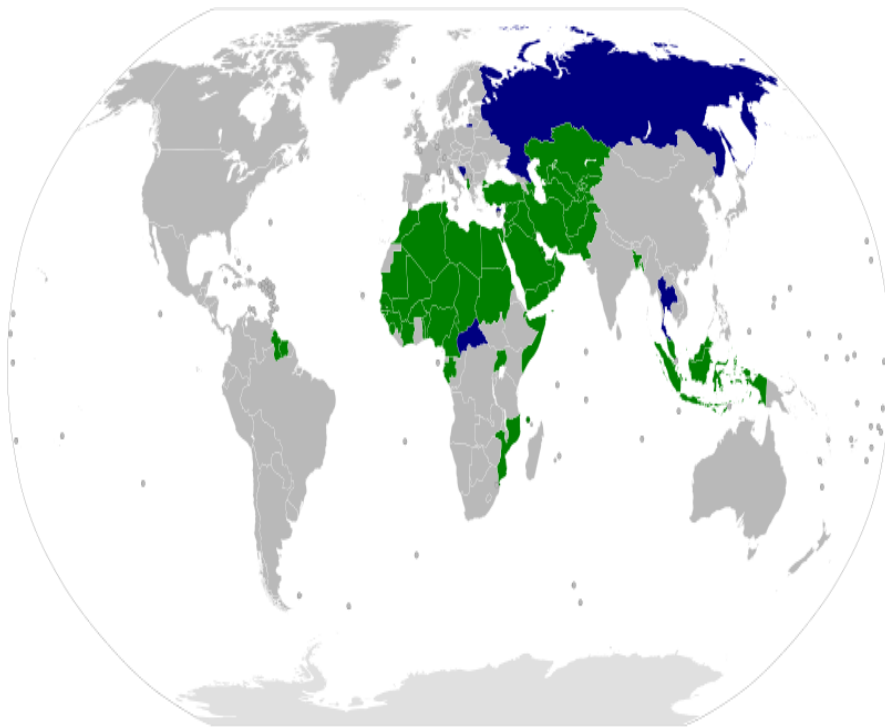
¹⁴² Јевтић, Миролуб, *Политикологија религије...* стр. 241.

¹⁴³ Кауаоғлу, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* p. 15.

¹⁴⁴ Јевтић, Миролуб, *Политикологија религије...* стр. 243.

конфлику и у случају Авганистана, као одговор на инвазију СССР 1979. године. Међутим, ОИК је у оба случаја употребе термина дефинисала джихад као одбрамбени рат са циљем обезбеђивања независности Палестине и Авганистана.¹⁴⁵

Од свог оснивања, Организација исламске конференције је проширила своје чланство. Од почетних 24 државе чланице, Организација исламске сарадње данас броји 57 земаља чланица (56 држава које имају статус држава чланица ОУН и Палестине). Поред чланства, ова организација проширила се и географски. Данас се ОИС простире на четири континента, и укључује државе на територији Блиског истока, Северне Африке, Јужне Азије, Централне Африке, Балкана, Подсахарске Африке и Латинске Америке. Од 57 држава чланица, 27 се налази у Африци, 26 је у Азији, по две су у Европи и Латинској Америци.¹⁴⁶

Слика Број: 1, Приказ мапе држава чланица Организације исламске сарадње (зелено) и држава посматрача унутар Организације исламске сарадње (плаво), Извор: Wikimedia¹⁴⁷

¹⁴⁵ Kayaoglu, Turan, Struggling with jihad over Jerusalem: The Organization of Islamic Cooperation's approach to war and peace, in: Haynes, Jeffrey (ed.) *Handbook on Religion and International Relations*, Eglar Handbooks in Political Science, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK, 2021, pp. 275-288.

¹⁴⁶ Kayaoglu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potential...* p. 16.

¹⁴⁷ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:OIC_vector_map.svg, приступљено: 30. август 2025. године

Морамо нагласити да је Повеља из 1972. године ОИК-а била веома непрецизна када се ради о питању чланства у ОИК-у. Повеља је истицала да свака муслиманска земља може да се придружи ОИК-у уз одобрење две трећине чланова конференције. Међутим, није јасно дефинисано која земља представља муслиманску земљу. Битна је ситуација са Индијом. Ова земља преставља државу са трећом највећом муслиманском заједницом на свету. Муслимани из Индије били су представљени на Првој конференцији ОИК-а, међутим, ова земља је, иако је аплицирала за чланство, одбијена због снажних приговора Пакистана. Случај Индије је јако битан за нашу анализу из разлога што је Индија одбијена чак и поред чињенице да у њој живи велики број муслимана, док су неке земље са муслиманским мањинама попут Габона, Уганде, Тога, Суринама и других успешно примљене под окриље ОИК-а.¹⁴⁸

Такође, у Повељи се ништа не наводи о начинима престанка чланства у ОИК-у. Занимљива је ситуација и та, да се не наводи ни могућност суспензије чланства, мада се организација служила и тим механизмом.¹⁴⁹

Поред 57 држава чланица, ОИС броји пет држава посматрача, и то: 1. Босну и Херцеговину, 2. Централну Афричку Републику, 3. Краљевину Тајланд, 4. Руску Федерацију, као и 5. непризнату Турску Републику Северни Кипар, затим једну муслиманску организацију посматрача, Моро Национални слободарски фронт, једну исламску институцију посматрача - Парламентарну унију држава чланица Организације исламске сарадње (PUOICM), као и пет међународних организација посматрача и то: 1. Уједињене нације (UN), 2. Покрет несврстаних земаља (NAM), 3. Арапску лигу (LAS), 4. Афричку унију (AU) и 5. Организацију економске сарадње (ЕСО).¹⁵⁰

Како је ОИК расла, број држава чланица се повећавао, тако се поље деловања ОИК ширило и на остале димензије интересовања организације. Почетком 2000.-тих година ставља се посебна пажња на промоцију људских права, као и тежњу да се она заштите путем борбе против нарастајуће исламофобије у свету. Иако питање Палестине остаје кључно питање организације, јављају се и нови приоритети који се имплементирају у агенду ОИК-а. Та ситуација условила је започињање реформи ОИК-а, како би се створили услови за бољу ефикасност у раду организације, али и већу видљивост у међународној арени. Тежња за реформом, резултовала је усвајањем Десетогодишњег плана акције који је лансиран 2005. године. Овај програм увео је многе новине, реформе, али и дефинисао приоритете. Усвојена је нова Повеља организације 2008. године, која је била знатно дужа од претходне, с обзиром да је обухватала нове елементе, попут нових институција организације као и јасне референце које се односе на приврженост систему Уједињених нација. Такође, организација је променила име из Организација исламске конференције у Организација исламске сарадње 2011. године.¹⁵¹

---

¹⁴⁸ Исто, стр. 16-17.

¹⁴⁹ Јевтић, Миролуб, *Политикологија религије...*стр. 242.

¹⁵⁰ https://www.oic-oci.org/page/?p_id=179&p_ref=60&lan=en, приступљено: 6. април 2023. године

¹⁵¹ Кауаоғлу, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...*pp. 19-20.

1.1 Повеља Организације исламске сарадње

Прва Повеља Организације исламске конференције усвојена је на Исламској конференцији министара иностраних послова, која се одржала у Џеди, у периоду од 29. фебруара до 4. марта 1972. године. Поменута Повеља позивала се на заједничку веру – ислам, која је како Повеља тврди моћан чинилац зближавања и солидарности муслиманског народа. Повеља је формално потврдила приврженост Повељи ОУН, навела циљеве и принципе Исламске конференције. Повељом су дефинисани следећи циљеви Исламске конференције:

1. Учвршћивање исламске солидарности међу државама чланицама
2. Јачање сарадње међу државама чланицама у економској, социјалној, културној, научној као и у другим областима од животне важности, примена више размене мишљења у седиштима међународних организација
3. Активности на елиминисању расне дискриминације и колонијализма у свим формама
4. Преузимање неопходних мера на учвршћивању мира и безбедности у свету, како би се заснивао на правди
5. Усклађивање акције за заштиту светих места и подржавање борбе палестинског народа и пружање помоћи за повраћај њихових права и за ослобођење њихових територија
6. Јачање борбе свих муслиманских народа за очување њиховог достојанства, независности и њихових националних права
7. Стварање атмосфере погодне за унапређење сарадње и разумевања међу државама чланицама и другим земљама.¹⁵²

Принципи организације обухватају једнакост међу државама чланицама, уважавање права на самоопредељење и не мешање у унутрашње ствари држава чланица, поштовање суверенитета и територијалног интегритета земаља чланица, решавање сукоба између држава чланица мирним путем и обавезу да се у међународним односима уздржавају од примене силе и претње. Према Повељи из 1972. године, органи Исламске конференције су:

1. Конференција Краљева или шефова држава и влада;
2. Конференција министара иностраних послова;
3. Генерални секретаријат и његови помоћни органи.

Седиште Генералног секретаријата, према Повељи, стационирано је у Џеди, до ослобађања Јерусалима, који ће тада постати седиште.¹⁵³

Повеља из 1972. године замењена је Повељом Организације исламске конференције која је усвојена 2008. године. Нова Повеља је знатно дужа од претходне, док се текст Повеље на самом почетку позива на Алаха. У преамбули Повеље изражена је посвећеност међународној заједници, Повељи ОУН и међународном праву како би се допринело међународном миру и безбедности. Такође, изражена је намера да се промовишу исламске вредности, као и да се обнови пионирска улога ислама у свету, путем јачања муслиманског јединства и солидарности. Истовремено, истакнута је посвећеност поштовању, заштити и одбрани националног суверенитета, независности и територијалног интегритета земаља чланица. Као и у претходној Повељи акценат се ставља на подршку борби палестинског

¹⁵² Повеља Организације исламске конференције, 1972. године; и Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...* стр. 243-244.

¹⁵³ Исто.

народа у њиховој тежњи за формирањем суверене државе са Ал-Кудсом Ал-Шарифом као главним градом, уз чување исламског карактера и заштите светих места ислама.¹⁵⁴

Повељом из 2008. године проширена је листа циљева и принципа ОИК-а. У духу времена, Повеља је додала циљеве који се односе на јачање економске сарадње између земаља чланица и стварање заједничког тржишта, промоцију исламског учења, културе и вредности, заштита праве слике ислама, борба против клевете ислама, оснаживање дијалога између цивилизација и религија, промоција и заштита људских права и слобода, укључујући права жена, деце, младих, као и оних са специјалним потребама у духу породичних вредности ислама, заштита права, религијског и културног идентитета муслиманских заједница и мањина у државама нечланицама ОИК-а, борба против тероризма, сарадња у области хуманитарне помоћи и друга.¹⁵⁵

Повеља уводи битну измену на претходну повељу, где се налаже да држава чланица ОИК-а може бити само држава чланица ОУН-а са муслиманском већином. Одлуку о статусу државе чланице доноси Савет министара иностраних послова. Такође, одлуку о статусу посматрача у ОИК доноси исти орган.¹⁵⁶

Предметном Повељом проширена је и листа институција Организације исламске конференције, која се сада састоји од једанаест органа. Главни органи ОИС-а су Исламски самит, Савет министара иностраних послова и Генерални секретаријат.¹⁵⁷

Одлуке Организације исламске сарадње доносе се консензусом. Уколико консензус не може да се постигне одлуке се доносе двотрећинском већином присутних. Држава чланица може се повући из организације уколико о томе обавести Генерални секретаријат годину дана пред повлачење и када испуни све своје финансијске обавезе. Службени језици организације су, као што је наведено и у претходној Повељи из 1972. године, арапски, енглески и француски језик.¹⁵⁸

Из наведеног, издвајамо три кључна нивоа посвећености ОИС-а. Посвећеност исламу и уми, приврженост међународној заједници и Повељи ОУН, и посвећеност поштовању суверенитета држава чланица ОИК-а.¹⁵⁹

Неупитна посвећеност исламу види се у сваком делу Повеље. Повеља снажно истиче вредности ислама и значаја муслиманског јединства и солидарности. Такође, Повеља показује битан сегмент наклоности исламском праву с обзиром на чињеницу да уводи, као један од кључних органа ОИК-а, Међународни исламски суд правде. Повеља наглашава значај уме тиме што уноси референцу која се односи, како на муслимане у земљама чланицама, тако и муслиманске мањине у државама нечланицама ОИК-а.

---

¹⁵⁴ Повеља Организације исламске сарадње, 2008. године.

¹⁵⁵ Исто.

¹⁵⁶ Исто.

¹⁵⁷ Исто.

¹⁵⁸ Исто.

¹⁵⁹ Kayaoglu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...*pp. 23-27.

Приврженост Повељи ОУН, и међународној заједници наведена је у тексту Повеље ОИК са циљем да ОИК задобије значајнију улогу у светској политици. Док је приврженост принципима међународног права ограничена с обзиром да Повеља уноси фразу: „у складу са законима и правом земаља чланица“.¹⁶⁰ У складу са наведеним истичемо да се у великом броју земаља чланица ОИС-а исламско право користи као позитивно право.¹⁶¹ Стога сматрамо да је битно да кажемо нешто и о исламском праву како би испитали поменути приврженост ОИС-а међународном праву. Како то наглашава Фикрет Карчић, професор Исламског теолошког факултета у Сарајеву: „Сматра се да је у исламу право оно што је теологија у хришћанству – најтипичнија манифестација вјерског учења“.¹⁶² Полазећи од наведеног, Јевтић констатује „нема ислама без исламског права, а права нема без државе“.¹⁶³ Исламско право – шеријат засновано је на верским изворима и оно је божанско *ius divinum*. Такође, исламско право није територијално, већ персонално и обавезује муслимане и на територијама на којима се не влада по шеријату.¹⁶⁴ Оно што је такође од важности како бисмо анализирали веродостојност привржености међународном праву од стране ОИС-а јесте питање да ли ислам има своје међународно право? Одговор који налазимо је следећи: „шеријатско право нема посебно међународно право, већ је то право само један део шеријата чији је циљ да регулише односе између муслимана и немуслимана, ма где се они налазили. То значи да у исламском праву нема разлика између националног и међународног права.“¹⁶⁵ Међутим, у исламском праву налазимо део који се тиче међународних односа и он се назива сијер (арапски *siyar*). Овај део исламског права представља посебну грану исламске правне науке *fiḥḥa*.¹⁶⁶ Имајући у виду наведено налазимо да се међународно право у значајној мери коси са шеријатом које је по природи божанско и стога се ваља детаљније запитати да ли је ОИС у потпуности искрена када говори о наклоњености Уједињеним нацијама и међународном праву.

Такође, још један битан сегмент посвећености Повеља ОИК-а пружа државном суверенитету земаља чланица ОИК-а. Организација исламске сарадње јесте међународна организација, чије су чланице државе. Да би била чланица ОИС-а, према новој Повељи држава мора да буде чланица ОУН, као и да има муслиманску већину. Све државе чланице ОИК-а су чланице ОУН, сем Палестине, која ужива статус државе посматрача нечланице ОУН. Такође, битан простор Организација је пружила непризнатој „Турској Републици Северни Кипар“, дајући јој статус посматрача, без обзира на чињеницу што је поменути ентитет спорна, непризната „држава“, тачније призната је само од стране Републике Турске.¹⁶⁷ Организација исламске сарадње залаже се за поштовање територијалног интегритета, независности и суверенитета држава чланица ОИС, фокусирајући се примарно на питање Палестине и формирања њеног пуног суверенитета, територијалног интегритета и независности.

---

¹⁶⁰ Исто, стр. 23-25.

¹⁶¹ Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...* стр. 231.

¹⁶² Карчић, Фикрет, *Шеријатски судови у Југославији 1918-1941*, Врховно старјешинство Исламске заједнице у СФРЈ, Сарајево, 1986., стр. 11.

¹⁶³ Јевтић, Мирољуб, *Политички односи и религија...* стр. 37.

¹⁶⁴ Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...* стр. 232.

¹⁶⁵ Исто, стр. 233.

¹⁶⁶ Исто, стр. 233.

¹⁶⁷ Кауаоғлу, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial..* p. 27.

У анализи предметне Повеље из 2008. године морамо нагласити и њену контрадикторну природу, као и немогућност истовремене привржености уми и државном суверенитету. Иако је принцип државног суверенитета чврсто изражен у документима ОИС-а, са референцом о не мешању у унутрашње ствари других држава чланица, морамо нагласити да је концепт уме контрадикторан концепту Западног схватања државног суверенитета. Исламска Ума представља екстратериторијалну заједницу свих муслимана и не познаје територијалне границе суверених држава. Постојање засебних националних суверених држава у исламу се не признаје пошто је коначни циљ ислама формирање једне, јединствене државе на свету у којој ће се примењивати исламско право – шеријат. Такође, пошто Повеља ОИК-а налаже да се поштује државни суверенитет, али само држава чланица, то даље имплицира ситуацију у којој ће ОИС имати простор да се меша у унутрашње ствари држава које нису чланице ОИС-а, што може да утиче на те државе, међународну заједницу, као и на Вестфалски систем суверених држава. Један од примера мешања у унутрашње ствари државе која није чланица ОИС-а, јесте и доношење бројних резолуција у ОИС-у које позивају све државе чланице да признају независност такозваног Косова, јужне српске покрајине. Овим активностима ОИС утиче на питање суверенитета и територијалног интегритета суверене, међународно признате државе, чланице Уједињених нација, Републике Србије.¹⁶⁸

Како би нам било јасније због чега је један од главних принципа ОИС-а државни суверенитет, који се, како смо навели, у Западном класичном схватању појма суверенитета, коси са концептом Уме, ми ћемо истражити шта суверенитет представља у исламу и зашто се ОИС упорно позива на њега. Такође, приказаћемо и класично схватање суверенитета на Западу.

У исламу концепт суверенитета означава се појмом хакемија (ар. *hakamiya*) и односи се на онога који има врховну власт у муслиманском друштву. Носилац врховне власти у муслиманском друштву, хакем (ар. *hakem*), јесте сам Бог.¹⁶⁹ Схватање суверенитета у исламском друштву јесте божанско, с обзиром да у исламу постоји директна божија власт.¹⁷⁰ Самим тим што је исламско схватање суверенитета божанско оно се разликује од класичног виђења суверенитета у Западном смислу.

Одређење суверенитета у класичном Западном смислу јесте секуларно и не укључује божанске димензије. Оно се повезује са концептом модерне националне државе. Према Бодену, који је први теоријски дефинисао сувереност, она се одређује као независна и највиша власт. Суверена власт, према Слободану Јовановићу представља „власт која споља не зависи ни од које друге власти, а унутра је виша од сваке друге власти“.¹⁷¹ Према демократској теорији о носиоцима суверености, суверена власт извире из народа или нације,

---

¹⁶⁸ Lončar, Mirela, Transnational Religious Actors and the Question of the State Sovereignty – the Cases of the Gülen Movement and the Organization of Islamic Cooperation, in: Jevtić, Miroljub and Veković, Marko (eds.) *Politology of Religion: A Biannual Conference 202, Conference Proceedings*, (eds.) Center for study of Religion and Religious Tolerance, Belgrade, 2021, pp. 59-70.

¹⁶⁹ Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...* стр. 188.

¹⁷⁰ Исто, стр. 189.

¹⁷¹ Петров, Владан и Станковић, Марко, *Уставно право*, Универзитет у Београду, Правни факултет, Центар за издаваштво, Београд, 2020, стр. 162.

док је носилац суверености, према теократским теоријама, које спадају у недемократске теорије, носилац суверености сам Бог.¹⁷²

1.2 Структура Организације исламске сарадње

Организација исламске сарадње има комплексну структуру, која је формирана по узору на модел институционалне структуре ОУН. Према новој Повељи из 2008. године, ОИС броји једанаест органа.¹⁷³ Органи Организације исламске сарадње су:

1. Исламски самит
2. Савет министара иностраних послова
3. Стални комитети
4. Извршни комитет
5. Међународни исламски суд правде
6. Независна стална комисија за људска права
7. Комитет сталних представника
8. Генерални секретаријат
9. Придружни органи
10. Специјализоване институције
11. Повезане институције.¹⁷⁴

Исламски самит сачињен је од краљева и шефова држава и Влада земаља чланица, и главни је орган ОИС-а. Исламски самит има за задатак да буде лидер у реализовању циљева који су дефинисани Повељом као и других питања која се тичу држава чланица и Уме. Исламски самит заседа једном у три године у једној од држава чланица. Припрему Агенде Исламског самита врши Савет министара иностраних послова уз помоћ Генералног секретаријата. Поред редовних самита, могуће је и сазивање посебних/ванредних самита када год то потребе и интереси уме захтевају.¹⁷⁵ Исламски самит траје у просеку два до четири дана. Верски карактер главног органа ОИС-а огледа се у томе што први дан самита, почиње цитирањем свете књиге Курана. Након тога следи трансфер претходног председавајућег Исламског самита наредном. Самит затим обилује говорима лидера и другим члановима делегације земаља чланица. Међународни лидери, попут Генералног секретара ОУН су позвани на самите. Теме самита обухватају осетљива питања по унапред утврђеној Агенди. Дебате на састанцима у оквиру самита нису објављиване. Резолуције са самита се усвајају последњег дана самита од стране учесника, и прихваћене су са веома мало дискусије. Назив самита углавном носи име по локацији самита. Самити су посебно важни за углед земље чланице која је домаћин.¹⁷⁶ До сада је одржано 15 редовних исламских самита,

---

¹⁷² Исто, стр. 165.

¹⁷³ Demirkan, Onur, *The Question for a representative role of the Muslim World in international system: the case of the Organization of Islamic Cooperation (OIC)*... p. 69.

¹⁷⁴ Повеља Организација исламске сарадње, 2008. година.

¹⁷⁵ Исто.

¹⁷⁶ Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial*... pp. 29-30.

док је последњи одржан у Банџулу, у Гамбији, 2024. године.¹⁷⁷ Када се осврнемо на број ванредних исламских самита, налазимо да је чак седам таквих самита организовано до сада од стране ОИС-а, док су два ванредна Арапско-исламска самита одржана 2023. и 2024. године и то поводом актуелне ситуације у Гази.¹⁷⁸

Савет министара иностраних послова одржава се једном годишње у једној од земаља чланица. Поред редовних одржавања, Повеља дефинише и одржавање посебних/ванредних сесија савета министара иностраних послова која могу да се сазову на позив било које државе чланице или Генералног секретара, уколико је та иницијатива одобрена од стране просте већине држава чланица. Савет министара иностраних послова је најуспешније тело ОИС-а и задужено је за следеће задатке: усвајање одлука и резолуција, контрола учинка имплементације одлука и резолуција усвојених са претходних самита и савета министара иностраних послова, одобравање програма, буџета и других финансијских и административних извештаја Генералног секретаријата и помоћних органа, разматрање питања које утиче на једну или више држава чланица, препорука за формирање нових органа или комитета, избор Генералног секретара и именовање помоћника секретаријата, као и друга питања.¹⁷⁹ Од 1980. године неформално, а од 2002. године формално, ОИС организује састанке за своје министре иностраних послова у Њујорку. Ови састанци су од велике важности за обезбеђивање заједничке исламске стратегије пред организовање састанака Генералне скупштине ОУН-а.¹⁸⁰ До сада је одржана 51 сесија Конференција министара спољних послова ОИС-а. Последња сесија је одржана у Истанбулу, у Турској, у јуну 2025. године.¹⁸¹ Такође, одржано је двадесет ванредних сесија конференција министара спољних послова ОИС-а. Последња је одржана у Џеди, у Саудијској Арабији, у марту 2025. године.¹⁸²

Генерални секретаријат је административно тело ОИС-а. Састоји се од Генералног секретара и особља секретаријата. Генерални секретар бира се од стране Савета министара за иностране послове на период од пет година, са могућношћу једног реизбора. Генерални секретар бира се из редова држава чланица, сразмерно географском критеријуму, процедури ротације и једнаким шансама за све државе чланице, у складу са потребним квалификацијама, интегритетом и искуством. Генерални секретаријат припрема састанке Исламског самита и Савета министара иностраних послова, у сарадњи за земљом домаћином. Генерални секретаријат налази се привремено у Џеди, у Саудијској Арабији, и биће тамо до ослобођења Јерусалима/Ал Кудса.¹⁸³ Значајан показатељ исламског карактера Генералног секретаријата налазимо у чињеници да немуслиманци из држава чланица не могу бити запослени у ОИС-у, док муслиманци из држава које нису чланице ОИС-а могу бити запослени у специјалним агенцијама ОИС-а, попут Исламске развојне банке.¹⁸⁴

¹⁷⁷ <https://new.oic-oci.org/sitepages/ConferenceDetailsCatgWiseEN.aspx?Item=11>, приступљено: 10. августа 2025. године

¹⁷⁸ <https://new.oic-oci.org/sitepages/ConferenceDetailsCatgWiseEN.aspx?Item=12>, приступљено: 10. августа 2025. године

¹⁷⁹ Повеља Организације исламске сарадње, 2008. година

¹⁸⁰ Кајаоғлу, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* p. 31.

¹⁸¹ <https://new.oic-oci.org/sitepages/ConferenceDetailsCatgWiseEN.aspx?Item=13>, приступљено: 10. август 2025. године

¹⁸² <https://new.oic-oci.org/sitepages/ConferenceDetailsCatgWiseEN.aspx?Item=14>, приступљено: 10. август 2025. године

¹⁸³ Повеља Организације исламске сарадње, 2008. година.

¹⁸⁴ Кајаоғлу, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* p. 34.

Поред наведена три главна органа, ОИС се састоји и од следећих органа: Сталних комитета, Извршног комитета, Међународног исламског суда правде, Независне сталне комисије за људска права, Комитета сталних представника, Придружних органа, Специјализованих институција и Повезаних институција.

Стални комитети састоје се од четири стална комитета и то су: Ал-Кудс комитет, Стални комитет за информације и културне послове, Стални комитет за економску и трговинску сарадњу и Стални комитет за научну и технолошку сарадњу.¹⁸⁵ Посебну важност има Ал-Кудс комитет чије активности су усмерене на подршку Палестини, са циљем да се оконча израелска окупација палестинских територија и Јерусалима. Овај комитет посебну пажњу придаје контроли односа држава чланица и држава нечланица ОИС-а са Израелеом у циљу притиска на Израел како би се повратиле окупиране територије.¹⁸⁶

Извршни комитет се састоји од садашњег, претходног и будућег председавајућег Исламског самита и Савета министара иностраних послова, земље домаћина представништва Генералног секретаријата као и Генералног секретара као јединог менаџера по положају. Састанци Комитета организују се у складу са правилима процедуре.¹⁸⁷ Комитет сталних представника дефинише се Саветом министара иностраних послова.¹⁸⁸ Међународни исламски суд правде основан је у Кувајту 1987. године, по ступању на снагу Статута суда¹⁸⁹, као главни правни орган ОИС-а.¹⁹⁰

Независна стална комисија за људска права, према Повељи, дужна је да промовише људска, политичка, социјална и економска права у складу са конвенцијама и декларацијама ОИС-а, као и инструментима људских права, у складу са исламским вредностима.¹⁹¹

Придружни органи могу бити формиран у складу са одлукама Исламског самита или Савета министара иностраних послова. Придружни органи ОИС-а су: Истраживачки центар за исламску историју, уметност и културу, Статистички, економски и друштвени истраживачки и тренинг центар за исламске државе, Међународна исламска академија за Фикх, Исламски центар за развој трговине, Фонд за исламску солидарност и његов Вакиф и Исламски технолошки универзитет.¹⁹²

Специјализоване институције, такође су формиране одлукама Исламског самита или Савета министара за иностране послове. Чланство у овим институцијама је добровољно, док је њихов буџет независан.¹⁹³ У ове институције спадају Исламска развојна банка, Међународна исламска агенција за вести, Исламска радиодифузна унија, Исламска

¹⁸⁵ Повеља Организације исламске сарадње, 2008. година.

¹⁸⁶ Кауаоџлу, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* р. 36.

¹⁸⁷ Повеља Организације исламске сарадње, 2008. година.

¹⁸⁸ Исто.

¹⁸⁹ Погледати више о томе у: file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/Statute%20of%20the%20International%20Islamic%20Court%20of%20Justice.pdf, приступљено: 5. септембар 2025. године

¹⁹⁰ Повеља Организације исламске сарадње, 2008. година

¹⁹¹ Исто.

¹⁹² https://www.oic-oci.org/page/?p_id=64&p_ref=33&lan=en, приступљено: 13. април 2023. године

¹⁹³ Повеља Организације исламске сарадње, 2008. година.

организација за образовање, науку и културу, Унија медијских агенција држава чланица ОИС-а, Исламски комитет за међународни полумесец, Организација за науку, технологију и иновације, Исламска организација за безбедност хране, Организација за женски развој држава чланица ОИС-а.¹⁹⁴

Повезане институције су тела чији циљеви су повезани са циљевима и принципима Повеље ОИС-а, и признате су од стране Савета министара иностраних послова. Чланство у њима је добровољно, док је буџет независан. Повезане институције ОИС-а су Исламска комора за привреду, индустрију и пољопривреду, Организација исламских престоница и градова, Исламска федерација за солидарност у спорту, Светска федерација арапско-исламских међународних школа, Организација асоцијације исламских власника бродова, Исламска конференција форума за младе за дијалог и сарадњу, Међународна унија исламских извиђача, Федерација консултаната из исламских земаља, Светска исламска академија наука, Генерални савет за исламске банке и финансијске институције, Тим ОИС за ургентне одговоре информатике, Институт за стандардизацију и метрологију исламских земаља, Међународни исламски универзитет Малезије, Асоцијација за порезе исламских земаља, Унија за некретнине исламских земаља, Форум за радиодифузну регулативу ОИС-а.¹⁹⁵

2. Међународне организације посматрачи у Организацији исламске сарадње

Повељом Организације исламске сарадње, поглавље XIV, Члан 26, дефинисано је успостављање и уређивање сарадње ОИС-а са исламским и другим организацијама у тежњи да се остваре циљеви који су садржани у предметној Повељи.¹⁹⁶ Многе институције и организације остварују сарадњу са ОИС, а међу њима налазимо и бројне међународне организације. Поред кооперације које остварују, међународне организације могу бити и посматрачи унутар ОИС, као што и ОИС може остварити право за добијање статуса посматрача у одређеним међународним организацијама. Организација исламске сарадње броји пет међународних организација које имају статус посматрача унутар организације. Те међународне организације су:

1. Уједињене нације (UN)
2. Покрет несврстаних земаља (NAM)
3. Арапска лига (LAS)
4. Афричка унија (AU)
5. Организација економске сарадње (ЕСО).¹⁹⁷

Организација Уједињених нација има статус међународне организације посматрача унутар ОИС, као и што ОИС, такође унутар ове организације ужива исти статус. Сарадња две организације је широка и разграната са фокусом на бројна питања, међу којима је најдоминантније питање Палестине. Детаљна анализа односа и сарадње ОИС и ОУН представљена је у наредном потпоглављу.

¹⁹⁴ https://www.oic-oci.org/page/?p_id=65&p_ref=34&lan=en, приступљено: 13. априла 2023. године

¹⁹⁵ https://www.oic-oci.org/page/?p_id=66&p_ref=35&lan=en, приступљено: 13. април 2023. године

¹⁹⁶ Повеља Организација исламске сарадње, 2008. година

¹⁹⁷ https://www.oic-oci.org/page/?p_id=179&p_ref=60&lan=en, приступљено: 6. април 2023. године

2.1 Покрет несврстаних земаља и Организација исламске сарадње

Покрет несврстаних земаља настао је након Другог светског рата, током процеса деколонизације, у атмосфери Хладног рата који је поделио свет у два блока. Оне државе које нису виделе себе у савезништву ни са једном великом силом нити блоком, приступиле су Покрету несврстаних земаља. Покрет несврстаних земаља формиран је на својој Првој конференцији у Београду 1961. године, под лидерством Јосифа Броза Тита из Југославије, Насера из Египта, Нехруа из Индије, Нкхмахе из Гане и Сукарна из Индонезије. Циљ ПНЗ била је борба против колонијализма и империјализма. У периоду након Хладног рата покрет је настојао да очува свој идентитет путем залагања за међународну сарадњу, мултилатерализам, национално самоопредељење као и да пружи снажан одговор на растуће неједнакости светског економског поретка.¹⁹⁸ Покрет несврстаних земаља тренутно броји 120 држава чланица, 20 држава посматрача, као и 10 међународних организација посматрача међу којима је и Организација исламске сарадње. Покрет несврстаних земаља има статус међународне организације посматрача у ОИС од 1977. године.¹⁹⁹ Организација исламске сарадње и Покрет несврстаних земаља имају чврсте везе с обзиром на чињеницу да је велики број држава чланица ОИС члан и ПНЗ. Наиме, 51 од 57 држава чланица ОИС су државе чланице ПНЗ, око 40% тоталног чланства ПНЗ. Овај податак указује на чињеницу да ОИС има снажан глас у ПНЗ. Управо због своје бројности у ПНЗ, али и заједничких погледа који се односе на анти-империјализам, ОИС настоји да подстиче питање Палестине у ПНЗ. Поред овог питања, ОИС је успела да обезбеди подршку ПНЗ за своју кампању која се односи на раст исламофобије. Такође, ОИС пружа константну подршку ПНЗ када су у питању изазови са којима се покрет суочава, попут глобализације, слободне трговине, доминације Западних медија у глобалној јавној сфери и других.²⁰⁰

2.2 Арапска лига и Организација исламске сарадње

Лига арапских земаља, познатија као Арапска лига формирана је 22. марта 1945. године од стране шест арапских земаља, и то: Египта, Ирака, Трансјордана (сада Јордана), Либана, Саудијске Арабије и Сирије. Наведених шест арапских земаља је у Каиру, где се и налази представништво Арапске лиге, потписало Пакт лиге арапских земаља. Јемен се придружио Лиги након пар месеци. Корене настанка ове организације налазимо у панарапском пројекту из XIX века, док оснивање организације 1945. године представља плод успешности арапског национализма и арапског јединства који се развијао брзински на Блиском истоку од краја

¹⁹⁸ Погледати више о томе у: *Енциклопедија Британика*, <https://www.britannica.com/topic/Non-Aligned-Movement>, приступљено: 15. априла 2023. године

¹⁹⁹ https://www.oic-oci.org/page/?p_id=179&p_ref=60&lan=en, приступљено: 15. априла 2023. године

²⁰⁰ Кајаоğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* p. 90.

Првог светског рата.²⁰¹ Арапске земље ујединиле су се око заједничке бриге и опасности која се огледала и огледа у експанзији Израела и његове моћи у региону.²⁰²

Арапска лига формирана је као међувладина организација која има за циљ да оснажи економску, културну и безбедносну сарадњу између својих држава чланица, да сачува њихову независност и суверенитет, и промовише благостање и интересе арапског народа. Лига представља уникатну регионалну организацију и једну од најстаријих регионалних групација у оквиру ОУН.²⁰³ Она је за разлику од Европске уније, утемељена у заједничкој култури и заједничком језику – арапском језику. Арапска лига тренутно броји 22 државе чланице.²⁰⁴ Земље које су најактивније у Арапској лиги јесту Египат, Саудијска Арабија и Сирија. У Египту се налази представништво организације, и према неким ауторима, Лига се сматра „инструментом египатске спољне политике“. Саудијска Арабија игра значајну улогу у организацији, док је посебну улогу имала у предлагању Арапске мировне иницијативе 2002. године. Сирија се такође издваја својим доминантним гласом којим додатно заговара решавање питања Палестине.²⁰⁵ Арапска лига се састоји од следећих органа: 1. Савета лиге, 2. Специјалних сталних комитета Савета лиге, 3. Генералног секретара, 4. Арапског парламента, 5. Специјализованих арапских организација повезаних са Арапском лигом. Организација има за кључне циљеве остваривање арапског јединства и безбедности као и подршку Палестинском питању. Значајна иницијатива Арапске лиге која је лансирана у циљу постизања мира арапских земаља са Израелом јесте Арапска мировна иницијатива и предложена је од стране Краља Абдулаха из Саудијске Арабије. Арапска мировна иницијатива је предлагала одређене кораке како би се постигао мир са Израелом, и то: 1. Пуно повлачење Израела са територија које су окупиране 1967. године, укључујући сиријску Голанску висораван, на линије од 4. јуна 1967. године, као и повлачење са окупираних либанских територија у јужном Либану, 2. Постизање решења за проблем палестинских избеглица у складу са Резолуцијом Генералне скупштине УН бр. 194, 3. Прихватање суверене, независне Палестинске државе на Западној Обали, Гази са Источним Јерусалимом као престоницом Палестине. У случају прихватања иницијативе, Арапска лига се обавезала да ће се Арапско-израелски сукоб завршити и да ће резултовати мировним споразумом са Израелом, како би се осигурала безбедност региона и успоставили нормални односи са Израелом.²⁰⁶ Иако је значај ове иницијативе велики, морамо нагласити да Лига није била

---

²⁰¹ Hossain, Ishtiaq, Muslim Ummah, International Organization, and Human Development in the MMCs, in Hasan, Samiul (ed) *The Muslim World in the 21st Century, Space, Power, and Human Development...*pp. 299-316.

²⁰² Freer, Courtney, MENA Regional Organizations in Peacemaking and Peacebuilding – The League of Arab States, Gulf Cooperation Council and Organization of Islamic Cooperation, *PeaceRep, Peace and Conflict Resolution Evidence Platform, LSE Middle East Paper Series*, 59, march 2022.

²⁰³ Johansson-Nogues, Elisabeth, The Organization of Islamic Cooperation and the Arab League, in: Smith, Karen E. and Verlin Laatikainen, Katie (eds.), *Group Politics in UN Multilateralism*, Brill, Leiden, 2020, pp. 97-114.

²⁰⁴ Hossain, Ishtiaq, Muslim Ummah, International Organization, and Human Development in the MMCs, in Hasan, Samiul (ed) *The Muslim World in the 21st Century, Space, Power, and Human Development...* pp. 299-316.

²⁰⁵ Johansson-Nogues, Elisabeth, The Organization of Islamic Cooperation and the Arab League, in: Smith, Karen E. and Verlin Laatikainen, Katie (eds.), *Group Politics in UN Multilateralism...*pp. 97-114.

²⁰⁶ Hossain, Ishtiaq, Muslim Ummah, International Organization, and Human Development in the MMCs, in: Hasan, Samiul (ed) *The Muslim World in the 21st Century, Space, Power, and Human Development...*pp. 299-316.

успешна у постизању решавања конфликтних ситуација. Међутим, Лига је била ефикасна у постизању резултата у другим неполитичким темама, попут оснивања Арапске организације за земље извознице горива, као и Организације за образовање, културу и науку Арапске лиге.²⁰⁷

Иако је Арапска лига формирана са циљем постизања арапског јединства, важно је истаћи и ситуације када је јединства између арапских земаља мањкало. До те ситуације дошло је након потписивања Египатско-израелског споразума у Кемп Дејвиду, као и након потписивања Аврамових споразума 2020. године.²⁰⁸

Арапска лига стекла је статус међународне организације посматрача у ОИС 1975. године.²⁰⁹ Све 22 државе чланице Арапске лиге представљају земље чланице ОИС-а. Обе организације имају сличне циљеве у међународној арени и сарађују како би исте постигле. Представници Организације исламске сарадње и Арапске лиге одржавају редовне састанке како би задржали исти смер у заједничкој борби за регионална и глобална питања.²¹⁰ Најважније питање и једне и друге организације јесте питање Палестине.²¹¹ Обе организације заједничким напорима настоје да га промовишу у оквиру ОУН-а. Такође, обе групације у ОУН сарађују око интересних питања и тема, попут, иницијативе ОИС-а о „Дијалогу између цивилизација“, као и специјалном изасланику УН и Арапске лиге у Сирији. Такође, подржавају се и у вези питања која се тичу исламофобије, Либије, Сирије, борбе против тероризма, као и у другим питањима од заједничког интереса.²¹²

Оно што је важно напоменути јесте следећа чињеница. Арапска лига је формирана као секуларна организација, за разлику од ОИС која заговора јасан религијски карактер оличен у исламу. Сви оснивачки акти Арапске лиге, попут Александријског протокола и Арапског пакта, не садрже референцу која се односи на религију, ислам или Бога, иако су све државе чланице Лиге земље са муслиманском већином. Разлог томе јесте податак да су лидери покрета за независност четрдесетих и педесетих година XX века били секуларни, а религија је играла секундарну улогу у њиховим политичким орјентацијама. Њихова примарна орјентација био је арабизам пре него ислам, иако су већина арапа били муслимани. Међутим, од седамдесетих година XX века долази до промене у погледу на религијски аспект, па тако Арапска повеља о људским правима из 2004. године наводи Бога и ислам у преамбули

---

²⁰⁷ Погледати више о томе у: Freer, Courtney, *MENA Regional Organizations in Peacemaking and Peacebuilding – The League of Arab States, Gulf Cooperation Council and Organization of Islamic Cooperation...*

²⁰⁸ Исто.

²⁰⁹ https://www.oic-oci.org/page/?p_id=179&p_ref=60&lan=en, приступљено: 16. априла 2023. године

²¹⁰ Кауаоџлу, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* p. 91.

²¹¹ Колико сарађују Арапска лига и Организација исламске сарадње доказано је и поводом организовања ванредних арапских и исламских самита који су одржани у Ријаду 11. новембра 2023. и 2024. године поводом рата у Гази. Лидери ових организација истакли су централност питања Палестине за исламски свет и подршку народу Палестине како би ослободио окупиране територије. Ови самити су позвали на завршетак израелске агресије и позвали на организовање међународне мировне конференције. Погледати више о томе у: Isam, Sanjida, *Role of the Organization of Islamic Cooperation (OIC) to Protect Genocide in Palestine: A Critical Legal Study*, Bangladesh University of Business and Tehnology, 2024, p. 52.

²¹² Johansson-Nogues, Elisabeth, *The Organization of Islamic Cooperation and the Arab League*, in: Smith, Karen E. and Verlin Laatikainen, Katie (eds.), *Group Politics in UN Multilateralism...* pp. 97-114.

предметне Повеље, и исламско право – шеријат у члану број 3. Такође, једна земља има велики утицај у обе организације, а то је Саудијска Арабија. Наиме, краљ Саудијске Арабије је у документима обе организације описан као „чувар две свете џамије“.²¹³

2.3 Афричка лига и Организација исламске сарадње

Афричка унија основана је 2002. године, као наследница Организације афричког јединства која је формирана 1963. године. Седиште Афричке уније је у Адис Абеби. Афричка унија броји 55 држава чланица и представља једну од највећих регионалних организација.²¹⁴ Конститутивним актом Афричке уније дефинисани су циљеви ове организације, међу које спадају остваривање јединства и солидарности између афричких заједница и народа Африке, одбрана суверенитета, територијалног интегритета и независности држава чланица, политичка и социо-економска интеграција континента, промоција и одбрана афричких позиција, унапређивање међународне сарадње у складу са Повељом УН и Универзалном декларацијом о људским правима, промоција мира, безбедности и стабилности континента, демократских принципа и институција, људских права, рад на унапређењу улоге континента у глобалној економији и међународним преговорима, промоција одрживог развоја и других видова сарадње како би се унапредила слика и положај континента.²¹⁵ Афричка унија представља међународну организацију посматрача унутар ОИС од 1977. године.²¹⁶ Афричка унија има снажну сарадњу са ОИС. Већину њеног чланства чине државе чланице ОИС. Наиме, 27 држава чланица ОИС-а су такође државе чланице Афричке уније. Организација исламске сарадње и Афричка унија се међусобно подржавају у међународним телима. Ове организације деле исте ставове у вези тема као што су антиколонијанизам и антиимперијализам. Организација исламске сарадње је подржала Афричку унију у кампањи за антиапартхејд. Такође, Афричка унија пружа снажну подршку ОИС о питању Палестине. Када се разматрају питања Афричке уније, која се односе на земље које нису чланице ОИС-а, у међународним организацијама, ОИС углавном и тада пружа подршку Афричкој унији. Такође, ОИС подржава Афричку унију и њена залагања везана за конфликтне резолуције. Две организације остварују значајну сарадњу у оквиру ОУН, посебно у Савету за људска права. Примери њихове успешне сарадње у Савету за људска права односе се на дискусију у вези Дарфура, када су ОИС и АУ радиле заједно како би блокирале акцију Савета за људска права УН. Када су Западне земље настојале да усвајањем резолуција осуде Судан, обе организације су радиле заједно како би се одупреле резолуцијама и ослабиле их. Такође, обе

²¹³ Lagresa, Alvaro and Gunn, Jeremy, *Engagement with regional multilateral organization – Case study: OIC and League of Arab States*, Frame, Fostering Human Rights among European Policies, European Commission, April 2016.

²¹⁴ Makubalo, Nandi, Hosli, Madeleine O., Lantmeeters, Michael, *The African Union in the United Nations* in: Smith, Karen E. and Verlin Laatikainen, Katie (eds.) *Group Politics in UN Multilateralism*, Brill, Leiden, 2020, pp. 76-96.

²¹⁵ Конститутивни акт Афричке уније, 2000. године. Погледати више на: <https://au.int/en/Treaties/1157>, приступљено: 15. априла 2023. године

²¹⁶ https://www.oic-oci.org/page/?p_id=179&p_ref=60&lan=en, приступљено: 15. априла 2023. године

организације су осудиле оптужницу Међународног кривичног трибунала која се односила на сомалијског председника Омара Башира, и оптужбе да је починио геноцид, ратне злочине и злочин против човечности због акција у Дарфуру.²¹⁷

3. Сарадња Организације исламске сарадње са Организацијом Уједињених нација

Организација Уједињених нација је формирана након Другог светског рата, 1945. године, како би осигуравала међународни мир и безбедност, пружала хуманитарну помоћ, штитила људска права и принципе међународног права. Ова организација представља највећу међународну организацију на свету, и броји 193 државе чланице. Повеља Уједињених нација представља оснивачки документ УН, као и инструмент међународног права. Главни органи УН су: Генерална скупштина, Савет безбедности, Економски и Социјални савет, Старатељски савет, Међународни суд правде и Секретаријат. Уједињене нације поред држава чланица, имају и посматраче. Једна од међународних организација која има статус посматрача у УН јесте и Организација исламске сарадње.²¹⁸

Организација исламске сарадње постала је посматрач у УН 1975. године. Годину дана касније, 1976. године, Уједињене нације стекле су статус међународне организације посматрача у ОИС-у. Организација исламске сарадње, са својих 57 држава чланица, представља другу највећу међународну организацију на свету, одмах након Организације Уједињених нација. Кључна разлика ове две организације јесте управо у томе, што УН представљају секуларну организацију, док ОИС карактерише јасна религијска одредница, која се односи на религију ислам. Као и Уједињене нације, ОИС има своју Повељу. Повеља Организације исламске сарадње из 2008. године, која је на снази, позива се најпре на Алаха, па онда и на приврженост Повељи Уједињених нација, и међународном праву. Мада се позивала на Повељу ОУН-а, често у пракси ОИС није поступала у складу са најбитнијим документима највеће међународне организације.²¹⁹ Међутим, истовремено, не можемо да оспоримо да две организације не сарађују. Још од успостављања статуса посматрача, обе организације настојале су да сарађују у оквиру питања економског развоја, међурелигијског дијалога, хуманитарне помоћи, конфликтних резолуција као и многим другим.²²⁰ Као што смо већ навели ОУН броји 193 државе чланице, док ОИС има 57 држава чланица. Све државе чланице ОИС су државе чланице ОУН, с тим што Палестина има статус државе посматрача нечланице од 2012. године. Организација исламске сарадње броји значајан број држава у ОУН, и тиме настоји да унутар ОУН формира исламски блок како би остварила интересе муслимана у оквиру ове организације. Земље чланице ОИС се редовно састају у Њујорку, како би развијале исламску стратегију у оквиру ОУН. Организација исламске сарадње има две мисије у ОУН, у Њујорку и у Женеви.²²¹ Такође, битно је нагласити да ОУН посвећује велику пажњу важним питањима исламског света. Питање које посебно заокупља пажњу међународне заједнице јесте питање Палестине и града Јерусалима/Ал Кудса. Палестинско

²¹⁷ Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* pp. 90-91.

²¹⁸ <https://www.un.org/en/about-us/un-system>, приступљено: 8. април 2023. године

²¹⁹ Јевтић, Миролуб, *Политикологија религије...* стр. 242.

²²⁰ Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* p. 85.

²²¹ Погледати више о томе у: Лончар, Мирела, Активности организације исламске сарадње у циљу ширења Уме: случај такозваног Косова, *Agora*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад, 2020. година

питање једно је од кључних питања Уједињених нација, као и најбитније питање исламског света оличеног у ОИС.

Највећи утицај ОИС-а у ОУН остварен је под управом Генералног секретара ОИС-а Екмеледина Ихсаноглуа. Генерални секретар ОУН Бан Ки Мун био је први генерални секретар који је посетио представништво ОИС у Џеди 2012. године. Организација исламске сарадње настоји да у ОУН што више лобира за решавање проблема са којима се суочавају муслимани. Међутим, иако је ОИС решавањем одређених муслиманских питања у оквиру ОУН задовољна, многим другим питањима није. Питање права Палестинаца, мулимана у Кашмиру, као и остале горуће муслиманске кризе, отежавају односе ове две организације. Наиме, Организација исламске сарадње налази да ОУН не може да на адекватан начин нађе решења за одређена питања која се тичу муслимана веома дуг период.²²²

Током времена, тачније од како је постала посматрач у ОУН, ОИС је развила четири инструмента свог деловања унутар система ОУН. Прво, ОИС је успоставила две мисије унутар система УН, једна је позиционирана у Њујорку, а друга у Женеви. Затим, иницирала је одржавање координационих састанака како би унапредила сарадњу две организације. Треће, специјализоване агенције као и придружни органи обе институције, попут UNESCO и ОИС-овог ISESCO, константно развијају кооперацију. Последње, од 1983. године ОИС једном годишње одржава састанке министара спољних послова Исламског самита, поред УН састанака у Њујорку. На овим састанцима чланице ОИС-а раде на Агенди УН. Такође, одлучују кога ће да подрже за разне позиције у оквиру УН, док им је посебно у интересу да подрже своје државе чланице за места несталне чланице Савета безбедности УН.²²³

Организација исламске сарадње била је веома успешна у стварању свог гласачког блока у ОУН, посебно када се ради о питању Палестине, али и у другим случајевима попут Резолуције о клевети религије. Са својим снажним гласачким блоком, ОИС лобира и мобилише УН групе за циљеве муслиманског света. Један од примера су и Афричка и Азијска група, које имају по 13 чланова у Савету за људска права ОУН. Ове групе, заједно са чланицама ОИС-а, представљају доминантну скупину у поменутом савету. Такође, значајан гласачки блок ОИС има и у Генералној скупштини УН. Ова два тела, Генерална скупштина УН и Савет за људска права, представљају главне мете лобирања за интересе ОИС-а, док је ситуација у Савету безбедности пуно другачија.²²⁴ Наиме, Организација исламске сарадње није успела да оствари значајан утицај на Савет безбедности УН.

Савет безбедности УН је најважније тело у оквиру УН, које је одговорно за обезбеђивање и чување међународног мира и безбедности. Савет безбедности УН чине пет сталних и десет несталних чланица. Сталне чланице УН су Кина, Русија, Француска, Уједињено Краљевство и Сједињене Америчке Државе. Ових пет земаља имају специјалну позицију и могућност стављања вета на резолуције. Осталих десет несталних чланица бира се у Генералној скупштини УН на мандат од две године.

Многа питања, али и кризе муслиманског света изнедриле су захтев Организације исламске сарадње да укаже на потребу за добијањем места у Савету безбедности УН.

²²² Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* p. 85.

²²³ Исто, стр. 86.

²²⁴ Исто, стр. 86-88.

Арапско-израелски конфликт, питање Кашмира, инциденти од 11. септембра 2001. године, глобални рат против радикалних исламских терориста, „арапско пролеће“, сиријска криза, авганистанска криза, као и многе друге ситуације са којима се суочава исламски свет подстакле су потребу за значајнијом улогом ОИС-а у глобалној политици. Важан позив за добијање места за ОИС у Савету безбедности УН, дошао је од бившег Генералног секретара ОИС-а Екмеледина Ихсаноглуа, током Самита у Каиру 2013. године. Ихсаноглу је 2013. године изјавио следеће: „Један од важнијих циљева у који улажем доста напора јесте да ОИС има место у Савету безбедности како би представљала 1,5 милијарди муслимана на свету“. Ихсаноглу је такође тврдио да ОИС већ има највећи гласачки блок у УН и да је право време да добије место у СБ УН. Ихсаноглу је 2015. године рекао и да СБ УН чине представници различитих цивилизација и култура, али да он ту не налази представника за више од 1,5 милијарди људи муслиманског света. Он је био мишљења да ОИС треба да има исти статус у УН као и Европска унија. Ихсаноглу је у циљу обезбеђивања места за ОИС у СБ УН предузео неколико иницијатива како би реформисао и „модернизовао“ ОИС, између осталог, тема људских права добила је важно место у ОИС-у.²²⁵

Када говоримо о чланицама СБ УН битно је истаћи и следећу чињеницу. Наиме, 2013. године Саудијска Арабија је одбила место несталне чланице у овом међународном телу, први пут у историји ОУН. Саудијска Арабија је навела неефикасност Савета као разлог за одбијање места.²²⁶ Саудијска Арабија је била мишљења да СБ УН треба да се реформише, имајући у виду неуспех УН да трансформише Блиски исток у зону без оружја за масовно уништавање, потисне утицај Израела, као и да реши питања која су условила многе кризе муслиманског народа.²²⁷

3.1 Људска права из угла Организације Уједињених нација и Организације исламске сарадње

Правни систем људских права најзначајније глобалне институције на свету, ОУН, обликован је Универзалном декларацијом о људским правима, Пактовима о људским правима – Међународним пактом о економским, социјалним и културним правима и Међународним пактом о грађанским и политичким правима, Конвенцијом о правима детета, као и Статутом Међународног суда правде. Најзначајнија тела у оквиру ОУН која се баве проблематиком људских права јесу Савет за људска права, као и Међународни суд правде.

Универзална декларација о људским правима је најзначајнији документ у историји који се односи на заштиту људских права. Ова декларација усвојена је 10. децембра 1948. године од стране Генералне скупштине Уједињених нација у Паризу. Састоји се од преамбуле, и тридесет чланова. Универзалном декларацијом УН штите се људска права и слободе. Чланом 18. предметне декларације гарантовано је право људи на слободу вероисповести, као и

²²⁵ Ahmad, A.A and Haron, A.S, United Nations Security Council Permanent Seats and OIC Requests, *Social Sciences & Humanities*, Vol. 23, 2015, pp. 251-266.

²²⁶ Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* p. 89.

²²⁷ Ahmad, A.A and Haron, A.S, United Nations Security Council Permanent Seats and OIC Requests... pp. 251-266.

слободу и могућност да свако ко жели, може да промени веру. Такође, члан 19. декларације омогућава људима право на слободу мишљења и изражавања. Поменути два члана су нам од велике важности како бисмо направили паралелу у третирању људских права између ОУН и ОИС.²²⁸

Организација исламске сарадње, за разлику од ОУН, усвојила је своју декларацију о људским правима која се назива Каирска декларација о људским правима у исламу 1990. године. Организација исламске сарадње је описала Каирску декларацију о људским правима у исламу као комплетну форму Универзалне декларације с обзиром на чињеницу да декларација ОИС-а истиче верску и културну специфичност муслиманских земаља.²²⁹ Наведено мишљење ОИС-а не чуди, с обзиром да је група аутора „Исламског савета Европе“, једне од најутицајнијих прозелитских организација исламског света, коју је ОИС створила, радила на поменутој декларацији. Такође, „Исламски савет Европе“ је уз помоћ УНЕСКО-а у Паризу, промовисао исламску декларацију. Исламска декларација истиче да је Бог и само Бог аутор свих закона. Такође, Бог је преко свог Арханђела, саопштио пророку Мухамеду прописе на којима треба да се заснива заједница. Тиме је, како наводи професор Јевтић, „Исламски савет Европе“ индиректно ставио до знања човечанству да је та декларација круцијалан документ о људским правима и да ниједан други није потребан, имајући у виду да је потекао од Алаха.²³⁰ Такође, на почетку исламске декларације истиче се посвећеност заштити људских права у складу са учењима ислама, док се даље наводи и узимање у обзир Повеље УН, као и међународних пактова о људским правима и других важних конвенција и инструмената који се односе на међународни систем људских права.²³¹ Међутим, битно је напоменути да, иако су муслиманске земље, формално прихватиле Универзалну декларацију о људским правима, као и Пактове о људским правима, у пракси их, у већини случајева, не примењују.²³² Истовремено, од велике је важности нагласити да је чланом 18. Универзалне декларације ОУН гарантовано право људи на могућност да, уколико желе, промене веру, док је то право у исламу стриктно забрањено, чак је за тај поступак предвиђена и казна.²³³

Према многим ауторима, исламска декларација из 1990. године се у много чему разликује од Универзалне декларације ОУН, посебно имајући у виду њено позивање на исламско право шеријат, као и на истицање значаја муслиманске уме као „најбоље нације“, која има задатак да води човечанство и обезбеди решења за проблеме цивилизације.²³⁴ Такође, потребно је рећи да, позивајући се на примену шеријата, долазимо до закључка да је поменути Декларација дискриминаторна у односу на жене и немуслимане.²³⁵

---

²²⁸ Универзална декларација о људским правима ОУН, 1948. године. Погледати више о томе на: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, приступљено: 9. априла 2023. године

²²⁹ Кауаоџлу, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* pp. 97-98.

²³⁰ Јевтић, Миролуб, *Политикологија религије...* стр. 217-218.

²³¹ Каирска декларација о људским правима у исламу, 1990. Видети више о томе на: https://www.oic-oci.org/upload/pages/conventions/en/CDHRI_2021_ENG.pdf, приступљено: 9. априла 2023. године

²³² Јевтић, Миролуб, *Политикологија религије...* стр. 216.

²³³ Исто, стр. 218.

²³⁴ Погледати више о томе у: Tadjini, Azin, *The Organization of Islamic Cooperation and Regional Challenges to International Law and Security...*

²³⁵ Јевтић, Миролуб, *Политикологија религије...* стр. 218.

Међутим, јако битан моменат десио се 2019. године када је Парламентарна скупштина Савета Европе усвојила резолуцију у којој се наводи да су Каирска декларација и шеријатско право неспојиви са Европском конвенцијом о људским правима. Одговарајући на ту критику Савета Европе, Организација исламске сарадње је променила назив из Каирска декларација о људским правима у исламу у Декларација о људским правима Организације исламске сарадње. Такође, уклоњене су многе реченице у којима се спомињу шеријат и ислам.²³⁶ Нова Декларација о људским правима је усвојена у новембру 2020. године како би Организација исламске сарадње представила своје активности и људска права као секуларна и компатибилна са универзалним људским правима.²³⁷

Поред механизма заштите људских права у складу са исламским вредностима, који је био оличен у декларацијама из 1990. године и 2020. године, ОИС је усвојила и Конвенцију о правима детета у исламу 2005. године. Поменута конвенција изражава значај утицаја традиционалне породице, као и исламских вредности у одгоју деце.²³⁸

Поред деловања која се односе на права деце, Организација исламске сарадње је остварила и одређене активности у домену права жена. Како би унапредила положај жена у исламу, ОИС редовно организује министарске састанке о женама још од 2006. године. Исто тако, Организација исламске сарадње је, у складу са Првом министарском конференцијом о женама 2006. године усвојила Акциони план за унапређење жена (ОПААВ) 2008. године.²³⁹ Овај акциони план јасно истиче да изазови и потешкоће са којима се жене сусрећу углавном долазе из неисламских традиција као и нераздевања религије. Овај план наглашава потребу да се друштвени статус жена промовише у складу са исламским верским учењем и у складу са исламским вредностима.²⁴⁰ Што се тиче институционалног нивоа, Организација исламске сарадње је формирала специјализовану организацију која настоји да унапреди женска права. Та организација назива се Организација за женски развој (WDO). Статут²⁴¹ ове организације усвојен је на 37. Конференцији министара спољних послова ОИС-а 2010. године, међутим само 19 држава чланица ОИС-а је до 2024. године ратификовало Статут ове организације.²⁴² Поред Организације за женски развој, формирана је и Фондација за женски развој.²⁴³ Један од скоријих догађаја који је ОИС организовала, а тиче се унапређења положаја жена јесте конференција „Жене у исламу: Статус и оснаживање“. Ова конференција је организована у периоду од 6. до 8. новембра 2023. године у Џеди, у Саудијској Арабији, како би се анализирао положај жена у исламском свету. Конференција је изнедрила Декларацију из

---

²³⁶ Rawy, Badriya, The Advancement of Women in the Organization of Islamic Cooperation, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, pp. 91-105.

²³⁷ Pertek, Sandra, Navigating Displaced Women's Protection in the Muslim World: Analysis of the Organization of Islamic Cooperation, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No.1, pp. 107-137.

²³⁸ Конвенција о правима детета у исламу, 2005. године.

²³⁹ План акције ОИС за унапређење жена, https://www.oic-oci.org/upload/documents/opaaw/opaaw_en.pdf, приступљено: 7. септембра 2025. године

²⁴⁰ Pertek, Sandra, Navigating Displaced Women's Protection in the Muslim World: Analysis of the Organization of Islamic Cooperation... pp. 107-137.

²⁴¹ Погледати више о томе у: https://www.oic-oci.org/english/convention/Statue_of_the_oic_women_development_org_en.pdf, приступљено: 5. септембар 2025. године

²⁴² Pertek, Sandra, Navigating Displaced Women's Protection in the Muslim World: Analysis of the Organization of Islamic Cooperation... pp. 107-137.

²⁴³ Rawy, Badriya, The Advancement of Women in the Organization of Islamic Cooperation...pp. 91-105.

Цеде као и друге документе који истичу да права жена долазе из исламских извора – Курана и суне. Ова конференција посебно је нагласила тежак положај палестинских жена.²⁴⁴ Генерални секретар ОИС-а Таха истакао је да ће ОИС да позиционира питање женског оснаживања високо на скали приоритета организације и да ће иницирати бројне инструменте попут Декларације из Цеде 2023. године како би се побољшао положај жена у исламским друштвима.²⁴⁵

Међутим, имајући у виду труд ОИС-а који улаже зарад унапређења положаја жена, налазимо да се у бројним актима наводи да се статус жена побољша у складу са исламским учењем, као и да права жена проистичу из исламских извора. Како бисмо увидели која су то права жена у исламу ми ћемо се послужити исламским извором – Кураном. Наиме, према Курану жене „имају исто толико права колико и дужности, према закону, само, мужеви имају предност пред њима за један степен...“²⁴⁶ Такође, мушкарци према Курану имају права на четири жене, док жена на само једног мушкарца. У Курану пише: „Ако се бојите да према женама сиротама нећете бити праведни, онда се жените оним женама које су вам допуштене, са по две, са по три и са по четири.“²⁴⁷ Такође, женина неравноправност у односу на мушкарца види се и по питању наслеђивања. Куран истиче: „Алах вам наређује да од деце ваше мушком припадне толико колико двома женским.“²⁴⁸ Куран такође наводи и следеће: „Мушкарци воде бригу о женама зато што је Алах дао предност једнима над другима и зато што они троше иметке своје. Због тога су честите жене послушне и за време мужевљева одсуства воде бригу о ономе о чему требају бригу водити, јер и Алах њих штити. А оне чијих се непослушности прибојавате, ви посаветујте, а онда се од њих у постељи раставите, па их и ударите.“²⁴⁹ Поред наведеног, неравноправност жене у односу на мушкарца види се и у другим аспектима ислама.

Под утицајем бившег генералног секретара ОИС-а Екмеледина Ихсаноглуа, да реформише ОИС и доведе питање људских права у центар активности организације, као и да оствари већи траг у Савету за људска права ОУН-а, ОИС је 2011. године формирала Независну сталну комисију за људска права (IPHRC). Ова комисија имала је за циљ промоцију људских права у државама чланицама ОИС, као и заштиту муслиманских мањина у свету посебно након догађаја од 11. септембра и растуће исламофобије са којом су муслимани почели да се суочавају.²⁵⁰

Такође, један од најбитнијих органа у оквиру ОИС је Међународни исламски суд правде. Статут овог суда налаже да се Међународни исламски суд правде састоји од седам судија, који морају бити муслимани високих моралних норми. Такође, Шеријат представља фундаментални закон овог суда, док општи извори међународног права представљају други избор у раду овог суда. Ситуација са функционисањем овог суда говори о томе да ће, по први пут у међународном праву, суд употребити исламско право Шеријат за решавање

²⁴⁴ Pertek, Sandra, *Navigating Displaced Women's Protection in the Muslim World: Analysis of the Organization of Islamic Cooperation...* pp. 107-137.

²⁴⁵ Rawy, Badriya, *The Advancement of Women in the Organization of Islamic Cooperation...* pp. 91-105.

²⁴⁶ *Куран*, Сура 2, Ел-Бекаре-Крава, 228.

²⁴⁷ Исто, Сура 4, Ен-Ниса-Жене, 3.

²⁴⁸ Исто, Сура 4, Ен-Ниса-Жене, 11.

²⁴⁹ Исто, Сура 4, Ен-Ниса-Жене, 34.

²⁵⁰ Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* pp. 101-102.

међународних спорова. На пример, уколико две земље чланице ОИС-а одлуче да реше проблем који се тиче њихових граница у Међународном исламском суду правде, судије ће донети пресуду која ће се базирати на изворима исламског права: Курану и Суни. Уколико судије не успеју да пронађу решење овим путем, тек тада се питање може решавати секундарним изворима, тачније општим кодексима међународног права.²⁵¹

Из свега наведеног закључујемо да Организација исламске сарадње, по узору на структуру, органе и документе ОУН, обликује свој паралели исламски свет који има за циљ промоцију ислама и исламског права – Шеријата.

3.2 Резолуција о борби против клевете религије

Организација Уједињених нација представља секуларну организацију, што је кључно разликује од Организације исламске сарадње. Повелја УН јасно изражава секуларни карактер ОУН с обзиром да не фаворизује ни једну религију. Међутим, ово не значи да ОУН не дозвољава глас религијских актера унутар своје организације. Агенције УН често сарађују са религијским групама и признају важност значаја верског погледа на свет.²⁵²

Од краја Хладног рата долази до оснаживања улоге религијских гласова у Уједињеним нацијама. Религијски актери бивају посебно битни у писању резолуција УН-а које се односе на права жена, популацију, развој и друга. Током деведесетих година XX века политички лидери и интелектуалци из Азије почињу да промовишу „азијске вредности“ као алтернативу Западним вредностима које су обликовале УН систем.²⁵³ Азијске вредности²⁵⁴ нашле су своју инспирацију у вредностима конфучијанизма, и тежиле да пруже нови концепт система вредности који ће се разликовати од Западног модела. Тај концепт обухватао је четири тачке и то: „1. Људска права нису универзална и не могу бити глобализована, 2. Азијска друштва нису усмерена на индивидуализам већ на значај породице – нација се третира као проширена породица, 3. Азијска друштва стављају економска и политичка права пре индивидуалних

---

²⁵¹ Gutierrez Castillo, Victor Luis, The Organization of Islamic Cooperation in Contemporary International Society, *Revista Electronica de Estudios Internacionales*, No. 27, 2014. Погледати више о томе у Статуту Међународног исламског суда правде, ОИС, 1987. https://www.oic-oci.org/english/convention/1987/statute_of_the_international_islamic_court_of_justice_en.pdf, приступљено: 9. април 2023. године

²⁵² Kayaoglu, Turan, Giving an Inch Only to Lose a Mile: Muslim States, Liberalism, and Human Rights in the United Nations, *Human Rights Quarterly*, *The Johns Hopkins University Press*, Vol. 36, No. 1, 2014, pp. 61-89.

²⁵³ Исто.

²⁵⁴ Идејни творци концепта „азијске вредности“ су Ли Гуангјао, бивши премијер Сингапура и Махатир Мухамед, бивши премијер Малезије, док је зачетник поменутог термина Шеах Че Меов. Овај концепт највише се везује за Сингапур, тј. за сингапурску политичку и интелектуалну елиту. Поменути термин први пут је употребљен седамдесетих година XX века. Погледати више о томе у: Lončar, Mirela, Значај концепта „азијских вредности“ за савремене политичке системе Истоčne и Југоистоčne Азије, *Megatrend revija*, Vol. 17, No. 2, 2020, str. 65-78.

политичких права, 4. Развој нације и државе ставља се испред људских права.²⁵⁵ У исто време, Организација исламске сарадње, предвођена најутицајнијим муслиманским земљама представља свој приступ вредносном систему и људским правима, који се огледа у усвајању Каирске декларације о људским правима у исламу 1990. године. Каирска декларација о људским правима у исламу представља алтернативу Универзалној декларацији о људским правима УН. Водеће земље Организације исламске сарадње од тада настоје да шире конзервативну муслиманску агенду у ОУН која истиче вредности заједнице, дужности и традиције наспрам вредности појединца, права и прогреса, као и других либералних вредности на којима су ОУН утемељене.²⁵⁶

Догађај који је покренуо лавину незадовољства муслиманског света глобално јесте објављивање романа Салмана Рушдија под називом „Сатански стихови („The Satanic Verses”) 1988. године. Тим поводом је тадашњи ирански лидер Ајатолах Хомеини позвао на убиство аутора романа Рушдија.²⁵⁷ Такође, објављивање романа представљало је кључни догађај да се Организација исламске сарадње активније укључи у решавање проблема религијског богохуљења.²⁵⁸ Организација исламске сарадње је 1989. године осудила објављивање Рушдијевог романа назвајући га богохуљењем, а аутора означила као отпадника од ислама.²⁵⁹ Питање говора мржње који таргетира ислам и муслимане учинио је да Организација исламске сарадње покрене одређене акције. Тим поводом, ОИС је активно сарађивала и са међународним организацијама и то посебно са УН како би се пажња усмерила на питање религијске осетљивости.²⁶⁰ После неког времена и низа других догађаја који су забринули припаднике исламске религије, дошло је до иницијативе Пакистана и других муслиманских земаља, које су под лидерством ОИС од 1999. године предлагале серију резолуција у ОУН како би се борили против клевета религија. Дана 29. априла 1999. године Пакистан је испрва предложио нацрт резолуције која се односила на борбу против клевета ислама. Након амандмана на текст нацрта поменуте резолуције, од стране Немачке и Европске уније, Канада и Норвешка су предложиле одређене измене које су се односиле на све религије, а не само на ислам. Организација исламске сарадње је настојала да сачува референцу која се односи на ислам у оквиру резолуције, посебно истицајући да је проблем политички, а не верски, те да се припадници ислама суочавају са проблемом специјалне природе. Они су нагласили да је религија ислам означена као опасност за међународни систем, што даље условљава мржњу према муслиманима. Међутим, након састанка муслиманске стране са представницима Европске уније, постигнут је консензус и назив резолуције је промењен, те се резолуција односи на све религије, а не специфично на ислам.²⁶¹

---

²⁵⁵ Исто.

²⁵⁶ Kayaoglu, Turan, Giving an Inch Only to Lose a Mile: Muslim States, Liberalism, and Human Rights in the United Nations... pp. 61-89.

²⁵⁷ Mayer, Ann Elizabeth, The OIC's Human Rights Policies in the UN: A Problem of Coherence, in: Petersen, Marie Juul and Kayaoglu, Turan (eds.) *The Organization of Islamic Cooperation and Human Rights*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2019, pp. 91-113.

²⁵⁸ Amiraoui, Riad, The OIC's Strategies and Impact on Combating Religious Defamation and Islamophobia, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, 2025, pp. 167-187.

²⁵⁹ Mayer, Ann Elizabeth, The OIC's Human Rights Policies in the UN: A Problem of Coherence, in: Petersen, Marie Juul and Kayaoglu, Turan (eds.) *The Organization of Islamic Cooperation and Human Rights*... pp. 91-113.

²⁶⁰ Amiraoui, Riad, The OIC's Strategies and Impact on Combating Religious Defamation and Islamophobia... pp. 167-187.

²⁶¹ Исто.

Такође, као одговор на нацрт резолуције Влада Сједињених Америчких Држава је заједно са многим невладиним организацијама предводила опозицију Запада у борби против усвајања предметне резолуције. Наиме, Влада САД је нагласила да ће усвајање ове резолуције довести до повреде и ограничавања слободе изражавања и говора, фундаменталног и важнијег људског права од права на заштиту од верске мржње. Истовремено, неке невладине организације су назвале резолуцију исламским нападом на слободу говора. Чак је једна невладина организација, Међународна хуманитарна и етичка унија (ИНЕУ) назвала резолуцију цихадом на слободу говора. Међутим, ОИС је чврсто бранила потребу за доношењем резолуције у циљу заштите права муслиманских мањина на Западу и није дозволила никакве критике на рачун религије ислам. Такође, у циљу одбране својих позиција, исламски актери су се позвали на извештаје Европског центра за мониторинг и ОУН. Поменути извештаји показују раст дискриминације против муслимана и исламофобичног говора мржње, условљеног нападом од 11. септембра, али и нападима на Мадрид и Лондон. Организација исламске сарадње и водеће исламске земље браниле су став да слобода изражавања мора бити регулисана тако да не угрози друге слободе.²⁶²

Организација исламске сарадње се пуних дванаест година борила да Резолуција о борби против клевете религије у ОУН буде усвојена, што се и десило 2011. године.²⁶³ Организација исламске сарадње је активно лобирала у Уједињеним нацијама и одиграла главну улогу у прихватању Резолуције Савета за људска права УН.²⁶⁴ Резолуција за коју се ОИС залагала јесте Резолуција бр. 16/18 и усвојена је од стране Савета за људска права УН. Носи назив: „Резолуција о борби против нетолеранције, негативних стереотипа, стигматизације и дискриминације, подстицања на насиље, и насиља над особама заснованим на вери или уверењу“.²⁶⁵ Овом резолуцијом се осуђује верска нетолеранција, предрасуде и насиље, истиче се важност слободе изражавања као основног људског права, промовише се међурелигијски дијалог и међусобно разумевање. Такође, истичу се механизми за заштиту религијских места и симбола. Овом резолуцијом установљен је Истанбулски процес који је имао за циљ да спроведе обавезе из поменутог акта и промовише дискусију на глобалном нивоу о тој теми, тачније да се побрине о имплементацији поменуте резолуције.²⁶⁶ Међутим, од усвајања Резолуције Број: 16/18 организовано је неколико састанака Истанбулског процеса од којих је последњи одржан 2019. године. Састанци који су планирани да се одрже у Пакистану 2020. и 2021. године нису се реализовали што даје сигнал да је Истанбулски процес тренутно заустављен.²⁶⁷

Ситуација око усвајања Резолуције Број: 16/18 искристалисала је поларизацију у УН између конзервативних муслиманских кругова и либералних гласова. Истовремено, дебата у УН и подела око усвајања резолуције, приказала је на делу Хантингтонов аргумент о подели

---

²⁶² Исто.

²⁶³ Исто.

²⁶⁴ Исто.

²⁶⁵ https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/16session/a.hrc.res.16.18_en.pdf, приступљено: 10. април 2023. године

²⁶⁶ Amiraoui, Riad, The OIC's Strategies and Impact on Combating Religious Defamation and Islamophobia...pp. 167-187.

²⁶⁷ Исто.

цивилизација око људских права у ОУН, конкретно супротстављеност Западних држава на супрот држава са муслиманском већином, и другим азијским и афричким државама.²⁶⁸

Такође, још једна битна резолуција Савета за људска права УН усвојена је 12. јула 2023. године. То је Резолуција Број: 53/1 која носи назив „Сузбијање верске мржње која представља подстицање дискриминације, непријатељства и насиља“. Повод за усвајање ове резолуције био је раст инцидената током 2022. и 2023. године у којима се пали исламска света књига Куран и спроводе исламофобични напади који таргетирају муслимане у многим деловима света.²⁶⁹ Усвајање ове резолуције представљало је велику победу ОИС-а у борби против растуће исламофобије у многим земљама на свету, према речима Генералног секретара ОИС-а Хусеина Ибрахима Тахе.²⁷⁰

Имајући у виду све наведено, морамо истаћи следеће. Иако је кључни аргумент исламског света у дебати са Западом поводом обе резолуције била борба против исламофобије, а у циљу заштите права муслимана искључиво на Западу, из наведеног закључујемо да исламски свет занемарује податак да су конфликти, насиље и кршења религијских слобода у земљама ОИС-а у порасту и да се највећи проценат истих догађа управо у „њиховом дворишту“. Ова чињеница неупитно указује на дупле стандарде ОИС-а.²⁷¹

4. Организација исламске сарадње и Европска унија: Кипар као осетљива тачка

Још једна међународна организација и један од најзначајнијих глобалних актера са којом је Организација исламске сарадње (ОИС) изградила односе јесте и Европска унија. Европска заједница настала је након Другог светског рата, после објављивања чувене Шуманове декларације и ратификацијом Уговора о оснивању, 1951. године, испрва као Европска заједница за угља и челик. Данашњи назив Европска унија носи од доношења Мастрихтског уговора, којим је ЕУ дефинисала три своја кључна оснивачка критеријума: демократија, људска права и правна држава. Европска унија данас броји 27 држава чланица. Иако је Европска заједница настала на хришћанским вредностима својих очева оснивача, корисно је нагласити да Европска унија, за разлику од Организације исламске сарадње, има секуларни карактер.²⁷²

Значај који Европска унија има за ОИС је веома битан с обзиром на чињеницу да у Европи живи велики број муслимана. Према истраживању Pew Research центра популација муслимана у Европи ће расти, без обзира на могућност будућих миграција. У 2016. години

---

²⁶⁸ Kayaoglu, Turan, Giving an Inch Only to Lose a Mile: Muslim States, Liberalism, and Human Rights in the United Nations... pp. 61-89.

²⁶⁹ Amiraoui, Riad, The OIC's Strategies and Impact on Combating Religious Defamation and Islamophobia... pp. 167-187.

²⁷⁰ Исто.

²⁷¹ Mayer, Ann Elizabeth, The OIC's Human Rights Policies in the UN: A Problem of Coherence, in: Petersen, Marie Juul and Kayaoglu, Turan (eds.) *The Organization of Islamic Cooperation and Human Rights...* pp. 91-113.

²⁷² Лончар, Мирела, Питање хришћанске традиције у идентитету Европске уније, *Међународна политика*, Година LXX, бр. 1173, Београд, јануар-март 2019. године, стр. 22-34.

популација муслимана у Европи износила је 4,9% европске популације, док, како налази Pew Research центар, до 2050. године ова цифра ће се повећати на 7,4%.²⁷³ Такође, битан податак је и тај да земље ОИС-а имају, према извештају Међународног института за религијске слободе, 1,8 милијарди становника. Од тога 70,8%, тачније 1,254 милијарде представљају муслимани, док 29,2% чине немуслимати, од којих су две трећине њих хришћани.²⁷⁴ Бројеви које смо представили указују нам на важност анализе односа Организације исламске сарадње са Европском унијом. Међутим, морамо нагласити да значајнијих релевантних академских истраживања односа ове две организације није било, стога ћемо нашом анализом настојати да адекватно продремо у суштину повезивања поменуто две институције.²⁷⁵

Организација исламске сарадње има изражен исламски религијски карактер и управо због својих карактеристика, налазимо да је битно да прикажемо статистику у броју и прегледу верника, јер како сама ОИС истиче њен циљ се управо односи на само једну верску групу – муслимане. Са друге стране ЕУ је настала на хришћанској традицији својих очева оснивача који су сматрали да су два стуба европске заједнице хришћанска цивилизација и демократија. Роберт Шуман је говорио: „Демократија ће бити хришћанска или је неће бити. Антихришћанска демократија биће карикатура која ће потонути у тиранији или анархији“. Касније, Уговором из Мастрихта којим је основана ЕУ, то се променило и унија настоји да промовише секуларне вредности.²⁷⁶

Као што смо раније навели, задатак ОИС-а јесте да штити интересе муслимана на свету, а имајући у виду значајан проценат муслимана у Европи ОИС је настојала да изгради односе и са Европском унијом. Наиме, више од 20 милиона муслимана у ЕУ учинило је да се интереси ове две организације повежу.²⁷⁷ Док је ОИС настојала да штити интересе и права муслимана у Европи, поготово након дешавања од 11. септембра када долази до појачане исламофобије у свету, ЕУ је у ОИС-у видела значајног партнера у решавању конфликта и промоцији међурелигијског и међукултурног дијалога.²⁷⁸ Међутим, морамо нагласити да, иако је ОИС чврст заговорник заштите муслимана и њихових права у ЕУ, не можемо тврдити да се позицији хришћана и других верских мањина у државама чланицама ОИС-а придавала иста пажња.²⁷⁹

Након поменутог напада који се десио 11. септембра 2001. године иницијални су дијалози између цивилизација под окриљем Уједињених нација. Генерална скупштина УН успоставила је Глобалну агенду за дијалог између цивилизација 21. новембра 2001. године, у циљу промоције комуникације, хармоније и решавања отворених питања путем састанака

---

²⁷³ <https://www.pewresearch.org/religion/2017/11/29/europes-growing-muslim-population/>, приступљено: 4. април 2023. године

²⁷⁴ Schirrmacher, Thomas, *The member states of the Organisation of the Islamic Cooperation have 300 milion Christian citizens*, International Institute for Religious Freedom, Bonn, Cape Town, Colombo, 2016.

²⁷⁵ Lagresa, Alvaro and Gunn, Jeremy, *Engagement with regional multilateral organization – Case study: OIC and League of Arab States*, Frame, Fostering Human Rights among European Policies, European Commission, April 2016.

²⁷⁶ Лончар, Мирела, Питање хришћанске традиције у идентитету Европске уније... стр 22-34.

²⁷⁷ Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* p. 83.

²⁷⁸ *The Organisation of Islamic Cooperation Defined – for better and worse – by its religious dimension*, Policy Briefing, Directorate - General for External Policies, Policy Department, European Parliament, september 2013.

²⁷⁹ Исто.

између међународних организација и држава. Један од првих подухвата на којем су ОИС и ЕУ узеле учешће јесте ОИС-ЕУ заједнички форум, који се одржао у Турској у периоду од 12-13. фебруара 2002. године. Турска је била земља домаћин, представљена као мост између Истока и Запада.²⁸⁰

Међутим, интензивнији односи Организације исламске сарадње са Европском унијом почели су да се успостављају под иницијативом Хавијера Солане, Високог представника ЕУ, а у светлу кризе због објављивања карикатура исламског пророка Мухамеда у Данској 2005. године.²⁸¹ ЕУ је сарађивала са ОИС-ом како би се смириле тензије и демонстрације повезане са објављивањем данских карикатура пророка Мухамеда.²⁸² Управо догађаји условљени данским карикатурама изнедрили су потребу да ОИС формира Опсерваторију исламофобије 2008. године која има за задатак да објављује извештаје о вербалним и психичким агресијама, медијском и институционалном говору мржње и нападу на џамије.²⁸³ Такође, у циљу заштите права муслимана, Организација исламске сарадње формирала је и Контакт групу која се бави питањима муслимана у Европи.²⁸⁴

Европска унија је 2011. године поводом дешавања повезаних са „Арапским пролећем“ настојала да унапреди комуникацију са ОИС-ом, као релевантним саговорником у циљу решавања кризних ситуација и конфликта. Разменом писама између Високог представника ЕУ и Генералног секретара ОИС-а, мисија Европског екстерног акционог сервиса (EEAS) посетила је Цеду у децембру 2011. године.²⁸⁵ Коначно, најуспешнија сарадња које су ЕУ и ОИС оствариле било је усвајање резолуције Уједињених нација број: 16/18, 2011. године путем Истанбулског процеса. Резолуција о „Борби против нетолеранције, негативних стереотипа и стигматизације, дискриминације и насиља против људи базираног на религији или вери“ осуђује дискриминаторне праксе против муслимана базиране на њиховој религији и уверењима.²⁸⁶ Усвајање ове резолуције у Уједињеним нацијама представљало је признање Западних земаља ОИС-у за њене напоре у заштити ислама и муслимана, а у светлу повећане исламофобије у свету.

Битан корак у односима две организације јесте учешће Високог представника ЕУ Кетрин Ештон на Исламском самиту министара спољних послова у Цибутију 2012. године.

---

²⁸⁰ Öztürk, Burcu, *The Role of Religion in International Relations – The Case of the Relations Between Turkey and Organization of Islamic Cooperation (OIC)*, A thesis submitted to the Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, February 2013, p. 75. Такође, за више информација погледати: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-177155/>, приступљено: 7. април 2023. године

²⁸¹ https://www.eeas.europa.eu/eeas/organisation-islamic-cooperation-oic_en, приступљено: 4. априла 2023. године.

²⁸² Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* p. 83.

²⁸³ Погледати више о томе у: Lagresa, Alvaro and Gunn, Jeremy, *Engagement with regional multilateral organization – Case study: OIC and League of Arab States...*

²⁸⁴ https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=37513&t_ref=25896&lan=en, приступљено 6. априла 2023. године

²⁸⁵ https://www.eeas.europa.eu/eeas/organisation-islamic-cooperation-oic_en, приступљено: 4. априла 2023. године.

²⁸⁶ Погледати више о томе у: *The Organisation of Islamic Cooperation Defined – for better and worse – by its religious dimension...*

Ештон је том приликом поручила државама чланицама ОИС-а да је посвећеност људским правима, религијским слободама и дијалогу кључна у партнерству ЕУ и ОИС-а.²⁸⁷

Први неформални разговори између представника ЕУ и ОИС одржани су у Бриселу 2012. године, док су технички разговори одржани 2014. године на истом месту. Редовни састанци и политички дијалози између ЕУ и ОИС одржавају се углавном током заседања Генералне скупштине Уједињених нација у септембру.

Организација исламске сарадње је отворила Канцеларију сталне посматрачке мисије ОИС-а при ЕУ 2013. године, док је ЕУ акредитовала шефа своје делегације при ОИС-у 2016. године.²⁸⁸ Према речима тадашњег генералног секретара ОИС-а Екмеледина Ихсаноглуа, мисија ОИС-а у Бриселу ће се, у сарадњи са Европским парламентом и Европским саветом, борити против исламофобије како би даље јачала везе између исламског света и Европе, путем међурелигијског и међукултурног дијалога. Организација исламске сараде овим путем настоји да оствари активнију агенду заштите људских права за муслимане у Европи, али и унапреди свој углед и профил, залажући се за исламске мањине у Европи.²⁸⁹

Како би се кооперација две институције подигла на виши ниво, тадашњи Генерални секретар ОИС-а Ијад Амен Мадани одржао је билатерални састанак са тадашњим Високим представником ЕУ за спољну и безбедносну политику, Федериком Могерини, 27. септембра 2015. године у Њујорку, на маргинама заседања Генералне скупштине УН, како би потписали Меморандум о разумевању између Организације исламске сарадње и Европске уније.²⁹⁰ Меморандумом о разумевању две организације дефинисани су циљеви сарадње, оснаживање дијалога и кооперације ОИС-а и ЕУ. Састанци виших службеника институционализовани су од 2017. године, док се продубљивање сарадње остварује путем заједничких догађаја и усвајања резолуција у Савету за људска права УН. Неке од битнијих резолуција које су усвојене су резолуција о Мјанмару, као и резолуција о слободи религије и веровања у борби против нетолеранције. Шеф делегације ЕУ при Краљевини Саудијској Арабији је акредитован као Представник ЕУ при ОИС.²⁹¹

Битно је напоменути да ЕУ и ОИС немају заједничке државе чланице. Мада, можемо истаћи да је Република Турска, земља чланица ОИС-а, кандидат за чланство у ЕУ од 1999. године. Такође, у Европи се налазе две земље са већинским муслиманским становништвом, које имају статус држава кандидата за чланство у ЕУ. Те државе су Албанија, која је истовремено и земља чланица ОИС-а и Босна и Херцеговина, држава са статусом државе посматрача у ОИС-у. Поред ових чињеница битно је да истакнемо питање Кипра. Наиме, Република Кипар је земља чланица ЕУ од 2004. године, док Турска Република Северни Кипар, коју признаје само Република Турска, представља „државу“ посматрача у ОИС, што представља спорну тачку у односима ЕУ и ОИС-а. Поред наведеног, питање Косова и

²⁸⁷ Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* pp. 82-83.

²⁸⁸ https://www.eeas.europa.eu/eeas/organisation-islamic-cooperation-oic_en, приступљено: 4. априла 2023. године.

²⁸⁹ Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...*p. 84.

²⁹⁰ https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=10484&t_ref=4137&lan=en, приступљено: 4. априла 2023. године

²⁹¹ https://www.eeas.europa.eu/eeas/organisation-islamic-cooperation-oic_en, приступљено: 4. априла 2023. године.

Метохије, јужне српске покрајине, је битно. Наиме, након рата 1999. године, привремене институције самоуправе у Приштини су 2008. године противправно и једнострано прогласиле независност тзв. Косова. Република Србија представља земљу кандидата за чланство у ЕУ, док питање јужне српске покрајине оптерећује процес европских интеграција, тачније преговарачким поглављем 35 Преговарачког оквира ЕУ обухваћен је и механизам за праћење постигнутих договора у оквиру дијалога Београда и Приштине.²⁹² Ова ситуација је такође битна за однос ЕУ и ОИС због чињенице да на територији Косова и Метохије живи већинско муслиманско становништво и управо тај податак подстиче ОИС да лобира, унутар и изван својих структура, за признавање независности тзв. Косова.

Напоследку, можемо истаћи да између ОИС и ЕУ постоји, како сарадња, тако и одређене потешкоће. Сарадња се понајвише остварује путем разних програма, који су хуманитарног карактера, попут активности у Афганистану, Сахелу, Рогу Африке, питања Рохинџа муслимана у Мјанмару и активности на Блиском истоку. Такође, велику пажњу две организацију привлаче теме заједничког интереса попут међурелигијског и међукултурног дијалога, решавања конфликта, антитероризма и друга.²⁹³ Значајан допринос сарадњи две организације, пружа став ЕУ о питању решавања Израелско-палестинског питања, које се налази у срцу организације. Наиме, Европска унија подржава резолуције Уједињених нација о овом питању и тежи за решавањем поменутог конфликта по принципу две државе.²⁹⁴

Када говоримо о размимоилажењима две организације ту посебно мислимо на потешкоће у сарадњи и погледу на родна питања, ЛГБТ права, верске слободе, и богохулне законе. У очима ЕУ, ОИС и даље остаје конзервативна организација.²⁹⁵

4.1 Питање Кипра – тачка опреза у односима Европске уније и Организације исламске сарадње

Како бисмо на најконкретнији начин указали на значај политикологије религије за изучавање савремених међународних питања, а тиме и на чињеницу да фактор религије може битно утицати на односе најзначајнијих међународних организација, Организације исламске сарадње и Европске уније, ми ћемо изнети једну јако битну информацију која је на важан начин заокупирала пажњу међународне јавности у јануару 2024. године. Наиме, 11. јануара 2024. године, у част обележавања 40 година од проглашења независности Турске Републике Северни Кипар, спорне и непризнате „државе“, отворена је највећа џамија на Кипру која носи назив др Суат Гунсел. Ову џамију је отворио Џевдет Јилмаз, турски потпредседник.²⁹⁶ Како то наводи већина турских званичника, па и председник Републике Турске Реџеп Тајп

²⁹² <https://www.mei.gov.rs/src/dokumenta/eu-dokumenta/pristupni-pregovori-sa-eu/pregovaracke-pozicije/pregovaracke-pozicije-za-poglavlje-35/>, приступљено 6. априла 2023. године

²⁹³ https://www.eeas.europa.eu/eeas/organisation-islamic-cooperation-oic_en, приступљено: 4. априла 2023. године.

²⁹⁴ https://www.eeas.europa.eu/eeas/middle-east-peace-process_en, приступљено 6. април 2023. године

²⁹⁵ Кауаоғлу, Туран, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial...* р. 84.

²⁹⁶ Лончар, Мирела, Питање Северног Кипра у савременом политичко-религијском контексту, *Агора*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад, 2024.

Ердоан, питање Северног Кипра је турски национални циљ.²⁹⁷ Међутим, овде се не ради само о бризи за исту нацију која живи на северу Кипра, већ и о бризи за своју „браћу по вери“. Свако ко је упознат са исламом зна како ислам гледа на појам нације и зна да концепт Уме – заједнице свих муслимана надилази све припадности, па и националну. Религијска припадност у муслимана јесте најузвишенија припадност.

Зашто је религијски фактор толико битан када говоримо о питању Кипра и зашто он отежава односе Европске уније и Организације исламске сарадње настојаћемо да прикажемо у даљем тексту ове тезе.

Питање Кипра већ дуже време заокупља пажњу светске заједнице. Острво Кипар има јако битну геостратешку позицију у Средоземном мору и чини раскрсницу између три континента. Ово острво броји око 1,3 милиона становника, с тим што у Републици Кипар живи 918 хиљада становника, док на територији северног Кипра, који представља самопроглашену Турску Републику Северни Кипар, живи 391 хиљада становника. У међународној признатој Републици Кипар доминира грчко становништво које је православне вере (89,1% православних хришћана), док су на северу Кипра доминантни Турци, сунитски муслимани који броје 97% становништва.²⁹⁸

Како бисмо ближе разумели проблематику Кипарског острва и зашто је оно битно како за Европску унију, али исто тако и за ОИС, ми ћемо прво представити кратак историјски осврт на питање Кипра.

Током историје многе значајне силе владале су овим острвом, а међу њима и Османско царство, исламски халифат. Османско царство владало је острвом три века све до 1878. године. Након владавине Османског халифата, Велика Британија је 1914. године анектирала Кипар, који 1925. године бива проглашен њеном колонијом. На територији Кипра су доминирале две заједнице, и то грчка и турска. Грци са Кипра тежили су да остваре уједињење Кипра са Грчком које је познато под називом Енозис, док је турска заједница са Кипра била против те идеје. Како би остварили свој циљ, Грци са Кипра су основали Националну организацију за кипарску борбу познату под именом ЕОКА. Одговор Турака на формирање ове организације био је захтев турске заједнице са Кипра за ретроцесијом Турској или поделу Кипра познатију као Таксим.²⁹⁹

Како би се ситуација око супротстављених ставова решила, две заједнице са Кипра, грчка и турска, су учиниле важан корак ка помирењу и договору око статуса Кипра. Наиме, 16. августа 1960. године долази до потписивања Споразума у Цириху и Лондону између гарантних сила Грчке, Турске и Велике Британије. Тада Кипар проглашава независност. У преговоре око проналажења решења и договарања споразума били су укључени и представници две већинске заједнице са Кипра, грчка заједница коју је предводио архиепископ Макариос III и турска заједница коју је предводио др Фазил Кучук. Учесници преговора договорили су да се неће дозволити нити уједињење Кипра са Грчком, нити

---

²⁹⁷ Исто.

²⁹⁸ Исто.

²⁹⁹ Исто.

поделу Кипра. Устав новоформиране Републике Кипар предвидео је формирање федерације која би се састојала од две заједнице које би делиле власт на Кипру.³⁰⁰

Иако је договор постигнут, три године након проглашења Републике Кипар долази до неразумевања две заједнице и до трагичних догађаја. Грчка заједница предвођена Макариосом је предложила више амандмана на Устав Кипра што је наишло на противљење турске стране и водило новим борбама две доминантне заједнице на острву. Кипар је након тога био подељен на две зоне, а Никозија на линију прекида ватре – Зелену линију. Ови догађаји захтевали су пажњу најзначајније међународне организације на свету - Уједињених нација. Поводом ситуације на Кипру, Савет безбедности УН је 1964. године донео Резолуцију Број: 186, којом је одлучено да се формира мировна мисија на Кипру – UNFICYP.³⁰¹

Ситуација на Кипру се није смирила, чак можемо рећи да се додатно заоштравала како је време пролазило и неразумевање расло. Године 1974. грчка војна хунта наредила је државни удар на Кипру и збацивање Макариоса. Како би заштитила свој народ на Кипру, Турска се обратила Уједињеном Краљевству и затражила заједничку интервенцију. Уједињено Краљевство није желело да прихвати тај предлог, стога је Турска отпочела војну интервенцију на Кипру 20. јула 1974. године. Када се турска војна интервенција завршила заједница Грка прешла је на југ острва, док се заједница Турака преселила на север.³⁰²

Године 1983. заједница Турака са севера Кипра прогласила је независност Турске Републике Северни Кипар. Ту ситуацију прихватила је и подржала само Република Турска која је признала новоформирану спорну „државу“. Уједињене нације су стварање ове спорне „државе“ прогласиле нелегалним и тражиле повлачење признања. Исто тако, Уједињене нације су позвале све своје државе чланице да не признају протекторат Турске на Кипру. Такође, јако је битно истаћи да је Савет безбедности УН донео више десетина резолуција против Северног Кипра.³⁰³

---

³⁰⁰ Исто.

³⁰¹ Исто.

³⁰² Исто.

³⁰³ Исто.

Слика Број 2: Мапа Кипра након 1974. године, Извор: Central Intelligence Information (CIA).³⁰⁴

Протоком времена долазило је до разних мировних иницијатива мада догађаји од 1974. године и даље доминирају политиком на острву, као и у грчко-турским односима. Значајан покушај да се ситуација на Кипру реши био је Ананов план из 2004. године, који је добио

³⁰⁴ Погледати више о томе на: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/cyprus/map/>, приступљено: 5. септембар 2025. године

подршку турског дела Кипра, међутим био је одбијен од грчке стране Кипра.³⁰⁵ Ананов план, план генералног секретара УН Кофија Анана, био је значајан покушај да се реши кипарски проблем.³⁰⁶ Обе стране су се договориле да ће преговарати о основама плана. Циљ плана био је да се формира Уједињена Кипарска Република која би се придружила Европској унији као федерална држава. Међутим, након одбијања грчке стране, план је пропао.³⁰⁷

Међутим, и поред неуспеха Анановог плана, 1. маја 2004. године Република Кипар се придружила Европској унији и постала њена пуноправна чланица, што је створило уникатну ситуацију у унији. Ова уникатна ситуација створена је због тога што је Република Кипар постала чланица ЕУ као подељена земља³⁰⁸ која нема контролу над северним делом своје територије. Наиме, иако је Република Кипар примљена у Европску унију као целокупна земља, закони и акти уније су суспендовани на северном делу острва.³⁰⁹

Поред суспензије, Европска унија ипак обавља одређене активности на северном Кипру које обухватају: Регулативу зелене линије и финансијску помоћ. Мада, иако се Европска унија ангажује на северном Кипру, она наилази на многе потешкоће због питања статуса ове територије. Према Кирису, Европска унија на северном Кипру користи механизам „стања избегавања“ (state avoidance). Такође, она користи и приступ „ангажмана без признавања“ (Engagement without Recognition) који укључује следеће: sui generis менаџмент непризнатих граница, неформалне састанке са представницима власти, замена представника власти са недржавним актерима и већи акценат на цивилном друштву.³¹⁰ Овај механизам унија користи у односу са спорним, непризнатим „државама“.³¹¹

---

³⁰⁵ Bora, Erhan, Cyprus in International Law, *Ankara Bar Review*, Vol. 6, No. 1, 2013, pp. 27-58.

³⁰⁶ Поред Анановог плана Организација Уједињених нација је промовисала бројне предлоге за решавање статуса Кипра као што су иницијатива Генералног секретара УН Бутроса Галија под називом Сет идеја, затим Мере за изградњу поверења, механизам Неформалних састанака 5+УН и др. Погледати више о томе у: Лончар, Мирела, Питање Северног Кипра у савременом политичко-религијском контексту...

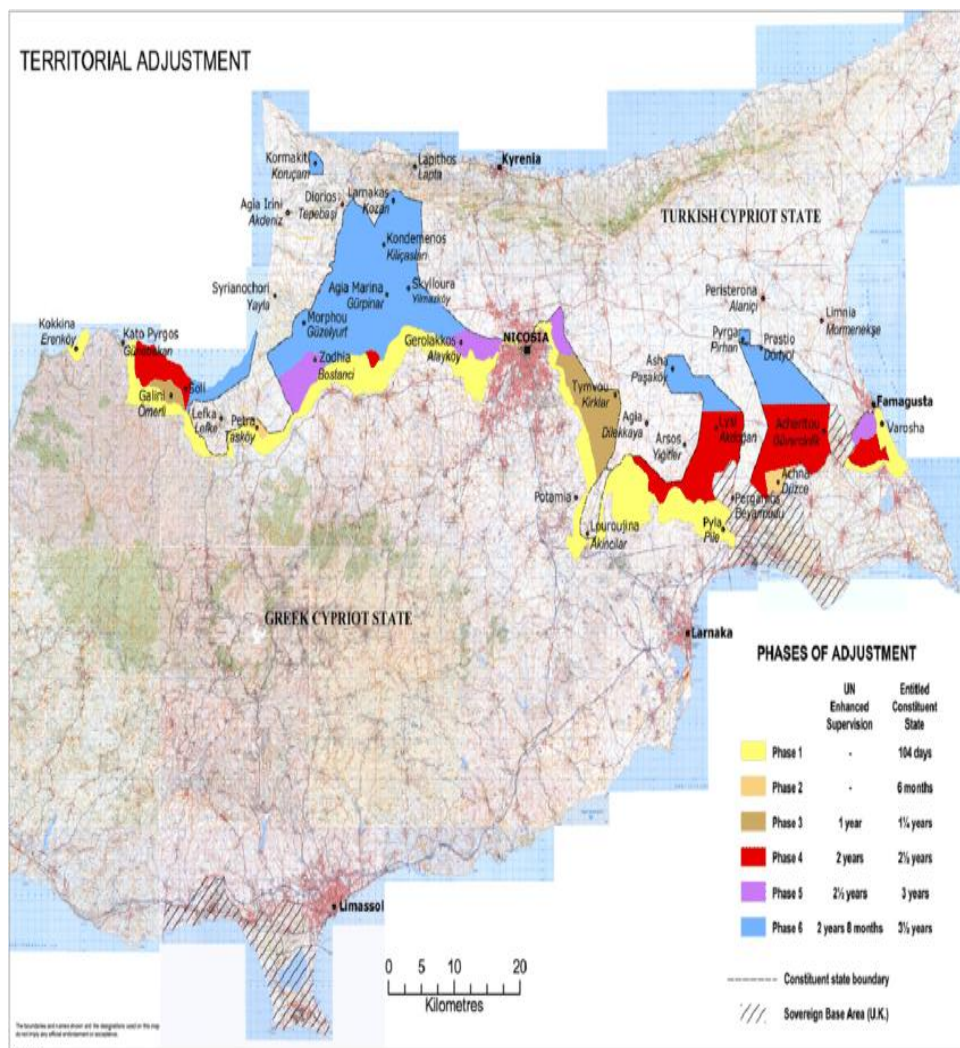
³⁰⁷ Asmussen, Jan, Cyprus after the failure of the Annan-Plan, *ECMI Brief#11*, European Centre for Minority Issues, ECMI, Germany, 2004.

³⁰⁸ Овде морамо нагласити да је пример Републике Кипар и њеног чланства у Европској унији јако битан за Републику Србију имајући у виду да је ЕУ примила Републику Кипар и поред нерешеног питања њене северне територије која је једнострано прогласила независност. Овде наводимо паралелу са кандидатуром Републике Србије да постане држава чланица ЕУ, а од које се захтева да оствари све обавезе из Поглавља 35. Може се рећи да у овом случају наилазимо на двоструке стандарде ЕУ.

³⁰⁹ Погледати више о томе у: Лончар, Мирела, Питање Северног Кипра у савременом политичко-религијском контексту...

³¹⁰ Kyris, George, The European Union in Northern Cyprus: Conceptualising the Avoidance of Contested States, *Geopolitics, Routledge*, Vol. 25, No. 2, 2020, pp. 346-361.

³¹¹ Погледати више о томе у: Лончар, Мирела, Питање Северног Кипра у савременом политичко-религијском контексту...

Слика Број: 3, Мапа Уједињене Кипарске Републике (Прилог 2 Анановог плана за Кипар, март 2004), Извор: United Nations Cartographic Section.³¹²

Оно што је кључно, када говоримо о питању Кипра, а тиче се односа Европске уније и Организације исламске сарадње, јесте чињеница да је Република Кипар држава чланица Европске уније, док је Турска Република Северни Кипар, која је призната само од стране Републике Турске, „држава“ посматрач у Организацији исламске сарадње. Питање статуса Турске Републике Северни Кипар итекако оптерећају односе две организације.

У циљу заштите и унапређивања положаја непризнате Турске Републике Северни Кипар, Република Турска и њени званичници настоје да се што интентивније ангажују око статусног питања турске муслиманске заједнице на Кипру у многим међународним организацијама, а понајвише у Организацији исламске сарадње чији је примарни циљ да

³¹² Погледати више о томе у: https://www.researchgate.net/figure/Map-of-the-United-Cyprus-Republic-and-its-Constituent-States-Attachment-2a-to-The-Annan_fig2_251629164, приступљено: 6. септембар 2025. године

брани исламске интересе свуда на свету. Исто тако, можемо рећи да је и питање северног Кипра навело Републику Турску да оснажи своје везе са муслиманских светом, имајући у виду чињеницу да Република Турска није била члан ОИС-а у почетку, због своје тадашње прозападне политике.³¹³

Република Турска се још од седамдесетих година двадесетог века чврсто залагала да се муслиманска заједница северног Кипра помиње у изјавама ОИС, а касније и у њеним резолуцијама. Године 1975. На VI конференцији министара спољних послова ОИС-а у Цеди, у Саудијској Арабији, лидер турске заједнице са Кипра Рауф Денкташ је понуђен од стране организације да представи своје виђење проблема на Кипру.³¹⁴ Годину дана након тога, 1976. године на VII конференцији министара спољних послова ОИС која је одржана у Истанбулу, у Турској, положај турске муслиманске заједнице позициониран је на статус госта. Овај статус муслиманске заједнице са Кипра унапређен у положај посматрача 1979. године на X конференцији министара спољних послова ОИС-а која је одржана у Фесу, у Мароку.³¹⁵ Још један јако битан моменат у односима заједнице Турака са Кипра и ОИС-а јесте одржавање VI Исламског самита ОИС-а у Дакару, у Сенегалу, 1991. године. На овом самиту ОИС је донела одлуку да унапреди своје односе са „турском муслиманском заједницом на Кипру.“ Употреба верске одреднице турске заједнице на Кипру учинила је да питање Кипра добије додатну пажњу у ОИС-у.³¹⁶

Република Турска се увек снажно залагала да државе чланице ОИС признају Турску Републику Северни Кипар и остваре пуну сарадњу са њом, посебно путем учешћа у разним активностима ове организације.³¹⁷ Међутим, иако је Турска Република Северни Кипар призната са статусом „државе“ посматрача у ОИС, учествује у раду многих ОИС тела и институција, попут Исламског самита, Исламске конференције министара спољних послова, као и других, још увек није остварила пуно чланство у овој организацији.³¹⁸

Поред Републике Турске, Краљевина Саудијска Арабија, једна од водећих земаља чланица ОИС, пружа континуирану подршку муслиманима са Кипра. Та подршка Саудијске Арабије својој „браћи по вери“ са Кипра јесте углавном финансијског и хуманитарног карактера. Такође, Саудијска Арабија настоји да обезбеди и верску подршку муслиманима са Кипра у виду изградње нових џамија, добављања свете књиге Курана на турски Кипар и

---

³¹³ Погледати више о томе у: Лончар, Мирела, Питање Северног Кипра у савременом политичко-религијском контексту...

³¹⁴ Исто.

³¹⁵ Günter, Seufert, Turkey's Cyprus policy in the context of Nicosia's Presidency of the European Council: Turkey intensifies its efforts to create international legitimation for the „Turkish Republic of Northern Cyprus“, *Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP)*, German Institute for International and Security Affairs, Berlin, 2012.

³¹⁶ Погледати више о томе у: Лончар, Мирела, Питање Северног Кипра у савременом политичко-религијском контексту...

³¹⁷ Aykan, Mahmut Bali, The OIC and Turkey's Cyprus Cause, *The Turkish Yearbook*, Vol. 25, 1995, pp. 47-68.

³¹⁸ <https://mfa.gov.ct.tr/foreign-policy/international-organisations/relations-with-the-oic/>, приступљено: 6. априла 2023. године

другим активностима које имају за циљ јачање религијског осећања у турском становништву Кипра.³¹⁹

Европска унија, с обзиром на чињеницу да Република Турска настоји да и путем међународних организација, конкретно Организације исламске сарадње, лобира за интересе непризнате Турске Републике Северни Кипар, одбија учешће на састанцима највишег нивоа са ОИС-ом. Било је случајева када је земља домаћин разговора ЕУ и ОИС, Република Турска, покушавала да осигура учешће Турске Републике Северни Кипар што је за последицу имало отказивање предметних састанака.³²⁰

---

³¹⁹ Bostanci, Mustafa, The attitude of Saudi Arabia on the Cyprus Issue, *Afro-Euroasian Studies Journal*, Vol. 10, Issue 3, 2022, pp. 42-60.

³²⁰ Ker Lindsay, James, Engagement without recognition: the limits of diplomatic interaction with contested states, *International Affairs*, Oxford University Press, Vol. 91, No. 2, pp. 1-16.

III РЕШАВАЊЕ ПИТАЊА ПАЛЕСТИНЕ КАО ЦЕНТРАЛНИ ИЗАЗОВ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСЛАМСКЕ САРАДЊЕ

1. Борба за Палестину је цихад

Како бисмо разумели зашто је борба за Палестину света борба као и обавеза – фард, свих муслимана и муслиманки, потребно је да прво представимо узрок и корен блискоисточног проблема.

На подручју Блиског истока, Јевреји су имали снажну цивилизацију која је протерана из Палестине у периоду од 70. до 136. године. Тада Јевреји губе карактер нације и опстају као религијска група која се шири свуда по свету. Једино оно што их је током времена суштински одржавало и спајало јесте идеја о поновном повратку у њихову свету земљу.³²¹ Само уколико се Јевреји врате у своју свету земљу могу на прави начин да исповедају своју веру.

У Јерусалиму се налазио Соломонов храм, храм краља Соломона, који је представљао главно светилиште посвећено Јахвеу.³²² Овај храм је током историје био уништаван и обнављан, да би на крају од њега остао само Западни зид познат као Зид плача. Соломонов храм је изузетно битан за Јевреје, из разлога што представља једино место на свету на којем Јевреји могу на прави начин да приносе жртву Јахвеу и исповедају своју веру. А како би тамо приносили жртву морају га обновити. Међутим, једини проблем о питању обнове јеврејског централног Храма јесте чињеница да се на том месту налази џамија Ал Акса коју су муслимани изградили 705. године након што су освојили Јерусалим од Византије. Ова џамија представља треће свето место ислама које је познато по путовању пророка Мухамеда – мирацу. Мухамед се са тог места уздигло у небо.

Питање које се поставља јесте: На који начин да Јевреји поново исповедају своју веру и обнове храм, а да не сруше треће свето место ислама, џамију Ал Аксу? Ово питање представља загонетку на коју још увек немамо одговор. Поменуто дилема је квадратура круга решавања питања Блиског истока. На месту на којем Јевреји треба да обнове свој храм који представља централно место за јудаизам, налази се треће свето место ислама.³²³

Такође, како бисмо схватили значај религије за Јевреје и њихове свете земље, потребно је да се осврнемо на Библију где се јасно истиче да „постоји посебан однос између Бога и његовог изабраног народа, Израиљаца, да у историји тог народа Бог пружа подршку,

---

³²¹ Јевтић, Мирољуб, *Савремени цихад као рат, Савремени цихад као рад*, ИРО - Нова књига, Београд, 1989, стр. 81.

³²² Јахве представља свето име за Бога у Хебрејској библији (Старом завету), које је први пут објављено Мојсију. Погледати више о томе у: *Енциклопедија живих религија*, Неолит, Београд, 2004, стр. 320. и „Ја сам који јесам“, рекао је Бог Мојсију. Овако реци Израелцима: „Ја јесам послао ме к вама“ Бог је даље рекао Мојсију: „Реци Израелцима: „Јахве, Бог ваших предака, Бог Абрахамов, Бог Изаков и Бог Јаковљев, послао ме к вама“. То је моје име заувек. Тако ће ме звати у свим нараштајима. Погледати више о томе у: *Библија*, Излазак 3:14-15.

³²³ Вековић, Марко, Политичке функције јеврејства у савременом Израелу у: Крстић, Зоран, *Компаративна политика – Есеји*, ФПН, Чигоја штампа, Београд, 2014, стр. 150-152.

усмерава, подстиче, а повремено интервенише, и да, без обзира на то колико је тај изабрани народ непослушан, самовољан или оправдано кажњаван, Бог га никад неће коначно напустити, нити ће тај народ напустити њега“.³²⁴ Исто тако, важно је поменути да је према Библији, Бог склопио савез са Аврамом и рекао му да иде у земљу Канан, данашњу Палестину, и да се тамо настани са својим племеном. Тада су Јевреји постали „изабрани народ“ и стекли „божанско“ право на садашњу Палестину, а некадашњу земљу Канан.³²⁵ Међутим, услед разних околности простор Палестине насељавали су други народи. У складу с тим, у Библији је приказано освајање Палестине од стране Јевреја, и то посебно у Књизи Исуса Навина у којој се ова акција описује као крвава и сурова. Борба за поновно освајање Палестине од стране Јевреја представљена је као „свети рат Јахвеа којим је Он Свом народу подарио земљу коју је био обећао патријарсима“.³²⁶

Значајније идеје о повратку Јевреја у земљу предака представио је Теодор Херцл током XIX века. Теодор Херцл био је Мађар који је живео у Бечу и бавио се новинарством. Године 1896. објавио је дело „Јеврејска држава“ (*Der Judenstaat*). Херцл је био родоначелник ционистичке идеје.³²⁷ Ционизам представља политички покрет Јевреја са циљем да се врате у Израел. Реч Цион је један од библијских назива за Јерусалим.³²⁸ На иницијативу Херцла формиран је Светски ционистички конгрес. На Првом конгресу ове организације, који је одржан 1897. године у Базелу, донета је резолуција о стварању дома за јеврејски народ. Одлука о дому за Јевреје пала је на Палестину, иако су и друге опције биле у оптицају. Палестина, обећана земља Јевреја била је у време доношења ове одлуке у саставу Османског царства, турске државе, у којој су Јевреји третирани као верска група са ограниченим правима.³²⁹

Положај Јевреја у Османском царству био је изузетно тежак с обзиром да се према светој књизи ислама – Курану, Јевреји третирају као највећи непријатељи муслимана. Како пише у Курану, „ти ћеш сигурно наћи да су вјерницима најљући непријатељи Јевреји и многобошци...“.³³⁰ Такође, у Курану пише: „Борите се против оних којима је дата Књига³³¹ а који не вјерују ни у Алаха ни у Онај свијет, не сматрају забрањеним оно што Алах и Његов Посланик забрањују и не исповедају истинску вјеру...“.³³² Према Курану Алах „је послао

---

³²⁴ Goldberg, Dejvid Dž. and Rejner, Džon D., *Jevreji, istorija i religija*, Klio, Beograd, 2003, str. 19 и Вековић, Марко, Политичке функције јеврејства у савременом Израелу у: Крстић, Зоран, *Компаративна политика – Есеји ...* стр. 142.

³²⁵ Исто.

³²⁶ Goldberg, Dejvid Dž. and Rejner, Džon D., *Jevreji, istorija i religija..* str. 34 и Вековић, Марко, Политичке функције јеврејства у савременом Израелу у: Крстић, Зоран, *Компаративна политика – Есеји..* стр. 143-144.

³²⁷ Bose, Sumatra, *Contested Lands – Israel-Palestine, Kashmir, Bosnia, Cyprus, and Sri Lanka*, Harvard University Press, 2007, p. 212.

³²⁸ Исто, р. 211.

³²⁹ Погледати више о томе у: Јевтић, Мирољуб, *Савремени џихад као рат..* стр.81-84, и Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...* стр.331-332.

³³⁰ Погледати више о томе у: Јевтић, Мирољуб, *Савремени џихад као рат...*стр. 83. и *Куран*, Сура 5, Ел-Маиде – Трпеза, 82.

³³¹ Људи књиге или народи књиге су у царству ислама (*dar al-islam*) били јевреји и хришћани. Погледати више о томе у: *Енциклопедија живих религија*, Неолит, Београд, 2004, стр. 292.

³³² *Куран*, Сура 9, Ет-Тевбе – Покајање, 29.

Посланика Свога с упутством и правом вјером да би је издигао изнад осталих вјера...³³³ У исламу се верује да су и Исус и Мојсије, поред Мухамеда, били Божији посланици, али је тек са Послаником Мухамедом и Кураном на прави начин спозната једина права религија – ислам.³³⁴

Упркос суверенитета који је припадао Османском царству, Јевреји су, у складу са одлукама Светског ционистичког конгреса почели да насељавају Палестину након 1897. године. Још од самог почетка насељавања избијали су сукоби, који су били понајвише верске природе, а касније су попримили обриси идеја о нацији. И поред интезивних сукоба, Јевреји су куповали земљу од Арапа и стварали пољопривредне колоније.³³⁵ Оно што изненађује јесте чињеница да су управо бивши власници земље, који су продавали земљу Јеврејима представљали главни стуб отпора против насељавања Јевреја у Палестини и били за исламску и арапску одбрану Палестине.³³⁶

Јевреји који су у Палестини стварали своју заједницу од почетка су имали јасан циљ који су отвореније пропагирани у току Првог светског рата. Тај циљ је био стварање јеврејске државе. Након Првог светског рата и распада Османског царства, долази до извеснијег исхода за остварење јеврејског циља и стварање њиховог дома у Палестини. То се посебно истиче у Балфуровој декларацији³³⁷ из 1917. године, којом је предвиђено да се на тлу Палестине формира национални дом за Јевреје. Пошто је Палестина након рата била под мандатом Велике Британије, Балфурова декларација морала је да буде остварена и упркос противљења већинског становништва Палестине које се састојало од Арапа и муслимана.³³⁸

Ова ситуација навела је муслимане да се боре и сачувају своју земљу од придошлица друге вероисповести. Тако, борба муслиманског становништва у Палестини поприма карактеристике светог рата против неверника, како муслимани доживљавају Јевреје. То се посебно осећа након Првог светског рата али и именовањем Амина ал Хусинија за муфтију Јерусалима, који је од 1922. године уживао положај реиса ул улеме³³⁹. Ал Хусеини је истицао проблем Палестине као доминантно религијски и позивао на свети рат. Такође, донео је и фетву – правно мишљење, где се истицало, да они муслимани који продају своју земљу Јеврејима, стичу статус вероодступника - муртада. Ови позиви на свети рат ширили су се Палестином и долазило је до сталних конфликта две заједнице.³⁴⁰ Ситуација се додатно радикализовала уселавањем још већег броја Јевреја у Палестину услед Хитлеровог насиља. То је подстакло Изудина ал Касима, вођу муслиманске младежи, да се борба против Јевреја - неверника појача и води под паролом цихада за домовину.³⁴¹

³³³ Исто, Сура 9, Ет-Тевбе – Покајање, 33.

³³⁴ Погледати више о томе у: *Енциклопедија живих религија...*

³³⁵ Јевтић, Мирољуб, *Савремени цихад као рат...* стр. 89.

³³⁶ Исто.

³³⁷ Балфурова декларација у основи представља писмо Артура Балфура, британског државника, упућено лорду Ротшилду, ционисти.

³³⁸ Јевтић, Мирољуб, *Савремени цихад као рат...* стр. 90.

³³⁹ Врховни поглавар и муфтија исламске заједнице. Представља највиши верски ауторитет исламске заједнице и јединство дина и умета у исламској заједници.

³⁴⁰ Јевтић, Мирољуб, *Савремени цихад као рат...* стр. 90-91.

³⁴¹ Исто, стр. 91-92.

Међутим, након Другог светског рата, услед трагедије коју је јеврејски народ доживео, долази до снажне иницијативе да се Јеврејима обезбеди дом, али и пронађе решење за питање Палестине. Формирана је Организација Уједињених нација која је преузела одговорност за решавање спора, мада су две заједнице остале подељеног мишљења што је додатно искомпликовало ситуацију. 1947. године ОУН донела је резолуцију о формирању две државе у Палестини. То је наишло на отпор арапских земаља које су ту одлуку прогласиле неважећом. Поред тога, арапске земље су изјавиле да ће организовати своје војне капацитете за цихад уколико дође до формирања државе Израел.³⁴²

Међутим, након повлачења британских трупа, 14. маја 1948. године долази до формирања државе Израел. Израел бива створен на основу митова везаних за веру. Посебно је битан сегмент вере који говори о Палестини као светој земљи Јевреја.³⁴³ Као одговор на стварање државе Израел, неколико арапских земаља проглашава рат новоформираној земљи. Овај рат је у неку руку био националног карактера, мада је доминирало поимање да он представља цихад против неверника. Рат који је почео 1948. године, био је Први арапско-израелски рат, трајао је девет месеци и изнедрио је победу Израела који је знатно проширио територију која је првобитно била намењена поделом.³⁴⁴ Поред овог рата, арапске земље и Израел забележиле су још три рата у XX веку и то, 1956. године, 1967. године и 1973. године. Током првог и четвртог рата позивање на цихад је било присутније у већој мери него током другог и трећег конфликта. У току првог и четвртог арапско-израелског сукоба позиви на свети рат били су главни мобилизатор јавног мњења, док је у ратовима 1956. и 1967. године доминирала идеја арапског национализма и позиви на борбу за ослобођење окупираних домовина.³⁴⁵

Једна од најзначајнијих институција која је додатно потенцирала цихадски карактер сукоба био је Универзитет Ал-Азхар, најзначајнија исламска институција у Египту. Како истиче професор Јевтић „у текстовима овог универзитета истицано је да је рат са Јеврејима превасходни задатак за вернике те стога све друге обавезе морају доћи у други план у односу на сукоб са Израелом“.³⁴⁶

Посебно је за питање Палестине био битан, и даље јесте, став Саудијске Арабије. За време некадашњег краља Саудијске Арабије Фејсала истицано је да је Израел илегална творевина и да мора бити уништен. Како би задао снажнији ударац Израелу, краљ Фејсал дошао је и на идеју о формирању неке врсте међународне муслиманске организације која би била пандан Организацији Уједињених нација, а која би имала за кључни циљ решавање питања Палестине. Фејсал је 1969. године, након паљења џамије Ал Аксе у Јерусалиму, окупио шефове држава исламских земаља заједно са представницима Палестинске ослободилачке организације (ПЛО) на скупу у Рабату, и ударио темеље рађању организације коју у овом раду анализирамо. Још један сегмент који пружа додатни увид у цихадски карактер овог скупа и организације у настајању, јесте обраћање краља Фејсала у овој организацији у коме позива на свети рат против Израела.³⁴⁷

---

³⁴² Исто, стр. 92-93.

³⁴³ Исто, стр. 219.

³⁴⁴ Исто, стр. 94-96.

³⁴⁵ Исто, стр. 113.

³⁴⁶ Исто, стр. 105.

³⁴⁷ Исто, стр. 109-110.

Поред залагања Саудијске Арабије да питање Палестине и борбу за Палестину представи првенствено у домену вере, дихадски карактер борбе за Палестину добија на значају након победе исламске револуције у Ирану, када Ајатолах Хомеини тражи рушење Израела.³⁴⁸

За нашу анализу посебно је битна активност највеће међународне организације која окупља већинске муслиманске земље, Организације исламске сарадње, о питању карактера борбе за Палестину. Потребно је истаћи да је Организација исламске сарадње још од свог формирања истицала за главни задатак решавање питања Палестине. Ова организација је још од седамдесетих година XX века почела да се позива на дихадски карактер борбе за Палестину. Први сигнал тога јесте резолуција са Конференције министара спољних послова из 1973. године која наводи да ослобађање „свете земље“ представља дихад. На овом састанку тражено је од држава чланица да сакупе листу волонтера који би се борили за Јерусалим. Такође, на овој конференцији формиран и Фонд за дихад који је требао да подржи борбу за Палестину, мада овај фонд никад није заживео. Након тога, 1976. године Организација исламске сарадње формирала је Фонд солидарности и Ал-Кудс фонд.³⁴⁹

Можемо рећи да је појам дихад најдоминантније ушао у вокабулар Организације исламске сарадње у периоду између 1978. и 1981. године. Оно што је понајвише утицало на то јесу два кључна догађаја и то: одлука Египта да договори Кемп Дејвид споразум 1978. године³⁵⁰, као и одлука Кнесета – израелског Парламента, да усвоји Закон о Јерусалиму 1980. године у коме се целокупни Јерусалим³⁵¹ проглашава престоницом Израела.³⁵²

Управо су ова два догађаја довела до усвајања Декларације о светом дихаду 1981. године од стране Исламског самита Организације исламске сарадње.³⁵³ Овај документ усвојен је на Трећем Исламском самиту ОИС-а који је одржан у Меки, у Саудијској Арабији, у јануару 1981, године под Резолуцијом Број: 5/3 Р (IS).³⁵⁴ У Декларацији се констатује следеће:

---

³⁴⁸ Исто, стр. 111.

³⁴⁹ Kayaoglu, Turan, Stragglng with jihad over Jerusalem: The Organisation of Islamic Cooperation's approach to war and peace, in: Haynes, Jeffrey (ed), *Handbook on Religion and International Relations...* pp. 275-288.

³⁵⁰ Како истиче Јевтић “дихадски карактер рата, уосталом забрањује потписивање трајног мира са немуслиманима, јер према традиционалној ратној теорији ислама, сваки прекид непријатељства са немуслиманима може бити само привремен док муслиманске снаге не дођу у прилику да опет побеђују“. Овде цитирано према: Јевтић, Мирољуб, *Савремени дихад као рат...* стр. 97.

³⁵¹ Јерусалим или како га муслимани називају Ал Кудс представља треће свето место ислама, након Меке и Медине. Такође, ОИС у својој Повели истиче да ће се њено седиште налазити управо у Ал Кудсу након његовог ослобађања.

³⁵² Kayaoglu, Turan, Stragglng with jihad over Jerusalem: The Organisation of Islamic Cooperation's approach to war and peace, in: Haynes, Jeffrey (ed), *Handbook on Religion and International Relations...* pp. 275-288.

³⁵³ Исто.

³⁵⁴ Погледати више о томе на: [https://ww1.oic-oci.org/english/conf/is/3/3rd-is-sum\(political\).htm#05](https://ww1.oic-oci.org/english/conf/is/3/3rd-is-sum(political).htm#05), приступљено: 26. марта 2025. године

„Испитујући најновији развој питања Ал Кудс Ал Шарифа, чињеницу да је под окупацијом, да је проглашен за вечну престоницу ционистичког ентитета, да су нарушене и оскрнављене исламске светиње, верско и културно наслеђе, узимајући у обзир да ционистички непријатељ истрајава у ускраћивању неотуђивих националних права палестинског народа, посебно права на своју домовину и имовину; и чињеница да непријатељ наставља да малтретира палестински народ, подвргавајући га прогону и тероризму најжешће врсте, схватајући да ционистички непријатељ наставља да окупира територије које припадају другим арапским државама, не поштујући претходне резолуције Исламске конференције, као ни резолуције које су усвојила међународна тела, као што су Уједињене нације и Покрет несврстаних, што је показало свим муслиманима и свету у целини да овај непријатељ истрајава и не поштује све владајуће силе, идеале и конвенције међународних односа, узимајући ове чињенице у обзир, краљеви, емири и председници исламских држава, који су се састали на овој Конференцији и у овој светој земљи, проучили су ситуацију и закључили да се она више не може толерисати, да би предстојећа фаза требало да буде посвећена делотворној акцији за оправдање исправног и одвраћање од неправде, и једногласно, одлучују:

1. Прогласити свети цихад, као дужност сваког муслимана, мушкарца или жене, прописан шеријатом и славним традицијама ислама,

2. Позвати све муслимане, који живе унутар или изван исламских земаља, да испуне ову дужност дајући све у складу са својим могућностима у циљу свемогућег Алаха, исламског братства и праведности,

3. Да се прецизира да исламске државе, проглашавајући свети цихад за спас Ал Кудс Ал Шарифа, подржавају палестински народ, да би обезбедили повлачење са окупираних арапских територија, желе да објасне свету да је свети цихад исламски концепт који се не може погрешно тумачити, и да би практичне мере за његово спровођење биле у складу са тим концептом и непрекидним консултацијама међу исламским државама“.³⁵⁵

Кајаолу истиче да Организација исламске сарадње није желела да Декларација о светом цихаду буде виђена као декларација рата већ као свеобухватна борба која наглашава економске, дипломатске, политичке и идеолошке вредности.³⁵⁶

Поред позвања на цихад у арапско-израелским ратовима, Организација исламске сарадње је позивала државе чланице на цихад и током интифада које су покренули Палестинци на окупираним територијама. Организација исламске сарадње је према препорукама Комитета за Ал-Кудс 1990. године пружала подршку светом цихаду и благословеној интифади палестинског народа која се водила до ослобођења и победе.³⁵⁷

---

³⁵⁵ Погледати више у: Резолуција о политичким пословима Исламског самита ОИС –а Број: 5/3-Р (IS), Декларација о светом цихду, јануар 1981. године, [https://www1.oic-oci.org/english/conf/is/3/3rd-is-sum\(political\).htm#05](https://www1.oic-oci.org/english/conf/is/3/3rd-is-sum(political).htm#05), приступљено: 26. марта 2025. године

³⁵⁶ Kayaoglu, Turan, Straggling with jihad over Jerusalem: The Organisation of Islamic Cooperation's approach to war and peace, in: Haynes, Jeffrey (ed), *Handbook on Religion and International Relations...* pp. 275-288.

³⁵⁷ Исто.

Значај цихада као борбе за Палестину била је у Организацији исламске сарадње најдоминантнија у периоду до 1981. до 1991. године. Тада се полако губи појам цихад из речника Организације исламске сарадње, највише под утицајем Запада где термин бива повезиван са тероризмом. Такође, још један од фактора напуштања појма цихада из документа Организације исламске сарадње јесте и организовање мировних иницијатива и процеса који су резултирали Мировном конференцијом у Мадриду 1991. године, као и споразумом у Ослу 1993. године.³⁵⁸

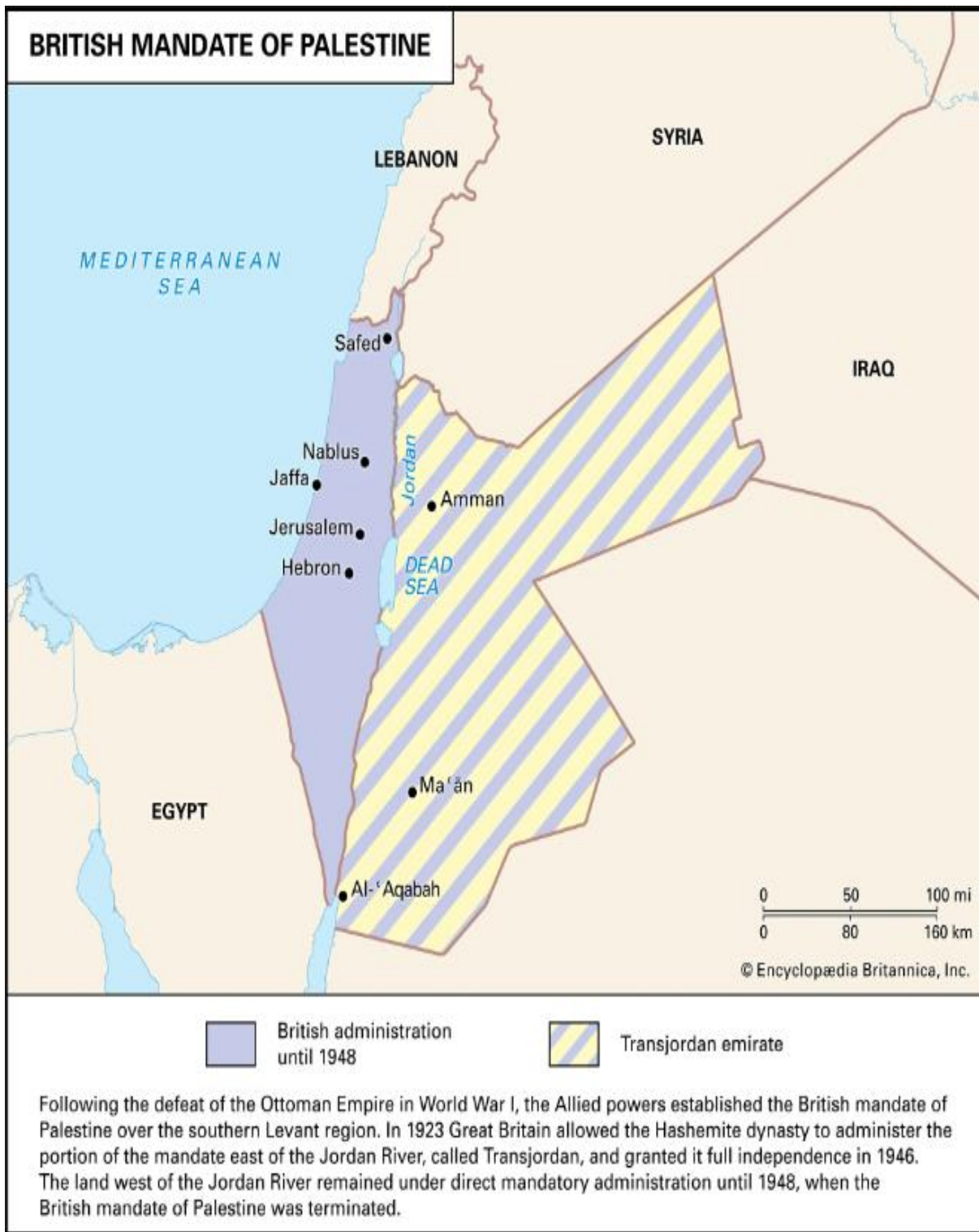
2. Организација Уједињених нација и питање Палестине

Питање Палестине донето је пред Уједињене нације, тачније пред Генералну скупштину УН још 1947. године. Годину дана пре тога, 1946. године Уједињене нације усвојиле су резолуцију о проблему избеглица у том региону, без помињања могућности да се укључе у решавање овог питања. С обзиром да је Палестина после Првог светског рата била под мандатом Велике Британије, Велика Британија је након учесталих напада на британске трупе и локално становништво у Палестини од стране јеврејских група предложила формирање Британско-америчког комитета који би се бавио поменутиим питањем. Тада се Сједињене Америчке Државе полако формално укључују у палестинско питање.³⁵⁹

---

³⁵⁸ Исто.

³⁵⁹ Морамо истаћи чињеницу да су хришћански ционисти из САД заједно са јеврејским ционистима још раније почели радити на успостављању Државе Израел у Палестини. Погледати више о томе у: Јевтић, Мирољуб, Хришћански ционизам као чинилац политике САД, *Међународни проблеми*, Вол. LXV, бр. 4, 2013, стр. 462-478.

Слика Број: 4, Мапа Палестине под Британским мандатом, Извор: *Енциклопедија Британика*³⁶⁰

³⁶⁰ Погледати више о томе на: <https://www.britannica.com/place/Palestine/World-War-I-and-after>, приступљено: 17. јун 2025. године

Међутим, комитет који је био формиран састојао се већински од симпатизера циониста. Стога, Велика Британија је упутила формални захтев и затражила од Генералне скупштине УН да размотри питање Палестине 2. априла 1947. године. Уједињене нације формирале су Специјални комитет УН о Палестини (UNSCOP) како би размотрио питање Палестине. Међутим, у комитету била је укључена само једна већински муслиманска земља – Иран. Када је комитет позвао обе стране, и јеврејску и арапску да презентују овај случај Канцеларија јеврејске агенције у Њујорку истакла је јеврејски допринос човечанству и цивилизацији и нагласила борбу за слободу и независност јеврејског народа. Виши арапски комитет представљао је Хенри Катан, адвокат из Јерусалима, који је одабран од стране Комитета УН да представља палестинску страну, уместо муфтије Ал Хусинија, муфтије Јерусалима, који је био председавајући Вишег арапског комитета и био најквалификованија особа која би на прави начин представила палестински случај. Катан је истакао неправду која се чини према локалном становништву у Палестини и позвао на успостављање независне и демократске Палестине. Јеврејска страна залагала се за формирање Јеврејске државе, док је Комитет УН решио да испита јавно мишљење у Палестини.

Комитет УН предложио је два плана, један зван већински план којег су припремиле Западне земље и који је подразумевао поделу Палестине између Јевреја и Палестинаца са Јерусалимом који би био под управом УН-а. Други план био је мањински план којег су подржале Индија, Југославија и Иран. Овај план предлагао је успостављање федералне државе која би се састојала од две државе, које би уживале одређену аутономију са Јерусалимом као главним градом. Ционисти су се залагали и лобирали за већински план, док су Палестинци некако прихватили мањински план, мада су више били за стварање унитарне државе са демократским правима за сваког грађанина на територији Палестине. Ционисти су гледали како да обезбеде међународну подршку за већински план и преузели разне активности у том погледу, док је Влада САД-а изјавила да су САД и Совјетски Савез имале водећу улогу у лобирању како би план о подели добио двотрећинску већину у Генералној скупштини УН.³⁶¹

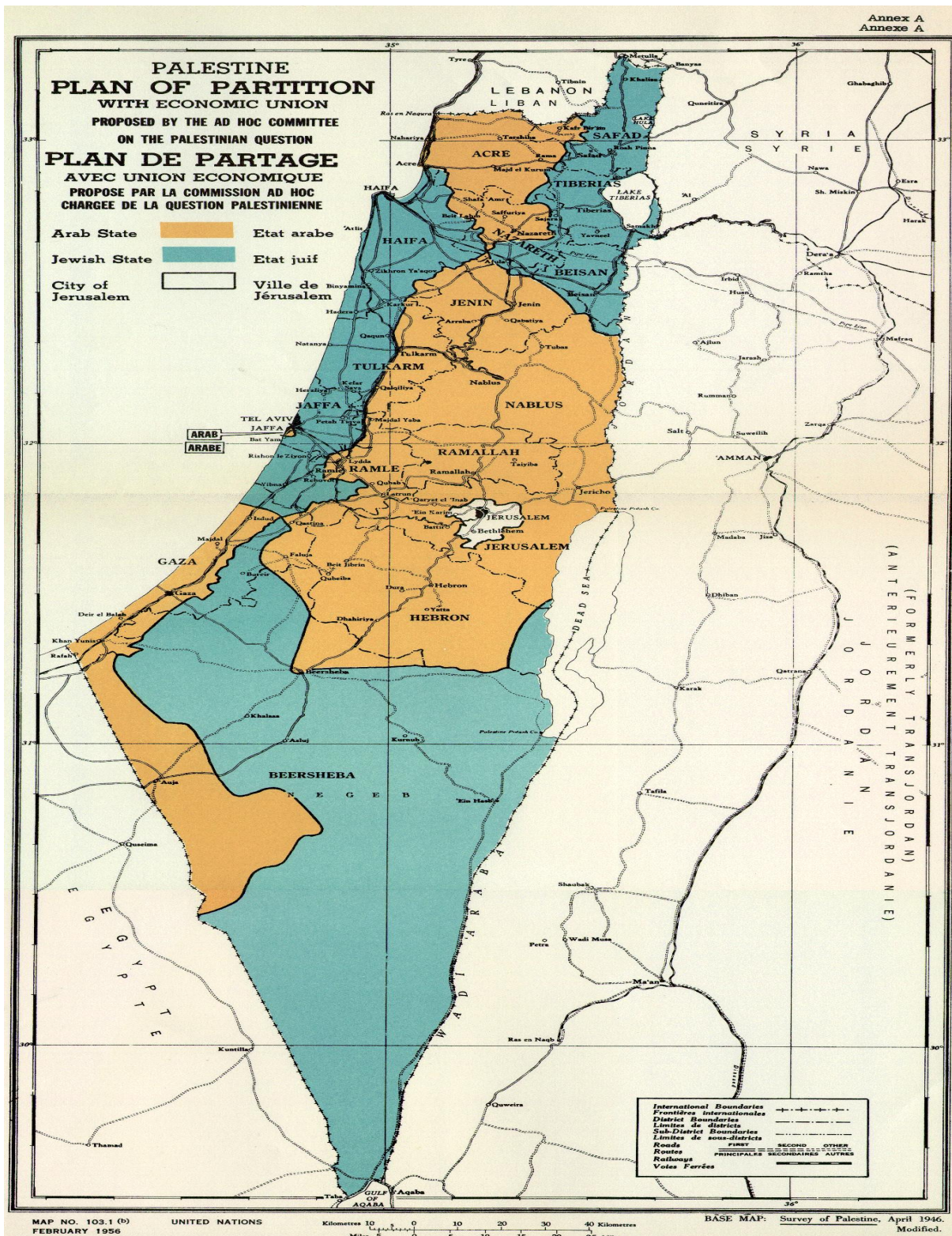
Генерална скупштина УН је 29. новембра 1947. године усвојила већински план, план о подели Палестине са економском унијом, и донела Резолуцију Број: 181³⁶², којом се Палестина дели на две државе: арапску и јеврејску државу, док се Јерусалим дефинише као *corpus separatum* и добија специјални међународни режим, под управом Уједињених нација.³⁶³

---

³⁶¹ Al-Ahsan, Abdullah, The Question of Palestine and the Muslim World, *New Middle Eastern Studies*, Vol. 8, No. 2, 2018, pp. 84-106.

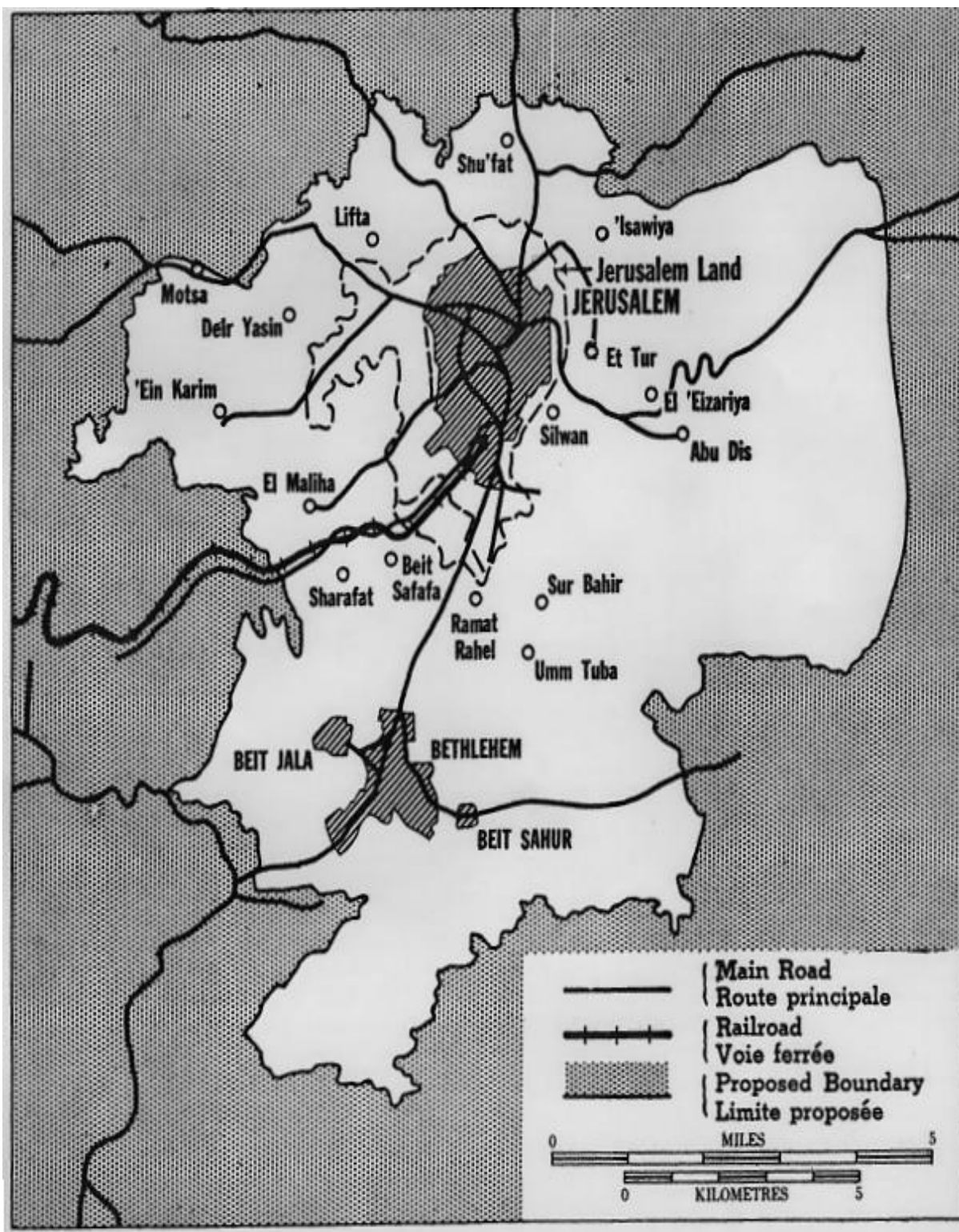
³⁶² Резолуција је усвојена са 33 гласа за, 13 против, и 10 уздржаних. Видети више о томе у: Imseis, Ardi, *The United Nations and the Question of Palestine – Rule by Law and the Structure of International Legal Subalternity*, Cambridge University Press, 2023, p. 60.

³⁶³ Резолуција УН Број: 181, од 29. новембра 1947. године. Погледати више о томе на: [https://docs.un.org/en/A/RES/181\(II\)](https://docs.un.org/en/A/RES/181(II)), приступљено: 6. септембар 2025. године

Слика Број: 5, План о подели Палестине са економском унијом, 29. новембар 1947. године, Извор: Уједињене нације³⁶⁴

³⁶⁴ Погледати више о томе на: https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/1947/11/m0103_1b.gif приступљено 10. маја 2025. године

Слика Број: 6, Град Јерусалим, предложене границе 1947. година, Извор: Уједињене нације³⁶⁵

³⁶⁵ Погледати више о томе на: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-209955/>, приступљено: 10. мај 2025. године

Како то истиче Имсеис Арди, Резолуција УН Број: 181 је била на неки начин почетак међународно-правне маргинализације Палестине од стране новоформираног система Уједињених нација. Овај аутор сматра да је поменута резолуција помогла да се Палестина растури и поништи, као и да се растури палестински народ.³⁶⁶

Како бисмо боље разумели суштину ове резолуције, приказаћемо њене кључне тачке. У предметној резолуцији је наведено да се период до успостављања независне арапске и јеврејске државе назива транзициони период. Резолуција је предвиђала да се Британија повуче из Палестине, а Комисија УН је требала да врши надзор над поделом Палестине. Резолуција је предвидела и да се омогући слобода вероисповести и да се света места и верски објекти ставе под заштиту. Такође, резолуција је навела у Члану Број: 3 питање стицања држављанства и истакла да народ Палестине може стећи држављанство након стицања независности поменутих држава. Грађани могу постати држављани оне државе у којој живе и бораве, као и уживати потпуна грађанска и политичка права. Међутим, сви они који живе у граду Јерусалиму постају *ipso facto* грађани Јерусалима, уколико се не пријаве за држављанство државе у којој живе и бораве. У Резолуцији је истакнуто и питање учлањења у Уједињене нације. Наглашено је да са независношћу, било арапске, било јеврејске државе, у складу са планом о подели Палестине, биће могуће да новоформиране државе аплицирају за чланство у УН-у у складу са Чланом Број: 4 Повеље УН-а.³⁶⁷

Палестинци су били дубоко разочарани овом поделом и одбацили су план. Арапске земље су сматрале да предметна резолуција крши Повељу УН-а и такође су одбациле план о подели.³⁶⁸ Наиме, План о подели је давао око 56% Палестине Јеврејској држави укључујући већину приобалних подручја, а у то време Палестинци су поседовали 94% историјске територије са 67% своје популације, стога било је очекивано да ће Палестинци одбити поменути план.³⁶⁹ Међутим, Палестинска ослободилачка организације ПЛО је сматрала да је Резолуција УН Број: 181 илегална све до 1988. године, када је прихватила резолуцију као услов за улазак у дипломатске преговоре око решења две државе.³⁷⁰

И поред ангажовања УН-а, јеврејске и палестинске групе су почеле да се сукобљавају око контроле територије. Израелска армија је кренула у нападе на палестинска насеља и приморала око 800 000 Палестинаца да уточиште пронађу у Сирији, Либану и другим арапским земљама. Један од најпознатијих израелских напада јесте онај који је десио у ноћи 9. априла 1948. године на Деир Јасин, место у близини Јерусалима, када је страдало 107

---

³⁶⁶ Imseis, Ardi, *The United Nations and the Question of Palestine – Rule by Law and the Structure of International Legal Subalternity...* p. 22.

³⁶⁷ Резолуција УН Број: 181, од 29. новембра 1947. године. Погледати више о томе на: [https://docs.un.org/en/A/RES/181\(II\)](https://docs.un.org/en/A/RES/181(II)), приступљено: 6. септембар 2025. године

³⁶⁸ Al-Ahsan, Abdullah, *The Question of Palestine and the Muslim World...*pp. 84-106.

³⁶⁹ Sari, Yunita Ratna, *The Strategic Role of the OKI (Islamic Cooperation Organization) in Resolving the Israel-Palestinian Conflict: International Humanitarian Law Perspective, Peace and Humanity Outlook*, Vol. 1, No. 1, 2024, pp. 15-26.

³⁷⁰ Imseis, Ardi, *The United Nations and the Question of Palestine – Rule by Law and the Structure of International Legal Subalternity...* p. 65.

Палестинаца. Овај трагичан догађај познат је као al-Nakba или катастрофа.³⁷¹ Такође, многи аутори овај догађај описују у литератури као етничко чишћење Палестине.³⁷²

Због тешке ситуације на терену, Британци су гледали како да што раније напусте Палестину. Означили су 15. мај 1948. године као датум за повлачење са територије, међутим, један дан раније 14. маја 1948. године група јеврејских активиста је у Тел Авиву прогласила формирање државе Израел у Палестини. Одмах по проглашењу новоформиране државе, САД и Совјетски Савез су признале Израел, а онда и остале земље Запада, док су муслимани реаговали изразитим негодовањем.³⁷³ Након проглашења формирања државе Израел, одмах сутрадан, пет арапских земаља, Египат, Трансјордан, Сирија, Либан и Ирак, су заједно са Палестинцима напале Израел, и тиме је отпочео Први арапско-израелски рат у којем су Јевреји извојевали победу и заузели око 80% земље. Након Првог арапско-израелског рата Јерусалим је подељен на два дела, Источни Јерусалим и Западни Јерусалим.³⁷⁴ Оно што представља најзначајнију последицу овог рата јесте проблем избеглица Палестине, који је био и остао највећи проблем избеглица још од Другог светског рата, наводи Имсеис.³⁷⁵ Он налази податак да је чак 80% арапске популације присилно прогнано са територије Палестине коју је заузео Израел.³⁷⁶

Уједињене нације су наставиле своје напоре на окончању сукоба и по избијању рата. Стога је дана 20. маја 1948. године, Савет безбедности УН именовано председника шведског Црвеног крста Фолке Бернадота за медијатора УН за Палестину. Уједињене нације су такође формирале Организацију УН за надзор примирја (UNTSO) како би помогле у преговорима две сукобљене стране. Бернадот је био именован како би промовисао мирно решавање ситуације у Палестини, и настојао је да уведе одређене измене Плана о подели које би смањиле територију заузету од стране Јевреја. Међутим, он је убијен дана 17. септембра 1948. године, и то од стране јеврејске терористичке групе у Јерусалиму. Ова ситуација показала је озбиљна ограничења УН у решавању питања Палестине.³⁷⁷

У децембру 1948. године Генерална скупштина УН усвојила је Резолуцију Број: 194 којом се гарантују права палестинским избеглицама да се врате у своје домове. Такође, овом резолуцијом основана је Комисија УН за помирење за Палестину (UNCCP), која се састојала од САД, Француске и Турске, како би помогла странама у спору да пронађу решење.³⁷⁸ Исте године, основана је и Агенција УН за палестинске избеглице (UNRWA).

Израел је 29. новембра 1948. године поднео захтев за чланство у Уједињеним нацијама међутим тај захтев био је одбијен због питања његових граница, статуса палестинских

---

³⁷¹ Al-Ahsan, Abdullah, *The Question of Palestine and the Muslim World...* pp. 84-106.

³⁷² Imseis, Ardi, *The United Nations and the Question of Palestine – Rule by Law and the Structure of International Legal Subalternity...* p. 103.

³⁷³ Al-Ahsan, Abdullah, *The Question of Palestine and the Muslim World...* pp. 84-106.

³⁷⁴ Nadeem, Amir, *Role of Arab states, the Arab League and The OIC in the Palestine-Israel dispute: A complete fiasco*, *Al Misbah Research Journal*, Vol. 3, No. 4, October, 2023, pp. 49-56.

³⁷⁵ Imseis, Ardi, *The United Nations and the Question of Palestine – Rule by Law and the Structure of International Legal Subalternity..* p. 110.

³⁷⁶ Исто, p. 124.

³⁷⁷ Al-Ahsan, Abdullah, *The Question of Palestine and the Muslim World...* pp. 84-106.

³⁷⁸ Резолуција Генералне скупштине УН Број: 194, од 11. децембра 1948. године. Погледати више о томе у: [https://docs.un.org/en/A/RES/194\(III\)](https://docs.un.org/en/A/RES/194(III)), приступљено: 6. септембра 2025. године

избеглица и статуса Јерусалима.³⁷⁹ Чак и пошто је одбијено чланство Израела у УН, Израел је поново аплицирао за чланство у тој организацији у фебруару 1949. године. Генерални секретар УН-а повео је дискусију о овом питању и након што је добио гаранције од израелских власти, Израелу је одобрено чланство у УН 11. маја 1949. године.³⁸⁰

Након завршетка Првог арапско-израелског рата 1949. године, тензије су наставиле да ескалирају између две стране, тако да је дошло до конфликта 1956. године, а онда и до Шестодневног рата 1967. године. Израел је у Шестодневном рату окупирао Појас Газе, Западну Обалу, Источни Јерусалим, Голанску висораван и Синајско полуострво. Ова ситуација је довела до насилног расељавања Палестинаца и до стварања нових јеврејских насеља.³⁸¹ Израел је окупирао знатно већу територију, тако да је окупирана територија Израела након рата обухватала 28 000 квадратних миља, док је пре рата износила 8000 квадратних миља.³⁸² Рат је завршен након интервенције Савета безбедности УН који, према Повељи УН, има обавезу да осигура међународни мир и безбедност. Савет безбедности УН донео је Резолуцију Број: 242 која је позвала Израел да се повуче са окупираних територија како би се постигао мир са његовим суседима.³⁸³ Овом резолуцијом Савета безбедности УН постављени су основни принципи за преговоре око постизања мира познати под формулом „земља за мир“ (land for peace).

Наредни Арапско-израелски рат познат под називом Јомкипурски рат, као и Октобарски и Рамазански рат почео је 6. октобра 1973. године изненадним нападом Египта и Сирије на Израел и то на дан јеврејског празника Јом кипур.³⁸⁴ Савет безбедности УН је тим поводом реаговао и донео Резолуцију Број: 338, 22. октобра 1973. године у којој се позива на прекид сукоба и покретање преговора око постизања мира.³⁸⁵ Рат је трајао двадесет дана, након чега је Израел потписао мир са Сиријом и Египтом.

---

³⁷⁹ Исто.

³⁸⁰ Исто.

³⁸¹ Sari, Yunita Ratna, The Strategic Role of the OKI (Islamic Cooperation Organization) in Resolving the Israel-Palestinian Conflict: International Humanitarian Law Perspective...pp. 15-26.

³⁸² Nadeem, Amir, Role of Arab states, the Arab League and The OIC in the Palestine-Israel dispute: A complete fiasco... pp. 49-56.

³⁸³ Резолуција Савета безбедности УН Број: 242, од 22. новембра 1967. године. Погледати више о томе на: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/IP%20S%20RES%20242.pdf>, приступљено: 6. септембар 2025. године

³⁸⁴ Nadeem, Amir, Role of Arab states, the Arab League and The OIC in the Palestine-Israel dispute: A complete fiasco... pp. 49-56.

³⁸⁵ Резолуција Савета безбедности УН Број: 338, 22. октобра 1973. године. Погледати више о томе на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/338>, приступљено: 6. септембар 2025. године

Territories occupied by Israel since June 1967 – Map

Слика број: 7, Мапа окупираних територија од стране Израела након јуна 1967. године, Извор: Уједињене нације³⁸⁶

³⁸⁶ Погледати више о томе на: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-201336/>, приступљено: 17. јуна 2025. године

Питање Палестине је поново уведено на дневни ред Генералне скупштине УН 1974. године. Тада је донета Резолуција Генералне скупштине УН Број: 3236 која позива на поштовање права палестинског народа на самоопредељење, независност и суверенитет, као и права Палестинаца на повратак у своју домовину и на своја огњишта.³⁸⁷ Такође, Генерална скупштина УН је Резолуцијом Број: 3237 позвала Палестинску ослободилачку организацију (PLO) да учествује у раду Генералне скупштине УН у својству посматрача чиме је указана значајна подршка ове организације палестинској управи и народу.³⁸⁸ Генерална скупштина УН је 1975. године формирала Комитет за остваривање неотуђивих права палестинског народа који одржава састанке сваке године 29. новембра на Међународни дан солидарности са палестинским народом. Поред наведеног, Генерална скупштина УН је усвојила низ разних резолуција и одлука које се тичу питања Палестине.³⁸⁹

Још један битан сегмент односа Палестине и УН јесте питање чланства Палестине у овој организацији. Јако је важно да укажемо на следеће. Председник Палестине Махмуд Абас је 2011. године предао захтев за чланство Палестине у УН Савету безбедности УН. Овај захтев базирао се на Резолуцији УН Број: 181, као и на Декларацији независности Државе Палестине од 15. новембра 1988. године.³⁹⁰ Извештај Комитета Савета безбедности УН о приступању нових чланова истакао је да не може препоручити Палестину за чланство у УН у складу са чланом Број: 4 Повеље УН.³⁹¹ Међутим, Имсеис налази да је пораз Палестине да добије препоруку за чланство у УН резултат притиска САД.³⁹² Стога се Палестина обратила Генералној скупштини УН, и дана 29. новембра 2012. године Генерална скупштина УН је надоградила статус посматрача Палестине у статус државе посматрача нечланице УН.³⁹³

Поред Генералне скупштине УН, Савет безбедности УН је изразио дубоку забринутост због ситуације у Палестини и преузео бројне активности и механизме како би се криза решила. Савет безбедности УН је позвао на заустављање активности Израела на плану изградње нелегалних насеља у Палестини, позвао Владу Израела да не мењају статус Јерусалима. Такође, Савет безбедности УН је позвао на повратак палестинских избеглица. Савет безбедности УН је настојао да константно позива на мировни процес на Блиском истоку како би се пронашло коначно решење за јеврејску и палестинску страну. Савет је подржавао и подржава визију две државе, Израела и Палестине, које би постојале једна поред друге, са утврђеним и признатим границама, што је и истакнуто у Резолуцији Савета безбедности УН Број: 1397 од 2002. године.³⁹⁴ Исто тако, Савет безбедности УН је донео

---

³⁸⁷ Резолуција Генералне скупштине УН Број: 3236, 22. новембар 1974. године. Погледати више о томе на: <https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2016/05/ARES3236XXIX.pdf>, приступљено: 6. септембар 2025. године

³⁸⁸ Резолуција Генералне скупштине УН Број: 3237, 22. новембар 1974. године. Погледати више о томе на: <https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2016/05/ARES3236XXIX.pdf>, приступљено: 6. септембар 2025. године

³⁸⁹ Погледати више о томе у: Резолуција Генералне скупштине УН Број: A/RES/67/19, 4. децембар 2012. године, <https://docs.un.org/en/A/RES/67/19>, приступљено: 6. септембар 2025. године

³⁹⁰ Imseis, Ardi, *The United Nations and the Question of Palestine – Rule by Law and the Structure of International Legal Subalternity...* p. 229.

³⁹¹ Исто, p. 217.

³⁹² Исто, p. 218.

³⁹³ Исто, p. 218. и Погледати више о томе у: Резолуција Генералне скупштине УН Број: A/RES/67/19, 4. децембар 2012. године, <https://docs.un.org/en/A/RES/67/19>, приступљено: 6. септембар 2025. године

³⁹⁴ Погледати више о томе у: Резолуција Савета безбедности УН Број: 1397, 12. март 2002. године.

Резолуцију Број: 1515, 2003. године којом подржава Квартет сачињен од УН, Руске Федерације, САД и Европске уније како би се остварило решење две државе, Израела и Палестине.³⁹⁵ Једна од значајнијих резолуција Савета безбедности УН је и Резолуција Број: 2334 од 2016. године којом Савет понавља да је формирање насеља од стране Израела на окупираној палестинској територији од 1967. године, укључујући Источни Јерусалим, противправно и да те активности крше међународно право, и представљају главну препреку у постизању мира и решења две земље. Поред тога, резолуцијом се налаже Израелу да одмах престане са активностима у изградњи насеља на окупираној палестинској територији. Такође, подвлачи се да Савет безбедности УН неће признати било које промене од 4. јуна 1967. године укључујући и Источни Јерусалим, осим ако се оне не признају у преговорима две стране.³⁹⁶

Поред Арапско-израелских ратова, две стране су искусиле и две интифаде, устанке Палестинаца против Израела, 1987. године и 2000. године, као и нападе Израела на Газу, међу којима су напади 2008., 2012., 2014., 2021., и 2023. године. Последњи напад Израела на Газу 2023. године био је условљен нападом Хамаса на Израел, познат под називом „Олуја Ал-Аксе“ дана 7. октобра 2023. године. Израел је на напад Хамаса оштро одреаговао и објавио рат. На овај рат реаговале су Уједињене нације, Генерални секретар УН, Генерална скупштина УН и Савет безбедности УН. Генерална скупштина и Савет безбедности УН донеле су многе резолуције поводом овог конфликта, међутим неколико резолуција УН било је неефикасно да спречи нападе Израела на Палестинце због вета чланица Савета безбедности УН. Дана 19. октобра 2023. године САД су ставиле вето на резолуцију Савета безбедности УН којом се тражила хуманитарна пауза конфликта између Хамаса и Израела.³⁹⁷

Генерална скупштина УН је на хитној посебној седници под називом „Илегалне израелске активности у окупираном Источном Јерусалиму и остатку окупиране палестинске територије“, донела Резолуцију Број: А/RES/ES/10-21, 26. октобра 2023. године. Ова резолуција позвала је стране да се ускладе са међународним хуманитарним правом, позвала је на заштиту цивила и хуманитарних радника, као и на отварање хуманитарних коридора за помоћ у Појасу Газе.³⁹⁸ Међутим, и поред бројних резолуција органа и тела УН, конфликт се наставио, а УН се показала као неефикасна за решавање криза, с тим што једна чланица Савета безбедности УН може ветом спречити вољу више од стотину земаља за миром.

Поред активности која су имала наведена тела УН, Генерална скупштина УН и Савет безбедности УН о питању Палестине, битно је да истакнемо и деловање Међународног суда правде, највишег правног тела УН-а. Међународни суд правде дао је два пута саветодавно мишљење у случајима који се тичу Израела и Палестине. Прво саветодавно мишљење суд је

---

³⁹⁵ Резолуција Савета безбедности УН Број: 1515, 19. новембар 2003. године. Погледати више о томе на: [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_1515\(2003\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_1515(2003)-EN.pdf), приступљено: 6. септембар 2025. године

³⁹⁶ Резолуција Савета безбедности УН Број: 2334, 23. децембар 2016. године. Погледати више о томе на: <https://www.un.org/webcast/pdfs/SRES2334-2016.pdf>, приступљено: 6. септембар 2025. године

³⁹⁷ Sari, Yunita Ratna, The Strategic Role of the OKI (Islamic Cooperation Organization) in Resolving the Israel-Palestinian Conflict: International Humanitarian Law Perspective...pp. 15-26.

³⁹⁸ Погледати више у томе у: Резолуција Генералне скупштине УН Број: А/RES/ES-10/21, 26. октобар 2023. године, <https://docs.un.org/en/A/RES/ES-10/21>, приступљено: 6. Септембар 2025. године, и у Alrantisi, Mahmoud, The Position of the Organization of Islamic Cooperation on the Palestinian Issue, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, 2025, pp. 35-47.

дао у случају изградње зида од стране Израела који је требао да заштити његове грађане од напада Палестинаца. Израел је започео изградњу овог зида 2002. године. Међутим, спорно је било то што је овај зид обухватао територију Палестине коју је Израел окупирао 1967. године.³⁹⁹ Међународни суд правде је 9. јула 2004. године у овом случају дао саветодавно мишљење и одлучио да је изградња овог зида противна међународном праву.⁴⁰⁰ Поред наведеног саветодавног мишљења Међународног суда правде, у јануару 2023. године Међународном суду правде стигао је захтев Генералне скупштине УН у коме се тражи саветодавно мишљење поводом правних последица израелске окупације палестинских територија, укључујући Источни Јерусалим. С тим у вези, суд је донео саветодавно мишљење 19. јула 2024. године у којем се истиче да је израелска окупација палестинских територија од 1967. године као и изградња јеврејских насеља, противна међународном праву и усвојио одлуку да Израел треба да плати за сву штету коју је нанео палестинском народу.⁴⁰¹

Поред саветодавних мишљења Међународног суда правде, битно је да нагласимо да је Јужноафричка Република 29. децембра 2023. године пред Међународним судом правде покренула спор против Израела и оптужила Израел за геноцид над Палестинцима у Гази.⁴⁰²

Након низа активности и резолуција УН-а о питању Палестине, на хитној специјалној седници Генералне скупштине УН усвојена је Резолуција Број: А/RES/ES-10/24 18. септембра 2024. године која захтева од Израела да оконча своју окупацију у року од 12 месеци.⁴⁰³

3. Палестина и Јерусалим/Ал Кудс као примарне тачке Организације исламске сарадње

Да је решавање питања Палестине као и статуса града Јерусалима, тачније Ал Кудса главна „опсесија“ Организација исламске сарадње, како то истичу Али и Султан, приказаћемо у овом делу тезе.⁴⁰⁴

Како наводи Алрантиси „постоји историјска веза између формирања Организације исламске сарадње (ОИС) и питања Палестине“.⁴⁰⁵ Наиме, непосредан повод за формирање

³⁹⁹ Ganić, Senad, Savetodavno mišljenje Međunarodnog suda pravde u „slučaju zid“ u službi mogućeg rešenja izraelsko-palestinskog konflikta, *Međunarodni problemi*, Vol. LXVI, br. 3-4, 2014, str. 338-352.

⁴⁰⁰ Саветодавно мишљење Међународног суда правде о правним последицама изградње зида на окупираној палестинској територији, 9. јул 2004. године, погледати више о томе на: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-178825/>, приступљено: 14. мај 2025. године

⁴⁰¹ Саветодавно мишљење Међународног суда правде о правним последицама поводом активности Израела на окупираној палестинској територији, укључујући Источни Јерусалим, и нелегалности континуираног присуства Израела на окупираној палестинској територији, 19. јул 2024. године, погледати више о томе на: <https://www.icj-cij.org/index.php/node/204160>, приступљено: 6. септембар 2025. године

⁴⁰² Погледати више о томе на: <https://www.icj-cij.org/case/192>, приступљено: 14. мај 2025. године

⁴⁰³ Резолуција Генералне скупштине УН Број: А/RES/ES-10/24, 18. септембар 2024. године. Погледати више о томе на: <https://docs.un.org/en/A/RES/ES-10/24>, приступљено: 6. септембар 2025. године

⁴⁰⁴ Ali, Tajwar and Sultan, Haseena, Emerging role of the organization of Islamic cooperation in the global governance since 1969, *Cogent Arts & Humanities*, Vol. 10, No. 1, 2023, pp. 1-18.

Организације исламске сарадње била је паљевина џамије Ал Аксе 1969. године у Јерусалиму. Тада је тадашњи краљ Саудијске Арабије Фејсал позвао лидере исламског света да се уједине у одбрани светих места ислама и организовао самит у Рабату, у Мароку.⁴⁰⁶ Оно што представља јако битан податак јесте информација да је на Првом самиту организације у настајању учествовала Палестинска ослободилачка организација (ПЛО) као представник палестинског народа. Овај самит, оснивачки самит ОИС-а је био први међнародни скуп на којем је ПЛО била представљена као пуноправни субјект. Управо та чињеница говори о тежини питања Палестине за Организацију исламске сарадње.⁴⁰⁷ Организација исламске сарадње је чак и пре Арапске лиге признала ПЛО као легитимног представника Палестине.⁴⁰⁸

Корисно је истаћи да је ПЛО на првим састанцима ОИС-а сматрана само ослободилачким покретом, док је касније стекла статус идентичан државама чланицама, с обзиром да се у каснијим документима ОИС-а наводи да се ради о Палестини, а не о ПЛО.⁴⁰⁹

Како то истиче Јевтић питање Палестине представља најважнији и константни проблем ове организације.⁴¹⁰ Такође, још од формирања ове организације проблем Палестине се представља као битно исламски.⁴¹¹ Томе у прилог говори и најважнији документ ОИС-а – Повеља Организације исламске сарадње. У Повељи ОИС-а која је усвојена 1972. године у Цеди, у члану II под тачком циљеви и принципи, између осталог наводи се да је један од циљева исламске организације и „усклађивање акције за заштиту светих места и подржавање борбе палестинског народа и пружање помоћи за повраћај њихових права и за ослобођење њихових територија“.⁴¹² Такође, у Повељи из 1972. године, у члану VI, Генерални секретаријат, у тачки Број: 5, наводи се следеће: „Седиште Генералног секретаријата ће бити смештено у Цеди у очекивању ослобођења Јерусалима, који ће постати стално седиште“.⁴¹³ Колико видимо, овде се судбина Палестине и града Јерусалима, директно везује за организациону структуру ОИС-а, која планира да своје седиште измести у Ал Кудс, где се налази треће свето место ислама.

Повељу ОИС-а из 1972. године заменила је нова Повеља ОИС-а која је усвојена на 11. Самиту у Дакару, 2008. године. У предметној Повељи истиче се следеће: „да подржимо борбу палестинског народа, који се данас налази под војном окупацијом, као и да му омогућимо да оствари своја неотуђива права укључујући и право на самоопредељење и на успостављање своје суверене државе са Ал Кудс ал Шарифом као њеним главним градом, чувајући истовремено његов историјски и исламски карактер и света места која се тамо

---

⁴⁰⁵ Alrantisi, Mahmoud, The Position of the Organization of Islamic Cooperation on the Palestinian Issue...p. 36.

⁴⁰⁶ Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије*, стр. 241.

⁴⁰⁷ Јевтић, Мирољуб, *Савремени џихад као рат...* стр. 208.

⁴⁰⁸ Ali, Tajwar, Sultan, Haseena, Emerging role of the organization of Islamic cooperation in the global governance since 1969... pp. 1-18.

⁴⁰⁹ Јевтић, Мирољуб, *Савремени џихад као рат*, стр. 209.

⁴¹⁰ Исто, стр. 208.

⁴¹¹ Исто, стр. 202.

⁴¹² Погледати више о томе у: Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...* стр. 244. и Повеља Организације исламске конференције, 1972.

⁴¹³ Погледати више о томе у: Исто, стр. 246.

налазе.⁴¹⁴ Исто се налаже и у Члану Број: 1 Повеље, Циљеви и Принципи, под тачком Број: 8.⁴¹⁵ Такође, и у новој Повељи, под Чланом Број: 21 наводи се следеће: „седиште Генералног секретаријата ће се налазити у граду Цеди све до ослобађања Ал Кудса, који ће тада постати стално седиште ОИК-а.⁴¹⁶

Оно што такође говори о заступљености питања Палестине и града Ал Кудса у ОИС-у јесте чињеница да се више органа и комитета ОИС-а баве питањем Јерусалима, док и друга тела ОИС-а пружају подршку палестинском питању на више различитих начина.⁴¹⁷

Када говоримо о сталним комитетима ОИС-а битно је истаћи да се међу њима налази Комитет за Ал Кудс. Овај комитет истакнут је и у Повељи ОИС-а из 2008. године.⁴¹⁸ Комитет је формиран у периоду од 12. до 15. јула 1975. године на министарској конференцији у Цеди.⁴¹⁹ Његово седиште налази се у Рабату. Примарни циљеви овог Комитета односе се на стално праћење развоја ситуације око Јерусалима као и на спровођење резолуција ОИС-а које се тичу „светог града муслимана“. Такође, овај Комитет делује на примени свих резолуција ОИС-а које се односе на Арапско-израелске конфликте. Циљ му је да се сачува исламски идентитет „светог града“. Комитет је имао кључну улогу у интернационализацији питања Ал Кудса. Ово тело формирало је и два поткомитета и то: Експертски комитет за утврђивање модалитета супростављања опасности од ционистичког насељавања на палестинској територији, као и Исламски комитет за надгледање активности ционистичког непријатеља. Поред тога, Комитет за Ал Кудс основао је и Агенцију Фонда Ал Кудс.⁴²⁰ Овај фонд/агенција успостављен је Резолуцијом на 17. Конференцији министара спољних послова ОИС-а 1976. године. Фонд врши задатке под контролом борда директора којим председава Саудијска Арабија, док су чланови из Државе Палестине, Јордана, Марока, Пакистана и Гвинеје.⁴²¹ Примарни циљеви ове агенције су: спасавање града Ал Кудса, пружање помоћи палестинском народу и његовим институцијама, очување светих места у Јерусалиму као и обнову џамије Ал Акса.⁴²²

Поред сталних комитета, унутар ОИС-а постоје и специјализована тела. Међу њима налазимо Комитет за Палестину. Овај Комитет формиран је 1981. године на министарској конференцији у Багдаду. Поменути Комитет ради на ослобађању палестинских и арапских територија која се налазе под окупацијом Израела од 1967. године. Исто тако, ово тело прати

---

⁴¹⁴ Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције: Верске основе структуре ОИК-а...* стр. 270, и Повеља Организације исламске конференције 2008. године

⁴¹⁵ Исто...стр. 271.

⁴¹⁶ Исто...стр. 278.

⁴¹⁷ Ali, Tajwar, Sultan, Haseena, *Emerging role of the organization of Islamic cooperation in the global governance since 1969...* pp. 1-18.

⁴¹⁸ Повеља Организације исламске конференције, 2008. година

⁴¹⁹ Alrantisi, Mahmoud, *The Position of the Organization of Islamic Cooperation on the Palestinian Issue...* pp. 35-47.

⁴²⁰ Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције: Верске основе структуре ОИК-а...* стр. 107-108.

⁴²¹ Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/SitePages/DepartmentDetailsView.aspx?Item=2>, присуљено: 26. априла 2025. године

⁴²² Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције: Верске основе структуре ОИК-а...*стр. 107-108.

примену санкција и резолуција које се односе на непоштовање међународног права од стране Израела.⁴²³

Годину дана након министарске конференције у Багдаду одржана је наредна конференција министара спољних послова ОИС-а, 13. Конференција у Нигеру, 1982. године. На овој конференцији усвојена је Резолуција Број: 1/13-Р. Предметном Резолуцијом установљен је Шесточлани комитет за Палестину. Овај комитет састоји се од представника министара спољних послова Пакистана, Сенегала, Гвинеје, Палестине, Малезије и Генералног секретара ОИС-а. Задатак Комитета јесте да обликује политичке позиције и напоре како би се предузели најбољи могући кораци на међународној сцени у Уједињеним нацијама, и њеним специјализованим агенцијама, као и другим међународним организацијама у циљу подршке Палестини.⁴²⁴ Овај комитет усваја редовне извештаје о годишњим састанцима министара спољних послова држава чланица. Састанци се одржавају у представништву Уједињених нација у Њујорку. У извештајима се наводи непоколебљива позиција ОИС-а о питању Палестине и Ал Кудса, мобилизација свих политичких и легалних напора како би се решење две државе нашло на међународном нивоу у складу са Арапском мировном иницијативом и обезбедио међународни мир. Комитет усваја препоруке на поменути састанцима у којима се истиче централност питања Ал Кудса за исламску уму, као и тежња за интернационализацијом питања Палестине посебно имајући у виду напоре Савета безбедности УН и његових резолуција које настоје да окончају израелску окупацију и обезбеде међународне механизме за имплементацију релевантних резолуција УН. Такође, у извештајима се наводи предузимање и неопходних корака на интензивирању сарадње између ОИС-а, Арапске лиге, Афричке уније, Покрета несврстаних, Европске уније и УН у координацији питања Палестине и Арапско-израелског конфликта. Позивају се међународни правни механизми попут Међународног кривичног суда да обаве истрагу против Израела и друго. Исто тако, истиче се неопходност пуног чланства Државе Палестине у УН, док се тражи од држава чланица ОИС-а да не подржавају кандидатуре Израела у било којем међународном форуму.⁴²⁵

Поред Комитета за Палестину, налазимо и Министарску контакт групу за питање Палестине и Ал Кудса. Ова контакт група формирана је Одлуком Број: 7/40/PAL 2013. године на министарском састанку ОИС-а у Конакри.⁴²⁶ Поменутом контакт групом председава министар спољних послова Марока, а чланови контакт групе су министри спољних послова Палестине, Саудијске Арабије, Јордана, Египта, Гвинеје, Малезије, Турске, Азербејџана, као и Генерални секретар ОИС-а. Када је контакт група формирана усвојен је и

⁴²³ Исто... стр. 117-118.

⁴²⁴ Погледати више о томе на: 13. Министарска конференција ОИС, Нигер, 1982. године, Резолуција Број: 1/13-Р. <https://www.oic-oci.org/english/conf/fm/13/13%20icfm-political-en.htm#RESOLUTION%20No.%201/13%20-P>, приступљено: 29. август 2025. године

⁴²⁵ Погледати више о томе у: Извештај Шесточланог комитета ОИС-а за Палестину са годишњег састанка министара спољних послова држава чланица ОИС-а, Генерални секретаријат УН, Њујорк, 26. септембар 2018. године, <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=3346&refID=1167>, приступљено: 6. септембар 2025. године и Извештај Шесточланог комитета ОИС-а за Палестину са годишњег састанка министара спољних послова држава чланица ОИС-а, Представништво УН, Њујорк, 25. септембар 2019. године, <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=4520&refID=1255>, приступљено: 6. септембар 2025. године

⁴²⁶ Alrantisi, Mahmoud, The Position of the Organization of Islamic Cooperation on the Palestinian Issue... pp. 35-47.

исламски акциони план који подржава Палестину и штити Ал Кудс од системске политике јудаизације коју врши државни врх Израела у настојању да промени арапски и исламски карактер града Ал Кудса, као и његову демографску структуру.⁴²⁷

Такође, унутар Генералног секретаријата налази се сектор тачније Генерална дирекција за Палестину и Ал Кудс. Овај сектор има задатак да спрема политичке, социјалне, економске, војне и информативне студије као и да врши акције на плану борбе палестинског народа за њихова права. Поред тога, овај сектор се брине о „заштити светих исламских места од скрнављења ционистичких непријатеља, као и спречавању јеврејског насељавања у Палестини и супростављању свим облицима ционистичких активности.“⁴²⁸ Визија и мисија овог тела обухвата омогућавање народу Палестине да уживају њихова права, укључујући право на повратак, самоопредељење, као и на успостављање независне и суверене државе Палестине у складу са границама из 1967. године, као и са Ал Кудсом Ал Шарифом као главним градом, затим очување арапског идентитета и заштита светих места, и рад на окончању окупације палестинских и арапских територија које су окупиране још од 1967. године, укључујући град Ал Кудс и друге окупиране арапске територије.⁴²⁹ Асистента Генералног секретара за рад овог тела делегира, како се то истиче у Члану Број:18 Повеље ОИС-а из 2008. године, држава Палестина.⁴³⁰

Исто тако, у оквиру Генералног секретаријата постоје три посебна бироа, док један од њих представља Исламски биро за војну координацију са Палестином. Ово тело координира војну помоћ коју државе чланице ОИС-а пружају Палестини. Овај биро почео је са радом 1984. године мада није остварио запажене резултате.⁴³¹ Поред наведеног бироа, Генерални секретаријат поседује и Биро за исламски бојкот Израела. Овај биро формиран је 1981. године. Биро врши контролу над компанијама у власништву Јевреја и оних фирми које су пословале са Израелом. Биро је имао великог удела у нафтном ембаргу 1973. године, међутим, један од значајнијих успеха Бироа био је бојкот Израела и његово искључење из UNESCO-а. Такође, значајне активности Биро је остварио у притиску на земље које су повукле своја дипломатска представништва из Јерусалима у Тел Авив након једностраног проглашења Јерусалима за престоницу Израела.⁴³² Овај биро тачније Канцеларија активно сарађује са Арапским бироом тј. канцеларијом за бојкот Израела Генералног секретаријата Арапске лиге. С тим у вези, усвојене се и одређене исламске резолуције попут Резолуције Број: 1/48-ИВО, на 48. састанку Министара спољних послова ОИС-а, који је одржан у Пакистану 2022. године, као и Резолуција Број:1/50-ИВО која је усвојена на 50. састанку министара спољних послова ОИС-а у Камеруну, 2024. године. Последња резолуција која је усвојена 2024. године јасно дефинише одлуке Бироа за бојкот Израела. Имећу осталог предметна резолуција позива међународну заједницу на подршку у бојкоту производа

⁴²⁷ Исто... pp. 35-47. Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/SitePages/DepartmentDetailsView.aspx?Item=2>, присуљено: 26. априла 2025. године

⁴²⁸ Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције: Верске основе структуре ОИК-а...* стр. 94.

⁴²⁹ Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/SitePages/DepartmentDetailsView.aspx?Item=2>, присуљено: 26. априла 2025. године

⁴³⁰ Повеља Организације исламске конференције, 2008. и Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције: Верске основе структуре ОИК-а...* стр. 94.

⁴³¹ Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције: Верске основе структуре ОИК-а...* стр. 95-96.

⁴³² Исто... стр. 96.

произведених од стране Израела, позива државе чланице да уклоне израелске производе из својих маркета, позива државе чланице да раде на међународном нивоу како би спречили економске и трговинске активности Израелаца, позива Високог комесара УН за људска права да на годишњем нивоу саставља листу међународних компанија које илегално раде на окупираној палестинској територији и обавештава их о томе да престану да врше послове са Израелом и покажу поштовање принципа међународног права и људских права, поздравља државе нечланице које су предузеле одређене напоре против израелског система и његових активности, поздравља напоре грађанског друштва у бојкоту активности Израела, поздравља сарадњу Бироа за бојкот Израела ОИС-а и Бироа за бојкот Израела Генералног секретаријата Арапске лиге који раде на имплементацији принципа бојкота Израела.⁴³³

Такође, Резолуцијом Број:42/40-Р на 42. Конференцији министара спољних послова ОИС-а 2015. године основана је Представничка канцеларија ОИС-а у Палестини. Она ради на промоцији сарадње, координације и консултацијама са државом Палестином. Доприноси улози организације у подржавању права народа Палестине, изградњи националних институција и остваривању њихових потреба.⁴³⁴ Поред наведеног, ОИС садржи и Јединицу за Палестину и окупиране арапске територије, Јединицу за Ал Кудс послове као и Јединицу за помоћне и развојне послове.⁴³⁵

Да је питање Палестине на врху приоритета ОИС-а говори и податак да се проблем Палестине истиче на сваком Исламском самиту, као и састанцима и конференцијама министара спољних послова ОИС-а. Таква политика организације је и данас на снази. Проблематика питања Палестине дискутована је константно на поменутих механизмима ОИС-а, и скоро свака држава чланица ОИС-а изразила је моралну и материјалну подршку палестинском случају.⁴³⁶ То потврђују бројне резолуције које су усвојене од стране како Исламских самита, тако и Конференција министара спољних послова ОИС-а.

Да бисмо наведено документовали, послужићемо се релевантним резолуцијама, са посебним освртом на актуелну ситуацију која траје још од 7. октобра 2023. године када је започео рат Израела и Хамаса изненадним нападом Хамаса на градове Израела, граничне прелазе у Гази, као и поједина насеља. Многи аутори ова дешавања окарактерисали су као трећу палестинску интифаду. Израел је тим поводом прогласио рат и кренуо у нападе на Појас Газе. Према наводима ОИС-а медија осматрачнице о израелским злочинима против Палестинаца број убијених Палестинаца у нападима на Појас Газе од 7. октобра 2023. године до 28. априла 2025. године достигао је цифру од 53,242 душа, док су 124,469 особа повређене.⁴³⁷

Од почетка рата Израела на Појас Газе, Организација исламске сарадње је преузела бројне акције. Организација исламске сарадње је брзо реаговала поводом догађаја 7. октобра

---

⁴³³ Погледати више о томе у: Резолуција Бироа за бојкот Израела Број:1/50-ИВО, усвојена на 50. састанку министара спољних послова ОИС-а, у Камеруну, 29-30. август 2024. године

⁴³⁴ Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/SitePages/DepartmentDetailsView.aspx?Item=2>, приступљено: 26. априла 2025. године

⁴³⁵ Исто.

⁴³⁶ Ali, Tajwar, Sultan, Haseena, Emerging role of the organization of Islamic cooperation in the global governance since 1969... pp. 1-18.

⁴³⁷ Погледати више о томе на: <https://palestine.oic-oci.org/>, приступљено: 2. мај 2025. године

и одржала Ванредни састанак министара спољних послова 10 дана након тога. Најбитнији резултат састанка била је изјава о одбијању муслиманских земаља да размотре планове о расељавању Палестинаца које су објавили представници израелске владе.⁴³⁸

Такође, у сарадњи са Арапском лигом, Организација исламске сарадње је организовала два заједничка Арапско-исламска ванредна самита о израелској агресији против палестинског народа. Оба самита организована су у Ријад, у Краљевини Саудијској Арабији. Први самит организован је 11. новембра 2023. године, док је други самит организован 11. новембра 2024. године. На Првом ванредном самиту усвојена је 31 одлука како би се зауставила агресија Израела у Гази и на Западној Обали и послала хуманитарна помоћ. Такође, ОИС је поверила Генералном секретаријату ОИС-а и Арапској лиги да формирају две специјалне правне јединице за мониторинг како би се припремио процес који се тиче злоупотребе међународног и хуманитарног права од стране Израела у Палестини.⁴³⁹

На оба самита донесене су резолуције које истичу централност питања Палестине као и снажну подршку палестинском народу да остваре своја легитимна права, права на независну и суверену државу у складу са границама од 4. јуна 1967. године, са источним Ал-Кудсом као главним градом Палестине. Обе резолуције осуђују бруталну израелску агресију на Појас Газе и Либан, упозоравају на могућност даље ескалације сукоба у региону која може проузроковати последице на међународном нивоу, позивају на имплементацију резолуција донетих од стране УН-а, позивају на пуно чланство државе Палестине у УН, поздрављају напоре Египта и Катара у сарадњи са САД како би се зауставили сукоби у Појасу Газе и ослободили таоци и затвореници, позива се међународна заједница да имплементира саветодавно мишљење Међународног суда правде од 19. јула 2024. године које позива на окончање израелске окупације, осуђује се израелска агресија против Либана, позива се међународна заједница да преузме акције како би Израел поштовао међународно право као и Повељу УН, осуђују се механизми агресије Израела који таргетирају исламске и хришћанске светиње у граду Ал-Кудсу, позива се Савет безбедности УН да усвоји резолуцију како би извршио притисак на Израел да престане са својим илегалним активностима које представљају опасност за безбедност и мир у региону, као и да се имплементирају релевантне резолуције УН које се односе на град Ал-Кудс, позивају се све земље да престану да извозе оружје Израелу, позива се Савет безбедности УН и међународна заједница да донесу неопходне одлуке како би се увеле санкције Израелу, осуђују се терористички акти почињени од стране израелских досељеника против палестинског народа и њихове имовине, позива се на постизање мира у региону у складу са Арапском мировном иницијативом из 2002. године, осуђују се напади Израела на територију Сирије, као и многе друге мере.⁴⁴⁰

Како наводи Алрантиси, заједничка организација самита од стране Арапске лиге и Организације исламске сарадње послала је снажну поруку о јединственој позицији обе

⁴³⁸ Alrantisi, Mahmoud, The Position of the Organization of Islamic Cooperation on the Palestinian Issue...pp. 35-47.

⁴³⁹ Sari, Yunita Ratna, The Strategic Role of the OKI (Islamic Cooperation Organization) in Resolving the Israel-Palestinian Conflict: International Humanitarian Law Perspective... pp. 15-26.

⁴⁴⁰ Погледати више о томе у: Резолуције Заједничког арапско-исламског ванредног самита о израелској агресији против палестинског народа, Ријад, Краљевина Саудијска Арабија од 11. новембра 2023. године и 11. новембра 2024. године, <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2701/Final%20RES%20Er2.pdf>, приступљено: 2. маја 2025. године.

организације о осуди израелске агресије против народа Палестине, као и у противљењу агресији и хуманитарној катастрофи која је тиме изазвана.⁴⁴¹

Можемо констатовати да је од почетка поменутог рата Организација исламске сарадње организовала састанак 18. октобра 2023. године на министарском нивоу, два Заједничка арапско-исламска ванредна самита, затим 15. Исламски самит у Гамбији у Банџулу, који је одржан од 4. до 5. маја 2024. године. На овом Исламском самиту усвојена је Резолуција о питању Палестине и Ал-Кудса у којој се осуђује геноцид и етничко чишћење које је почињено од стране израелских окупационих снага против палестинског народа.⁴⁴² Поред Исламских самита организована су два ванредна састанка Конференције министра спољних послова ОИС-а. Оба састанка су организована у Саудијској Арабији у Џеди, и то 5. марта 2024. године⁴⁴³, и 7. марта 2025. године.⁴⁴⁴ Исто тако, организован је и редовни састанак Конференције министара спољних послова ОИС-а, 50. састанак који је одржан у Камеруну, у периоду од 29-30. августа 2024. године⁴⁴⁵.

4. Домети и механизми Организације исламске сарадње под окриљем Уједињених нација у решавању статуса Палестине и Јерусалима/Ал Кудса

Организација исламске сарадње представљајући највећу и најбитнију организацију исламских земаља значајан је учесник у међународној арени и дипломатији. Њене активности обухватају многобројне области, са акцентом на изазове који дотичу муслимански свет. Учествовајући активно у међународној дипломатији, Организација исламске сарадње остварује важну сарадњу са Уједињеним нацијама и у оквиру њих настоји да пронађе решења за горућа питања исламске цивилизације. Имајући у виду да ОИС

---

⁴⁴¹ Alrantisi, Mahmoud, The Position of the Organization of Islamic Cooperation on the Palestinian Issue... pp. 35-47.

⁴⁴² Погледати више о томе у: Резолуција о питању Палестине и Ал-Кудса Број: OIC/SUM-15/2024/PAL-RES/FINAL, усвојена на 15. Исламском самиту, у Банџулу, 4-5. мај 2024. године, <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2619/Palestine%20Final%20Resolution.pdf>, приступљено: 6. септембар 2025. године

⁴⁴³ На овом састанку усвојена је Резолуција Број: OIC/19EXCFM-19/2024/FINAL.RES која се тиче израелске агресије против палестинског народа. Погледати више на: https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2614/ex_cfm_19_res_r2_en.pdf, приступљено: 6. септембра 2025. године

⁴⁴⁴ На наведеном састанку усвојена је Резолуција Број: OIC/EXCFM-20/2025/Res. Final која се односи на израелску агресију против палестинског народа и шема за њихово расељавање. Такође, на овом састанку разматран је повратак Сирије у чланство ОИС-а и усвојена је одлука о поновном чланству Сирије у овој организацији. Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2722/FINAL%20RESOLUTION%20ON%20PALESTINE-%20FOR%20THE%20TWENTIETH%20EXTRAORDINARY%20CFM.pdf>, приступљено: 6. Септембра 2025. године

⁴⁴⁵ На овом 50. састанку Конференције министара спољних послова ОИС-а усвојена је Резолуција Број: OIC/CFM-50/2024/PAL/FINAL, о питању Палестине, Ал-Кудсу и арапско-израелском конфликту. Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2659/FinalResolutions%20on%20the%20Cause%20of%20Palestine-50-CFM.pdf>, приступљено: 6. септембар 2025. године

представља посматрача у оквиру УН, као и да располаже са 57 држава чланица, које представљају земље чланице УН-а, значај ОИС-а унутар ове организације јесте у томе да има широку лепезу могућности да лобира за исламске интересе у наведеној међународној организацији.

Сарађујући блиско са УН, Организација исламске сарадње разматра са УН бројна питања, као што су конфликтне резолуције, хуманитарна помоћ, развојни програми и друго. Статус посматрача у оквиру УН као и исламски блок унутар Генералне скупштине УН нуде ОИС-у бројне могућности за утицаје на поменуте, али и остала питања која се тичу муслиманског света, мада се акценат ставља на питање Палестине које је ујединило исламски свет и изнедрило организацију коју у овом раду анализирамо.⁴⁴⁶ Динамика ангажовања у УН дозвољава ОИС-у да утиче на подизање свести на међународном нивоу и пружа шири увид у све изазове са којима се Палестина и њени грађани суочавају.

Поред Генералне скупштине УН, ОИС остварује значајну сарадњу са Саветом безбедности УН, као и са Саветом УН за људска права. Када говоримо о сарадњи ОИС-а са Саветом безбедности УН, морамо истаћи да ниједна држава чланица ОИС-а није стална чланица СБ УН што није олакшавајућа околност у смислу лобирања за палестинске интересе. Мада морамо нагласити значајну улогу ОИС-а поводом рата у Гази и њених напора у позивању УН, тачније Савета безбедности УН, да донесе одлуку о заустављању израелске агресије, и забрани свим земљама да извозе оружје Израелу, а које се користи за убијање народа Палестине.⁴⁴⁷ Сарадња са Саветом УН за људска права остварује се у циљу подршке резолуцијама у којима се истичу права Палестинаца, а израелске милитантне операције означавају као геноцидне.⁴⁴⁸ Поред наведених тела, ОИС блиско сарађује и са Агенцијом УН за палестинске избеглице (UNRWA).⁴⁴⁹ Сарадња ОИС-а са поменутом Агенцијом УН укључује и финансијска давања као и хуманитарну помоћ, како Влади Палестине, тако и наведеној агенцији.⁴⁵⁰

Са сигурношћу можемо потврдити да је ОИС позиционирала себе као главног представника и „лобисту“ палестинских права у већини међународних форума, а понајвише у УН-у. Организација исламске сарадње се од почетка залагала за решење две државе, успостављање суверене и независне државе Палестине са границама пре окупације 1967. године, као и Источним Јерусалимом као главним градом Палестине. Ови напори ОИС-а у складу су са важећим резолуцијама УН-а, и то са Резолуцијом УН Број: 242 и Резолуцијом УН Број: 338. Наведене резолуције позивају Израел на повлачење са окупираних територија.⁴⁵¹

---

⁴⁴⁶ Да је оснивање Организације исламске сарадње у историјској вези са питањем Палестине погледати више о томе у: Alrantisi, Mahmoud, *The Position of the Organization of Islamic Cooperation on the Palestinian Issue...* pp. 35-47.

⁴⁴⁷ Исто.

⁴⁴⁸ Isam, Sanjida, *Role of the Organization of Islamic Cooperation (OIC) to Protect Genocide in Palestine: A Critical Legal Study*, Bangladesh University of Business and Tehnology, 2024, pp. 29-30.

⁴⁴⁹ Исто.. p.52.

⁴⁵⁰ Alrantisi, Mahmoud, *The Position of the Organization of Islamic Cooperation on the Palestinian Issue...*pp. 35-47.

⁴⁵¹ Ali, Wajid and Alam, Aysha and Shab, Ghulam Mujtaba, *Assessing the OIC's Role in the Israel-Palestine Conflict: Challenges and Effectiveness*, *Social Science Review Archives*, Vol. 3, No.1, January-March, 2025, pp. 1957-1966.

Када говоримо о дoметима ОИС у решавању питања Палестине у УН-у морамо истаћи да је ОИС имала кључни допринос у следећим ставкама које се тичу питања Палестине. Организација исламске сарадње је била главни актер у интернационализацији питања Палестине. Настојала је да врши притисак на УН и друге међународне организације како би се заштитила људска права у Палестини и спречила њихово кршење. Као резултат ангажовања ОИС-а, ситуација у Палестини била је предмет бројних међународних истрага, мисија за утврђивање чињеница и резолуција Генералне скупштине УН, као и активности Савета УН за људска права.⁴⁵² Организација исламске сарадње је кроз сарадњу са многим међународним организацијама попут Уједињених нација, Арапске лиге и других, настојала да Арапско-израелски конфликт и проблем Палестине буду на високој лествици глобалних разматрања.

Такође, ова организација је настојала да подржи међународно признање Државе Палестине. Државе чланице ОИС-а су чврсто подржале Палестинску ослободилачку организацију (ПЛО) као легитимног представника палестинског народа и залагале се за чланство и добијање статуса посматрача за ПЛО у Уједињеним нацијама 1974. године.⁴⁵³ Организација исламске сарадње је имала значајну улогу у настојању да Палестина постане пуноправна држава чланица УН-а. Лобирајући за тај статус Палестине у УН-у, ОИС је задобијала значајну подршку код незападних земаља и земаља у развоју за своју иницијативу.⁴⁵⁴

Организација исламске сарадње јесте и чврст заговорник када се ради о питању статуса града Јерусалима. Ова организација чврсто је бранила исламска и палестинска права на Јерусалим и снажно одбијала израелске претензије око Јерусалима као главног града Израела.⁴⁵⁵

Организација исламске сарадње је кључни протагониста палестинских права у УН-у. Лобирајући преко свог статуса организације посматрача у УН, као и путем својих држава чланица у Генералној скупштини УН, ОИС се залаже за усвајање резолуција у којима се осуђују акције Израела у Палестини, изградња јеврејских насеља, окупација палестинских територија, као и кршење људских права.⁴⁵⁶

Јако битно тело ОИС-а које прати шта се дешава у Уједињеним нацијама о питању Палестине и Јерусалима јесте Генерална дирекција за Палестину и Ал Кудс. Ова дирекција координише улогу исламског блока путем канцеларија ОИС-а у иностранству.⁴⁵⁷ Подсећања ради, наводимо да ОИС има две канцеларије унутар УН, једну у Њујорку, а другу у Женеви.

---

⁴⁵² Isam, Sanjida, *Role of the Organization of Islamic Cooperation (OIC) to Protect Genocide in Palestine: A Critical Legal Study...* p. 44.

⁴⁵³ Alrantisi, Mahmoud, *The Position of the Organization of Islamic Cooperation on the Palestinian Issue...* pp. 35-47.

⁴⁵⁴ Ali, Wajid and Alam, Aysha and Shab, Ghulam Mujtaba, *Assessing the OIC's Role in the Israel-Palestine Conflict: Challenges and Effectiveness...* pp. 1957-1966.

⁴⁵⁵ Исто.

⁴⁵⁶ Исто.

⁴⁵⁷ Alrantisi, Mahmoud, *The Position of the Organization of Islamic Cooperation on the Palestinian Issue...* pp. 35-47.

Такође, још један битан орган ОИС који подржава питање Палестине и настоји да кординише политичке позиције и напоре како би се преузели најефективнији кораци на међународном нивоу у УН и другим специјализованим агенцијама за решавање наведеног питања јесте Шесточлани комитет за Палестину.⁴⁵⁸ Овај комитет окупља министре спољних послова одређених исламских земаља, Палестине и Генералног секретара ОИС-а. Састанци овог комитета одржавају се у Уједињеним нацијама, у Њујорку. Комитет константно истиче важност питања Палестине, као и неопходност за сталну интернационализацију тог питања како би се што пре завршила израелска окупација.⁴⁵⁹

5. Признавање Јерусалима као главног града Државе Израел од стране Сједињених Америчких Држава и Трампов мировни план

Како бисмо разумели спољну политику Сједињених Америчких Држава о питању Палестине, као и „специјални однос“ између САД и Државе Израел, потребно је да се запитамо који то фактор понајвише утиче на политичко понашање доносиоца одлука у САД.⁴⁶⁰ Када анализирамо политички систем САД морамо истаћи да је дело Алексиса де Токвила, француског теоретичара XIX века, „О демократији у Америци“, капитално и незаобилазно.⁴⁶¹ Токвил је у свом делу указао на чињеницу да је религија један од најбитнијих друштвених и политичких покретача у САД, као и да су верске идеје и религија у основи политичког поретка САД. Он налази да се у САД развијањем хришћанства развијао и политички систем САД.⁴⁶² Чињеницу да је религија увек играла битну улогу у политици САД, као и да се без разумевања религије, не може схватити ни политика САД, истицао је и Макс Вебер.⁴⁶³ У данашње време ту чињеницу потврђује и Кенет Волд, професор политичких наука и аутор књиге Религија и политика.⁴⁶⁴ Поред Волда, професор Јевтић истиче да је амерички политички систем створен као нека врста федерације протестанских верских заједница и да је веза са Богом, тј. религијом, најсликовитије описана у манифесту новинара Џона О`Саливена под називом „Очигледна судбина“ у којој се истиче да је Американцима „Бог дао у задатак да се прошире преко целог континента, и да касније обликују читав свет према истом концепту“.⁴⁶⁵

---

⁴⁵⁸ Исто.

⁴⁵⁹ Погледати више о томе у: Извештај Шесточланог комитета ОИС-а за Палестину са годишњег састанка министара спољних послова држава чланица ОИС-а, Генерални секретаријат УН, Њујорк, 26. септембар 2018. године и Извештај Шесточланог комитета ОИС-а за Палестину са годишњег састанка министара спољних послова држава чланица ОИС-а, Представништво УН, Њујорк, 25. септембар 2019. године.

⁴⁶⁰ Hummel, Daniel G., Religious diplomacy and US-Israeli relations, in: Haynes, Jeffrey (ed.) *Handbook on Religion and International Relations*, 2021, pp. 363-374.

⁴⁶¹ Токвил, Алексис де, *О демократији у Америци*, Нови Сад и Сремски Карловци, Издавачка књижевница Зорана Стојановића, 2002.

⁴⁶² Јевтић, Мирољуб, Алексис де Токвил као претача политикологије религије, *Теме*, Вол. 36, бр. 1, 2012, стр. 101-115.

⁴⁶³ Погледати више о томе у: Veber, Maks, *Protestanska etika i duh kapitalizma*, Mediterran Publishing, Novi Sad, 2011. и Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...* стр. 103.

⁴⁶⁴ Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије..* стр. 106.

⁴⁶⁵ Јевтић, Мирољуб, Хришћански ционизам као чинилац политике САД, *Међународни проблеми*, Вол. LXV, бр.4, 2013, стр. 464.

Оно што је од круцијалне важности како бисмо разумели политику САД према Држави Израел и борбу САД за опстанак и очување Израела, а тиме и политику према питању Палестине јесте феномен који се назива хришћански ционизам и који упућује на јединство одређених хришћанских веровања и ционизма. Припадници хришћанског ционизма су верски фундаменталисти који су чланови разних протестанских заједница.⁴⁶⁶ Како бисмо се боље упознали са поменутиим феноменом, битно је истаћи да у САД постоји утицајна фундаменталистичка верзија хришћанства која истиче пет основа, тачније фундамената хришћанства, у оквиру којег се налази и идеја о физичком васкрснућу Исуса Христа и његовом другом доласку на свет. Управо овај фундамент је директно повезан са хришћанским ционизмом, у којем се пропагира идеја да ће Исус Христ други пут доћи на земљу уколико се Јевреји врате у Палестину. Поред поменутог услова, хришћански ционизам заступа и веровање да је судбина САД директно повезана са америчком подршком Израелу. Стога, хришћански ционисти чине све како би се Држава Израел обновила и како би се Јевреји вратили у своју обећану земљу. Због тога се сматра, истиче професор Јевтић, да је координисаним напорима, како јеврејских циониста, тако и хришћанских циониста, формирана Држава Израел 1948. године.⁴⁶⁷ Међутим, подршка хришћанских циониста, евангелиста, који себе називају „поново рођенима“ почела је много пре оснивања Државе Израел. Зашто је то тако навешћемо у наредном делу тезе.

Питер Бергер, чувени социолог религије, заступа следећу тезу: „Данашњи свет је масовно религиозан и јесте све друго осим секуларизованог света какав је предсказан (било радосно или малодушно) од стране великог броја аналитичара модерног доба.“⁴⁶⁸ Он даље наводи да су „убедљиво најдинамичнији верски процвати у свету данас – исламски и евангелистички.“⁴⁶⁹ Евангелизам се појавио у касном XVIII веку и захватио је енглеско говорно подручје. Интерес евангелиста за Јевреје ојачао је успоном ционистичког покрета. Да су евангелисти били још од почетка уз Јевреје, потврдићемо податком да је један од најзначајнијих фигура евангелизма, Вилијам Хехлер, био лични асистент Теодору Херцлу, оснивачу модерног ционизма.⁴⁷⁰

Од седамдесетих година XX века евангелисти су константно укључени у политику САД, посебно идентификујући себе са Републиканском партијом.⁴⁷¹ Њихова политичка агенда углавном се односи на породичне вредности, док њихова међународна агенда ставља подршку Држави Израел за главни приоритет. Још снажнији талас подршке Израелу евангелисти су обезбедили Јеврејима након Шестодневног рата 1967. године када се Израел проширио и окупирао већи део арапске територије као и Јерусалим. Ова подршка и интерес

---

⁴⁶⁶ Погледати више о томе у: Јевтић, Мирољуб, Хришћански ционизам као чинилац политике САД...стр.462-478. и Митрић Вранић, Маја, *Хришћански ционизам – политика апокалипсе*, специјалистички рад, Факултет политичких наука, Београд, 2012.

⁴⁶⁷ Погледати више о томе у: Јевтић, Мирољуб, Хришћански ционизам као чинилац политике САД... стр.462-478.

⁴⁶⁸ Berger, Peter L., *Desekularizacija sveta – preporod religije i svetska politika*, Mediterran Publishing, Novi Sad, 2008., str. 20.

⁴⁶⁹ Исто, str. 18.

⁴⁷⁰ Inbari, Motti and Bumin, Kirill M. And Byrd M. Gordon, Why Do Evangelicals Support Israel?, *Politics and Religion*, Vol. 14, No. 1, 2021, pp. 1-36.

⁴⁷¹ Мајер налази да су евангелисти републиканци наклоњенији Израелу него евангелисти демократе. Погледати више о томе у: Mayer, Jeremy D., Christian Fundamentalists and Public Opinion Toward the Middle East: Israel's new Best Friends?, *Social Science Quarterly*, Vol. 85, No. 3, 2004, pp. 695-712.

евангелиста долази из предвиђања да је победа Израела повезана са другим доласком Исуса Христа.⁴⁷² Наиме, према истраживању и анкети која је рађена на хиљаду испитаника евангелиста, „поново рођених“, коју су спровели Инбари, Бумин и Бјрд, евангелисти у САД подржавају Израел и понајвише се идентификују са следећим изјавама: „Држава Израел је доказ испуњења пророчанства да се ближи други долазак Исуса“ и „Јевреји су Божији изабрани народ“. Како су то испитали поменути аутори, подршку за тврдњу да је Држава Израел повезана са идејом о другом доласку Исуса Христа ужива 83,94% испитаника евангелиста, док тврдњу да су Јевреји Божији изабран народ подржава 84% испитаника. Такође, веровање да је Бог обећао да ће Земљу Израел дати Јеврејима подржава чак 90,6% испитаника, док у тврдњу да Јерусалим треба да буде престоница Израела верује 62% евангелиста.⁴⁷³

Оно што је круцијална ствар јесте да евангелисти представљају значајну гласачку базу у САД стога могу битно да утичу на политику земље, као и на избор најзначајније политичке фигуре у политичком систему САД, председника државе. Историјски гледано, највећи број председника САД припадао је протестантским верским заједницама, укључујући и садашњег председника Доналда Трампа. Доналд Трамп је изабран два пута за председника САД и то, 2016. године и 2024. године. Управо председник Трамп ужива значајну подршку евангелиста, и то због својих политичких потеза који се односе на Израел.

5.1 Признавање Јерусалима за престоницу Израела

За време првог мандата Доналда Трампа, и то у првој години његовог мандата, 6. децембра 2017. године, Јерусалим је проглашен за главни град Израела од стране САД.⁴⁷⁴ Овај потез остварен је уз помоћ 80% припадника поново рођених/евангелиста из САД који су пружили подршку Доналду Трампу на председничким изборима 2016. године.⁴⁷⁵ Присједињење Источног Јерусалима Израелу 1967. године, као и заузимање арапских територија схваћено је од стране хришћанских циониста као Божија потврда да им Бог помаже и да су на правом путу. Док је признавање Јерусалима као главног града Израела 2017. године од стране председника САД дало додатни импулс Израелу и потврдило огромну подршку коју Израел ужива од стране САД и хришћанских циониста, евангелиста.⁴⁷⁶ Поред признавања града Јерусалима за главни град Израела, америчка администрација је, противно

---

⁴⁷² Inbari, Motti and Bumin, Kirill M. And Byrd M. Gordon, Why Do Evangelicals Support Israel?... pp. 1-36.

⁴⁷³ Исто.

⁴⁷⁴ Ова одлука имала је своје упориште у Закону о признању Јерусалима којег је Конгрес САД усвојио 1995. године.

⁴⁷⁵ Veković, Marko, Faith Matters? How Religion Shaped American Presidential Election 2016, *Serbian Political Thought*, Institute for Political Studies, Year X, Vol. 17, No. 1, 2018, pp. 77-93.

⁴⁷⁶ Погледати више о томе у: Јевтић, Мирољуб, Хришћански ционизам као чинилац политике САД... стр.462-478

резолюцији Савета безбедности УН Број: 478⁴⁷⁷, 14. маја 2018. године изместила своју амбасаду из града Тел Авива у Јерусалим.⁴⁷⁸

Међутим, поменута ситуација је додатно оптеретила односе САД са муслиманским светом. Организација исламске сарадње је реаговала на одлуку председника САД о статусу Јерусалима као престонице Израела, и организовала два ванредна исламска самита на позив председника Републике Турске, Реџепа Тајпа Ердоана. Први ванредни исламски самит организован је у Истанбулу 13. децембра 2017. године. На овом самиту донесена је Истанбулска декларација под називом „Слобода за Ал Кудс“. У поменутој декларацији се одбацује и осуђује противправна изјава администрације САД која се односи на статус Ал Кудса, позивају се сви међународни актери попут Уједињених нација, Европске уније и других да остану привржени важећим резолуцијама УН које се тичу статуса Ал Кудса и позива се Трампова администрација да размотри своју противправну одлуку која би могла да буде покретач хаоса у региону.⁴⁷⁹ Након самита у децембру 2017. године, одржан је још један ванредни исламски самит у Истанбулу, на позив председника Ердогана 18. маја 2018. године. У завршном извештају са поменутог самита поново се одбацује илегална одлука председника САД да призна Јерусалим као главни град Израела. Такође, осуђује се инаугурација америчке амбасаде у Јерусалиму, која се сматра актом провокације и непријатељста против исламске уме и палестинских националних права. Исто тако тај акт представља кршење међународног права, као и увреду за међународни поредак. Завршним извештајем ОИС одлучује да исламски свет преузме неопходне кораке како би спречио друге земље да прате пример САД и преместе своје амбасаде у Јерусалим. Поред наведеног, осуђује се Гватемала која је изместила своју амбасаду у Јерусалим, и позивају се све државе чланице ОИС-а да уведу одређене економске рестрикције према земљама које буду пратиле пример САД о питању статуса Јерусалима као и измештања дипломатског представништва.⁴⁸⁰

5.2 Трампов мировни план из 2020. године

На крају свог првог мандата у јануару 2020. године председник Трамп је представио мировни план којим би се решио Израелско-палестински конфликт. План се звао „Мир до просперитета – визија за побољшање живота палестинског и израелског народа“. Идеја председника Трампа била је да овај споразум између Израелаца и Палестинаца снажно утиче на економски просперитет у региону. Овај план имао је за циљ да побољша живот

---

⁴⁷⁷ Резолуција Савета безбедности УН Број: 478, 20. август 1980. године. Погледати више о томе на: [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_478\(1980\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_478(1980)-EN.pdf), приступљено: 6. септембар 2025. године

⁴⁷⁸ Поред САД, своје амбасаде из Тел Авива у Јерусалим изместили су и Гватемала, Хондурас, Папуа Нова Гвинеја и тзв. Косово.

⁴⁷⁹ Истанбулска декларација „Слобода за Ал Кудс“ Број: ОИC/EX-CFM/PAL/Declaration, Изванредни исламски самит, Истанбул, Турска, 13. децембар 2017. године, Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/408/6emis-dec-en.pdf>, приступљено: 7. септембар 2025. године

⁴⁸⁰ Завршни извештај Број: ОИC/EX-SUM-07/PAL/FC/FINAL са Изванредног исламског самита, Истанбул, Турска, 18. мај 2018. године, Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/412/7emis-fc-en.pdf>, приступљено: 7. Септембар 2025. године

Палестинаца у оквиру три иницијативе које се тичу економије, народа и Владе. Замисао је та да се уложи 50 милијарди долара инвестиција у наредних десет година. План је да се трансформишу Западна Обала и Газа како би се отворило ново поглавље у историји Палестине.⁴⁸¹ Прва иницијатива која се тиче економије, обухватала је следеће циљеве: повећати извоз Палестине са 17% на 40% БДП-а, осигурати доступност електричне енергије на Западној Обали и у Гази, удвостручити снабдевање питком водом, повећати стране директне инвестиције са 1,4 на 8%.⁴⁸² Друга иницијатива који се односи на палестински народ, садржи следеће циљеве: подстицати развој људског капитала на Западној Обали и у Гази, формирати барем један Универзитет у Палестини који би био међу 150 најбољих у свету, повећати стопу женске радне снаге са 20 на 35%, смањити стопу смртности новорођенчади и повећати животни век.⁴⁸³ Трећа иницијатива плана односи се на Владу Палестине и обухвата следеће циљеве: унапредити транспарентност Владе, имплементирати систем е-управе, усвојити одржив буџет јавног сектора и побољшати пословно окружење.⁴⁸⁴

Поред дела који се односи на економски просперитет Палестинаца, Израелаца и региона, план тачније Трампова визија подразумева и нека политичка „решења“. Према овом плану странама се нуди решење две државе, у којем Палестинци морају признати Израел као јеврејску државу. Када Палестинци признају Израел тада ће и САД подржати формирање палестинске државе, пише у плану.⁴⁸⁵ Поред наведеног, план подразумева и питање територије. У визији се наводи следеће: „Повлачење са територије заузете у одбрамбеном рату је историјска реткост. Мора се признати да се држава Израел већ повукла са најмање 88% територије коју је заузела 1967. године. Ова визија предвиђа пренос значајне територије од стране Државе Израел - територија на коју је Израел полагао правне и историјске претензије и која је део прадомовине јеврејског народа - што се мора сматрати значајним уступком.“⁴⁸⁶ Визија садржи концептуалну мапу која обухвата ново цртање граница и наводи се следеће: „Држава Израел и Сједињене Државе не верују да је Држава Израел правно обавезна да Палестинцима обезбеди 100% територије пре 1967. године (веровање које је у складу са Резолуцијом 242 Савета безбедности Уједињених нација). Ова визија је правичан компромис и разматра палестинску државу која обухвата територију разумно упоредиву по величини са територијама Западне Обале и Газе пре 1967. године“.⁴⁸⁷

---

⁴⁸¹ *Peace to prosperity – A vision to improve the Lives of Palestinian and Israel People*, 2020, p. 19. Погледати више о томе на: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/peacetoprospersity/>, приступљено: 7. септембар 2025. године

⁴⁸² Исто... p. 61.

⁴⁸³ Исто... p. 71.

⁴⁸⁴ Исто... p. 79.

⁴⁸⁵ Исто... p. 4.

⁴⁸⁶ Исто... p. 8.

⁴⁸⁷ Исто... pp. 11-12.

Слика Број: 8, Предложена концептуална мапа Државе Израел, Извор: Трампов мировни план - *Peace to prosperity – A vision to improve the Lives of Palestinian and Israel People*, 2020⁴⁸⁸

⁴⁸⁸ *Peace to prosperity – A vision to improve the Lives of Palestinian and Israel People*, 2020. Погледати више о томе на: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/peacetoprosperity/>, приступљено: 7. септембар 2025. године

Слика Број: 9, Предложена концептуална мапа Државе Палестине, Извор: Трампов мировни план - *Peace to prosperity – A vision to improve the Lives of Palestinian and Israel People*, 2020.⁴⁸⁹

⁴⁸⁹ *Peace to prosperity – A vision to improve the Lives of Palestinian and Israel People*, 2020. Погледати више о томе на: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/peacetoprosperity/>, приступљено: 7. септембар 2025. године

План такође наводи и питање Јерусалима и истиче да је Израел добар чувар Јерусалима и да је током израелског управљања Јерусалим отворен и безбедан.⁴⁹⁰ У визији се даље наводи следеће: „Подела Јерусалима не би била у складу са политичким изјавама САД и Закона о амбасади у Јерусалиму из 1995. године. Сви бивши председници који су били укључени у мировни процес сложили су се да Јерусалим не би требало да буде поново физички подељен. Дана 6. децембра 2017. године, у име Сједињених Америчких Држава, председник Трамп је признао Јерусалим као главни град Израела.

Председник је такође јасно ставио до знања да ће конкретне границе израелског суверенитета у Јерусалиму бити предмет коначног преговора између страна. Верујемо да би повратак у подељени Јерусалим, а посебно имати две одвојене безбедносне снаге у једној од најосетљивијих подручја на свету, била тешка грешка.⁴⁹¹ Такође истиче се следеће: „Јерусалим ће остати суверена престоница Државе Израел и треба да остане неподељен град. Суверен главни град Државе Палестине треба да се налази у делу Источног Јерусалима у областима источно и северно од постојећих безбедносних баријера, укључујући Кафр Акаб, источни део Шуафата и Абу Диса, и могао би да се зове Ал Кудс или неко друго име које би одредила Држава Палестина.⁴⁹²

У визији је истакнута воља за нормализацијом односа арапских земаља и Израела, путем економског повезивања. Такође, наводи се да је неопходно да Израел, Палестина и арапске земље сарађују како би се заједно бориле против Хезболаха, ИСИС-а и Хамаса као и других екстремних и терористичких група. У визији се наводи бојазан од радикалног иранског режима који представља опасност по безбедност Израела и арапских земаља. Стога, у складу са наведеним, визија предвиђа да Држава Палестина, Арапска Република Египат, Хашемитска Краљевина Јордан и Држава Израел (и друге земље у региону које желе да се придруже) треба да формирају Организацију за безбедност и сарадњу на Блиском истоку („ОСЦМЕ“).⁴⁹³

Трампова мировна визија ограничава Палестину о питању учешћа у међународним организацијама, забрањује акције Палестине против Израела и САД пред Међународним кривичним судом, као и Међународним судом правде, забрањује поступке против грађана Израела и САД пред Интерполом итд.⁴⁹⁴

Међутим, оно што највише привлачи пажњу јесте непоштовање најзначајније међународне организације и њених резолуција. Визија наводи да се након потписивања мировног уговора две стране, предложе нове резолуције испред Савета безбедности УН, као и Генералне скупштине УН.⁴⁹⁵ Исто тако, у делу Визије о напорима УН, истиче се критика на рачун УН, као и резолуција УН које су према визији биле недоследне и нису водиле ка решавању сукоба.⁴⁹⁶

---

⁴⁹⁰ Исто... р. 9.

⁴⁹¹ Исто... рр.16-17

⁴⁹² Исто... р. 17.

⁴⁹³ Исто... рр. 36-37.

⁴⁹⁴ Исто... р. 39.

⁴⁹⁵ Исто... р. 38.

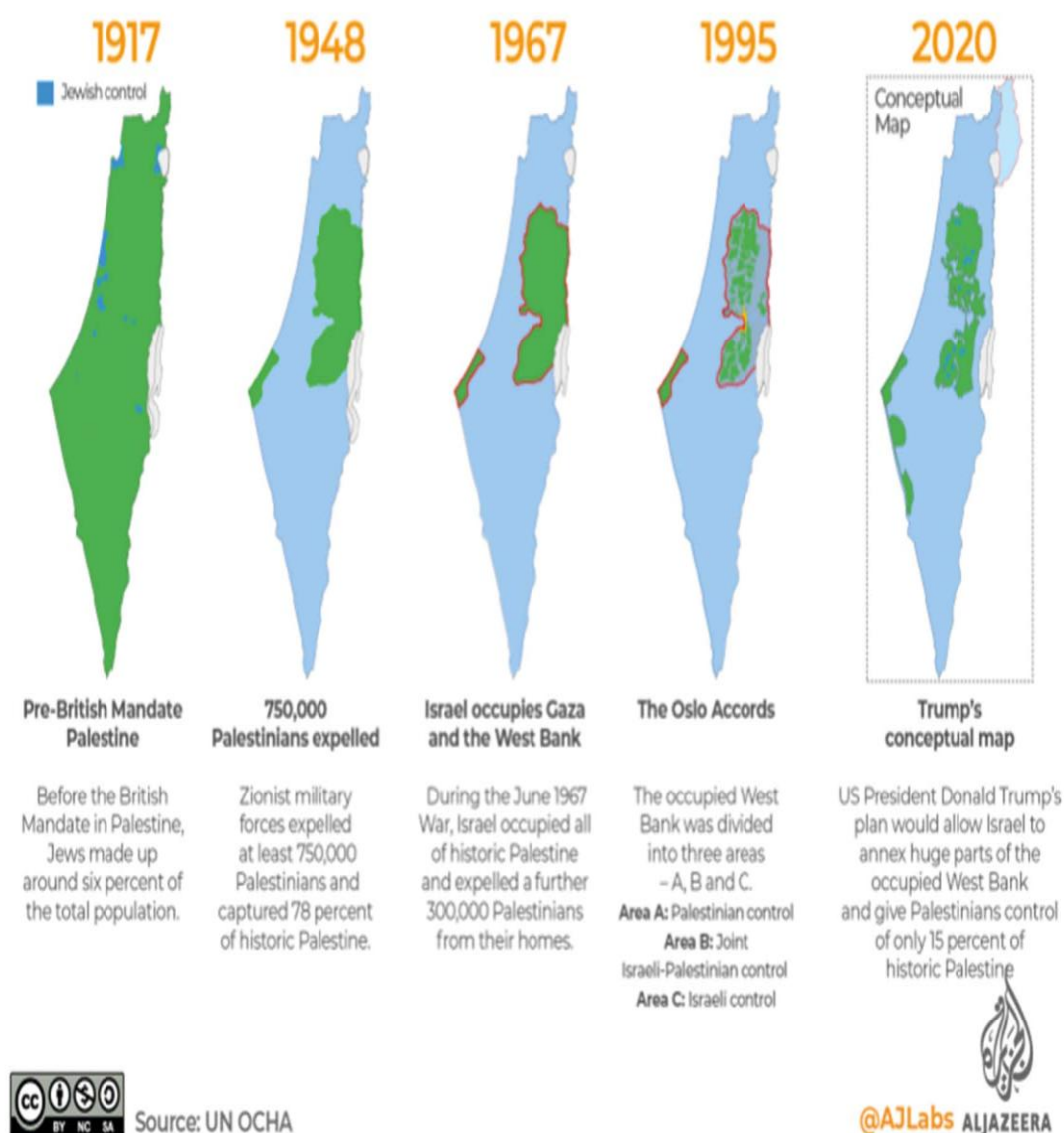
⁴⁹⁶ Исто... р. 5.

Представљену Трампову визију, и економски део и политички део, су одбацили и Палестинци, и међународна заједница. Председник Палестине Махмуд Абас је 1. фебруара 2020. године најавио да ће Палестина прекинути све везе са САД и Израелом због предложеног плана. Хамас који контролоше Појас Газе, одбацио је Трампов план. Такође, Арапска лига и Организација исламске сарадње одбациле су такозвани „споразум века“. Организација исламске сарадње саопштила је да решење Израелско-палестинског конфликта мора да има утемељење у међународном праву, релевантним резолуцијама УН, као и у Арапској мировној иницијативи.⁴⁹⁷ Високи представник Европске уније Жозеп Борел подсетио је на позицију ЕУ и посвећеност преговорима две стране, истакао приврженост ка решењу две државе уз поштовање свих релевантних резолуција УН. Поред тога, он је критиковао америчку иницијативу која одступа од договорених параметара и напоменуо да ЕУ не признаје суверенитет Израела над територијама окупираним 1967. године. Анексија тих територија била би у супротности са међународним правом, изјавио је Борел. Европски парламент је 2017. године потврдио подршку решењу две државе, са Јерусалимом као главним градом обе државе. Европски парламент је 2014. године признао државност Палестине.⁴⁹⁸

---

⁴⁹⁷ Погледати више о томе на: https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=23164&t_ref=13917&lan=en, приступљено: 21. мај 2025. године

⁴⁹⁸ Погледати више о томе на: сајт Европског парламента, <https://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-AaG-646166-US-peace-plan-Middle-East-FINAL.pdf>, приступљено: 21. мај 2025. године

Слика број: 10, Приказ мапа Палестине од 1917. године, када је Палестина била под мандатом Велике Британије, до концептуалне мапе 2020. године, коју је предложио председник САД Доналд Трамп у свом мировном плану, Извор: Центар за политичке и хуманитарне студије, Доха институт⁴⁹⁹

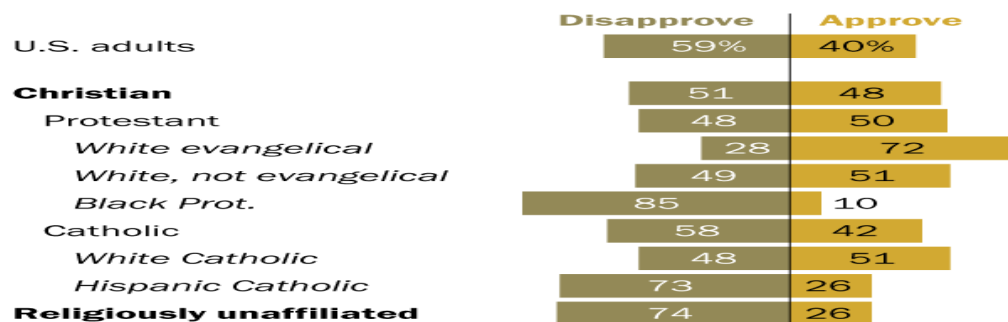
⁴⁹⁹ Погледати више о томе на: <https://chs-doha.org/en/Publications/Pages/Whose-autonomy-Conceptualising-colonial-extraterritorial-autonomy-in-the-occupied-Palestinian-territories.aspx>, приступљено: 1. јуна 2025. године

Када је започео свој други мандат као председник САД, Доналд Трамп је у фебруару 2025. године, на медијској конференцији са израелским премијером Нетањахуом, изјавио да ће САД преузети Појас Газе како би реконструисали ту територију и претворили је у ривијеру Блиског истока. Он је предложио протеривање 2,1 милиона Палестинаца из Газе.⁵⁰⁰

Колико је повезаност религије и политике у САД битна и у другом мандату Доналда Трампа показује нам истраживање Пју истраживачког центра. Након три месеца од како је Трамп преузео нови мандат, Пју истраживачки центар је, у априлу 2025. године, урадио истраживање које је показало да евангелисти и даље, у великој мери подржавају политику Доналда Трампа. Истраживање је указало на следеће податке: 72% евангелиста одобрава начин на који Трамп тренутно обавља свој посао председника, 69% евангелиста оцењује етику највиших званичника Трампове администрације као одличну или добру и 57% евангелиста каже да верује ономе што Трамп каже више него ономе што су рекли претходни председници.

Clear majority of White evangelicals approve of Trump's handling of job

% who ___ of the way Donald Trump is handling his job as president

Note: Those who did not answer are not shown.
Source: Survey of U.S. adults conducted April 7-13, 2025.
PEW RESEARCH CENTER

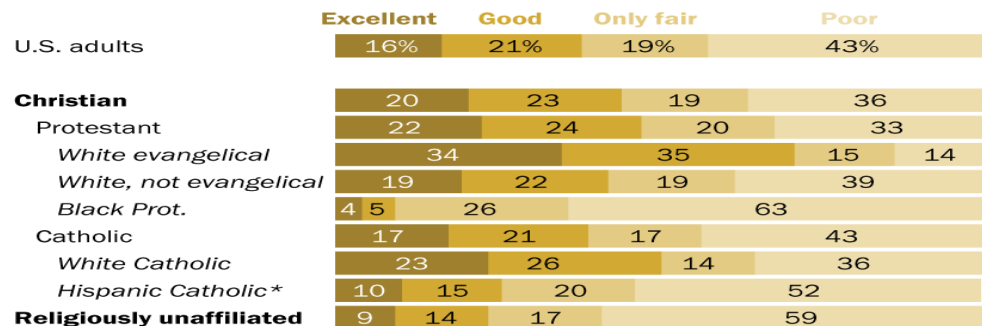
Слика Број: 11, Приказ истраживања - већина белих евангелиста који одобравају како Трамп врши свој посао, Извор: Pew Research Center⁵⁰¹

⁵⁰⁰ Погледати више о томе на: <https://edition.cnn.com/2025/02/26/world/trump-promotes-gaza-plan-ai-video-intl>, приступљено: 22. мај 2025. године

⁵⁰¹ Погледати више о томе на: https://www.pewresearch.org/short-reads/2025/04/28/white-evangelicals-continue-to-stand-out-in-their-support-for-trump/sr_25-04-22_trumpevangels_1/, приступљено: 24. мај 2025. године

About 7 in 10 White evangelicals rate the ethics of Trump administration officials as excellent or good

% who say the ethical standards of top Trump administration officials are ...

* This question was asked of 104 Hispanic Catholics, with an effective sample size of 89 and a 95% confidence level margin of error of plus or minus 10.4 percentage points. This margin of error conservatively assumes a reported percentage of 50.

Note: Those who did not answer are not shown.

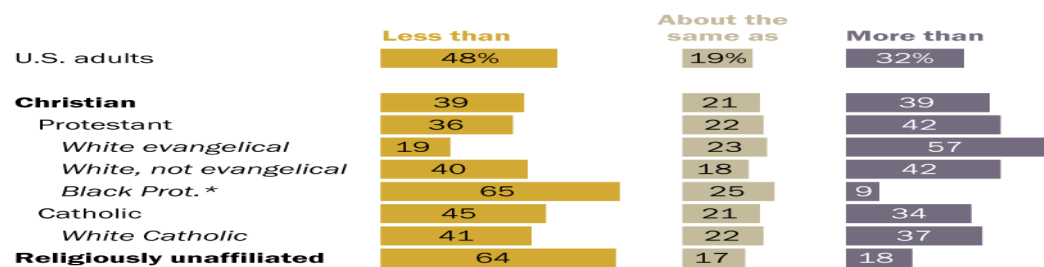
Source: Survey of U.S. adults conducted April 7-13, 2025.

PEW RESEARCH CENTER

Слика Број: 12, Приказ истраживања - 7 од 10 белих евангелиста оцењују етику званичника Трампове администрације као сјајну или добру, Извор: Pew Research Center⁵⁰²

57% of White evangelicals say they trust Trump's words more than those of previous presidents

% who say that they trust what Donald Trump says ___ what previous presidents said while in office

* This question was asked of 101 Black Protestants, with an effective sample size of 94 and a 95% confidence level margin of error of plus or minus 10.1 percentage points. This margin of error conservatively assumes a reported percentage of 50.

Note: Results for Hispanic Catholics are not shown due to small sample size.

Source: Survey of U.S. adults conducted April 7-13, 2025.

PEW RESEARCH CENTER

Слика Број: 13, Приказ истраживања - 57% белих евангелиста кажу да верују Трамповим речима више него речима претходних председника, Извор: Pew Research Center⁵⁰³

⁵⁰² Погледати више о томе на: https://www.pewresearch.org/short-reads/2025/04/28/white-evangelicals-continue-to-stand-out-in-their-support-for-trump/sr_25-04-22_trumpevangelicals_2/, приступљено: 24. мај 2025. године

⁵⁰³ Погледати више о томе на: https://www.pewresearch.org/short-reads/2025/04/28/white-evangelicals-continue-to-stand-out-in-their-support-for-trump/sr_25-04-22_trumpevangelicals_3/, приступљено: 24. мај 2025. године

Сви ови подаци указују нам на следеће, а то је да религија игра круцијалну улогу у обликовању политичких потеза главних политичких актера САД, посебно имајући у виду одлуке председника Трампа, који ужива огромну подршку евангелиста. Управо из те подршке Трамп узима за сходно да исцртава нове мапе и границе које би попуниле територију Израела и биле ближе остварењу библијске Земље Израел – Ерец Израел (која обухвата и територије Западне Обале и Појаса Газе), и то само да би остварио очекивања својих гласача евангелиста који сањају о томе да учествују у догађајима који ће водити ка другом доласку Исуса Христа.

IV АКТИВНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСЛАМСКЕ САРАДЊЕ ОКО ПИТАЊА КАШМИРА

1. Религија као фактор спора Републике Индије и Исламске Републике Пакистан око Кашмира

Религијско опредељење представља једну од најбитнијих, ако не, и кључну одредницу кашмирског конфликта који је главна тачка спора између две суверене земље, нуклеарне силе Индије и Пакистана на тлу Азијског континента. Управо је регион Азије препознат као регион са највећим бројем сукоба на свету који су засновани на религији.⁵⁰⁴

Сукоб Индије и Пакистана око питања Кашмира траје више од седамдесет година и своје корене вуче из периода након Другог светског рата, када се Велика Британија повлачи са Азијског континета, што даље условљава поделу Британске Индије на државе Индију и Пакистан. Британска Индија састојала се од 562 кнежевске државе на челу којих су биле махараце. Процес деколонизације и подела Британске Индије на две независне државе, Индију и Пакистан, завршен је 1947. године. Поменуте кнежевске државе (*princely states*) добиле су могућност да бирају између три опције, и то: да се придруже Индији или Пакистану или да постану независне државе.⁵⁰⁵ Религијска припадност народа на тлу кнежевских држава била је кључна тачка у одлуци којој држави ће припасти. Већинске муслиманске државе одлучиле су да се припоје Пакистану, док су државе са већинским хиндуистичким становништвом одлучиле да приступе Индији.

Кашмир, једна од 562 кнежевске државе, представљао је посебан случај с обзиром да су муслимани чинили већину становништва Кашмира, док је махараца Хари Сингх (*Harī Singh*), владар Кашмира, био припадник хиндуистичке религије. Имајући у виду наведено, Кашмир је био битан и Индији и Пакистану искључиво због њихових стратегија државне изградње.

Кашмир представља интегрални део идеје Пакистана још од када је термин Пакистан (што у преводу значи земља верски чистих) искован од стране студента са Универзитета Кембриџ, муслимана из Индије, 1933. године. У поменутом термину П означава Пенџаб (провинција Пакистана), К означава Кашмир, С се односи на Синд (провинција Пакистана), док ТАН значи Балучистан (покрајина Пакистана). Тако да Кашмир, као већински муслимански регион, представља конститутивни елемент Пакистана.⁵⁰⁶ Такође, религија ислам за Пакистан представља најзначајнији чинилац изградње државе. А да би Пакистан био комплетан, он мора интегрисати Кашмир и његово муслиманско становништво како би се остварила идеја исламске државе.⁵⁰⁷

---

⁵⁰⁴ James C. Carolyn and Özdamar, Özgür, Religion as a Factor in Ethnic Conflict: Kashmir and Indian Foreign Policy, *Terrorism and Political Violence*, Routledge, Taylor & Francis Group, Vol. 17, No. 3, 2005, pp. 447-467.

⁵⁰⁵ Bose, Sumantra, *Kashmir at the Crossroads – inside a 21st-century conflict*, Yale Universtiy Press, New Haven and London, 2021, p. 4.

⁵⁰⁶ Исто, p 25.

⁵⁰⁷ James C. Carolyn and Özdamar, Özgür, Religion as a Factor in Ethnic Conflict: Kashmir and Indian Foreign Policy...pp. 447-467.

За разлику од Пакистана, чија идеја се заснивала искључиво на религији, за Индију, која је формирана као секуларна и демократска држава, могућност да већинско муслиманско становништво Кашмира изабере да живи са државом у којој је хиндуизам доминантна религија, представљала је симбол секуларног национализма и изградње државе, што је и био циљ Џавахарлал Нехруа, првог премијера Индије.⁵⁰⁸

Међутим, и поред различитих тежњи за Кашмиром две новонастале државе, Хари Сингх је био присталица идеје да Кашмир буде независна држава. Синглова тежња за самосталношћу условила је побуну већинског муслиманског становништва против њега и његове владавине.⁵⁰⁹ Резултат овакве ситуације довео је до напада пакистанских племена на Кашмир, који су имали за циљ да помогну својој муслиманској браћи против махараџе. Махараџина администрација оптужила је пакистанску Владу за подршку оружаним групама из Пакистана, који су у четвртој недељи октобра 1947. године, извршили инвазију на Кашмир. Махараџа је тим поводом захтевао војну интервенцију Индије како би се заштитио. Влада Индије се сагласила, али је затражила од махараџе да потпише Уговор о присједињењу Кашмира Индији, како би улога Индије била у одбрани своје територије, пре него територије чији статус није дефинисан. Махараџа је потписао Уговор о присједињењу Индији 26. октобра 1947. године, након чега су индијске војне јединице ушле у Кашмир како би спречиле инвазију пакистанских племена у Кашмирској долини. Ситуација је довела до Првог индијско-пакистанског рата, који је завршен 1949. године. Индијске снаге су преузеле контролу над готовом целом Кашмирском долином, већином региона Џаму и региона Ладак, док су пакистанске снаге заузеле мали део територије која се састоји од делова региона Џаму, дела Кашмирске долине и региона велике надморске висине Гилгит и Балтисан.⁵¹⁰ Први рат између Индије и Пакистана, две новонастале суверене државе, познат и као Први кашмирски рат, завршен је, горе поменутом поделом Кашмирске територије, као и разграничењем између Индије и Пакистана, чиме је успостављена провизорна граница, тачније линија прекида ватре (Ceasefire Line – CFL) под надзором Уједињених нација.⁵¹¹

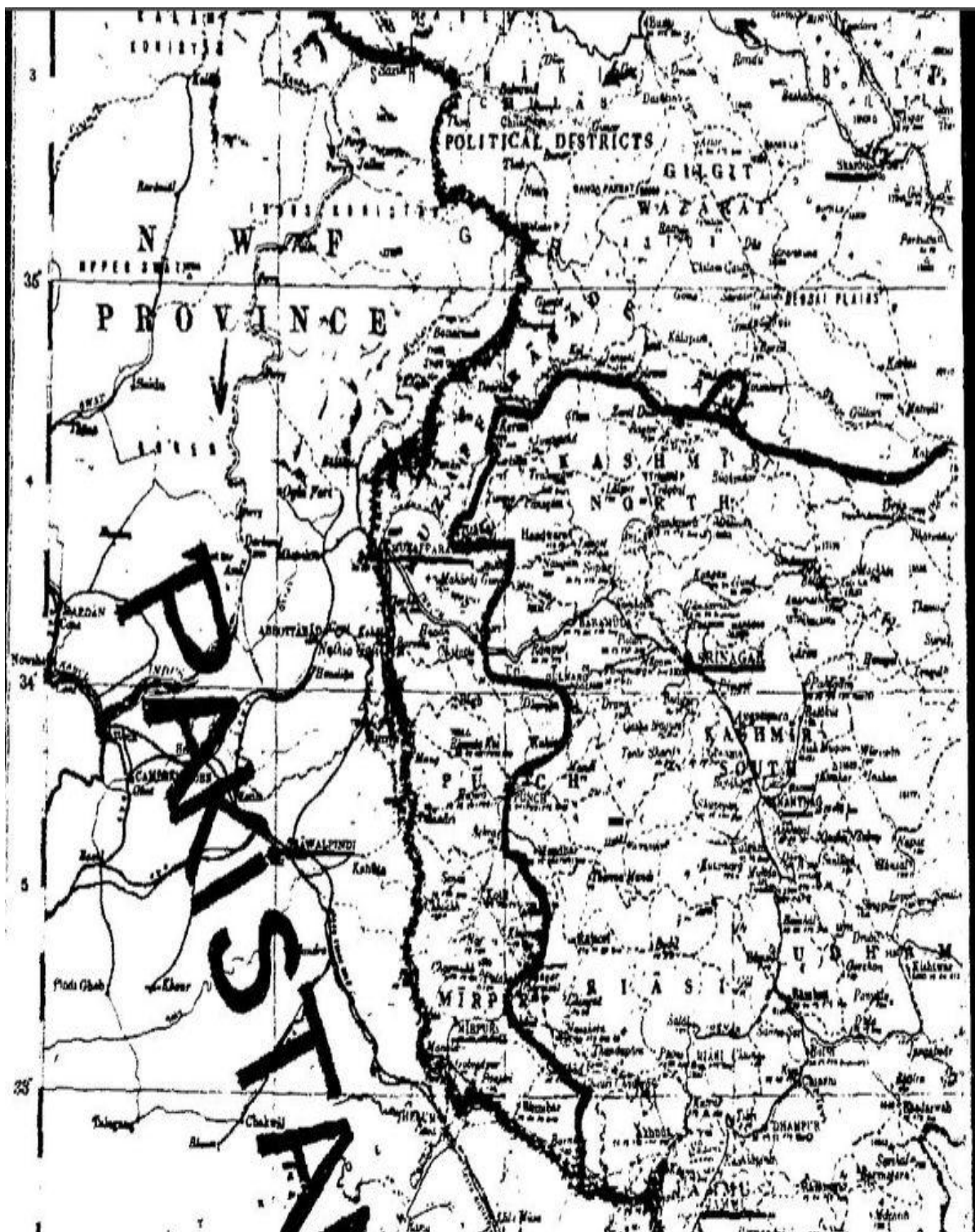
---

⁵⁰⁸ Исто.

⁵⁰⁹ Ević, Danijel, *Indijsko-pakistanski sukob oko Kašmira*, Završni specijalistički rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti, 2023, str. 8-9.

⁵¹⁰ Bose, Sumantra, *Contested Lands: Israel-Palestine, Kashmir, Bosnia, Cyprus and Sri Lanka*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, England, 2007, p. 168.

⁵¹¹ Šekarić, Nevena, Kašmirski konflikt kao determinanta indijsko-pakistanskih odnosa, *Međunarodna politika, Institut za međunarodnu politiku i privredu*, God. LXIX, br. 1172, 2018, str. 84-103.

Слика Број: 14, Приказ линије прекида ватре (Ceasefire Line – CFL) 1949. године, Извор: Дигитална библиотека Уједињених нација⁵¹²

⁵¹² Погледати више о томе на: http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/87063/S_1430_Add.2-EN.pdf?, приступљено: 5. јуна 2024. године

Оно што представља битну прекретницу у разумевању и тумачењу кашмирског конфликта, јесте Уговор о присједињењу Индији који је махараџа потписао, а чиме је Кашмир постао део Индије, дозвољавајући Влади Кашмира да има пуну надлежност о свим питањима Кашмира изузев спољних послова, одбране, валуте и комуникација, области које су уступљене на одлучивање Влади Индије. Кашмирска статутарна аутономија унета је у члан 370. Устава Индије (1950. године), који је био на снази све до 5. августа 2019. године.⁵¹³

Питање Кашмира добило је и интернационалне димензије. Индија је, јануара 1948. године, упутила жалбу против агресије Пакистана у Кашмиру Савету безбедности Уједињених нација. Тим поводом, Уједињене нације основале су Комисију УН за Индију и Пакистан (UNCIP), која је имала за циљ да организује плебисцит/референдум како би се народ Кашмира изјаснио о свом коначном статусу, тачније народ би имао могућност да пружи одговор да ли ће се присјединити Индији или Пакистану. Поменути плебисцит никад није спроведен.⁵¹⁴

Кашмирски спор обележен је одигравањем индијско-пакистанских ратова, као и бројним сукобима и тензијама између две земље. Први кашмирски рат трајао је од 1947. до 1948. године, док су након њега уследили Други индијско-пакистански рат 1965. године и трећи 1971. године. Други кашмирски рат обележен је неуспехом две пакистанске операције, операције Гибралтар (Gibraltar) и операције Гранд Слам (Grand Slam). Циљ операције Гибралтар био је да подстакне побуну народа који су били већински муслимани у Кашмирској долини, као и у деловима Џаму региона близу линије разграничења. Ова операција, иако је осмишљена како би се извршила инфилтрација и инвазија на поменутој територији, и како би је муслимански живаљ подржао, ипак није успела. Након поменутог операције, Пакистан је лансирао операцију Grand Slam која такође није имала успеха.⁵¹⁵ Други индијско-пакистански рат завршен је потписивањем мировног споразума у Ташкенту 1966. године, уз учешће Сједињених Америчких Држава и Совјетског Савеза.⁵¹⁶

Трећи рат између два ривала 1971. године изнедрио је рођење суверене државе Бангладеш од некадашњег Источног Пакистана. Овај рат завршен је потписивањем Мировног споразума из Симле (Simla Agreement). Предметним Споразумом дефинисано је да ће се основна питања и узроци конфликта између две земље који трају 25 година решавати мирним путем, и то путем билатералних преговора две стране. Овим споразумом кашмирски конфликт је добио нову димензију решавања, тачније са мултилатералног нивоа, нивоа Уједињених нација, предметно питање је унело одредницу о билатералном решавању истог. Овакав сценарио погодовао је Индији, док је Пакистан инсистирао да једино решење кашмирског конфликта може донети Организација УН, спровођењем плебисцита у складу са резолуцијама Савета безбедности УН које су донете у периоду од 1948. до 1957. године. Такође, Споразумом из Симле, линија прекида ватре (Ceasefire Line – CFL) која је успостављена након Првог кашмирског рата 1947-1948. године, преименована је у линију контроле (Line of Control - LoC).⁵¹⁷

⁵¹³ Bose, Sumantra, *Contested Lands: Israel-Palestine, Kashmir, Bosnia, Cyprus and Sri Lanka...* p. 168.

⁵¹⁴ Исто, стр. 169.

⁵¹⁵ Погледати више у томе у: Bose, Sumantra, *Kashmir at the Crossroads – inside a 21st-century conflict...*

⁵¹⁶ Ević, Danijel, *Indijsko-pakistanski sukob oko Kašmira...* str.22.

⁵¹⁷ Bose, Sumantra, *Kashmir at the Crossroads – inside a 21st-century conflict...* p. 50.

Слика Број: 15, Приказ мапе линије контроле (Line of Control – LOC), Извор: Уједињене нације⁵¹⁸

⁵¹⁸ Погледати више о томе на: https://en.wikipedia.org/wiki/Line_of_Control#/media/File:Un-kashmir-jammu.png, приступљено: 5. јуна 2024. године

Битно је поменути и драматичан период деведесетих година XX века, када су Кашмирску долину захватили протести побуњеника и устанци против индијске администрације, који су се проширили и на друге делове Кашмира и резултовали одузимањем живота десетинама хиљада људи. Jama'at-i-Islami (JI), исламска политичка партија из Пакистана, коју је основао Абдул ал Мевдуди (Abdul Ala Maududi), исламски мислилац и верски вођа, пропагирала је цихад у Кашмирској долини како би се завршила владавина Индије.⁵¹⁹ Како бисмо разумели циљеве ове партије али и многих других исламистичких покрета и партија, из чијих редова су настале многе исламске терористичке организације, попут Хамаса, чији је један од инспиратора управо Мевдуди, указаћемо на његове ставове и учења. Мевдуди истиче следеће: „Али истина је у томе да ислам није име за религију нити је муслиман назив нације. У збиљи ислам је револуционарна идеологија и програм који тежи да промијени друштвени поредак цијелог свијета и да га уреди у сагласју са својим одредбама и идеалима. Муслимани је назив међународне револуционарне партије организоване по исламу да спроведе у дјело њен револуционарни програм. А цихад се односи на револуционарну борбу и крајњи труд који исламска партија спроводи у наведеном циљу.“⁵²⁰ Поред наведеног, Мевдуди заступа и следеће: „Ислам тежи да уништи све државе и владе било гдје на лицу земље које су супротстављене идеологији и програму ислама без обзира на државу или нацију која је на власти. Сврха ислама је да успостави државу на темељу своје идеологије и програма без обзира која нација постаје носилац ислама или пак која нација је поткопана у процесу оснивања идеолошке исламске државе. Ислам тражи Земљу – не само њен дио, него цијелу планету...“⁵²¹

Између трећег и четвртог кашмирског рата Индија и Пакистан постале су нуклеарне силе, након успешног тестирања нуклеарног арсенала 1998. године. Народна Република Кина помогла је у реализацији пакистанског нуклеарног програма, као и Саудијска Арабија која је исти финансирала.⁵²² Ова ситуација алармирала је регион, због могуће опасности од сукоба већих размера, с обзиром на чињеницу да се Индија и Пакистан међусобно дефинишу као непријатељске, а обе су постале значајне нуклеарне силе.

Индија и Пакистан водили су и Каргилски рат 1999. године. Овај рат отпочео је тачно годину дана након нуклеарног тестирања 1998. године којег су успешно реализовале и Индија и Пакистан. Сукоб је почео 1999. године у округу Каргил, када су се пакистанске војне и паравојне снаге инфилтрирале на територију Кашмира под контролом Индије. Индија је снажно одговорила и послала копнене и ваздушне нападе на снаге Пакистана.⁵²³ Рат је завршен поразом Пакистана, и означио је почетак нове фазе нестабилности на тлу Кашмира која је обележена нападима милитантних муслиманских група (fidayeen)⁵²⁴ које жртвују себе

⁵¹⁹ Bose, Sumantra, *Kashmir at the Crossroads – inside a 21st-century conflict...* стр. 88.

⁵²⁰ Јевтић, Мирољуб, *Политички односи и религија...* стр. 37, наведено према Сејид Абу-Ала ал Мавдуди, Цихад у исламу, *Таквим*, Сарајево, 1992, стр. 67.

⁵²¹ Јевтић, Мирољуб, *Политички односи и религија...* стр. 38, наведено према Сејид Абу-Ала ал Мавдуди, Цихад у исламу, *Таквим*, Сарајево, 1992, стр. 68.

⁵²² Исто, стр. 105.

⁵²³ Ević, Danijel, *Indijsko-pakistanski sukob oko Kašmira...* стр. 25.

⁵²⁴ Инспирацију ове групе налазе у самом Курану где учачамо следећи ајет: „Алах је од вјерника купио животе њихове и иметке њихове у замјену за Ђенет који ће им дати – они ће се на Алаховом путу борити, па убијати и гинути. Он им је то збиља обећао у Теврату, у Инцилу, и Кур`ану – а ко од Алаха досљедније испуњава обећање Своје? Зато се радујте погибији својој коју сте с Њим уговорили – и то је велики успјех.“ Погледати више о томе у: *Куран*, Сура 9, Ет-Тевбе – Покајање, 111.

зарад вишег циља. Кампања ових милитантних група које се састоје најчешће од два мушкарца, обележила је главну промену тактике побуњеника у Кашмиру. Напади поменутих група резултат су деловања разних исламских покрета и група попут Војске побожних (Lashkar-e-Taiba – LeT), Војске пророка (Jaish-e-Mohammad - JeM), као и многих других. Међутим, највећи инцидент који су ове групе оствариле није се десио на територији Кашмира, већ у Њу Делхију 2001. године, када је нападнута зграда Парламента Индије.⁵²⁵

Након акција милитантних група и њиховог жртвовања зарад вишег циља, Кашмирска долина се суочила са устанцима који су био карактеристични по бацању камена (stone-pelting) против индијске власти током 2010. године и између 2016-2017. године.⁵²⁶

Поред поменутих сукоба, најскорији рат између Индије и Пакистана почео је 7. маја 2025. године и завршио се 10. маја 2025. године. Индија је покренула напад на Пакистан и део Кашмира под контролом Пакистана, као одговор на масакар туриста у делу Кашмира који контролише Индија 22. априла 2025. године. Индија је изјавила да је напад био усмерен на терористичку инфраструктуру две милитантне групе – Lashkar –e-Taayiba и Jaish-e-Mohammed (JeM).⁵²⁷

Значајан догађај који је утицао на политику Индије према кашмирском питању, јесте долазак на власт премијера Нарендре Модиа (Narendra Modi) 2014. године. У периоду од 1989. године до 2014. године власт у Индији била је сачињена од коалиционих влада, с обзиром на чињеницу да ниједна политичка партија није успевала у намери да освоји већину на парламентарним изборима. Међутим, 2014. године дошло је до преокрета. Хиндуистичко националистичка политичка партија Баратија Џаната (Bharatiya Janata Party – BJP), освојила је на парламентарним изборима већину гласова под лидерством Модиа. Такође, његов реизбор потврђен је и 2019. године, када је Баратија Џаната добила други петогодишњи мандат за формирање Владе Индије. Премијер Модиа је након избора именован Амита Шаха (Amit Shah), свог колегу и председника Баратија Џаната партије у периоду од 2014. године до 2019. године, за министра унутрашњих послова, што је била најзначајнија функција у Кабинету.⁵²⁸

Како бисмо боље разумели на који начин је успон Баратија Џаната партије и премијера Модиа утицао на питање Кашмира, анализираћемо значај и циљ хиндуистичког национализма владајуће партије у Индији и њених кључних чланова.

Још средином XIX века почиње да се акумулира идеја коначног уједињења хиндуса путем деловања покрета Аријевско друштво (Arya Samaj) након дугог периода којег су хиндуси претрпели од стране доминације исламских освајача, као и Британије. Године 1923. долази до штампања књиге „Основе хиндутве“ од стране Винајака Дамодара Саваркара што представља значајан моменат за расветљавање одговора на питање „ко је прави хиндус“.

---

⁵²⁵ Bose, Sumantra, *Kashmir at the Crossroads – inside a 21st-century conflict...* pp. 115-119,

⁵²⁶ Исто, стр. 209-210.

⁵²⁷ Погледати више о томе на: <https://edition.cnn.com/world/live-news/india-pakistan-attack-kashmir-tourists-intl-hnk>, приступљено: 16. августа 2025. године

⁵²⁸ Bose, Sumantra, *Kashmir at the Crossroads – inside a 21st-century conflict...* p. 193.

Након једног века од објављивања ове књиге долази до покретања таласа политичког хиндуизма који представља доминантан друштвени и политички образац данас у Индији.⁵²⁹

Идеологија хиндутве тврди да су прави хиндуси они који се боре за тврдњу и сматрају да је „долина реке Инд и очевина и света територија“.⁵³⁰ Важна карактеристика хиндуистичког национализма јесте његова религијска природа. Циљ хиндуистичког национализма јесте јачање Хинду раштра (Hindu rashtra), односно хинду нације.⁵³¹ Стварање Хинду раштре представља формирање утопијског концепта „чисте“ Индије, као и обнову историјског, културног, друштвеног и политичког значаја хиндуизма.⁵³² Покрет који се назива Хиндутва (Hindutva), или хинду националистичка идеологија сматра да је држава Индија обојена религијом Индије и њеном културом. Хиндутва се залаже за показивање мање толеранције према мањинама (муслиманима, хришћанима), које нису у потпуности лојалне држави Индије, и које нису асимилване у хиндуистичко друштво.⁵³³ Политичка идеологија Хиндутве, као и хиндуистичког националистичког покрета Rashtriya Swamsevak Sangh (RSS) формирана је 1925. године. Поменути покрет помогао је у формирању политичке партије Баратија Џан Санг (Bharatiya Jan Sangh – BJS) 1951. године, чији наследник је постала Баратија Џаната партија - главна политичка организација хиндуистичког национализма. Лидери Баратија Џаната партије политички су тренирани у наведеном хиндуистичко - националистичком покрету, укључујући два премијера Индије, Атала Бихарија Ваџпајија и Нарендре Модиија. Такође, битно је истаћи да, иако је Баратија Џаната партија данас на власти у Индији, она је била маргинализована у политици Индије све до осамдесетих година XX века, периода када је и исламски покрет јачао у Пакистану.⁵³⁴

Оно што представља тачку обрта у кашмирском случају, учињено је победом Модиија и његове Баратија Џаната партије 2019. године на парламентарним изборима. Наиме, 5. августа 2019. године Влада Индије објавила је уставну одредбу која укида аутономни статус који је дат области Џаму и Кашмир у време када је кнежевска држава приступила Индији 1947. године, а који је унет у Устав Индије 1950. године као члан 370. Укидање члана 370, био је константни захтев хиндуистичко - националистичког покрета још од 1950. године.⁵³⁵ Ђогатовић истиче да је опозивањем члана 370 Устава Индије Влада премијера Модиија учинила значајан корак ка остварењу „Велике Индије“ (Akhand Bharat).⁵³⁶ Поред овог чина, Модии и Шах предложили су у Парламенту Закон о реорганизацији Џаму и Кашмира 2019.

---

⁵²⁹ Ђогатовић, Вељко М., Религија, политике идентитета и парламентарни избори у Индији, *Политичка ревија*, Вол. 83, Број: 1, 2025, стр. 165-187.

⁵³⁰ Исто... стр. 172.

⁵³¹ James C. Carolyn and Özdamar, Özgür, Religion as a Factor in Ethnic Conflict: Kashmir and Indian Foreign Policy...pp. 447-467.

⁵³² Ђогатовић, Вељко М., Secularism in the shadow of Hindutva: Religion and the 2019 and 2024 Indian General Elections, *Serbian Political Thought*, Vol. 91, No. 3, 2025, pp. 99-120.

⁵³³ James C. Carolyn and Özdamar, Özgür, Religion as a Factor in Ethnic Conflict: Kashmir and Indian Foreign Policy... pp. 447-467.

⁵³⁴ Bose, Sumantra, *Secular States, Religious Politics: India, Turkey and the future of Secularism*, Cambridge University Press, 2018, p. 120.

⁵³⁵ Bose, Sumantra, *Kashmir at the Crossroads – inside a 21st-century conflict...* pp 194-196.

⁵³⁶ Ђогатовић, Вељко М., Secularism in the shadow of Hindutva: Religion and the 2019 and 2024 Indian General Elections...p.112.

године, након чијег усвајања је Џаму и Кашмир подељен на две административне територије Џаму и Кашмир, и Ладак.⁵³⁷

Слика Број: 16, Политичка мапа региона Кашмир који је подељен на две административне територије Џаму и Кашмир, и Ладак, Извор: CIA, мапа кашмирског региона, новембар 2019. године⁵³⁸

⁵³⁷ Bose, Sumantra, *Kashmir at the Crossroads – inside a 21st-century conflict...* pp 194-196.

Ова ситуација је условила, не само противљење Пакистана, већ и реаговање НР Кине, с обзиром да се Кина граничи са Кашмиром у Ладаку. С тим у вези, три нуклеарне силе представљају ривале у Кашмиру, и чине га кризном тачком на Азијском континенту.⁵³⁹

Још једна потврда да је политички хиндузам снажно ушао у политичку као и у свеукупну друштвену сферу у Индији били су парламентарни избори у Индији који су одржани у периоду од 19. априла до 1. јуна 2024. године. Ови избори означени су као највећи избори у историји човечанства.⁵⁴⁰ На изборима је трећи пут заредом победила коалиција Национална Демократска Алијанса која је окупљена око Баратија џаната партије. Победа Модиија и хиндуистичких идеја на изборима јасно је потврдила да се цео политички спектар Индије помера од секуларизма ка верски обојеној држави и хиндуизму. На изборима, Модиија је представљен као заштитник хиндуизма и Индије.⁵⁴¹ Важно је истаћи да је отварање хиндуистичког храма у Ајодји посвећено божанству Рам од стране премијера Модиија почетком 2024. године имало снажан утицај на изборни процес.⁵⁴²

1.1 Религијска компонента пакистанске политике према кашмирском питању

Имајући у виду да је Исламска Република Пакистан настала на темељима религије ислам, истичући исламску идеологију као основу своје државе, јасно је колико је питање Кашмира, тачније већинског муслиманског становништва које живи на тлу Кашмира, битно за Пакистан. Религијско одређење је важна димензија пакистанске спољнополитичке оријентације, када се ради, како о Индији, тако и о Кашмиру. Према пакистанском погледу, Кашмир, као територија коју насељава већинско муслиманско становништво, мора да буде инкорпориран у Пакистан, како би Пакистан био комплетан. Стога, улога религије, тачније ислама, је централна у пакистанској политици.⁵⁴³

Имајући у виду да је Пакистан узео ислам за суштину своје идеологије и легитимитета, питање организације оружаних снага Пакистана такође је било у складу са исламским учењем о рату. Припадници пакистанске војске су уочи борби изјављивали да су они борци за веру – муџахиди, док су погинуле након борби проглашавали верским мученицима – шехидима. Све ратове које је водио Пакистан са Индијом имали су цихадски карактер, док је једна од главних обележја пакистанске спољне политике била идеологија светог рата.⁵⁴⁴

---

⁵³⁸ Погледати више о томе на: https://en.wikipedia.org/wiki/Line_of_Control#/media/File:Kashmir_Region_November_2019.jpg,

приступљено: 5. јуна 2024. године

⁵³⁹ Sarfraz, Ahmed, Role of Organization of Islamic Cooperation in Resolving Kashmir Dispute: Effects on Indian Ocean Diplomacy, *Journal of Development and Social Sciences*, Vol. 4, Issue. 2, 2023, pp. 1036-1044.

⁵⁴⁰ Ђогатовић, Вељко М., Религија, политике идентитета и парламентарни избори у Индији...стр. 165-187.

⁵⁴¹ Исто.

⁵⁴² Исто.

⁵⁴³ Ghose, Gauvav and Patrick James, Third-Party Intervention in Etno-Religious Conflict: Role Theory, Pakistan, and War in Kashmir, 1965 in: Fox, Jonathan and Sandler, Shmeul, (eds.) *Religion in World Conflicts*, Routledge, 2006.

⁵⁴⁴ Јевтић, Миролуб, *Савремени цихад као рад*...стр. 139-142.

Такође, јако је битно истаћи и однос хиндуизма према рату с обзиром да у Индији живи већинско хиндуистичко становништво. Однос хиндуизма и рата нам је јако битан како бисмо на најбољи могући начин схватили природу сукоба муслимана и хиндуса око Кашмира. Како Јевтић истиче, „хиндуизам, ипак, поред тога што даје основе за мирољубивост, даје и основе за вођење рата“.⁵⁴⁵ Јевтић налази да се у базичним изворима хиндуизма налазе описи хиндуистичког друштва које се дели на четири касте. Једна од каста хиндуистичког друштва јесте и каста под називом кшатрије, која је сачињена од ратника и владара.⁵⁴⁶ Стога Јевтић констатује да је „рат пратећа појава хинду региона и народа“⁵⁴⁷ јер предвиђа постојање и деловање једног друштвеног слоја чија је сврха ратничка активност. Такође, у Бхагавад Гити⁵⁴⁸, хиндуистичком спису, који представља дело самог Бога Кришне, постоји део који се тиче рата и тај део односи се на дијалог Арђуне и Кришне где се истиче да постоји одређена дефиниција нападача које треба сместа убити. Међу њима јесте и нападач који заузме туђу земљу.⁵⁴⁹

Након пораза у Првом индијско-пакистанском рату још више је ојачало исламско осећање, па је тако пре почетка Другог индијско-пакистанског рата 1965. године улема упутила позив муслиманима из Кашмира на учешће у светом рату. Назив операције Гибралтар у рату 1965. године одабран је како би подстакао већи верски занос војника. Циљ одабира назива Гибралтар био је да покаже исламској војсци да има исту улогу у рату као исламски борци који су у VIII веку започели освајање Шпаније.⁵⁵⁰

Конфликт око Кашмира посебно је дошао у жижу интересовања након исламског препорода и ширења исламских принципа у Пакистану. Исламски препород који је почео осамдесетих година XX века утицао је и на регион Кашмира, а посебно на побуњенике који су почели јавно да пропагирају слогане за успостављање исламске државе. Процес исламизације у Пакистану, почео је деловањем генерала и некадашњег председника Пакистана Зија ул Хака (Zia-ul-Haq). Генерал Зија преузео је конкретне кораке како би исламизовао Пакистан и увео исламску идеологију у политички, економски и друштвени живот.⁵⁵¹ Председник Зија је такође био утицајан у Организацији исламске конференције тада. Заступао је идеју о стварању система колективне безбедности исламских држава, подржавао идеју цихада против Израела и организовао стварање исламске атомске бомбе.⁵⁵²

За прву генерацију Пакистанаца Кашмир није био само територијално питање, већ симбол идеје Пакистана као домовине за јужноазијске муслимане. Интервенције Пакистанаца и страних бораца у Кашмиру променила су димензију побуне, која је од секуларне националне борбе прерасла у религијску борбу, под утицајем цихадистичких принципа и исламизма генерала Зије. До средине деведесетих година Кашмир је постао једно

⁵⁴⁵ Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...*стр. 353.

⁵⁴⁶ Исто, стр. 353-354.

⁵⁴⁷ Исто, стр. 353.

⁵⁴⁸ Бхагавад Гита представља одломак Махабхарате (великог индијског епа), и један је од најзначајнијих списа хиндуизма. Погледати више о томе у: *Енциклопедија живих религија*, Неолит, Београд, 2004, стр. 241.

⁵⁴⁹ Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...*стр. 354.

⁵⁵⁰ Јевтић, Мирољуб, *Савремени цихад као рад...*стр. 139-142.

⁵⁵¹ Aleksandrov, Aleksander, Islamism in Pakistan and the Kashmir Conflict, *Bulgarian Journal of International Economics and Politics*, Vol.3, Issue: 2, 2023, pp. 58-69.

⁵⁵² Јевтић, Мирољуб, *Савремени цихад као рад...* стр. 140-141.

од главних бојних поља локалних и страних цихадиста у Еуроазији.⁵⁵³ За цихадистичке организације које су биле активне у Џаму и Кашмиру, Кашмир је представљао поље борбе у још већем рату између ислама и неверника (kufr).⁵⁵⁴ Они су своје противнике доживљавали као невернике који одбацују истину засновану на исламу.⁵⁵⁵ Према Курану, ислам је једина права вера. То муслиманима потврђује Сура 9 Покајање у којој се наводи да је Алах „послао Посланика Свога с упутством и правом вјером да би је издигао изнад осталих вјера, макар не било по вољи многобошцима.“⁵⁵⁶ Како бисмо на најтемељнији начин схватили однос муслимана према политеистима, међу којима су и хиндуси, навешћемо делове свете књиге ислама, Курана, који се тичу поменутих односа. Ислам на политеисте, према Курану, гледа као на „најљуће непријатеље“⁵⁵⁷ и „саму поган“.⁵⁵⁸ Такође, у Курану се наводи да „Алах и Његов Посланик не признају многобошце“⁵⁵⁹ и даје се следеће упутство верницима муслиманима: „А борите се против свих многобожаца, као што се они сви боре против вас, и знајте да је Алах на страни оних који се Алаха боје и гријеха клоне.“⁵⁶⁰

У најранијим данима цихада у Кашмиру, постојало је преко 150 различитих милитантних група. Због значајне подршке Пакистана ове групе су доминирале сукобом у Кашмиру. Неке од ових група су: Lashkar-e-Taiba, Jaish-e-Mohammad, Hizb-ul Mujahideen, Harkat-ul-Mujahideen, Harkat-ul-Jihad-al Islami. Примарни фокус ових група био је на Кашмиру, мада су поменуте групе касније постале укључене и у глобални цихад против Запада.⁵⁶¹

Политика Пакистана према кашмирском питању током деведесетих година одликовала се снажним религијским елементом. Током година религијско-политичке групе из Пакистана, нису биле само милитантне према својим непријатељима Западу и Индији, већ су постале и шампиони пакистанске идеологије. У таквој атмосфери исламска осећања Пакистанаца користила су као инструмент организовања цихада и муџахедина у Кашмиру, Авганистану као и за друге исламске циљеве.⁵⁶²

Након укидања специјалног статуса Кашмира од стране Владе Индије у августу 2019. године дошло је до повећаних тензија између Индије и Пакистана. Такође, од 2019. године активирале су се и нове групе у Кашмиру које Пакистан подржава. Једна од њих је Фронт отпора (Resistance Front). Ове милитантне групе доводе се у везу са Исламском државом и Ал Каидом, као и делом Исламске државе који се зове Исламска држава Џаму и Кашмира. Једна ствар је сигурна, а то је чињеница да је потез хиндуистичко - националистичке Владе Индије око укидања статуса Кашмира учинио регион мање стабилним.

⁵⁵³ Aleksandrov, Aleksander, *Islamism in Pakistan and the Kashmir Conflict...*pp. 58-69.

⁵⁵⁴ Swami, Praveen, *India, Pakistan and the Secret Jihad-The covert war in Kashmir 1947-2004*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2007, p. 180.

⁵⁵⁵ Јевтић, Миролуб, *Савремени цихад као рад...* стр. 138.

⁵⁵⁶ Куран, Сура 9, Ет-Тевбе –Покајање, 33.

⁵⁵⁷ Погледати више о томе у: Куран, Сура 5 Ел Маиде – Трпеза, 82.

⁵⁵⁸ Куран, Сура 9, Ет –Тевбе - Покајање, 28.

⁵⁵⁹ Куран, Сура 9, Ет-Тевбе - Покајање, 3.

⁵⁶⁰ Куран, Сура 9, Ет- Тевге – Покајање, 36.

⁵⁶¹ Aleksandrov, Aleksander, *Islamism in Pakistan and the Kashmir Conflict...*58-69.

⁵⁶² Ghose, Gauvav and Patrick James, *Third-Party Intervention in Etno-Religious Conflict: Role Theory, Pakistan, and War in Kashmir, 1965* in: Fox, Jonathan and Sandler, Shmeul, (eds.) *Religion in World Conflicts...*

Међутим, изузев Пакистана, међународна пажња и одговор на потез Владе Индије био је минималан, имајући у виду да је Индија важан економски и геополитички партнер. Имајући у виду наведено, Пакистан инсистира да стално покреће питање Кашмира у међународној арени, како у Уједињеним нацијама, тако и у Организацији исламске сарадње.⁵⁶³

2. Домети (не)постизања компромиса у случају Кашмира од стране Организације Уједињених нација

Конфликт око Кашмира представља један од најдужих, нерешених спорова Организације Уједињених нација. Кашмир је, заједно са Израелско-палестинским конфликтом, као и Корејским ратом, био једна од првих криза са којима су се Уједињене нације суочиле након Другог светског рата.⁵⁶⁴ Још од самог почетка разматрања овог питања у УН, говорило се о могућности народа Кашмира да самостално одлуче о својој будућности, и то организовањем демократског и слободног плебисцита под окриљем УН. Међутим, планирани плебисцит се није одржао до данашњег дана.

Како бисмо боље разумели активности УН у кашмирском конфликту, ми ћемо у овом делу тезе представити резолуције Савета безбедности УН које се односе на поменути сукоб. Исто тако, анализираћемо деловање Војно-посматрачке мисије УН у Индији и Пакистану.

Након напада пакистанских племена на Кашмир 1947. године, Индија је одлучила да питање Кашмира упути Уједињеним нацијама на разматрање, како би осудили Пакистан као агресора. Први премијер Индије Нехру упутио је писмо жалбе у складу са чланом 35, поглавље VI, Повеље УН Савету безбедности УН 1. јануара 1948. године, оптужујући Пакистан за инвазију на Џаму и Кашмир.⁵⁶⁵ Нехру је тврдио у писму следеће: „Према члану 35. Повеље Уједињених нација, свака чланица може Савету безбедности скренути пажњу на било коју проблематику чије би одвијање могло угрозити одржавање међународног мира и сигурности. Таква ситуација тренутно постоји између Индије и Пакистана захваљујући помоћи коју герилци добијају од Пакистана за деловање против Џаму и Кашмира, државе која је приступила Индији...Влада Индије тражи од Савета безбедности да позове Пакистан да сместа прекине чин агресије на Индију“.⁵⁶⁶ Индија се водила ставом да, у складу са потписаним Актом о присједињењу, кнежевска држава Џаму и Кашмир припада њој. Међутим, 15. јануара 1948. године Пакистан је одговорио на оптужбу Индије писмом Уједињеним нацијама, чиме је одбацио тврдње Индије и оптужио Индију да је анектирала Кашмир и да настоји да спречи Пакистан у својој намери.⁵⁶⁷

⁵⁶³ Aleksandrov, Aleksander, *Islamism in Pakistan and the Kashmir Conflict...* pp. 58-69.

⁵⁶⁴ Wani Hilal Ahmad and Suwirta, Andi, *United Nations Involvement in Kashmir Conflict*, *Jurnal Kajian Sejarah&Pendidikan Sejarah*, Vol. 2, No.1, 2014, pp. 41-50.

⁵⁶⁵ Исто.

⁵⁶⁶ Ević, Danijel, *Indijsko-pakistanski sukob oko Kašmira...* str. 26.

⁵⁶⁷ Wani Hilal Ahmad and Suwirta, Andi, *United Nations Involvement in Kashmir Conflict...*pp. 41-50.

Питање Кашмира (Kashmir Question) представљало је назив дебате који се водио у Уједињеним нацијама о предметном питању, мада након предлога пакистанске делегације, дебата је променила назив у Индијско-пакистански сукоб (India-Pakistan Question).⁵⁶⁸

Савет безбедности УН је донео своју прву резолуцију Број: 38, која се односи на Кашмирски конфликт 17. јануара 1948. године⁵⁶⁹. Ова резолуција позвала је стране у спору да смире тензије и побољшају ситуацију у Џаму и Кашмиру.⁵⁷⁰ Три дана након тога 20. јануара 1948. године, Савет безбедности УН је усвојио резолуцију Број: 39⁵⁷¹, којом се позива на хитну истрагу, како погоршање ситуације не би нашкодило међународном миру и безбедности. Овом резолуцијом основана је Комисија УН за Индију и Пакистан (UNCIP) како би се спровела истрага и посредовање у спору.⁵⁷²

Након поменуте две резолуције, Савет безбедности УН донео је трећу резолуцију Број: 47⁵⁷³, 21. априла 1948. године која је проширила састав Комисије са три члана на пет чланова, позвала на прекид ватре и повлачење пакистанских снага и племена са територије Кашмира. Након повлачења пакистанских снага индијска страна би, у договору са Комисијом, спровела план за повлачење сопствених снага из Џаму и Кашмира. Оно по чему је ова резолуција кључна јесте, што први пут позива на одржавање слободног и непристрасног плебисцита у Џаму и Кашмиру, како би народ на тој територији могао сопствено да одлучи о својој будућности. Плебисцит би се одржао под надзором Уједињених нација које би именовале администратора за спровођење истог. Савет безбедности УН је затражио од Владе Индије да успостави управу плебисцита која ће у што краћем року одржати плебисцит како би народ Џаму и Кашмира одлучио да ли приступа Индији или Пакистану.⁵⁷⁴

Нехру је још 2. новембра 1947. године изјавио у Влади Индије следеће: „Залог...не само народу Кашмира него свету...јесте да се одржи референдум под међународним покровитељством, као што су Уједињене нације“ како би народ Кашмира коначно одлучио да ли више преферира Индију или Пакистан.⁵⁷⁵

Такође, Нехру је наредне године у Парламенту Индије изјавио следеће: „Ако се, након одговорајућег плебисцита, народ Кашмира изјасни да не жели да буде са Индијом, ми смо обавезни да прихватимо то, иако би нас болело. Ми нећемо послати никакву војску против

---

⁵⁶⁸ Исто.

⁵⁶⁹ Погледати више на: Резолуција Савета Безбедности УН Број: 38, 17. јануар 1948. године, [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_38\(1948\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_38(1948)-EN.pdf), приступљено: 26. мај 2024. године

⁵⁷⁰ Pavić, Kristina, *Uloga Ujedinjenih naroda u odnosima Indije i Pakistana*, Završni specijalistički rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2024, str. 15.

⁵⁷¹ Погледати више на: Резолуција Савета Безбедности УН Број:39, 20. јануар 1948. године, [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_39\(1948\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_39(1948)-EN.pdf), приступљено: 26. мај 2024. године

⁵⁷² Исто.

⁵⁷³ Погледати више на: Резолуција Савета Безбедности УН Број: 47, 21. април 1948. године, [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_47\(1948\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_47(1948)-EN.pdf), приступљено: 26. мај 2024. године

⁵⁷⁴ Исто.

⁵⁷⁵ Bose, Sumantra, *Contested Lands: Israel-Palestine, Kashmir, Bosnia, Cyprus and Sri Lanka...* p.169.

њих. Ми ћемо променити Устав ако буде потребе.⁵⁷⁶ Међутим, Индија је била разочарана деловањем Уједињених нација јер је мислила да ће УН третирати Пакистан као агресора.

Наредна резолуција Савета безбедности УН Број: 51, уследила је 3. јуна 1948. године.⁵⁷⁷ Овом резолуцијом потврђене су претходно донесене резолуције и позвана је Комисија УН за Индију и Пакистан да изврши своје дужности. Комисија је дошла на Индијски потконтинент у јулу 1948. године.⁵⁷⁸

Дана 13. августа 1948. године формализован је план прекида ватре Комисије УН и Мировни споразум. У плану се предлагао демократски метод одржавања слободног и непристрасног плебисцита како би држава Џаму и Кашмир могла да одлучи да ли ће приступити Индији или Пакистану. Такође, у плану је наведено да ће Генерални секретар УН именовати администратора за одржавање плебисцита.⁵⁷⁹ Наредног дана Комисија је предала предлоге Влади Индије и Пакистана. Комисија је 11. децембра 1948. године усвојила нови сет предлога који се тичу одржавања плебисцита. Индија и Пакистан постигли су мир и прекид ватре, уз посредовање Уједињених нација 1. јануара 1949. године. Четири дана након тога УН су представиле нови план за плебисцит, тачније да држава Џаму и Кашмир буде под пуном контролом администратора УН за одржавање плебисцита, док би администратор имао квази-суверену моћ над Џаму и Кашмир. Овај предлог је Индија одбила. Индија Џаму и Кашмир сматра својом територијом.⁵⁸⁰ Након тога, у децембру 1949. године, пропао је још један предлог УН, које су покушале да преговарају између Индије и Пакистана, осигуравајући демилитаризацију Кашмира како би се спровео плебисцит. Међутим, и ова понуда је одбијена од стране Индије.⁵⁸¹

Дана 14. марта 1950. године донета је Резолуција Савета безбедности УН Број: 80⁵⁸², којом је именован представник УН да учествује у реализацији програма демилитаризације, посредовању између Влада Индије и Пакистана, и припреми и организацији свега како би администратор плебисцита могао неометано да ради.⁵⁸³ Овим је Комисију заменио један представник УН, Овен Диксон 1950. године. Он је врло брзо схватио да нема наде за договор Индије и Пакистана око демилитаризације. Након Овена Диксона, УН су именовале Франка Грахама за представника УН како би преговарао између Индије и Пакистана и како би постигао договор око одржавања плебисцита у Кашмиру. Грахам је радио на проналажењу решења и посредовању до 1953. године, али ни он није имао успеха. Грахама је на тој функцији наследио Гунар Јаринг 1957. године, али ни он није имао резултата у случају Кашмира.⁵⁸⁴

---

⁵⁷⁶ Hayat, Javaid and Ahmed, Raja Qaiser, *The Kashmir Conundrum: Past, Present and Future*, in Hussain Serena, (ed.), *Society and Politics of Jammu and Kashmir*, Palgrave Macmillan, 2021., p. 43.

⁵⁷⁷ Погледати више на: Резолуција Савета Безбедности УН Број: 51, 3. јун 1948. године, <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/047/76/pdf/nr004776.pdf?token=N2NColtqmbqNoUm7Hm&fe=true>, приступљено: 26. мај 2024. године

⁵⁷⁸ Pavić, Kristina, *Uloga Ujedinjenih naroda u odnosima Indije i Pakistana...* str.16.

⁵⁷⁹ Wani Hilal Ahmad and Suwirta Andi, *United Nations Involvement in Kashmir Conflict...*pp. 41-50.

⁵⁸⁰ Исто.

⁵⁸¹ Исто.

⁵⁸² Погледати више на: Резолуција Савета Безбедности УН Број: 80, 14. март 1950. године, [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_80\(1950\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_80(1950)-EN.pdf), приступљено: 26. маја 2024. године

⁵⁸³ Pavić, Kristina, *Uloga Ujedinjenih naroda u odnosima Indije i Pakistana...*str.16.

⁵⁸⁴ Wani Hilal Ahmad and Suwirta, Andi, *United Nations Involvement in Kashmir Conflict...*pp. 41-50.

Дана 30. марта 1951. године Савет безбедности УН је усвојио резолуцију Број: 91⁵⁸⁵, којом се оснива Војно-посматрачка мисија УН у Индији и Пакистану (UNMOGIP), како би вршила мониторинг на линији прекида ватре, тачније контролној линији која одваја индијски и пакистански контролисани део Кашмира.

Међутим, спор око Кашмира се закомпликовао када је Уставотворна скупштина Џаму и Кашмира ратификовала приступање Индији 1954. године. Такође скупштина је одобрила сопствени Устав 1957. године како би озаконоила инструмент приступања Индији. Овим чином Индија се одрекла плебисцита, и тврдила да је Џаму и Кашмир саставни део Индије.⁵⁸⁶

Пакистан је наставио да инсистира и даље на решавању питања Кашмира у УН, мада морамо нагласити да се укљученост УН у предметно питање редуковала након рата Индије и Пакистана 1965. године.

Последња резолуција Савета безбедности УН Број: 307⁵⁸⁷, усвојена је 1971. године, када је дошло до Трећег индијско-пакистанског рата, а при чему Кашмир није био у центру конфликта две земље. Савет безбедности УН покушао је да усвоји нове резолуције током рата 1971. године, међутим био је блокиран ветом Совјетског Савеза, али и спречен потписивањем Споразума из Симле између Индије и Пакистана 1972. године, који је ово питање са међународног нивоа, нивоа УН, преместио на билатерални ниво одлучивања.⁵⁸⁸

Споразумом из Симле линија прекида ватре која је успостављена 1949. године, преименована је у контролну линију (LOC) 1972. године. Индија је сматрала да је формирањем контролне линије мандат Војно-посматрачке Мисије УН у Индији и Пакистану (UNMOGIP) престао и није желела никакво мешање међународних фактора у Кашмирски конфликт. То је потврдила јер од 1972. године није достављала извештаје UNMOGIP-у, док је пакистанска страна наставила да извештва Мисију о злоупотребима Индије.⁵⁸⁹

Битно је истаћи да су активности Уједињених нација у Кашмиру оставиле траг и инспирисале формирање партије Плебисцит фронт. Ова партија основана је 1955. године у индијском делу Кашмира. Циљ ове партије био је да, узимајући у обзир резолуције УН које позивају само на две опције кашмирског питања, тачније, да ли да народ Кашмира приступа Индији или Пакистану, понуди и трећу опцију на плебисциту, тј. опцију могућности независног Кашмира.⁵⁹⁰

---

⁵⁸⁵ Погледати више на: Резолуција Савета Безбедности УН Број: 91, 30. март 1951. године, [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_91\(1951\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_91(1951)-EN.pdf), Приступљено: 26. маја 2024. године

⁵⁸⁶ Pavić, Kristina, *Uloga Ujedinjenih naroda u odnosima Indije i Pakistana...*str.17.

⁵⁸⁷ Погледати више о томе на: Резолуција Савета Безбедности УН Број: 307, 21. децембар 1971. године, [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_307\(1971\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_307(1971)-EN.pdf), приступљено: 26. маја 2024. године

⁵⁸⁸ Wani Hilal Ahmad and Suwirta, Andi, *United Nations Involvement in Kashmir Conflict...*pp. 41-50.

⁵⁸⁹ Исто.

⁵⁹⁰ Исто.

2.1 Деловање Војно-посматрачке мисије Уједињених нација у Индији и Пакистану (UNMOGIP)

Организација Уједињених нација дефинише мировну мисију као мисију која укључује војно особље, али без овлашћења за извршавање, под окриљем УН, како би се успоставио и осигурао међународни мир и безбедност у подручјима сукоба. Поменуте мисије утврђене су према поглављу VI Повеље Уједињених нација о мирном решавању спорова. Војно-посматрачка мисија УН у Индији и Пакистану (UNMOGIP) започела је свој мандат 1949. године и представља другу најстарију мировну мисију УН.⁵⁹¹

Међутим, поменутој мисији претходило је друго тело УН. Савет безбедности УН испрва је, Резолуцијом Број: 39, 1948. године, основао Комисију УН за Индију и Пакистан (UNCIP) ради истраживања и посредовања у спору две земље. Након оснивања Комисије, Савет безбедности УН усваја Резолуцију Број: 47, којом укључује ангажовање војних посматрача за надзор конфликта у Кашмиру. На препоруку Комисије, успоставља се Војно-посматрачка Мисије УН у Индији и Пакистану (UNMOGIP). Први тим војних посматрача одлази у подручје мисије 1949. године како би вршио надзор над прекидом ватре између Индије и Пакистана. Након Првог рата Индије и Пакистана, и потписивања мировног споразума у Карачију 1949. године, успостављена је линија разграничења коју су надзирали посматрачи УН. 1951. године Комисија УН за Индију и Пакистан се распушта, а Савет безбедности УН усваја Резолуцију Број: 91, којом Војно-посматрачка мисија УН у Индији и Пакистану наставља да врши надзор над примирјем у Кашмиру.⁵⁹²

Избијањем Трећег рата између Индије и Пакистана, 1971. године, Савет безбедности УН усваја Резолуцију Број: 307. Овом резолуцијом позива се на трајан прекид ватре у свим подручјима конфликта, а мисија има задатак да посматра и извештава о развоју догађаја у Кашмиру.⁵⁹³

Након постизања мира између Индије и Пакистана, и потписивања Споразума у Симли 1972. године, дефинисана је нова линија разграничења, која је названа линија контроле. Овим чином, Индија је заузела став да је мандат Мисије истекао, с обзиром да се мандат мисије односио на линију разграничења према Споразуму из Карачија 1949. године, док је Пакистан био другачијег мишљења и тражио је да се активности мисије наставе. Од Споразума из Симле, Индија је усвојила политику несарадње са мисијом, те чврсто заузела став око билатералног решавања кашмирског спора. Индија од тада није упутила ни један захтев нити тужбу мисији, док је Пакистан наставио да подноси тужбе мисији због кршења примирја.⁵⁹⁴

Морамо нагласити значај Мисије УН, која има кључну улогу у одржавању мира на линији контроле. Ипак, мисија није успела у свом задатку, уколико се осврнемо на примере ратова између Индије и Пакистана и кршења примирја у Кашмиру. Такође, важан разлог за неефикасност мисије јесте и непризнавање мандата мисије од индијске стране, која сматра да

⁵⁹¹ Pavić, Kristina, *Uloga Ujedinjenih naroda u odnosima Indije i Pakistana...* str. 19.

⁵⁹² Ević, Danijel, *Indijsko-pakistanski sukob oko Kašmira...* str. 28-30.

⁵⁹³ Pavić, Kristina, *Uloga Ujedinjenih naroda u odnosima Indije i Pakistana...* str. 21.

⁵⁹⁴ Ević, Danijel, *Indijsko-pakistanski sukob oko Kašmira...* str. 30.

су активности исте престале потписивањем Споразума из Симле 1972. године. Закључак је да је деловање мисије допринело смиривању сукоба у Кашмиру, али не и трајном решењу.⁵⁹⁵

2.2 Деловање Високог комесара Уједињених нација за људска права о питању ситуације у Кашмиру

Високи комесар УН за људска права (UNHCHR) објавио је два извештаја која се тичу кршења људских права у Кашмиру, један 2018. године, а други 2019. године.

Први извештај УН о ситуацији у вези са људским правима у Кашмиру под индијском управом и под управом Пакистана, броји 49 страна, и детаљно описује кршења и злоупотребе људских права са обе стране контролне линије, које су починиле снаге безбедности. Главни фокус извештаја је ситуација са људским правима у Џаму и Кашмиру од јула 2016. године до априла 2018. године. 2016. године избиле су велике демонстрације након што су индијске снаге безбедности убиле вођу наоружане групе. Индијске снаге безбедности користиле су прекомерну силу која је довела до убистава и великог броја повређених. Наводи се да су снаге безбедности убиле до 145 цивила у периоду од средине јула 2016. године до краја марта 2018. године, док су 20 других цивила убиле наоружане групе. Извештај такође указује на доказе да су наоружане групе, које су деловале у Џаму и Кашмиру од касних 1980-их година, починиле широк спектар кршења људских права, укључујући отмице, убиства цивила и сексуално насиље. Упркос томе што је пакистанска Влада порицала било какву подршку овим групама, у извештају се наводи да су бројни стручњаци закључили да пакистанска војска наставља да подржава њихове операције преко линије контроле.⁵⁹⁶

Други извештај Високог комесара УН за људска права о кршењу људских права у Кашмиру, обухвата период од маја 2018. године до априла 2019. године. Извештај се састоји од 43 странице, објављен је 8. јула 2019. године. Извештај показује озбиљну забринутост због злоупотреба државних безбедносних снага и оружаних група у деловима Кашмира који су под контролом Индије и Пакистана. Индијска влада је одбацила извештај као „лажну и мотивисану причу“ која игнорише „суштинско питање прекограничног тероризма“, док је Пакистан прихватио извештај, али је затражио да се уклоне или измене делови у којима информације „нису специфичне за Кашмир под управом Пакистана, већ су то општа забринутост за људска права која утичу на цео Пакистан“. Индија и Пакистан и даље окривљују једни друге за кршење људских права у Кашмиру.⁵⁹⁷

⁵⁹⁵ Pavić, Kristina, *Uloga Ujedinjenih naroda u odnosima Indije i Pakistana...* str. 33-34.

⁵⁹⁶ Погледати више на: <https://www.ohchr.org/en/2018/06/first-ever-un-human-rights-report-kashmir-calls-international-inquiry-multiple-violations#:~:text=The%2049%2Dpage%20report%20%E2%80%93%20the,violations%20committed%20by%20security%20forces>, приступљено: 29. маја 2024. године

⁵⁹⁷ Погледати више на: <https://mofa.gov.pk/storage/files/1/65427bb638385.pdf>, и <https://www.hrw.org/news/2019/07/10/kashmir-un-reports-serious-abuse>, приступљено: 29. маја 2024. године

3. Подршка Организације исламске сарадње Исламској Републици Пакистану око ситуације у Кашмиру

Организација исламске сарадње као међународни репрезент исламског света настоји да штити и брани муслиманска права и интересе широм света. Како на територији Кашмира налазимо већинско муслиманско становништво, конфликт у Кашмиру, као и кршење људских права тамо представља један од најзначајнијих фокуса организације. Пакистан је био један од држава оснивача ове организације и игра важну улогу, како у њеном функционисању, тако и у лобирању за најбитнија питања муслиманског света попут Кашмира, Палестине, Афганистана, и других. Морамо нагласити, такође, да Пакистан броји више од 220 милиона становника и представља једину муслиманску земљу која поседује нуклеарни арсенал.

Најзначајније питање за које Пакистан тражи решење јесте питање Кашмира. Кашмирски сукоб између Индије и Пакистана добио је своје међународне обресе, и то кроз многе међународне платформе попут Уједињених нација, Организације исламске сарадње итд.

Пакистан је од формирања Организације исламске сарадње настојао да ово питање стави на дневни ред разматрања организације, како би добио подршку муслиманског света против Индије. Још је од 1969. године, када је одржан Први исламски самит ОИК у Рабату, Пакистан настојао да блокира учешће Индије у раду организације, тиме што је тадашњи лидер Пакистана протествовао због могућег учешћа индијских представника на истом.⁵⁹⁸

Питање Кашмира је дискутовано на скоро свакој конференцији ОИС-а, док су бројне резолуције, које се тичу решавања ситуације у Кашмиру, усвојене од стране ове организације. Ово питање је добијало још већу пажњу уколико су конференције организоване у Пакистану или у блиској сарадњи са Пакистаном. Везе између Пакистана и ОИС-а су веома чврсте. Пакистан је увек користио платформу ОИС-а када је реч о питању Кашмира. Резолуције на министарском новоу и самити ОИС допринели су давању додатне подршке ОИС-а Пакистану и народу Кашмира. Исламски свет је увек подржавао права муслимана у Кашмиру, као и Владу Пакистана у њеним напорима да путем резолуција ОИС-а реши проблем у Кашмиру, а у складу са Повељом Уједињених нација, резолуцијама Савета безбедности УН, као и међународним правом.⁵⁹⁹ Резолуције ОИС-а о питању Кашмира изражавају солидарност муслиманског света са Владом Пакистана и народом Кашмира у њиховој борби за самоопредељење, док позивају на мирно решавање сукоба у Кашмиру.⁶⁰⁰

На 19. сесији Конференције министара спољних послова ОИС-а у Каиру 1990. године представљене су озбиљне оптужбе око убијања људи у Кашмиру.⁶⁰¹ Тим поводом, на 20.

⁵⁹⁸ Sarfraz, Ahmed, Role of Organization of Islamic Cooperation in Resolving Kashmir Dispute: Effects on Indian Ocean Diplomacy, *Journal of Development and Social Sciences*, Vol. 4, Issue. 2, 2023, pp. 1036-1044.

⁵⁹⁹ Dr. Zikriya, Khan and Muhammad Israr and Ahmad, Bilal, Pakistan and the conflicts of the Muslim World: the Case Study of OIC, *Pakistan Journal of Social Research*, Vol. 4, No. 3, 2022, pp. 652-658.

⁶⁰⁰ Hanif, Raja Amir, Pakistan, OIC and the challenges of Muslim World, *JPUHS*, Vol. 27. No.1, 2014, pp. 47-57.

⁶⁰¹ Погледати више на: <https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/19/19%20icfm-main.htm>, приступљено: 31. маја 2024. године

сесији Конференције министара спољних послова ОИС-а у Истанбулу 1991. године⁶⁰², одлучено је да се пошаље Мисија за утврђивање чињеница на индијској страни долине, али је Индија одбила да то дозволи. Мисија је посетила пакистанску страну долине и спремила извештај од 13. страна који је базиран на интервјуима избеглица и Кашмираца.⁶⁰³

Шести Исламски самит у Дакару 1991. године, Седми Исламски самит у Казабланци 1994. године, Двдесетитрећа сесија Конференције министара спољних послова у Куала Лумпуру 1995. године, Осми Исламски самит у Техерану 1997. године, Двдесетпета сесија Конференције министара спољних послова у Дохи 1998. године, Двдесетшеста сесија Конференције министара спољних послова у Уагадугу 1999. године, Једанаести Исламски самит у Дакару 2008. године⁶⁰⁴, сви ови самити и конференције истицали су исти став, а то је да Индија мора да прекине са убијањем, силовањима и геноцидом у Кашмиру, као и да омогући одржавање плебисцита, како би народ Кашмира могао да оствари своје право на самоопредељење.⁶⁰⁵

Организација исламске сарадње снажно је протестовала у својим резолуцијама против кршења људских права у Кашмиру од стране индијских трупа. Такође, ОИС је формирала и Комисију угледних личности ОИС-а у главном граду Пакистана. Битне резолуције ОИС-а Број: 14/9-Р(ИС) и Број: 15/9-Р (ИС)⁶⁰⁶, усвојене су на 9. Исламском Самиту у Дохи, 2000. године, када су исламски лидери „осудили флагрантна кршења људских права у Кашмиру и позвали државе чланице да предузму неопходне мере да убеду Индију да престане са тим кршењима“. Поменуте резолуције су позвале и народ Кашмира да оствари своје право на самоопредељење. Индија се увек супростављала оваквим резолуцијама, тврдећи да на њима инсистира искључиво Пакистан.⁶⁰⁷

Организација исламске сарадње је, како би допринела решавању питања у Кашмиру, формирала Контакт групу ОИС за Кашмир. Контакт група формирана је октобра 1994. године у складу са Резолуцијом Број: 3/7 (ЕХТ), која је усвојена на Седмом ванредном састанку министара спољних послова ОИК-а у Исламабаду.⁶⁰⁸ Ова Контакт група се састоји од следећих земаља: Саудијске Арабије, Турске, Пакистана, Азербејџана и Нигера. Контакт група фокусирана је на растућу сарадњу између држава ОИС-а, као и на истицање принципа самоопредељења и аутономије кашмирског народа.⁶⁰⁹ Поменута група утицала је на то да се

---

⁶⁰² Погледати више о томе на: <https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/20/20%20icfm-main-en.htm>, приступљено: 31. маја 2024. године

⁶⁰³ Hashmi, Fariha Ahmad, Challenges for Indian Entry into Organisation of Islamic Countries (OIC), *Negotiations*, Vol. 1, No. 2, 2021, pp. 41-63.

⁶⁰⁴ Погледати више о томе на: <https://www.oic-oci.org/confdetail/?cID=6&lan=en>, приступљено: 31. маја 2024. године

⁶⁰⁵ Hashmi, Fariha Ahmad, Challenges for Indian Entry into Organisation of Islamic Countries (OIC)...pp. 41-63.

⁶⁰⁶ Погледати више на: https://ww1.oic-oci.org/english/conf/is/9/9th-is-sum-political_1.htm#14, приступљено: 30. маја 2024. године

⁶⁰⁷ Hanif, Raja Amir, Pakistan, OIC and the challenges of Muslim World...pp. 47-57.

⁶⁰⁸ Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције –верске основе структуре ОИК-а...* стр. 119.

⁶⁰⁹ Sarfraz, Ahmed, Role of Organization of Islamic Cooperation in Resolving Kashmir Dispute: Effects on Indian Ocean Diplomacy...pp. 1036-1044.

питање Кашмира интернационализује, и то у корист Пакистана.⁶¹⁰ Контакт група ОИС-а за Кашмир настоји да укаже на кршења људских права у Кашмиру од стране власти Индије. У складу с тим, Контакт група је на састанку у Њујорку, 2018. године презентovala нацрт резолуције Пакистана који се противи злоупотребама и кршењима људских права у Кашмиру.⁶¹¹

Уставна одредба којом је Влада Индије, 5. августа 2019. године опозвала аутономни статус Џаму и Кашмира снажно је утицала на муслимански свет. На 47. седници Савета министара спољних послова ОИС-а, која је одржана 2020. године у Нигеру, усвојена је и свеобухватна Резолуција Број: 10/47-POL⁶¹² о Кашмиру, којом је поново потврђен принципијелан став ОИС-а о спору. Резолуцијом ОИС-а одлучно су одбачене једностране акције Индије које, према Резолуцији, имају за циљ промену демографске структуре територије Кашмира, и у супротности су са Повељом УН, релевантним резолуцијама Савета безбедности УН, међународним правом, и Женевском конвенцијом.

Специјални посланик Генералног секретара ОИС-а за питање Кашмира посетио је Пакистан и Азад Кашмир у марту 2020. године како би исказао подршку и солидарност са народом Кашмира.⁶¹³

Такође, Контакт група одржала је састанак у Азербејдану, 2020. године како би указала на ситуацију у Кашмиру. На састанку је позван Савет безбедности УН да утиче на Индију како би прихватила донесене резолуције УН и учествовала у дијалогу о најбољем решењу. Контакт група је на овом састанку упозорила Индију и затражила да се прекину операције против Кашмираца. Група је затражила од Индије да поштује људска права, да се уздржи од мењања демографске структуре Кашмира и да учествује у решавању конфликта у складу са релевантним резолуцијама Савета безбедности УН.

На седници Конференције министара спољних послова ОИС-а, 2021. године Имран Кан, премијер Пакистана, затражио је од исламског света да пружи јединствен одговор на демократска и људска права Кашмираца.⁶¹⁴

На 48. сесији Конференције министара спољних послова ОИС-а, која је одржана у Исламабаду 2022. године усвојен је План акције за Џаму и Кашмир и истакнут је значај његове имплементације.⁶¹⁵

---

⁶¹⁰ Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције –верске основе структуре ОИК-а...* стр. 119.

⁶¹¹ Arshad, Farooq, Shamshad, Muhammad, Failure of Organization of Islamic Cooperation: A case of dismal state of human rights in Kashmir and Palestine, *Margalla Papers*, Issue II, 2021, pp. 47-60.

⁶¹² Погледати више у: Резолуција о политичким пословима Број: 10/47-POL, 47 сесија Конференције министара спољних послова ОИС, 27-28. новембар 2020, Нигер, <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/177/47cfm-res-pol-en.pdf>, приступљено: 30. маја 2024. године

⁶¹³ Sarfraz, Ahmed, Role of Organization of Islamic Cooperation in Resolving Kashmir Dispute: Effects on Indian Ocean Diplomacy... pp. 1036-1044.

⁶¹⁴ Arshad, Farooq and Shamshad, Muhammad, Failure of Organization of Islamic Cooperation: A case of dismal state of human rights in Kashmir and Palestine... pp. 47-60.

⁶¹⁵ Погледати више на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/183/48cfm-rep-cg-jk-en.pdf>, приступљено: 30. маја 2024. године

Након тога, одржан је састанак Контакт групе ОИС-а за Кашмир, који је организован на маргинама 77. заседања Генералне скупштине УН у Њујорку, 2022. године. Наредни састанак поменуте Контакт групе одржан је на 49. сесији Конференције министара спољних послова ОИС-а, у Мауританији, у марту 2023. године када је усвојен и Извештај ОИС/CFM-49/2023/CG-J&K са истог.⁶¹⁶

На последњем, 15. исламском самиту који је одржан у Гамбији, у мају 2024. године, потврђена је подршка муслиманског света народу Џаму и Кашмира у њиховој борби за самоопредељење.⁶¹⁷

Имајући у виду и скорашњи рат између Индије и Пакистана који је трајао свега неколико дана од 7. до 10. маја 2025. године, ОИС је на 51. сесији Конференције министара спољних послова која је одржана у Истанбулу у Турској, 22. јула 2025. године усвојила Извештај са састанка Контакт групе за Кашмир. У наведеном Извештају се подржава прекид ватре између две земље и поздрављају искрени напори многих земаља које настоје да реше спор супротстављених страна како би постигле договор.⁶¹⁸

3.1 Питање Кашмира као препрека приступању Индије Организацији исламске сарадње

Индија представља дом за више од 200 милиона муслимана, што чини 11% њене укупне популације. Овај податак чини Индију највећом земљом са муслиманском мањином на свету. Организација исламске сарадње броји 57 држава чланица, од тога неке државе чланице немају већинско муслиманско становништво. Такође, државе посматрачи у ОИС-у попут Руске Федерације и Тајланда, су земље са муслиманском мањином. С тим у вези, Индија настоји да обезбеди своје место у ОИС-у. Међутим, тај циљ јој није пошао за руком. Још од оснивања ОИС-а Пакистан се противи учешћу Индије у ОИС-у понајвише због кршења људских права у Кашмиру, као и Индијско-пакистанског спора око Кашмира.

Лобирање Пакистана против Индије започело је још на Првом исламском самиту који је одржан у Рабату, у Мароку 1969. године. Председник Пакистана Кан противио се присуству Индије на самиту и одбио да седи поред њеног представника. Та ситуација је притисла ОИС да одбије присуство Индије. Наиме, захтев Индије за чланство у ОИС-у, прихваћен је само у виду учешћа делегације муслиманске мањинске популације из Индије,

---

⁶¹⁶ Погледати више на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2275/Final%20Report%20of%20the%20OIC%20Contact%20Group%20on%20Jammu%20and%20Kashmir%20.pdf>, приступљено: 30. маја 2024. године

⁶¹⁷ Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2627/Final%20Communique%20r2.pdf>, приступљено: 30. маја 2024. године

⁶¹⁸ Погледати више о томе у: Извештај са састанка ОИС контакт групе за Џаму и Кашмир, 51. Сесија Конференције министара спољних послова ОИС-а, Истанбул, Турска, 22. јун 2025. године, [https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2781/Report%20of%20the%20Meeting%20of%20the%20OIC%20Contact%20Group%20on%20Jammu%20and%20Kashmir%20\(2\).pdf](https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2781/Report%20of%20the%20Meeting%20of%20the%20OIC%20Contact%20Group%20on%20Jammu%20and%20Kashmir%20(2).pdf), приступљено: 16. августа 2025. године

али не и Индије, која представља већински хиндуистичку земљу. Поред ситуације коју је Индија доживела на Првом исламском самиту ОИС-а у Рабату, Пакистан је наставио да оптужује Индију за окупацију Кашмира као и да указује на лоше услове живота муслимана у Индији, путем разних активности и резолуција у ОИС. Организација исламске сарадње представља најзначајнију платформу за лобирање Пакистана против Индије, када је реч о муслиманским земљама. Целокупна ситуација допринела је томе да од могуће земље оснивача ОИС-а, Индија постане земља „могући посматрач“ у ОИС-у.⁶¹⁹

Међутим, како Индија постаје све значајнији играч у регионалној и међународној арени, одређени економски, дипломатски и други интереси утицали су другачије на неке од најзначајнијих земаља у ОИС-у. Данас имамо земље ОИС-а које се чврсто противе учешћу Индије у организацији попут Пакистана, Малезије и Турске, док неке од најмоћнијих земаља ОИС-а поздрављају ту иницијативу у складу са својим интересима.⁶²⁰ Те земље су Саудијска Арабија, Уједињени Арапски Емирати, Катар и Бангладеш. Принц Саудијске Арабије посетио је Индију два дана након што је био у Пакистану 2019. године. Уједињени Арапски Емирати позвали су Индију да учествује као почасни гост на 46. сесији Конференције министара спољних послова ОИС-а која се одржала у Абу Дабију. Катар подржава Индију од 2002. године у њеној намери да постане држава посматрач у ОИС, док Бангладеш сугерише исто од 2018. године. Ствара се слика да моћне земље ОИС попут Саудијске Арабије и Уједињених Арапских Емирата не пружају подршку Пакистану о питању Кашмира, и смештају то питање у домен унутрашњих ствари Индије. Руска Федерација, која има статус државе посматрача унутар ове организације подржава став Индије. Индија, такође, има своје разлоге да се придружи ОИС. Неки од тих разлога су да отклони негативан имиџ посебно када је реч о односу према припадницима исламске религије у Индији, да се супротстави Пакистану, да се призна за значајну велику силу, као и да ојача везе са земљама Залива због својих економских интереса. Можемо закључити да, иако се ОИС позива на муслиманску солидарност, управо јединство муслимана пати због геополитичких, економских и других интереса појединих земаља организације.⁶²¹

4. У ишчекивању плебисцита: коме ће припасти Кашмир?

Имајући у виду да је питање одржавања плебисцита у Кашмиру покренуто још пре почетка Индијско-пакистанског спора, можемо закључити да се оно највероватније неће ни остварити. Одржавање плебисцита о изјашњавању народа Кашмира поздрављено је како од Пакистана, тако и од међународних организација, Организације Уједињених нација, као и Организације исламске сарадње. Овај механизам на почетку је подржала и Индија, тачније

---

⁶¹⁹ Hashmi, Fariha Ahmad, Challenges for Indian Entry into Organisation of Islamic Countries (OIC)... pp. 41-63.

⁶²⁰ Многе земље чланице ОИС-а имају разне економске и друге уговоре са Индијом. Могућност сарадње и склапања уговора између муслимана са политеистима изражена је у Курану на следећи начин: „Многобошцима с којима имате закључене уговоре које они нису ни у чему повриједили, нити су икога против вас помагали, испуните уговоре до уговореног рока...“ Погледати више о томе у: *Куран*, Сура 9, Ет-Тевбе- Покајање, 4.

⁶²¹ Hashmi, Fariha Ahmad, Challenges for Indian Entry into Organisation of Islamic Countries (OIC)... pp. 41-63.

први премијер Индије Нехру 1947. године, али је Индија касније одбијала да разматра то питање пошто се позивала на Акт о присједињењу Кашмира Индији који је потписао махараџа. Међутим, Моунтбатен, последњи британски намесник прихватио је махараџино настојање да се присједини Индији, али под условом да народу Кашмира буде понуђен референдум, како би се изјаснио о својој будућности.⁶²² Индија се такође плашила исхода одржавања плебисцита о којем треба да се изјасни већинско муслиманско становништво.

Свакако овај плебисцит је осмишљен и понуђен од Уједињених нација, путем Резолуције Број: 47 од 21. априла 1948. године која је први пут позивала на одржавање слободног и непристрасног плебисцита у Џаму и Кашмиру, као би Кашмирци могли да се изјасне за могуће две опције, да ли да Кашмир припадне Пакистану или Индији. Поред тога, оснивање и деловање партије Плебисцит фронт настојало да укаже и на још једну опцију која се односи на могућност Кашмира да постане независан.

Можемо рећи да се данас народ Кашмира суочава са бројним проблемима, попут злоупотребе и кршења људских права, незапослености, слабим економским развојем, као и корупцијом. Сам конфликт и тензија између две земље доприносе растућем незадовољству и нестабилности у Кашмиру. Немогућност народа Кашмира да се изјасни о својој будућности такође представља додатну бригу Кашмираца.

Многе анализе и опције су биле представљене како би се дошло до решења о питању будућности народа Кашмира. Опција прикључења Пакистану, опција приступања Индији, затим опција заједничке суверености Индије и Пакистана над Кашмиром, опција независног Кашмира.⁶²³ Међутим, доласком на власт Баратија Џаната партије у Индији, као и укидањем аутономног статуса Џаму и Кашмира од стране Владе Индије 2019. године, учинило је да ово питање још више буде удаљено од изјашњавања воље народа Кашмира.

Пакистан, иако настоји да инсистира на одржавању плебисцита, како би се народ Кашмира изјаснио коме ће припасти, снажнији је у опцији припајања Кашмира, као већинско муслиманско насељене територије, Пакистану, него независном Кашмиру. Та идеја има своје утемељење у религији ислам. Религија ислам се залаже за „активно и мирољубиво подчињавање божјој вољи и тежњу ка остварењу божјег суверенитета на земљи“.⁶²⁴ Главна идеја ислама истиче обавезу верника да живе у јединственој држави.⁶²⁵ Религија ислам је намењена свим људима, а обавеза исламске државе је да остварује исламску мисију – даву, која „подразумева да се ислам приповеда све док читав свет не постане јединствена држава“.⁶²⁶

---

⁶²² Cheema, Musarat Javed, Pakistan – India Conflict with Special Reference to Kashmir, *South Asian Studies, A Research Journal of South Asian Studies*, Vol. 30, No. 1, 2015, pp. 45-69.

⁶²³ Bradnock, Robert W., *Kashmir: Paths to Peace*, King's College London & Associate Fellow, Asia Programme, Chatham House, May 2010.

⁶²⁴ Јевтић, Мирољуб, *Исламско схватање рата и улога Исламске конференције у очувању мира...стр.* 3.

⁶²⁵ Исто.

⁶²⁶ Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије...стр.* 178.

Управо из тог разлога и Организација исламске сарадње, као најзначајнији међународни репрезент исламског света настоји да подржи одржавање референдума, како би се већински муслимански живаљ у Кашмиру изјаснио о уједињењу са својом верском браћом, а у циљу остварења вишег циља, тачније у настојању остваривања уме.

V BOSNA I HERCEGOVINA: OD POSMATRAČA DO MOGUĆE DRŽAVE ČLANICE U ORGANIZACIJI ISLAMСКЕ САРАДЊЕ?

1. Исламски свет за време рата у Босни и Херцеговини од 1992. до 1995. године

Рат у Босни и Херцеговини различито се тумачи и одређује у образовном систему Босне и Херцеговине, с обзиром да је у Босни и Херцеговини образовање у надлежности ентитета, Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске. Наиме, у босанским и хрватским уџбеницима рат од 1992. до 1995. године дефинисан је као агресија, док уџбеници Републике Српске овај рат дефинишу као грађански рат.⁶²⁷ Међутим, Јевтић налази да се рат у Босни и Херцеговини најпрецизније може одредити као верско-грађански рат који је обухватио сукоб народа истог етничког корена, а другачијих религија.⁶²⁸

Многи аутори рат у Босни и Херцеговини виде као цихад који представља „систем свих акција и поступака на индивидуалном и колективном плану који муслимани чине у циљу јачања исламске религије и ширења заједнице верника“.⁶²⁹ У том смислу, може се рећи да су акције како Исламске заједнице у Босни и Херцеговини, Странке демократске акције (СДА) и њеног тадашњег лидера Алије Изегбеговића, тако и свеобухватног исламског света, оличеног у Светском исламском конгресу, Светској исламској лиги - Рабити, Врховном савету за џамије, Исламском савету Европе и Организацији исламске сарадње, цихад.⁶³⁰ Такође, ангажовање многих муслиманских бораца и цихадиста из разних делова света на страни босанске Владе против српских и хрватских националних снага, у рату у Босни и Херцеговини, није ништа друго већ једна форма глобалног цихада.⁶³¹

Цихад данас представља највећи изазов процесу глобализације коју нуди Запад, с обзиром на то да он означава снагу оличену у религији која се опире савременим трендовима модерног, секуларног света. Имајући у виду да Босна и Херцеговина представља државу на територији Европе, јако је битан податак којег опредељења је њено становништво. Наиме, главна црта идентитета босанских муслимана јесте припадност исламској религији што их кључно разликује од остала два народа државе, Срба и Хрвата.⁶³² Још од одвајања од Османског царства 1878. године, босански муслимани су неговали идеју да се морају вратити под окриље исламског света. Главну улогу у том подухвату имала је Исламска заједница у Босни и Херцеговини, као и Странка демократске акције (СДА).

---

⁶²⁷ Forić Plasto, Melisa, Podijeljena prošlost za podijeljenu budućnost!? Rat 1992-1995. u aktuelnim bosanskohercegovačkim udžbenicima historije, *Radovi: Historija, historija umetnosti, arheologija, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu*, Godina 6, Broj: 1, 2019, str. 231-257.

⁶²⁸ Јевтић, Мирољуб, *Цихад у Босни и време глобализације*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013, стр. 196.

⁶²⁹ Исто, стр. 218-219, такође, погледати више о томе у: Јевтић, Мирољуб, *Савремени цихад као рат...*

⁶³⁰ Јевтић, Мирољуб, *Цихад у Босни и време глобализације...* стр. 218.

⁶³¹ Li, Darryl, Jihad in a World of Sovereigns: Law, Violence, and Islam in the Bosnia Crises, *Law & Social Inquiry*, Vol. 41, Issue: 2, 2016, pp. 371-401.

⁶³² Јевтић, Мирољуб, *Цихад у Босни и време глобализације...* стр. 7-8.

Исламска заједница у Босни и Херцеговини је религијска организација босанских муслимана, муслимана у Хрватској, Словенији и деловима Србије. Данас је она највећа и најразвијенија исламска заједница међу муслиманима на Балкану. Основана је 1882. године. За време Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца створена је унитарна Југословенска исламска заједница за све муслимане. Међутим, током периода комунистичке Југославије, заједница је морала да се прилагоди захтевима комунистичког режима и смањи своје активности. Од шездесетих година XX века, комунистички режим постепено је дозвољавао отварање према религијском животу, које је уследило осамдесетих година XX века. Исламска заједница у Босни и Херцеговини је тада отворила неколико канала јавног представљања, између осталог покренула је лист Препород, и основала Исламски теолошки факултет 1977. године, исламску школу.⁶³³

Југословенска криза деведесетих година XX века, проглашење независности Словеније па онда и Хрватске, довело је до отварања питања будућности Босне и Херцеговине. У периоду од 29. фебруара до 1. марта 1993. године расписан је референдум за независност Босне и Херцеговине на којем су већина Хрвата и муслимана гласала за независност. Убрзо након референдума, избио је крвави грађанско-верски рат зато што Срби нису желели да свој део суверенитета уступе муслиманима и католицима.

Како бисмо приказали да је овај рат, верски рат, ми ћемо представити деловање Исламске заједнице у том периоду. Исламска заједница је у том периоду објавила текст у Препороду, који је имао форму фетве о верском карактеру оружане борбе. Фетва представља верско-правно мишљење најутицајнијих религијских ауторитета и има обавезујући карактер. Фетва Исламске заједнице у Препороду гласи: „Хисторија по ко зна који пут упозорава муслимане на кур`анску истину давно изречену: или ћете слиједити Божији пут па живјети на начин достојанствен ваше мисије и под директном Алаховом заштитом или ћете кренути другим путевима – било којим другим путевима! – па ћете се суочити са белајима и понижењима сваке врсте!“⁶³⁴ Такође, у Препороду се даље наводи: „у борбу крените...са пуним поуздањем у Алаха – ако преживите бићете газије, ако погинете шехиди. У супротном изгубићете и једно и друго. У борбу по могућности крените са абдестом и, обавезно с Божјим именом у срцу.. приликом вашег напада на непријатеља или сукоба са њим изговарајте Алаху-екбер..по могућности уза себе носите Кур`ан. Након свега муслиман мора знати да се бори на страни правде и на Божјем путу.“⁶³⁵

Такође, учествовање у сукобима у периоду од 1992. до 1995. године према мишљењу Исламске заједнице, али и многих верских ауторитета из исламског света представљало је верску дужност сваког муслимана (фард), што је касније борбу, цихад, у Босни и Херцеговини трансформисало у цихад у ужем смислу који представља „СВЕТИ РАТ НА БОЖИЈЕМ ПУТУ“.⁶³⁶

---

⁶³³ Hesova, Zora and Rašidagić, Ešref Kenan, The Changing Role of the Traditional Islamic Organization: Three Challenges to the Restored Bosnian Islamic Community, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Routledge, Vol. 40, No. 4, 2020, pp. 707-724.

⁶³⁴ Јевтић, Мирољуб, *Цихад у Босни и време глобализације...* стр. 196-197.; и *Препород* 15. април 1992. године

⁶³⁵ Исто.

⁶³⁶ Јевтић, Мирољуб, *Цихад у Босни и време глобализације...* стр. 219.

Поред Исламске заједнице друга снага која се залагала за остваривање исламске државе на територији Босне и Херцеговине јесте исламско-фундаменталистички покрет и организација „Млади муслимани“, што је касније ојачано стварањем исламске политичке партије Странке демократске акције (СДА) Алије Изетбеговића.⁶³⁷ Организација Млади муслимани била је панисламистички покрет који се залагао за исламски препород на простору Југославије и Балкана. Један од чланова поменутог покрета био је и Алија Изетбеговић који је објавио Исламску декларацију 1970. године, и радио на тексту Ислам између Истока и Запада. Он се у својим делима залагао за морално буђење југословенских муслимана, али и за реисламизацију друштва која би довела до исламског поретка у коме би се формирала исламска држава.⁶³⁸

Управо су поменути панисламисти деведесетих година XX века заузели кључна места у главним босанским институцијама попут исламске политичке партије СДА и Исламске заједнице. Такође, преузели су власт у државним институцијама у ратним условима.⁶³⁹

Странка демократске акције (СДА) основана је у мају 1990. године, са изабраним председником Алијом Изетбеговићем. Многи чланови Исламске заједнице, попут имама, прикључили су се исламистичкој странци. Странка демократске акције користила је религијски симболизам како би упозоравала на српске и хрватске националне партије, које је представљала највећим опасностима за муслиманско самоопредељење. Странка демократске акције имала је и свој лист Лиљан. Током рата, Исламска заједница и муслиманска политичка партија СДА биле су кључне муслиманске организације које су се бориле за остваривање исламске мисије – даве.⁶⁴⁰

Пошто је Босна и Херцеговина, за међународну заједницу, све до Дејтонског мировног споразума 1995. године била оличена у власти Алије Изетбеговића, морамо истаћи активности њене армије, тј. војске земље која представља један од најзначајнијих државних органа. Армију Босне и Херцеговине чинили су и муџахиди, ратници џихада. То се понајвише види из чињенице, да је командант Седме „муслиманске“ бригаде Шериф Паковић изјавио следеће: „...што ће уз висок борбен морал наших муџахида значити и нова наша напредовања Иншалах...Честитке свима и хвала Алаху целешануху на указаној помоћи“.⁶⁴¹ Такође, изузетно је битно да истакнемо да је у оквиру Трећег корпуса Армије Републике Босне и Херцеговине деловао џихадски оружани одред Ел Муџахид. Овај одред деловао је заједно са Седмом муслиманском бригадом.⁶⁴²

Исламски свет је током рата у Босни и Херцеговини пружио подршку својој браћи по вери. Најзначајнију помоћ муслимани у БиХ добијали су од Ирана, Саудијске Арабије, Турске као и од других исламских земаља. Битно је истаћи да су ислам у Босну и Херцеговину донели Турци још за време Османског царства, стога се у БиХ практиковао сунитски ислам. Међутим, по почетку рата у БиХ долази и до продирања утицаја Ирана и

---

⁶³⁷ Исто, стр. 217.

⁶³⁸ Hesova, Zora and Rašidagić, Ešref Kenan, *The Changing Role of the Traditional Islamic Organization: Three Challenges to the Restored Bosnian Islamic Community...*pp. 707-724.

⁶³⁹ Исто.

⁶⁴⁰ Исто.

⁶⁴¹ Јевтић, Мирољуб, *Џихад у Босни и време глобализације...*стр. 202-203.

⁶⁴² Исто, стр. 203-204.

шиитске доктрине⁶⁴³ коју је Иран настојао да прошири у земље насељене муслиманима након успеха Исламске револуције. Јако је битан податак да је Алија Изетбеговић још 1982. године почео да ради на вези са Техераном преко Теуфика Велагића чији задатак је био да Иранце упозна са још необјављеном Исламском декларацијом Изетбеговића. Овај моменат представља почетни корак односа Изетбеговића са Иранцима. По избијању рата 1992. године Иран је подржао режим Изетбеговића и настојао да босанским муслиманима редовно обезбеђује хуманитарну, војну и другу помоћ. Поред Ирана, и Саудијска Арабија и Турска су настојале да обезбеђују помоћ босанским муслиманима. Оно што је такође значајно јесте податак да се, упркос залагању САД да БиХ прекине војне контакте са Ираном, утицај Ирана и шиизма наставио ширити у БиХ и то путем разних верских, културних и образовних организација, међу којима су најактивније Фондација Мула Садра, центар Ибн Сина, Светска федерација шиита дванаестоимамија као и многе друге.⁶⁴⁴

Поред значајне помоћи и подршке од стране исламских земаља, подршка је стизала и од муслиманских организација које су настојале да се заложу за борбу на Алаховом путу на тлу Европе. Светски исламски конгрес захтевао је од муслиманских земаља војну помоћ за муслимане у Босни и Херцеговини.⁶⁴⁵ Светска исламска лига – Рабита се такође ангажовала око муслимана у Босни и Херцеговини. Ова организација деловала је у исламским земљама, али и у земљама у којима су муслимани мањина, попут Југославије, и то преко Исламске заједнице како би се створила анитикомунистичка клима и припремио терен за джихад и исламску револуцију у Босни и Херцеговини. Такође, Рабита и чланови њене организације су помагали обнову џамија као и изградњу Исламског теолошког факултета у Сарајеву.⁶⁴⁶ Исламски савет Европе, којег је створила Организација исламске сарадње, пружао је помоћ муслиманима у неисламским земљама, и давао чврсту подршку ослободилачким покретима, па је тако покрет Алије Изетбеговића, добио значајну помоћ пошто је Југославија означена као држава у којој је крше права припадника исламске вероисповести. Управо, ова подршка навела је многе муџахиде из целог исламског света да се боре 1992. године у Босни и Херцеговини у циљу победе ислама.⁶⁴⁷ Поред наведених организација, најзначајнија исламска организација чије активности су допринеле да питање муслимана у Босни и Херцеговини добије тежину прворазредног светског питања јесте Организација исламске сарадње.⁶⁴⁸ Ту чињеницу можемо потврдити уколико се осврнемо на циљеве Организације исламске конференције који су дефинисани на састанку Међународног савета за џамије у Саудијској Арабији, у Меки, фебрура 1992. године. Ти циљеви су следећи: „1. Да БиХ буде призната као независна држава у границама које је дефинисао АВНОЈ, 2. Да се помогне Албанцима Космета да формирају самосталну политичку заједницу, 3. Да се призна политичка аутономија Рашке области, и 4. Да се Македонија преуреди у смислу поделе

⁶⁴³ Након смрти пророка Мухамеда, поставило се питање ко ће бити његов наследник. Шиити верују да наследник Мухамеда мора бити из његове уже породице (ехли бејта – „људи куће“). Сходно наведеном шиити верују да је само Алија заслужан да буде пророков наследник. Такође, шиити верују у дванаестог имама Махдија, по којем се и ирански шиизам назива дванаестоимамским шиизмом. Махди је по њима скривен и треба се вратити како би завладао светом. Погледати више о томе у: Вукелић, Милан, Ширење шиитског ислама у Босни и Херцеговини, *Култура полиса*, год. XIV, бр. 33, 2017., стр. 87-98.

⁶⁴⁴ Вукелић, Милан, Ширење шиитског ислама у Босни и Херцеговини...стр. 87-98.

⁶⁴⁵ Јевтић, Миролуб, *Джихад у Босни и време глобализације*...стр. 132.

⁶⁴⁶ Исто, стр. 135-138.

⁶⁴⁷ Исто, стр. 142-146.

⁶⁴⁸ Исто, стр. 147.

суверенитета између муслимана и Македонаца.⁶⁴⁹ Колико видимо, први циљ ОИК-а на поменутом састанку, тиче се управо Босне и Херцеговине.

1.1 Активности Организације исламске сарадње у циљу подршке муслиманима током рата у Босни и Херцеговини

Рат у Босни и Херцеговини током деведесетих година XX века изнедрио је снажну подршку, како већинских муслиманских земаља, тако и целокупног исламског света оличеног у Организацији исламске сарадње (тада Организацији исламске конференције) својој браћи по вери – муслиманима. Током целог рата, од 1992. године, до постизања Дејтонског споразума 1995. године рат у Босни и Херцеговини био је један од главних предмета на агендама састанака Организације исламске конференције.⁶⁵⁰

Према књизи бившег Генералног секретара ОИС-а Ихсаноглуа, Организација исламске конференције је предузела мноштво активности како би помогла муслиманима током рата у Босни и Херцеговини. Неке од тих активности су: иницијативе за повлачење амбасадора држава чланица ОИС-а из Београда, формирање Контакт групе ОИК-а за Босну и Херцеговину, подршка деловању у Генералној скупштини УН, позивање на укидање ембарга и другим.⁶⁵¹ Анализом докумената, изјава и резолуција ОИК-а налазимо да је Организација третирала рат у Босни и Херцеговини као агресију или геноцид, док је дипломатска активност ове Организације утицала на изолацију Југославије. То је и учињено деловањем ОИК-а на Покрет несврстаних земаља, који је у Џакарти 1992. године донео одлуку да искључи Југославију из свог чланства. Такође, државе чланице ОИС-а су исте године допринеле одузимању столице Уједињених нација Југославији, која је претходно припадала СФР Југославији. Истовремено, упућивање значајне финансијске подршке Босни и Херцеговини од стране Организације исламске конференције био је важан аспект њене политике.⁶⁵²

Током рата у Босни и Херцеговини, Организација исламске конференције одржала је један Исламски самит, и то у Казабланци 1994. године. Поред њега, Организација је одржала три ванредне конференције министара спољних послова у Истанбулу 1992. године, Џеди 1992. године и Исламабаду 1994. године, као и три годишње сесије Савета министара спољних послова које су организоване у Карачију 1993. године, Казабланци 1994. године и Конакри 1995. године. Поред наведеног, Организација исламске конференције формирала је Контакт групу ОИК-а за Босну и Херцеговину која се састојала од Египта, Саудијске Арабије, Пакистана, Турске, Малезије, Ирана и Сенегала.⁶⁵³ Поменута Контакт група

⁶⁴⁹ Јевтић, Мирољуб, *Религија изазов политичкој науци*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2010, стр. 176 и *Preporod novine*, Sarajevo, 1992, str. 10.

⁶⁵⁰ Tatar, Volkan and Toprak, Nuri Gokhan, Reflections of the Organization of the Islamic Conference Meetings during the Bosnia-Herzegovina War to the Turkish Press, *Journal of Politics and World Affairs*, Vol. 1, No. 1, April 2012, pp. 37-46.

⁶⁵¹ Ihsanoğlu, Ekmeleddin, *The Islamic world in the new century: The Organization of Islamic Conference 1969-2009*, C. Hurst, London, 2010., pp. 116-119.

⁶⁵² Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Vol. 33, No. 3, 2013, pp. 321-340.

⁶⁵³ Исто.

формирана је 24. маја 1993. године од стране држава чланица ОИК-а након њиховог састанка у седишту Уједињених нација. Она је била изузетно активна и одржала је значајан број састанака у периоду од 1993. до 1996. године. Ова контакт група била је веома успешна па је била и модел за деловање других контакт група. Међутим, овакав успех једне контакт групе ОИК-а није био поновљен с обзиром на чињеницу да се никада више интереси Западног света и муслиманских земаља нису подударали у тој мери, као у случају БиХ. Након завршетка рата, активности Контакт групе су се знатно смањиле, да би се ово тело 1997. године преименовало у Контакт групу за Босну и Херцеговину и Косово.⁶⁵⁴

Активности Организације исламске конференције око кризе у Босни и Херцеговини датирају још од Двадесете конференције министара спољних послова ОИК-а, која је одржана у периоду од 4. до 8. августа 1991. године у Истанбулу.⁶⁵⁵ На поменутој конференцији присуствовали су представници Исламске заједнице Југославије, реис-ул-улема Јакуб Селимовски, као и министар спољних послова Босне и Херцеговине Харис Силајџић, који је тада био члан Странке демократске акције. Према листу Препород, Харис Силајџић истакао је да су муслимани у Босни и Херцеговини застрашени кризом у Југославији. Такође, он је нагласио да се плаши да би муслимани могли платити цену ове кризе.⁶⁵⁶

Након конференције министара спољних послова 1991. године, организован је Шести исламски самит у Дакару, у периоду од 9. до 11. децембра 1991. године.⁶⁵⁷ На том самиту Босна и Херцеговина је позвана да учествује. Организација исламске конференције изразила је подршку Уједињеним нацијама и Европској економској заједници на напору који чине зарад решавања ситуације у Југославији. Такође, исказана је подршка територијалном интегритету Босне и Херцеговине, као и забринутост да се криза у Југославији не прелије на БиХ.⁶⁵⁸ Поменути Самитом у Дакару, Организација исламске сарадње је укључила црне муслимане у антисрпске акције.⁶⁵⁹

Након референдума о независности Босне и Херцеговине, који је одржан у периоду од 29. фебруара до 1. марта 1992. године, Босну и Херцеговину су прво признале Европска економска заједница, а потом и Сједињене Америчке Државе. Организација исламске конференције тада је позвала своје државе чланице да прекину своје везе са Београдом и повуку своје амбасадоре.⁶⁶⁰

---

⁶⁵⁴ Потежица, Оливер, *Организација исламске конференције –верске основе структуре ОИК-а...*стр.118-120.

⁶⁵⁵ Погледати више о томе на: <https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/20/20%20icfm-final-en.htm>, приступљено: 26. јуна 2024. године

⁶⁵⁶ Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995... pp. 321-340.

⁶⁵⁷ Погледати више о томе на: [https://www.oic-oci.org/archive/english/conf/is/6/6th-is-sum\(final%20Com\).htm](https://www.oic-oci.org/archive/english/conf/is/6/6th-is-sum(final%20Com).htm), приступљено: 26. јуна 2024. године.

⁶⁵⁸ Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995... pp. 321-340.

⁶⁵⁹ Подршка муслимана Сенегала босанским муслиманама и њихово укључивање у антисрпске акције касније се прелило на подршку муслиманима са Косова и Метохије, и даље антисрпске акције, које су допринеле да Приштина отвори амбасаду у Дакару. Погледати више о томе на: <https://arkivi.mfa-ks.net/en/misionet/493/ambasadat-e-republiks-s-kosovs/493.html>, приступљено: 4. октобра 2025. године

⁶⁶⁰ Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995... pp. 321-340.

Организација исламске конференције одржала је Пети ванредни састанак министара спољних послова у Истанбулу, у периоду од 17. до 18. јуна 1992. године.⁶⁶¹ На том састанку Босна и Херцеговина је учествовала у форми госта. Босну и Херцеговину представљао је министар спољних послова Харис Силајџић, док је на састанку учествовао и Јакуб Селимовски, реис-ул-улема као гост. Сулејман Демирел, премијер државе домаћина одржао је говор о рату у Босни и Херцеговини.⁶⁶² Организација исламске конференције осудила је тада агесију против Босне и Херцеговине и одлучила да оснује Развојни банкарски програм ОИК-а за помоћ Босни и Херцеговини. Позвала је државе чланице које нису признале Босну и Херцеговину да то учине. Такође, блок ОИК-а у Уједињеним нацијама тражио је да се формира Контакт група за Босну и Херцеговину. На поменутом састанку усвојена је и Резолуција о Босни и Херцеговини.

Још једна активност Организације исламске конференције недуго после састанка у Истанбулу, јесте учешће ОИК на Лондонској конференцији која је организована од стране Уједињених нација и Европске економске заједнице у августу 1992. године на тему бивше Југославије. На овој конференцији тадашњи Генерални секретар ОИК-а Хамид Алгабид истакао је подршку територијалном интегритету Босне и Херцеговине, док је касније те године посетио Босну и Херцеговину и састао се са њеним званичницима. Поред учешћа на овој Лондонској конференцији, значајна дипломатска победа муслиманског света остварена је на састанку министара спољних послова Покрета несврстаних земаља који је одржан крајем августа 1992. године у Цакарти. Као што смо већ навели, Организација исламске конференције утицала је на то да земље Покрета несврстаних изгласају укидање места Југославији у покрету, као и да осуде акције Срба у БиХ.⁶⁶³

Организација исламске конференције одржала је Шести ванредни састанак министара спољних послова у Цеди, у периоду од 1. до 2. децембра 1992. године.⁶⁶⁴ Циљ овог састанка био је да се дискутује о ситуацији у Босни и Херцеговини. Земља домаћин на састанку позвала је да се имплементирају закључци са Лондонске конференције и подржала напоре Уједињених нација у циљу решавања ситуације у БиХ. Такође, позвала је да се народу Босне и Херцеговине омогући право на самоодбрану. Алија Изетбеговић, председник Председништва Босне и Херцеговине и председник Станке демократске акције учествовао је на састанку и позвао ОИК да искористи свој утицај како би подржала Босну и Херцеговину. Говор Изетбеговића у ОИК објављен је у новинама у БиХ, док је на насловној страни листа Љиљан објављен наслов „Исламски свијет ће бранити Босну“. Такође, у Љиљану је објављен интервју са министром спољних послова БиХ Силајџићем под називом „Босна је већа од саме себе“. На састанку ОИК-а државе чланице су осудиле, како су то оне навеле, српску

---

⁶⁶¹ Погледати више о томе на: https://www.oic-oci.org/page/?p_id=68&p_ref=37&lan=en#extra, приступљено: 26. јуна 2024. године

⁶⁶² Tatar, Volkan and Toprak, Nuri Gokhan, Reflections of the Organization of the Islamic Conference Meetings during the Bosnia-Herzegovina War to the Turkish Press... pp. 37-46.

⁶⁶³ Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995...pp. 321-340.

⁶⁶⁴ Погледати више о томе на: <https://www1.oic-oci.org/english/conf/fm/All%20Download/6Ext/6Ext-FC-En.pdf>, приступљено 26. јуна 2024. године.

агресију против Босне и Херцеговине и Републике Хрватске.⁶⁶⁵ Такође, усвојена је Резолуција Број:1/6-ЕХ о ситуацији у БиХ.⁶⁶⁶

Почетком 1993. године Алија Изетбеговић и Харис Силајџић били су у сталном контакту са Организацијом исламске конференције како би задржали и продубили подршку муслиманског света поводом ситуације у Босни и Херцеговини.⁶⁶⁷

У периоду од 25. до 29. априла 1993. године одржан је Двадесетпрви састанак министара спољних послова ОИК-а, у Карачију. На поменутом састанку Босна и Херцеговина учествовала је у статусу госта.⁶⁶⁸ Министар спољних послова Турске Хикмет Цетин истакао је улогу ОИК-а за решавање ситуације у Босни и Херцеговини, док је министар спољних послова Пакистана, земље домаћина, Сардар Фарук Ахмад Кан Легхари нагласио да је питање Босне и Херцеговине главни приоритет ОИК-а. На састанку државе чланице ОИК-а су осудиле „геноцидну српску агресију против Босне и Херцеговине“.⁶⁶⁹ Такође, усвојена је Резолуција Број:7/21-Р о ситуацији у Босни и Херцеговини.⁶⁷⁰ Организација исламске конференције чврсто се залагала и да пошаље трупе држава чланица као дела мировне мисије УН у БиХ, као и да дискутује о могућности укључења снага држава чланица као дела снага УН – UNPROFOR у БиХ. Стога је на састанку министара спољних послова јула 1993. године одобрила распоређивање 7600 трупа као дела мисије УН у БиХ, како би помагале у осигуравању сигурносних зона.⁶⁷¹

Наредна активност Организације исламске конференције било је одржавање Седме ванредне сесије конференције министара спољних послова, која је одржана у периоду од 7. до 9. септембра 1994. године у Исламабаду. Тада је пакистански премијер Буто истакао важност ситуације у БиХ. Усвојена је Резолуција Број: 2/7-ЕХ која се тиче ситуације у БиХ.⁶⁷² Резолуција је позвала државе чланице да подрже БиХ финансијски и да се уздрже од економских односа са Југославијом.⁶⁷³

Седми Исламски самит одржан је у Казабланци у периоду од 13. до 15. децембра 1994. године. Овај самит је био једини самит који је одржан током рата у БиХ. На поменутом

---

⁶⁶⁵ Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995... pp. 321-340.

⁶⁶⁶ Погледати више о томе на: <https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/All%20Download/6Ext/6Ext-RES-En.pdf>, приступљено: 26. јуна 2024. године.

⁶⁶⁷ Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995... pp. 321-340.

⁶⁶⁸ Tatar, Volkan and Toprak, Nuri Gokhan, Reflections of the Organization of the Islamic Conference Meetings during the Bosnia-Herzegovina War to the Turkish Press... pp. 37-46.

⁶⁶⁹ Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995...pp. 321-340.

⁶⁷⁰ Погледати више о томе на: <https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/21/21-2nd%20%20resolution.htm#7/21-P>, приступљено: 26. јуна 2024. године

⁶⁷¹ Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995... pp. 321-340.

⁶⁷² Погледати више о томе на: <https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/All%20Download/7Ext/7Ext-RES-En.pdf>, приступљено: 26. јуна 2024. године

⁶⁷³ Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995... pp. 321-340.

Самиту БиХ је стекла положај посматрача унутар ОИК-а. На самиту испред Босне и Херцеговине учествовао је Алија Изетбеговић који је изразио разочарање положајем Европе око питања БиХ, али такође поставио питање става многих већинских муслиманских земаља према својој браћи у БиХ. Он је нагласио да само пар исламских земаља пружа адекватну помоћ БиХ, а да је подршка ОИК-а БиХ значајна, али недовољна. На самиту је усвојена Декларација о Босни и Херцеговини⁶⁷⁴ која је истакла посвећеност слању трупа како би се мисија УН у БиХ учинила ефикаснијом, и позвала државе чланице да допринесу финансијом програму Организације исламске конференције и Исламске развојне банке за БиХ.⁶⁷⁵

Након догађаја у Сребреници 11. јула 1995. године и заузимања сигурносне зоне УН, Контакт група ОИК-а за Босну и Херцеговину састала се у Женеви 21. јула 1995. године. Тада су министри држава чланица Контакт групе снажно осудили нападе на сигурну зону Сребренице.⁶⁷⁶

Наредна активност Организације исламске конференције око ситуације у Босни и Херцеговини била је Двадесетрећа конференција министара спољних послова ОИК-а, која је одржана у Конакри, у периоду од 9. до 12. децембра 1995. године. На поменутој конференцији државе чланице ОИК-а су истакле њихово деловање након рата у Босни и Херцеговини. Организација исламске конференције чврсто је осудила, како је то она навела, српску агресију и геноцид у БиХ. Поздравила је Дејтонски споразум и изразила неслагање са прекидом санкција које су се односиле на Југославију. На овој Конференцији усвојена је Декларација акционог програма ОИК-а за имплементацију мировног споразума за БиХ. Организација исламске конференције изразила је потребу за развијањем односа држава чланица и БиХ, како би се спровео програм ОИК-а о обнови и развоју БиХ.⁶⁷⁷

У годинама након рата Босна и Херцеговина је остала чврсто на агенди Организације исламске сарадње што потврђује податак и са последње, 51. Конференције министара спољних послова ОИС-а, која је одржана у Истанбулу, у Турској у периоду од 21. до 22. јуна 2025. године. На поменутој конференцији донета је и Резолуција Број: 19/51-POL о ситуацији у Босни и Херцеговини.⁶⁷⁸ У Резолуцији ОИС истиче дубоку забринутост због акција које је предузело садашње руководство ентитета Републике Српске, а које представља кршење Дејтонског мировног споразума и уставног поретка који је тренутно на снази у Босни и Херцеговини, као кораци који указују на сепаратистичке тенденције и политике које су осуђене током, како се истиче у Резолуцији, агресије на Босну и Херцеговину у периоду од 1992. до 1995. године, понавља свој позив исламском свету да настави да подржава преживеле у Сребреници, као и Меморијални центар Сребреница кроз економске, образовне и хуманитарне пројекте, и да се придружи породицама жртава у обележавању годишњице,

⁶⁷⁴ Погледати више о томе на: <https://www1.oic-oci.org/english/conf/is/7/7th-is-summit.htm#DECLARATION%20ON%20BOSNIA%20AND%20HERZEGOVINA>, приступљено: 26. Јуна 2024. године

⁶⁷⁵ Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995...pp. 321-340.

⁶⁷⁶ Исто.

⁶⁷⁷ Исто.

⁶⁷⁸ Погледати више о томе у: Резолуција Број: 19/51-POL, са 51. Конференције министара спољних послова ОИС-а, Истанбул, Турска, 21-22. јун 2025. године, <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2731/Resolutions%20of%20the%20Political%20Affairs.pdf> приступљено: 23. август 2025. године

како је наведено у Резолуцији, геноцида у Сребреници 11. јула као Дана жалости, у складу са Резолуцијом усвојеном на 39. седници Савета министара спољних послова, одржаној у Астани, Република Казахстан, 30. јуна 2011. године, позива државе чланице ОИС-а да спроведу резолуцију Генералне скупштине УН о проглашењу 11. јула као Међународног дана сећања на геноцид у Сребреници из 1995. године, укључујући и побољшање образовних система путем увођења одговарајућих наставних планова и програма усмерених на спречавање порицања, како је то наведено, геноцида који се догодио у Сребреници и искривљавање повезаних историјских чињеница, позива на економску сарадњу ОИС-а са БиХ, и подржава напоре БиХ на њеном европском путу. Исто тако, у Резолуцији се позивају државе чланице ОИС-а да успоставе чвршћу сарадњу са Исламском заједницом у Босни и Херцеговини, као најстаријом организованом аутохтоном заједницом муслимана у модерној европској историји, која представља јединствену заједницу муслимана у Босни и Херцеговини, Хрватској, Словенији, Србији и босанских муслимана ван њихових земаља домовине и других муслимана који је прихватају као своју.⁶⁷⁹

2. Иницијативе Организације исламске сарадње за решавање ситуације у Босни и Херцеговини у Организацији Уједињених нација

Многи битни међународни догађаји претходили су југословенској кризи. Ти догађаји су следећи: пад Берлинског зида, уједињење Немачке, распад Совјетског Савеза, крај комунистичке идеологије, као и многи други. Међународна заједница трудила се да пружи значајан број иницијатива како би се решила југословенска криза, као и ситуација у Босни и Херцеговини. Један од тих покушаја био је покушај Европске заједнице и Уједињених нација који је резултовао Лондонском конференцијом, међународном конференцијом о бившој Југославији. Ова конференција је одржана у периоду од 26. до 28. августа 1992. године. Конференцијом су председавали Сајрус Венс, бивши државни секретар САД, испред Уједињених нација, и лорд Дејвид Овен, испред Европске заједнице.⁶⁸⁰ На поменутој конференцији учествовала је и Организација исламске конференције која се залагала за испуњење одлука са ове конференције као и за дипломатску изолацију Србије и Црне Горе. Генерални секретар ОИК-а је чврсто бранио територијални интегритет БиХ.⁶⁸¹ Ова конференција је довела и до почетка преговора у Женеви, који су изнедрили Женевски мировни план. Овај план понудио је неколико значајних решења, али је био одбијен. Након њега, презентован је и Овен-Столтенбергов план који такође није имао успеха. Међутим, иако је међународна заједница понудила многе иницијативе за решавање ситуације, тек након активнијег ангажовања Сједињених Америчких Држава на Балкану, долази до мировних преговора у Дејтону као и до формирања Контакт групе која се састојала од Сједињених Америчких Држава, Руске Федерације, Републике Француске, Савезне

⁶⁷⁹ Погледати више о томе у: Резолуција Број: 19/51-POL, са 51. Конференције министара спољних послова ОИС-а, Истанбул, Турска, 21-22. јун 2025. године, <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2731/Resolutions%20of%20the%20Political%20Affairs.pdf>, приступљено: 23. август 2025. године

⁶⁸⁰ Dašić, Marko, Nedeljković, Stevan, Dugo putovanje u Dejton: međunarodne inicijative za mirno okončanje oružanih sukoba u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994. godine u *Dvadeset godina od Dejtonskog mirovnog sporazuma – trajni mir ili trajni izazovi?*, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu, Čigoja, Beograd, 2016, str. 11-29.

⁶⁸¹ Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995... pp. 321-340.

Републике Немачке и Уједињеног Краљевства. Формирање Контакт групе представљало је значајан помак у ангажовању САД у решавању кризе у Југославији и рата у БиХ. Југословенска криза показала је велики недостатак ефикасности међународних организација у решавању сукоба, и приказала да је, тек када су се главни актери међународних односа укључили у кризу унилатерално, дошло до битних успеха у решавању ситуације у БиХ.⁶⁸²

Ми ћемо у овом делу тезе, приказати активности Уједињених нација у решавању кризе у Босни и Херцеговини. Такође, представимо који су то кораци које је преузела Организације исламске конференције у најзначајнијој међународној организацији на свету у циљу заштите права своје браће по вери у БиХ.

Организација исламске конференције је сматрала да су Уједињене нације најбитнија адреса за испуњавање њених политичких циљева, па је тако преузела акције у Савету безбедности УН, као и у Генералној скупштини. Организација исламске конференције константно је захтевала активнију улогу Уједињених нација у сукобу у БиХ, и исто тако је, уз помоћ Покрета несврстаних, који чини две трећине чланства УН, допринела одузимању столице Југославији у УН. За ову намену посебно су се ангажовале следеће државе чланице ОИК-а: Саудијска Арабија, Алжир, Пакистан, Сирија, Иран и Малезија.⁶⁸³ Такође, председник председништва Босне и Херцеговине Алија Изетбеговић, истицао је да је за решавање ситуације у БиХ потребно да се преузму дипломатски кораци, како у ОИК-у, тако и путем УН.⁶⁸⁴

Деловање Савета безбедности Уједињених нација у југословенској кризи започело је доношењем Резолуције Број: S/RES/713, 25. септембра 1991. године⁶⁸⁵ којом је одлучено да се престане са достављањем оружја и војне опреме целој бившој Југославији, како би се зауставила криза и потенцијални рат. Овом резолуцијом уведен је ембарго.⁶⁸⁶ На поменути резолуцију Савета безбедности УН реаговала је Организација исламске конференције на Шестој ванредној конференцији министара спољних послова ОИК-а, одржаној у Цеди, 1992. године, после које је министар спољних послова Саудијске Арабије Сауд ал Фајсал упутио писмо од 9. децембра 1992. године Генералном секретару УН, Савету безбедности УН, као и Генералној скупштини у којем се наводи следеће: „ембарго утиче само на ону страну у сукобу према којој се агресија спроводи“.⁶⁸⁷ Организација исламске конференције тражила је да Савет безбедности УН још једном размотри ситуацију у БиХ и то, до 15. јануара 1993. године. У супротном, ОИК ће игнорисати ембарго након 1. фебруара 1993. године. Након

---

⁶⁸² Dašić, Marko, Nedeljković, Stevan, Dugo putovanje u Dejton: međunarodne inicijative za mirno okončanje oružanih sukoba u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994. godine u *Dvadeset godina od Dejtonskog mirovnog sporazuma – trajni mir ili trajni izazovi?...* str. 11-29.

⁶⁸³ Овде увиђамо јако битну информацију о исламу. Наиме, на примеру залагања Алжира и Сирије да се Југославији одузме столица у УН приказано је како ислам претеже над сваким пријатељством.

⁶⁸⁴ Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995... pp. 321-340.

⁶⁸⁵ Погледати више о томе на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/713>, приступљено: 28. јуна 2024. године

⁶⁸⁶ Kamil, Ibrahim, The Bosnia-Herzegovina crisis and the UN's dispute Resolution in ÖZEV, Muharrem Hilmi, and Erdoğan, Aydin (eds.) *The United Nations and Its conflict resolutions role*, Istanbul University Press, 2019, pp. 163-187.

⁶⁸⁷ Hadzikadunić, Emir, Bosna and Herzegovina and the Muslim World: Trends and Opportunities, *Context, Časopis za interdisciplinarnu studiju*, Vol. 9, No. 2, 2022, pp. 7-31.

што су Уједињене нације одбиле захтев ОИК-а, Иран је послао директну војну помоћ и оружје БиХ.⁶⁸⁸

Уједињене нације су у циљу заустављања ширења рата у региону, донеле Резолуцију Број: S/RES/743, дана 21. фебруара 1992. године⁶⁸⁹ којом су формирале Заштитну силу УН – UNPROFOR, која је истог месеца послата у БиХ. Након слања УН снага, БиХ је организовала референдум о независности, а потом 3. марта 1992. године прогласила независност. Након тога, Резолуцијом Савета безбедности УН Број: S/RES/755 од 20. маја 1992. године предложено је чланство за БиХ у Уједињеним нацијама.⁶⁹⁰

Како бисмо увидели домете Организације исламске сарадње и њене „најзначајније“ државе чланице Саудијске Арабије о питању пријема БиХ у Уједињене нације ми ћемо се послужити анализом коју је урадио Мирнес Ковач. Ковач је написао књигу „Краљеви и председници: Саудијско-америчка дипломатија и спасавање Босне и Херцеговине“, која је објављена 2024. године, а коју је промовисао сам Препород, исламске информативне новине. Ковач у својој студији наводи да је „пријем Републике Босне и Херцеговине у пуноправно чланство Уједињених нација најважнији догађај који се десио након спровођења референдума и проглашења независности.“ Он у својој анализи налази да су, поред Западних земаља предвођених од стране САД и Европске заједнице, Краљевина Саудијска Арабија и њен тадашњи шеф дипломатије принц Сауд Ал-Фајсал имали кључну улогу у дипломатској борби за БиХ и њено место у највећој светској организацији. Још један битан податак за пријем БиХ у УН јесте информација да је 46. сесијом Генералне скупштине УН председавао судијски дипломата Самир Шихаби (Samir Shihabi), Саудијац палестинских корена, који је седницу пријема Хрватске, Словеније и БиХ водио на арапском језику. На овој сесији Организацију исламске конференције је представљао амбасадор Турске Мустафа Аксин који је одржао говор. У говору Аксин је рекао да су „земље Исламске групе посебно забринуте због насиља које се спроводи према Босни и Херцеговини и ужасних људских патњи које оно узрокује“. Такође, Ковач наводи у својој студији да је по пријему у УН БиХ призната од стране 48 земаља чланица УН, и да је дипломатска борба за признање од стране преосталих држава света, била потпомогнута од стране Краљевине Саудијске Арабије, која је у том процесу имала посебну улогу.⁶⁹¹

Дана када је Босна и Херцеговина прогласила независност, српске снаге су је напаале. Уједињене нације предузеле су одређене кораке и настојале да пруже помоћ босанским муслиманима. Такође, Савет безбедности УН је Резолуцијом Број: S/RES/819 од 16. априла 1993. године⁶⁹² прогласио сигурне зоне УН у БиХ које су биле под надлежношћу UNPROFOR-а. Сигурне зоне обухватале су: Сарајево, Тузлу, Бихаћ, Сребреницу, Жепу и

⁶⁸⁸ Исто.

⁶⁸⁹ Резолуција Савета безбедности УН Број: S/RES/743, 21. фебруар 1992. године. Погледати више о томе на: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Chap%20VII%20SRES%20743.pdf>, приступљено: 28. јуна 2024. године

⁶⁹⁰ Резолуција Савета безбедности УН Број: S/RES/755, 20. мај 1992. године. Погледати више о томе на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/755>, приступљено: 28. јуна 2024. године

⁶⁹¹ *Препород*, исламске информативне новине, 17. мај 2024. године. Погледати више о томе на: <https://www.preporod.com/index.php/sve-vijesti/drustvo/aktuelno/item/12210-diplomatski-rat-za-bosnu-i-hercegovinu-prijem-bosne-i-hercegovine-u-ujedinjene-nacije>, приступљено: 19. август 2025. године

⁶⁹² Резолуција Савета безбедности УН Број: S/RES/819, 16. април 1993. године. Погледати више о томе на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/819>, приступљено: 28. јуна 2024. године

Горажде. Дана 11. јула 1995. године српска војска напала је Сребреницу, центар сигурних зона УН које нису успеле у свом задатку.⁶⁹³

Након успостављања прекида ватре и одржавања Дејтонских мировних преговора, дошло је до завршетка мисије UNPROFOR-а, па је Савет безбедности УН донео Резолуцију Број: S/RES/1031 од 15. децембра 1995. године⁶⁹⁴ којом се позива на имплементацију мировног споразума за Босну и Херцеговину и успоставља мултинационална сила IFOR под контролом НАТО снага.⁶⁹⁵ По потписивању Дејтонског мировног споразума, IFOR је преузео улогу UNPROFOR-а. Дана 21. децембра 1995. године Савет безбедности је донео Резолуцију Број: S/RES/1035⁶⁹⁶, којом на територији Босне и Херцеговине делују две јединице, Међународна полиција УН (IPTF) и Цивилна авијација УН (UNCF), које се зову Мисија за БиХ (UNMIBH). Мисија за БиХ имала је седиште у Сарајеву и састојала се од 2057 припадника цивилне полиције као и пет војних официра за везу.⁶⁹⁷ Мисија за БиХ завршила је са својим ангажовањем у БиХ 31. децембра 2002. године, те је Европска унија преузела све обавезе организације. Дана 1. јануара 2003. године Полицијска сила Европске уније (EUPM) преузела је позицију.⁶⁹⁸ Такође, Савет безбедности УН усвојио је Резолуцију Број: S/RES/1575 од 22. новембра 2004. године којом се формирао EUFOR са задатком да стабилизује ситуацију и одржи мир у БиХ у војним аспектима мировног споразума.⁶⁹⁹

Како би се спровеле мировне иницијативе, у процесу постизања Дејтонског споразума, одржана је и Мировна конференција у Лондону 8. децембра 1995. године. На поменутој Конференцији формиран је Савет за имплементацију мира који се састојао од 55 државе и имао је за циљ да подржи мировни процес у БиХ. Савет се састао шест пута након конференције у Лондону, те је, 9. децембра 1997. године, донео одлуку да формира Канцеларију Високог представника УН (OHR) и прошири своје моћи. Дужности и обавезе Високог представника дефинисане су Дејтонским споразумом. Одбор Савета је такође формиран и он се састојао од Канаде, Немачке, Француске, Италије, Јапана, Уједињеног Краљевства, Русије, САД, Европске комисије, али и Турске која је била представник Организације исламске конференције.⁷⁰⁰

---

⁶⁹³ Kamil, Ibrahim, The Bosnia-Herzegovina crisis and the UN's dispute Resolution in ÖZEV, Muharrem Hilmi and Erdoğan, Aydin (eds.) *The United Nations and Its conflict resolutions role...* pp. 163-187.

⁶⁹⁴ Резолуција Савета безбедности УН Број: S/RES/1031, 15. децембар 1995. године. Погледати више о томе на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1031>, приступљено: 28. јуна 2024. године

⁶⁹⁵ Kamil, Ibrahim, The Bosnia-Herzegovina crisis and the UN's dispute Resolution in ÖZEV, Muharrem Hilmi, and Erdoğan, Aydin (eds.) *The United Nations and Its conflict resolutions role...*pp. 163-187.

⁶⁹⁶ Резолуција Савета безбедности Број: S/RES/1035, 21. децембар 1995. године. Погледати више о томе на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1035>, приступљено: 1. јула 2024. године

⁶⁹⁷ Kamil, Ibrahim, The Bosnia-Herzegovina crisis and the UN's dispute Resolution in ÖZEV, Muharrem Hilmi, and Erdoğan, Aydin (eds.) *The United Nations and Its conflict resolutions role...*pp. 163-187.

⁶⁹⁸ Исто.

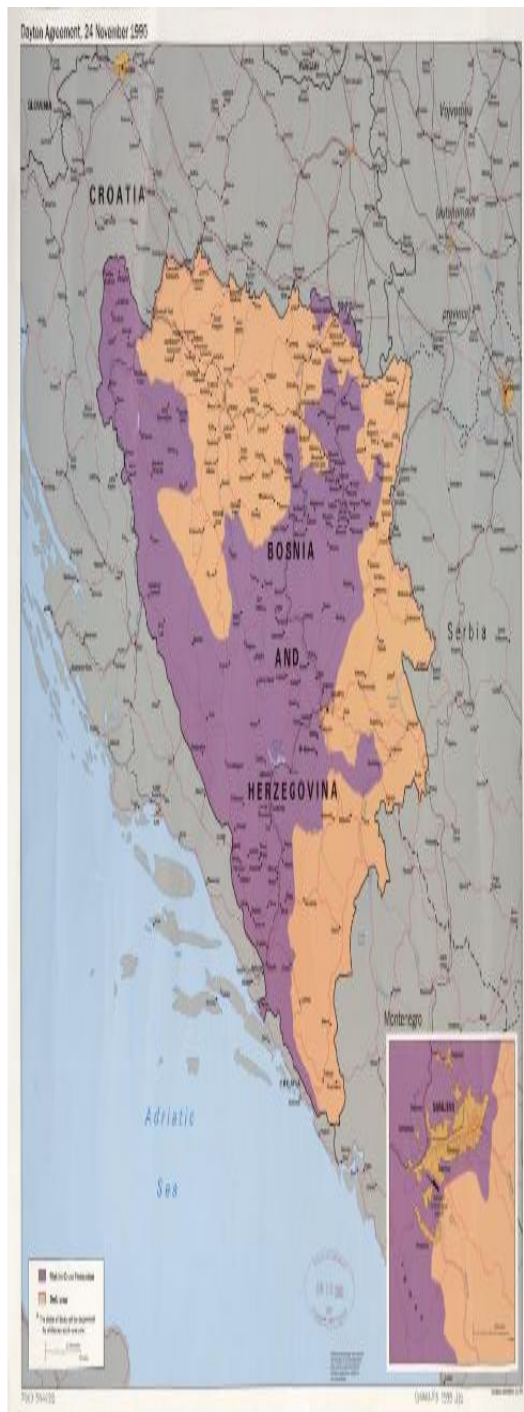
⁶⁹⁹ Резолуција Савета безбедности УН Број: S/RES/1575, 22. новембар 2004. Погледати више о томе на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1575>, приступљено: 1. јула 2024. године

⁷⁰⁰ Kamil, Ibrahim, The Bosnia-Herzegovina crisis and the UN's dispute Resolution in ÖZEV, Muharrem Hilmi, and Erdoğan, Aydin (eds.) *The United Nations and Its conflict resolutions role...* pp. 163-187.

Слика број: 17, Приказ мапе Босне и Херцеговине, Извор: Уједињене нације⁷⁰¹

⁷⁰¹ <https://www.un.org/geospatial/content/bosnia-and-herzegovina>, приступљено: 29. август 2025. године

Слика Број: 18, Приказ мапе Босне и Херцеговине, која се састоји од Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске, према Дејтонском мировном споразуму, 1995. године, Извор: Library of Congress⁷⁰²

⁷⁰² Погледати више о томе на: <https://www.loc.gov/resource/g6861f.ct003053/>, приступљено: 2. јула 2024. године

Колико видимо Организација исламске конференције била је активна како путем сопствених иницијатива, и држава чланица, тако и у преко своје групе у Уједињеним нацијама да помогне муслиманима у БиХ. Од самог почетка ангажовала се за укидање ембарга како би муслимани могли да се наоружају и бране. Инсистирала је и допринела је дипломатској изолацији Југославије у Уједињеним нацијама, али и другим међународним организацијама. Настојала је да ојача улогу Уједињених нација у БиХ. Затим, да подржи све релевантне резолуције Савета безбедности УН, као и одлуке са Лондонске конференције, али и извештава сталне чланице Савета безбедности УН о позицијама, одлукама и резолуцијама које је доносила на својим самитима и конференцијама. Такође, залагала се за слање трупа држава чланица као дела мисије УН (UNPROFOR) у БиХ. На крају само можемо истаћи да је Организација исламске конференције снажно лобирала да се питање Босне и Херцеговине стално разматра на Агенди Савета безбедности УН.

2.1 Усвајање Резолуције Генералне скупштине Уједињених нација о Сребреници из угла Организације исламске сарадње

На 78. седници Генералне скупштине Уједињених нација усвојена је Резолуција о геноциду у Сребреници, 23. маја 2024. године.⁷⁰³ Овом резолуцијом се 11. јул проглашава „Међународним даном сећања и обележавања геноцида у Сребреници из 1995. године“. Одлучено је да се овај дан обележава сваке године.⁷⁰⁴ Спонзори поменуте резолуције били су Немачка и Руанда, док су земље коспонзори били: Албанија, Аустралија, Аустрија, Бангладеш, Белгија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Канада, Чиле, Хрватска, Данска, Естонија, Финска, Француска, Исланд, Ирска, Италија, Јордан, Линхенштајн, Литванија, Луксембург, Малезија, Маршалска острва, Холандија, Нови Зеланд, Северна Македонија, Норвешка, Пољска, Словенија, Шведска, Турска, Велика Британија, САД и Вануату.⁷⁰⁵

Резолуција о Сребреници је усвојена са 84 гласа за, 19 гласова против и 68 гласова уздржаних. Резолуција осуђује свако порицање геноцида у Сребреници као историјског догађаја и поступке који величају оне које су међународни судови осудили за ратне злочине, злочине против човечности и геноцид. Ова резолуција истиче и потребу успостављања програма информисања под називом „Геноцид у Сребреници и Уједињене нације“, који би започео своје активности и припреме за тридесету годишњицу 11. јула 2025. године.⁷⁰⁶

Организација исламске сарадње је, у циљу подршке муслиманима у Босни и Херцеговини, деловала пред само одржавање 78. сесије Генералне скупштине УН. Организација исламске сарадње је усвојила Декларацију на Петнаестом самиту ОИС-а, у Гамбији, који је одржан у периоду од 4. до 5. маја 2024. године. У поменутој декларацији, Банцулској декларацији, истакнута је „подршка за усвајање нацрта Резолуције Генералне скупштине УН да се 11. јул одреди као Међународни дан сећања и обележавања геноцида у Сребреници 1995. године наглашавајући важност за међународну заједницу да спречи

⁷⁰³ Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација Број: А/78/L.67/Rev.1, 23. мај 2024. године, погледати више о томе на: <https://docs.un.org/en/A/78/L.67/Rev.1>, приступљено: 20. август 2025. године

⁷⁰⁴ <https://press.un.org/en/2024/ga12601.doc.htm>, приступљено: 20. августа 2025. године

⁷⁰⁵ Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација Број: А/78/L.67/Rev.1, 23. мај 2024. године, погледати више о томе на: <https://docs.un.org/en/A/78/L.67/Rev.1>, приступљено: 20. август 2025. године

⁷⁰⁶ <https://press.un.org/en/2024/ga12601.doc.htm>, приступљено: 20. августа 2025. године

повнављање сличних злочина“.⁷⁰⁷ За поменућу Декларацију гласале су све државе чланице ОИС-а, њих 57.⁷⁰⁸

Међутим, оно што изненађује јесте следећи податак. Иако су Декларацију подржале све државе чланице ОИС-а пред само одржавање седнице Генералне скупштине УН, многе земље чланице ОИС-а у УН су гласале против ове резолуције или биле уздржане, док неке уопште нису гласале. Земље чланице ОИС-а које су биле против резолуције су: Сирија, Комори, Мали. Државе чланице ОИС-а које су биле уздржане су: Уједињени Арапски Емирати, Уганда, Бахреин, Бенин, Таџикистан, Того, Алжир, Судан, Суринам, Оман, Габон, Гвинеја, Казахстан, Камерун, Обала Слоноваче, Либан, Малдиви, Мозамбик, Нигерија. Важно је поменути и земље које нису гласале, а представљају државе чланице исламске организације, оне су: Азербејџан, Афганистан, Узбекистан, Буркина Фасо, Туркменистан, Сомалија, Киргистан, Мароко.⁷⁰⁹ Колико видимо 30 земаља чланица ОИС-а од њих 57 није гласало за Резолуцију о Сребреници. Узимајући за пример гласање Уједињених Арапских Емирата, једне од радикалних земаља, која је била за усвајање Декларације ОИС-а о предметној Резолуцији УН-а, а након гласања у ОИС-у, уздржана на гласању у Генералној скупштини УН, констатујемо да је тај исход резултат великог успеха српске дипломатије о овом питању.

Оно што такође представља енигму јесте следеће питање: зашто 30 држава чланица ОИС-а нису гласале за усвајање поменуте Резолуције и подржале своју браћу по вери? И зашто се баш у овом моменту, након 29 година ставља на сто гласање о Резолуцији о Сребреници. Да ли то Запад настоји да исламу окрене главу од Палестине?

3. Економска подршка Организације исламске сарадње развоју Босне и Херцеговине: Исламска банка за развој као кључни актер

Организација исламске сарадње настоји да кроз разне иницијативе унапреди свеукупну сарадњу са Босном и Херцеговином. Организација, путем својих аката и резолуција, „потврђује солидарност са Владом и народом Босне и Херцеговине и позива политичке лидере Босне и Херцеговине да се придруже њиховим снагама да заједно прошире процес реформи како би изградили бољу будућност за Босну и Херцеговину и њен народ. Конференција позива све државе чланице да интензивирају своју кооперацију са Босном и Херцеговином, посебно унапређујући економске везе Босне и Херцеговине за благостање и просперитет земље и њених грађана.“⁷¹⁰

---

⁷⁰⁷ Банџулска Декларација, 15. конференција Исламског самита, Банџул, Гамбија, 4-5. маја 2024. године. Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2630/Banjul%20Declaration%20Final.pdf>, приступљено: 1. јула 2024. године.

⁷⁰⁸ <https://www.slobodnaevropa.org/a/oic-rezolucija-srebrenica-un/32934167.html>, приступљено: 20. августа 2025. године

⁷⁰⁹ <https://media.un.org/unifeed/en/asset/d321/d3210898>, приступљено: 21. август 2025. године

⁷¹⁰ Погледати више о томе на: Завршни извештај 14. Исламског самита, Саудијска Арабија, 31. мај 2019. године, страна 10. <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/52/14-is-fc-en.pdf>, приступљено: 7. септембар 2025. године

Најзначајнија институција и организација унутар ОИС-а којом се унапређују економске везе са Босном и Херцеговином јесте Исламска банка за развој. Исламска банка за развој представља најзначајнију специјализовану институцију ОИС-а, као и „најважнији орган Организације исламске конференције у економској области.“⁷¹¹ Она је формирана по узору на Светску банку и представља „класичну“ међународну финансијску институцију. Чланице Исламске банке за развој могу бити државе чланице ОИС-а, док је чланство у овој организацији добровољно. Такође, државе посматрачи ОИС-а, попут Босне и Херцеговине, могу да конкуришу за посматрачки статус и у овим институцијама, уколико испуњавају услове.⁷¹²

Идеја о формирању ове организације јавила се још давне 1970. године, на Другом састанку конференције министара спољних послова ОИК у Карачију, када су Пакистан и Египат иницирали могућност оснивања исламске банке, а банка је почела са радом 1975. године. Њено седиште је у Џеди.⁷¹³ Организациона структура ове институције састоји се од следећих органа: 1. Савет гувернера, 2. Одбор извршних директора, 3. Председник Исламске банке за развој. У оквиру ове банке делују и посебна тела, као и посебни фондови, док су институције у оквиру Групације ове банке следеће: 1. Исламски институт за истраживање и обуку, 2. Исламска корпорација за осигурање инвестиција и извозних кредита, 3. Исламска корпорација за развој приватног сектора, 4. Међународна исламска корпорација за финансирање трговине, 5. Светска фондација за вакуф.⁷¹⁴

Према истраживању Потезице „основна функција Исламске банке за развој је да подстиче економски и социјални развој земаља чланица ОИК-а и муслиманских заједница, на колективном или индивидуалном плану, у складу са принципима шеријата.“⁷¹⁵

Религијско утемељење ове организације јасно се види из њеног Статута и из чињенице да се финансијска година Исламске банке за развој рачуна по хиџретском календару. Ова организација прикупља средства само из исламских извора, и они су доступни само припадницима исламске религије. Такође, овој организацији је забрањено да узима камате.⁷¹⁶

Како бисмо боље разумели природу и функционисање ове банке, ми ћемо поћи од појма исламске политичке економије. Кадури сматра следеће: „Исламска политичка економија је студија о међусобним односима политичког уређења (шура) и еколошког уређења, у чији подсистем спада тржиште.“⁷¹⁷ Овакав вид економије заснован је на вери, а уколико се економски живот не подудара са верским захтевима, дужан је да се промени.⁷¹⁸

---

⁷¹¹ Потезица, Оливер, Положај Исламске банке за развој у структури Организације исламске конференције, *Национални интерес*, Година IV, Vol. 4, 2008, стр. 183-214.

⁷¹² Исто.

⁷¹³ Исто.

⁷¹⁴ Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције –верске основе структуре ОИК-а...* стр. 157-162.

⁷¹⁵ Потезица, Оливер, Положај Исламске банке за развој у структури Организације исламске конференције... стр. 183-214.

⁷¹⁶ Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције –верске основе структуре ОИК-а...* стр. 155.

⁷¹⁷ Веселинов, Драган, *Мухамед на Исусовом крсту – политичка економија ислама*, Чигоја штампа, Београд, 2009., стр. 19.

⁷¹⁸ Исто, стр. 20.

Муслиманска економска мисао је надахнута Кураном и суном, док шеријат одређује економска правила, како на индивидуалном, тако и на колективном и државном нивоу. Та правила, односно начела исламске економије су: заклат, гхарар и риба. Заклат представља један од пет стубова ислама и означава годишње опорезивање појединих производа.⁷¹⁹ Гхарар јесте „забрана нејасних уговорних одредби како би се избегли ризици од неуспеха и установљавање обостраног сношења ризика. Из ње проистиче и забрана коцкања и свих шпекулативних послова са вредносним папирима.“⁷²⁰ Риба представља забрану наплате камате, и сматра се зеленаштвом. Забрањено је узимање и давање кредита на камату.⁷²¹

Поред наведеног, битно је да истакнемо и најзначајније финансијске механизме исламског банкарства, а то су: учешће у профиту (*muzaraba*), очување депозита (*vadija*), заједничка улагања (*mušaraka*), повећање марже (*murabaha*), издавање обвезница (*sukuk*), лизинг (*idžara*).⁷²²

Колико видимо Исламска банка за развој функционише на основу вере, а као таква делује и на простору Европе, посебно у оним деловима где се налази значајно муслиманско становништво. У складу са наведеним, битан је податак да на простору Балкана делују две банке чији је оснивач Исламска банка за развој. Ове банке налазе се у Босни и Херцеговини и Албанији. Босна и Херцеговина није чланица Исламске банке за развој, али остварује значајну и снажну сарадњу са Исламском банком. Како бисмо то доказали, приказаћемо пар значајних примера ове сарадње на практичном нивоу.

Исламска банка за развој представља већинског оснивача *Bosna Bank International* (ВБИ), исламске банке у Босни и Херцеговини. Један од примера успешне сарадње ове две институције јесте следећи. Некадашњи председник управе ВБИ банке, Амер Буквић, 2021. године унапређен је на једну од руководећих позиција у Исламској банци за развој у Цеди. Овај чин нам указује на чињеницу да Организација исламске сарадње, путем њене економске институције, настоји да унапреди односе и сарадњу са муслиманима из Босне и Херцеговине, што и наводи у својим резолуцијама.⁷²³ Такође, ВБИ банка је 2019. године потписала Меморандум о разумевању са више међународних банака које послују у складу са исламским начелима, све у циљу промоције исламског банкарства.⁷²⁴ Важан механизам преко којег Исламска банка за развој остварује сарадњу са економским партнерима из Босне и Херцеговине јесте и Сарајево бизнис форум. Сарајево бизнис форум, који представља водећу пословно-инвестицијску конференцију југоисточне Европе организује управо ВБИ банка од 2010. године.⁷²⁵

---

⁷¹⁹ Исто, стр. 22-23.

⁷²⁰ Исто, стр. 24.

⁷²¹ Исто, стр. 25.

⁷²² Потежица, Оливер, *Организација исламске конференције –верске основе структуре ОИК-а...* стр. 156, фн. 75.

⁷²³ Погледати више о томе на: <https://www.klix.ba/biznis/finansije/amer-bukvic-odlazi-iz-bbi-banke-preuzima-rukovodecu-funkciju-u-islamskoj-razvojnoj-banci/210623046>, приступљено: 14. јун 2024. године

⁷²⁴ Погледати више о томе на: <https://novaekonomija.rs/vesti-iz-sveta/u-sarajevu-dogovorena-saradnja-sedam-islamskih-banaka>, приступљено: 14. јун 2024. године

⁷²⁵ Погледати више о томе на: <https://www.sarajevobusinessforum.com/en/2024/organizers>, приступљено: 14. јун 2024. године

Колико видимо, на овај начин, преко своје специјализоване институције, Исламске банке за развој, Организација исламске сарадње, на „мала“ врата уводи принципе и начела исламске политичке економије у Босну и Херцеговину⁷²⁶, па самим тим и у Европу, чиме шири свој утицај и исламску мисију.

Поред свега наведеног, важно је да укажемо и залагање Организације исламске сарадње за развојем и ојачавањем економије вакуфа као битног дела исламске економије. Вакуф се сматра „процесом који комбинује штедњу и инвестиције. То подразумева преусмеравање средстава из непосредне потрошње и њихово претварање у инвестиције и продуктивна капитална средства унутар заједнице. Циљ је генерисање користи, добара и прихода који ће се користити у будућности, било колективно, као у случају џамија, школа, болница, или појединачно, као код расподеле сиромашнима и према потребама. Оснивање вакуфа је слично стварању трајне економске инвестиције, изградњи богатства за будуће генерације.“⁷²⁷

Организација исламске сарадње инвестира у вакуфе како би утицала на остваривање одрживог развоја у својим земљама чланицама. Управо се институција вакуфа „сматра за једну од најзначајнијих манифестација цивилизацијског прогреса Исламске Уме.“⁷²⁸ Организација исламске сарадње својим активностима, стратегијама и бројним иницијативама настоји да развије систем и улогу вакуфа у исламском свету. То укључује организацију многих развојних конференција и семинара, одржавање разних састанака како би се подржала институција вакуфа у државама чланицама и финансирала хуманитарни и развојни пројекти који укључују секторе образовања, здравља, као и инфраструктуре. Како би остварила циљ и на прави начин промовисала значај вакуфа за исламску економију, Организација исламске сарадње настоји да успостави стратешка партнерства са међународним и локалним институцијама. Значајне институције са којима ОИС највише сарађује о питању вакуфа јесу Исламска развојна банка као и Програм УН за развој (UNDP). Исламска развојна банка јесте финансијска јединица за вакуф пројекте као и за финансирање и техничку подршку за иницијативе који се тичу вакуфа. Исламска банка за развој финансира образовне и здравствене пројекте вакуфа у неколико исламских земаља и тиме утиче на остваривање одрживог развоја држава чланица ОИС-а. Организација исламске сарадње такође, сарађује са Програмом УН за развој како би се учврстила улога вакуфа у постизању циљева одрживог развоја.⁷²⁹

Организација исламске сарадње са државама чланицама остварује бројна успешна партнерства у домену вакуфа. Она подржава многе виталне секторе, попут образовања, финансијске помоћи избеглицама, инвестиција, исламских финансија, у исламском свету

---

⁷²⁶ Мада, морамо истаћи податак да не постоји правни оквир за функционисање исламске економије у Босни и Херцеговини. Погледати више о томе у: Omercic, Jasmin, Waqf in Bosnia and Herzegovina in the 20th and 21st Century, *Islam and Civilisation Renewal Journal*, Vol. 8, No. 3, 2017, pp. 342-367.

⁷²⁷ Aissaoui, Adel and Talhi, Takoua, Efforts of the Organization of Islamic Cooperation in Developing Endowment (Waqf) Economies in the Islamic World, *Politics and Religion Journal*, Vol.19, No. 1, 2025, p. 145. Цитирано према: Bakr, Baha' al Din Abd al-Khaliq, Sabil Tanmiyat Mawarid Al-Waqf Al-Islami Fi Qita' Ghaza, Master's thesis, Islamic University, Gaza, 2009, p. 25.

⁷²⁸ Aissaoui, Adel and Talhi, Takoua, Efforts of the Organization of Islamic Cooperation in Developing Endowment (Waqf) Economies in the Islamic World...p. 140.

⁷²⁹ Исто, pp. 139-165.

путем вакуфа.⁷³⁰ Ова партнерства снажну утичу на јачање уме и тиме доприносе оснаживању исламског света на глобалном нивоу.

Да би смо приказали на који начин је Организација исламске сарадње активна и по питању вакуфа на територији Босне и Херцеговине, важно је да истакнемо податак да су ВВИ банка⁷³¹ и Исламска заједница у Босни и Херцеговини потенцијална тела за развијање вакуфа у тој држави. Институција вакуфа у Босни и Херцеговини позната као Вакуфска дирекција Исламске заједнице у БиХ враћена је у функцију 14. јуна 1996. године одлуком Сабора Исламске заједнице у БиХ Број: 2486/96. Устав Исламске заједнице у БиХ одређује вакуф као власништво Исламске заједнице у БиХ. Тренутно лидерство Вакуфског директората настоји да учини вакуф друштвеном и економском основом Исламске заједнице у БиХ. Постоје бројни покушаји да се путем сарадње Вакуфског директората и ВВИ банке утиче на отварање поља за јачање исламске економије у Босни и Херцеговини. Вакуф према неким ауторима може да игра главну улогу у реализовању циљева исламске економије, стога Вакуфски директорат и ВВИ банка повремено организују семинаре и конференције како би привукли инвеститоре.⁷³² Како то истиче Омерчић, „настајање исламске економије и исламског банкарства и финансије, у сарадњи са Bosnia Bank International, представља прилику да Вакуфски директорат оствари своју визију и мисију.“⁷³³

Организација исламске сарадње врши своју мисију на колективном нивоу, на нивоу организације, али и позива своје државе чланице, да унапреде економске односе са Босном и Херцеговином на појединачном нивоу. Тако налазимо иницијативе за оснаживање привредне сарадње Босне и Херцеговине и многих значајних муслиманских земаља попут Турске, Саудијске Арабије, Пакистана, Ирана, Малезије и других.⁷³⁴ Босна и Херцеговина је са наведеним земљама остварила како значајан политички дијалог тако и битну билатералну сарадњу на нивоу економије, посебно у областима трговине, инвестиција и туризма. Свакако најзначајнија муслиманска земља, партнер Босне и Херцеговине јесте Турска. Турска представља најбитнијег партнера муслимана из Босне и Херцеговине када је реч о политичким и дипломатским односима. Исто тако, ако анализирамо економску сарадњу, трговинску размену, директне стране инвестиције, налазимо да Турска заузима високо прво место у свим статистичким подацима који говоре о снажној сарадњи две братске земље. Босна и Херцеговина са Турском одржава редовне састанке на нивоу Организације исламске сарадње, али исто тако учествује у многим регионалним форумима. Поред наведеног оно што је најбитније за сарадњу и пријатељство Босне и Херцеговине и Турске јесте историјско наслеђе.⁷³⁵ Још је Ахмет Давутоглу, у свом делу „Стратегијска дубина – међународни положај Турске“ истакао да „темељ политичког утицаја Турске на Балкану јесу муслиманске заједнице, баштинници Османског царства“.⁷³⁶ Овде Давутоглу пре свега мисли на босанске муслимане и Албанце. Такође, Турска је заинтересованија од других муслиманских земаља

---

⁷³⁰ Исто.

⁷³¹ Већински оснивач ВВИ банке јесте Исламска банка за развој, једна од најважнијих институција Организације исламске сарадње.

⁷³² Omercic, Jasmin, Waqf in Bosnia and Herzegovina in the 20th and 21st Century...pp. 342-367.

⁷³³ Исто, р. 342.

⁷³⁴ Hadzikadunić, Emir, Bosna and Herzegovina and the Muslim World: Trends and Opportunities... pp. 7-31.

⁷³⁵ Исто.

⁷³⁶ Давутоглу, Ахмет, *Стратегијска дубина – међународни положај Турске*, Службени гласник, Београд, 2014, стр. 134.

да обнови културно и религијско наслеђе у Босни и Херцеговини, што је и показала рестурацијом Старог моста у Мостару, Ферхадија џамије у Бања Луци, и других споменика који су уништени за време рата у Босни и Херцеговини. Турска је такође једина муслиманска земља која је учествовала у три мировне мисије у Босни и Херцеговини и то IFOR у периоду од 1995. до 1997. године, SFOR од 1997. до 2004. године и EUFOR од 2004. године до данас.⁷³⁷

Малезија је такође пружала значајну политичку и финансијску подршку Босни и Херцеговини током рата. Ова помоћ била је мотивисана снажним исламским осећајима за њихову браћу у Европи.⁷³⁸ Иран је био прва исламска земља која је отворила амбасаду у Сарајеву 1993. године и помагала муслиманима у Босни и Херцеговини у циљу свеукупне исламске солидарности. Поред Ирана, Саудијска Арабија је успоставила дипломатске односе са Босном и Херцеговином, 1992. године, међутим њихова амбасада отворена је у Сарајеву, мало касније, 1998. године. Саудијска Арабија организовала је бројне донорске вечере и иницијативе како би помогла муслиманима у Босни и Херцеговини у обнови њихових кућа, школа, верских објеката и културних центара у периоду од 1992. до 2011. године. Пакистан је такође подржавао Босну и Херцеговину током, али и после рата, и то на бази осећања исламског јединства. Пакистан је признао Босну и Херцеговину 1992. године, а дипломатски односи две земље отпочели су 1994. године.⁷³⁹

Током много година исламске земље су биле и остале битан економски партнер Босне и Херцеговине. Политички и економски односи са овим земљама отпочели су још пре Другог светског рата, да би се наставили педесетих и шездесетих година XX века, и добили свој пун облик током оснивања Покрета несврстаних земаља, чије су чланице већином исламске земље. Нафта и гас представљају најбитније економско богатство исламских земаља. Стога, битан ресурс за Босну и Херцеговину из наведених земаља представља нафта. Босна и Херцеговина увози чак 50% нафте из братских муслиманских земаља. Поред нафте, Босна и Херцеговина из исламских земаља увози и памук, фосфате, руде гвожђа, пољопривредне производе и друго. Док, када говоримо о инвестицијама из исламских земаља, можемо рећи да налазимо одређене стране директне инвестиције (FDI) у Босну и Херцеговину, попут Saudi Islamic DB и турску банкарску кућу TC Ziraat Bankasija.⁷⁴⁰

4. Да ли ће Босна и Херцеговина постати 58. држава чланица ОИС-а?

Организација исламске сарадње броји 57 држава чланица, као и пет „држава“ посматрача, међу којима је и Босна и Херцеговина. Босна и Херцеговина стекла је статус државе посматрача унутар ове организације на 7. Исламском самиту који је одржан у

---

⁷³⁷ Hadzikadunić, Emir, *Bosna and Herzegovina and the Muslim World: Trends and Opportunities...* pp. 7-31.

⁷³⁸ Исто.

⁷³⁹ Исто.

⁷⁴⁰ Nurković, Rahman and Rewucki, Janusz, *Economic relations of Bosnia and Herzegovina and Islamic countries, Folia Geographica*, Vol. 60, No. 2, 2018, pp. 49-61.

Казабланци, у Мароку, у периоду од 13. до 15. децембра 1994. године.⁷⁴¹ Тада је усвојена и Декларација о Босни и Херцеговини.

Како бисмо установили да ли Босна и Херцеговина може постати држава чланица Организације исламске сарадње, прво ћемо поћи од Повеље ОИС-а у којој је дефинисано која земља може бити чланица ове организације. Наиме, према претходној Повељи ОИК која је усвојена 1972. године наведено је да „свака муслиманска земља може да се придружи ОИК-у“ уколико испуни одређене услове, тј. уколико поднесе захтев за чланство у ОИК-у. Тиме држава кандидат изражава своју спремност да постане држава чланица. О томе потом мора да се изјасни Савет министара спољних послова, који треба да изгласа учлањење земље кандидата са двотрећинском већином.⁷⁴² Међутим, морамо истаћи да није јасно дефинисано која земља се може сматрати муслиманском, јер према увиду у чланство ове организације, многе земље које имају муслиманску мањину имају статус чланице. Такође, многе земље које се одређују као секуларне уживају статус члана ОИС-а. Према тумачењу Потезице, који је усвојио приступ Мухамеда ел Сајида Селима, најпрецизнији начин да утврдимо да ли се нека земља може сматрати исламском јесте уколико је својом сувереном вољом прихватила Повељу ОИС-а. Тиме је та земља, истиче Потезица, себе формалноправно декларисала за исламску земљу. Овде налазимо и подударане са првим стубом ислама, који подразумева сведочење да нема Бога осим Алаха и да је Мухамед његов Посланик.⁷⁴³

Међутим, према новој Повељи из 2008. године дефинисано је да држава чланица ОИС може бити само она држава која је држава члан Уједињених нација и која поседује муслиманску већину.⁷⁴⁴ Према овим критеријумима, Босна и Херцеговина испуњава услове, с обзиром на попис становништва БиХ из 2013. године, и на чињеницу је БиХ држава члан Уједињених нација. Према сајту америчке обавештајне агенције ЦИА-е, у Босни и Херцеговини налазимо 50,7% муслимана, 30,7% православаца, 15,2% римокатолика, 0,8% атеиста, 0,3% агностика, и других.⁷⁴⁵ Такође, Босна и Херцеговина представља државу чланицу Уједињених нација од 22. маја 1992. године.⁷⁴⁶ Међутим, како би Босна и Херцеговина постала држава чланица Организације исламске сарадње мора поднети захтев за чланство.

Према Уставу Босне и Херцеговине, Босна и Херцеговина састоји се од два ентитета, и то Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске. Председништво БиХ састоји од три члана, три конститутивна народа БиХ. Једног Бошњака и једног Хрвата који се бирају са територије Федерације и једног Србина који се бира са територије Републике Српске. Чланове Председништва бира народ БиХ. Према Уставу, Председништво је надлежно за

⁷⁴¹ Погледати више о томе на: <https://www.oic-oci.org/archive/english/conf/is/7/7th-is-summit.htm#DECLARATION%20ON%20BOSNIA%20AND%20HERZEGOVINA>, Приступљено: 2. јула 2024. године

⁷⁴² Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције –верске основе структуре ОИК-а...* стр. 24.

⁷⁴³ Исто, стр. 24-25.

⁷⁴⁴ Међутим, критеријум да држава чланица мора поседовати муслиманску већину се не поштује. То видимо на примерима чланства Тоголешке Републике, Републике Уганде и других.

⁷⁴⁵ Погледати више о томе на: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/bosnia-and-herzegovina/>, приступљено: 2. јула 2024. године

⁷⁴⁶ Погледати више о томе на: <https://bosniaherzegovina.un.org/en/about/about-the-un>, приступљено: 2. јула 2024. године

„представљање Босне и Херцеговине у међународним и европским организацијама и институцијама и тражење чланства у оним међународним организацијама и институцијама у којима Босна и Херцеговина није члан.“⁷⁴⁷ Стога, да би Босна и Херцеговина постала држава чланица Организације исламске сарадње Председништво БиХ које се састоји од три члана, три конститутивна народа БиХ мора да донесе ту одлуку.

Некадашњи српски члан Председништва БиХ Борислав Паравец изјавио је да БиХ има добре односе са Организацијом исламске сарадње, да је у тој организацији посматрач, и да је тај ниво усаглашен и да за њега постоји консензус, док за други ниво односа, попут чланства не постоји консензус. Поред Паравца, Кристан Симић из Савеза независних социјалдемократа сматра да ОИС има „нескривен циљ ширење ислама, а самим тим и исламизације БиХ.“⁷⁴⁸

За иницијативу да Босна и Херцеговина постане држава чланица у Организацији исламске сарадње zaloжио се Мустафа ефендија Церић, поглавар Исламске заједнице у БиХ. Он је своју иницијативу образложио на следећи начин: „Више од пола становништва у Босни и Херцеговини су Муслимани и она због тога има право на чланство у Организацији исламске конференције“.⁷⁴⁹

4.1 Иницијативе Организације исламске сарадње у циљу да Босна и Херцеговина постане држава чланица ОИС-а

Екмеледин Ихсаноглу, некадашњи Генерални секретар Организације исламске сарадње, посетио је Босну и Херцеговину 15. априла 2013. године. Том приликом секретар Ихсаноглу истакао је да Босна и Херцеговина треба да постане држава чланица организације те године. Он се приликом своје посете састао са члановима Председништва БиХ Бакиром Изетбеговићем и Небојшом Радмановићем. Ихсаноглу је рекао да „нема специјалних услова (за чланство) и да су неке земље чланице предоминантно хришћанске“. Он је такође нагласио да би тим потезом БиХ ушла у дубљу орбиту муслиманског света. Ихсаноглу се позвао на пример Албаније, која је једина држава чланица Организације исламске сарадње у Европи, поред Турске. Истовремено, казао је да је Албанија добар пример бенефиција пуног чланства у ОИС-у, с обзиром да је фондовима ОИС-а и Исламске развојне банке изграђен аутопут у Албанији. Члан Председништва БиХ Изетбеговић рекао је да ће Ихсаноглу помоћи БиХ око њеног чланства у ОИС-у уколико БиХ упути захтев за чланство у тој организацији до новембра 2013. године. Приликом своје посете БиХ, Ихсаноглу је одржао и предавање на Универзитету у Сарајеву. На предавању Ихсаноглу је навео следеће: „Европа није домаћин, већ дом ислама“.⁷⁵⁰

⁷⁴⁷ Устав Босне и Херцеговине, погледати више о томе на: https://www.ustavnisud.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf, приступљено: 2. јула 2024. године

⁷⁴⁸ <https://www.slobodnaevropa.org/a/673929.html>, приступљено: 18. августа 2025. године

⁷⁴⁹ <https://www.slobodnaevropa.org/a/669808.html>, приступљено: 18. августа 2025. године

⁷⁵⁰ Погледати више о томе на: <https://balkaninsight.com/2013/04/16/bosnia-called-to-join-islamic-cooperation-as-full-member/>, приступљено: 2. јула 2024. године

Међутим, према мишљењу Оливера Потезице, Босна и Херцеговина се у Организацији исламске сарадње третира као пуноправна чланица иако то није. Он сматра да тај однос и третман БиХ ужива у ОИС-у од сецесије бивше Југославије 1992. године и потписивања Дејтонског мировног споразума 1995. године до данас. Такође, Потезица наводи да, иако је БиХ посматрач унутар ове организације, њен статус превазилази статус других држава посматрача попут Централноафричке Републике и Тајланда. Истовремено, Потезица сматра да није утврђено на који начин, и на основу којих одлука главних органа ОИС-а је БиХ стекла свој статус у овој исламској организацији.⁷⁵¹

---

⁷⁵¹ Потезица, Оливер, *Организација исламске конференције –верске основе структуре ОИК-а...* стр. 32.

VI НАПОРИ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСЛАМСКЕ САРАДЊЕ У ЦИЉУ ШИРЕЊА УМЕ: ТАКОЗВАНО КОСОВО КАО ПУНОПРАВНА ЧЛАНИЦА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА?

1. Питање статуса тзв. Косова: преседан или уникатни случај у међународном праву?

Питање Косова представља једно од најинтригантнијих питања савремених међународних односа. Како бисмо разумели природу и тежину овог питања, како за Републику Србију, тако и за међународно право и међународне односе, ми ћемо прво, у кратким цртама, описати историјат косовске загонетке.

Када говоримо о Космету, не можемо, а да се не осврнемо на успостављање самосталне српске државе у XII веку, у коју је ушло и Косово и Метохија, о чему сведочи Немањино житије које је написао Свети Сава. Битност Косовског завета који је дубоко у срцима свих Срба и значај Косовске битке која се одиграла 1389. године, представља централни догађај српске историје. Тај моменат српске историје јако је битан и за цео хришћански народ јер су се на Косовом пољу сукобиле хришћанска и исламска војска.⁷⁵² Халил Иналцик писао је у свом делу „Османско царство“ да је покретачка идеја Османског царства била „газа – свети рат против неверника хришћана“.⁷⁵³ Он је истицао да је газе, свети рат, била значајан чинилац у оснивању и развоју Османске државе, и да је означавала верску дужност.⁷⁵⁴ Такође, Иналцик пише да је „непрестани свети рат био основни принцип овог царства“.⁷⁵⁵ Стога, налазимо да је, према наводима Иналцика, битка на Косовом пољу, са тачке гледишта Османлија, била искључиво газе, и да није имала ниједан други елемент, ни национални, ни економски, само верски, а то је свети рат.⁷⁵⁶ Са српске стране, борба на Косовом пољу била је крсташки рат у име хришћанства за одбрану вере, а никако нације или државе. То потврђује „Јефимијина похвала светом кнезу Лазару“.⁷⁵⁷

Такође, јако је битно да истакнемо и утицај најважнијег српског актера, Српске православне цркве, која је чувала српство и православље током Османске окупације, што је био пресудан фактор за спас и опстанак српског народа.⁷⁵⁸

На Берлинском конгресу 1878. године Србија је стекла своју независност од Османског царства, а исте године се формира Призренска лига⁷⁵⁹, чији је циљ био стварање аутономне

⁷⁵² Погледати више о томе на: *Меморандум о Косову и Метохији светог архијерејског сабора Српске православне цркве*, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 2003. година.

⁷⁵³ Иналцик, Халил, *Османско царство – класично доба 1300-1600*, Утопија, Београд, 2003, стр. 5.

⁷⁵⁴ Исто, стр. 9-10.

⁷⁵⁵ Исто, стр. 10.

⁷⁵⁶ Погледати више о томе у: Иналцик, Халил, *Османско царство – класично доба 1300-1600...*

⁷⁵⁷ Погледати више о томе у: *Јефимијина похвала светом кнезу Лазару*, Српски православни манастир Раваница, Епархија Браничевска, <https://ravanica.rs/zitija/jefimijina-pohvala-sv-knezu-lazaru/>, приступљено: 10. октобар 2025. године

⁷⁵⁸ Погледати више о томе на: *Меморандум о Косову и Метохији светог архијерејског сабора Српске православне цркве...*

⁷⁵⁹ Призренска лига је након оснивања, 18. јуна 1878. године усвојила програм под називом Карарнаме (Kararname) или Књига одлука који се састојао до 16 тачака. Програм јасно истиче приврженост исламу и шеријату. Такође, у документу се наводи да се Призренска лига противи свакој власти осим власти Османског царства. У документу се не спомињу Албанци, нити албанска

администрације унутар Царства. Међутим, након Балканских ратова Османско царство било је избачено са Балкана, Србија је повратила Косово и Метохију, а Лондонским мировним споразумом формирана је Албанија. Током Другог светског рата Косово и Метохија било је подељено између Немачке, Бугарске и Албаније.⁷⁶⁰ Из докумената архиве Епархије рашко-призренске и косовско-метохијске налазимо да су Шиптари вршили злочине над Србима, како до 1941. године, тако и у току Другог светског рата. Уништавали су српске цркве, вршили су зверства и покушали да затру српство.⁷⁶¹ Јосиф Броз Тито је током рата обећао Албанцима са Космета право на самоопредељење, уколико се буду борили на страни партизана против нациста. Ера Јосифа Броза Тита започела је у Другој Југославији, након Другог светског рата. Југославија је формирана као федерација шест република, Србије, Хрватске, Словеније, Црне Горе, Босне и Херцеговине и Македоније. Такође, у Југославији, налазиле су се и две аутономне покрајине у Србији, Војводина и Косово и Метохија. Јако је битно да истакнемо чињеницу да је назив Косово, наметнут од стране комуниста након 1968. године, уместо назива Косово и Метохија, и то у циљу да се брисањем назива Метохија избрише и негира српски црквени карактер који се везује за ову област.⁷⁶² Уставом из 1974. године СФР Југославија и Тито су дали аутономним покрајинама унутар СР Србије широка права и овлашћења. Покрајинске власти су имале право вета на одлуке државних власти у Србији, што је изазвало велико незадовољство и примедбе Србије. Након доношења овог Устава, Срби на Косову и Метохији сусретали су се са многим проблемима. Албанци муслимани имали су значајно већи наталитет од Срба, православца. Албанци су преузели већину институција на Космету, а лоша економска ситуација водила је ка масовном исељавању Срба из покрајине. Такође, положај Срба и њихових права био је у веома лошем стању. Нова насиља Шиптара, али и комунистичког режима над Србима евидентирана су у периоду од 1946. до 1982. године. Српској православној цркви одузимано је црквено земљиште аграрном реформом, евидентирано је затирање српских цркава, манастира, гробаља, уништавање манастирских шума од стране Шиптара, затирање српства. Након 1945. године своја огњишта на Косову и Метохији напустио је велики број православних породица.⁷⁶³ Међутим, и Албанци са Космета су били јако незадовољни. Желели су већу аутономију за покрајину, као и подизање покрајине на ниво републике СФР Југославије. Како би изразили своје незадовољство условима у покрајини, дошло је до протеста и масовних демонстрација у марту 1981. године. Демонстрације су започели студенти Универзитета у Приштини, и оне су окончане интервенцијом југословенских власти и слањем војске.⁷⁶⁴ Такође, у периоду од 1983. до 1988. године настављају се насиља над Србима, хришћанским светињама и гробљима. Врши се институционално насиље у циљу истребљења Срба, као и насртаји на српске богослове.⁷⁶⁵

нација, само муслимани. Погледати више о томе у: Храбак, Богумил, *Призренска Арбанашка лига 1878-1881*, Београд, 1998.

⁷⁶⁰ Semenov, Andrej, *Kosovo: Sovereign, Unrecognized or Failed State?*, Master's Thesis, Charles University in Prague, Faculty of Social Sciences, International Economic and Political Studies, 2015, p. 43.

⁷⁶¹ Погледати више о томе у: *Шиптарски геноцид над Србима у 20. веку*, Архива епархије рашко-призренске и косовско-метохијске, Грачаница-Београд, 2008. године

⁷⁶² *Меморандум о Косову и Метохији светог архијерејског сабора Српске православне цркве...*стр. 188-190.

⁷⁶³ Погледати више о томе у: *Шиптарски геноцид над Србима у 20. веку...*

⁷⁶⁴ Игњатијевић, Марија, Штерић, Лука, Мавровић, Дејан, *Секуритизација албанске претње у дневном листу „Политика“*, Студентски годишњак, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, Година 3, Број: 3, 2014, стр. 111-134.

⁷⁶⁵ Погледати више о томе у: *Шиптарски геноцид над Србима у 20. веку...*

Међутим, године 1989. долази до тачке обрта код Срба на Косову и Метохији. Слободан Милошевић је те године на Видовдан 28. јуна одржао историјски говор на Газиместану поводом 600. година од одржавања Косовске битке. Милошевић је тада добио широку подршку српског народа, а исте године Скупштина Србије је припремила амандмане на Устав како би обуздала моћ Албанаца у покрајини, и дала Србима већу контролу у институцијама и власти. Као одговор на то, Албанци су захтевали статус Републике за Косово и организовали референдум за независност 1991. године. Међутим, овај референдум није имао подршку због тога што је пажња међународне заједнице била усмерена на рат у Босни и Херцеговини. Тадашњи лидер косовских Албанаца Ибрахим Ругова настојао је да обезбеди међународну подршку како би Србија признала Косово. Он је сматрао да распад Југославије и независност Словеније, Хрватске, Босне и Херцеговине, и Македоније треба да буде пропраћена и независношћу Косова.⁷⁶⁶ Чак су косовски Албанци лобирали да се питање Косова разматра у оквиру Дејтонског мировног процеса, којим је завршен рат у Босни и Херцеговини.

Међутим, након мирних иницијатива да стекне независност, посебно напора Ибрахима Ругове, косовски Албанци, прешли су на насилне методе у постизању својих циљева. Долази до формирања Ослободилачке војске Косова (ОВК), терористичке организације, током 1996. - 1997. године, чије акције, пропраћене снажним наоружавањем преко границе, доводе до велике нестабилности на Косову и Метохији. Почев од 1998. године насиље ОВК узима маха и полако заокупља међународну пажњу.⁷⁶⁷ Дана 28. фебруара 1998. године ОВК је прогласила почетак оружане борбе за независност Косова, мада су њене јединице биле активне у том циљу још од 1996. године. Као одговор на акције ОВК српска полиција је организовала акцију против групе ОВК коју је предводио Адем Јашари у Дреници. Током те акције, Јашари је елиминисан, као и 81 становник Дренице. Овај догађај је послужио да се ситуација интернационализује.⁷⁶⁸ Савет безбедности Уједињених нација донео је Резолуцију Број: 1160, 31. марта 1998. године у којој је осудио насиље са обе стране и тражио аутономију за Косово у склопу Југославије. Током лета 1998. године борбе су се наставиле на Косову и Метохији, а Савет безбедности УН донео је Резолуцију Број: 1199, 23. септембра 1998. године која је више била усмерена на српске безбедносне снаге. Међутим, нови инциденти десили су крајем 1998. године. Српски полицајац је убијен у Подујеву 21. децембра 1998. године, а три дана касније ОВК је примирије прогласила неважећим. Дана 15. јануара 1999. године долази до случаја „Рачак“ када је српска полиција оптужена од стране Организације за безбедност и сарадњу Европе (ОЕБС) за насиље. Тела четрдесетпет косовских Албанаца била су показана ОЕБС-у и Западним медијима. Овај догађај приказан је од стране Вилијама Вокера, шефа верификационе комисије ОЕБС-а, као масакар који су починили Срби. Такође, Генерални секретар УН Кофи Анан оптужио је Србе за примену насиља у Рачку.⁷⁶⁹ Јако је битно да нагласимо да случај Рачка није до краја и детаљно

⁷⁶⁶ Semenov, Andrej, *Kosovo: Sovereign, Unrecognized or Failed State?...* p. 46.

⁷⁶⁷ Ker-Lindsay, James, Preventing the Emergence of Self-Determination as a Norm of Secession: An Assessment of the Kosovo 'Unique Case' Argument in: *Europe-Asia Studies Special Issue: Self-Determination After Kosovo*, 2013, Vol. 65, No. 5, pp. 837-856.

⁷⁶⁸ Proroković, Dušan and Ladevac, Ivona, Kosovo Case and the Role of the United Nations, in: *Kosovo: sui generis or precedent in International Relations*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, pp. 170-183.

⁷⁶⁹ Patomäki, Heikki, Kosovo and the end of the United Nations? in: Vam Ham, Peter and Medvedev, Sergei (eds.) *Mapping European Security after Kosovo*, Manchester University Press, 2018, pp. 82-96.

истражен. Госпођа Ранта која је писала извештај о Рачку, изјавила је да је била под притиском како би променила чињенице у извештају о Рачку. Оптужени за овај случај били су Слободан Милошевић, као и српски полицијски генерали Сретен Лукић и Властимир Ђорђевић. Овај случај послужио је као повод за бомбардовање Југославије.⁷⁷⁰ Међутим, морамо нагласити да се овде радило о оружаном сукобу две супростављене снаге. Према званичним српским властима ова акција била је антитерористичка акција, док је прерцепција догађаја од стране међународне заједнице била да је овај случај масакр српских снага над албанским цивилима. Министарство спољних послова Србије у свом саопштењу истакло је да је српска полиција у селу Рачак одговорила на ватру и елиминисала терористичке групе. Већина међу њима носили су униформе терористичке организације ОВК-а.⁷⁷¹

Након догађаја у Рачку, Контакт група организовала је конференцију и преговоре у фебруару 1999. године како би се решила косовска криза. Преговори и мировна конференција водили су се у Рамбујеу, замку поред Париза. Преговори су се завршили без резултата. Сједињене Америчке Државе и Велика Британија су презентовали план за решавање косовске кризе 18. фебруара 1999. године. Тај план садржао је пуну политичку аутономију за Косово гарантовану од стране снага НАТО-а након повлачења војске Југославије са Косова и Метохије. Такође, план је предвиђао и одржавање референдума након три године како би се народ на Косову и Метохији изјасио. Албанска страна је прихватила овај предлог, док је делегација Југославије прихватила „политички део предлога“ 23. марта 1999. године, али се није сагласила са делом предлога који је подразумевао да НАТО снаге уђу на територију Косова и Метохије, као ни делом који се односи на одржавање референдума након три године. Дан након одбијања овог предлога, НАТО је започео бомбардовање СР Југославије.⁷⁷²

1.1 Бомбардовање НАТО-а на Савезну Републику Југославију 1999. године

Војна интервенција и бомбардовање СР Југославије се другачије тумачи од стране различитих актера. Бомбардовање НАТО-а на СР Југославију окарактерисано је од стране Југославије као агресија, док је од стране НАТО-а означено као хуманитарна интервенција. Агресија је започела 24. марта 1999. године и трајала је 78 дана, до потписивања Кумановског споразума⁷⁷³ 10. јуна 1999. године. Бомбардовање је извршено противправно и недозвољено, без одобрења Савета безбедности УН.⁷⁷⁴ Чак је Савет безбедности УН, 26. марта 1999. године, на предлог Русије и Кине, изгласао Резолуцију која позива на прекид

⁷⁷⁰ Semenov, Andrej, *Kosovo: Sovereign, Unrecognized or Failed State?...* p. 48.

⁷⁷¹ Игњатијевић, Марија, Штерић, Лука, Мавровић, Дејан, *Секуритизација албанске претње у дневном листу „Политика“*... стр. 111-134.

⁷⁷² Proroković, Dušan and Lađevac, Ivona, *Kosovo Case and the Role of the United Nations*, in: *Kosovo: sui generis or precedent in International Relations...* pp. 170-183.

⁷⁷³ У публикацији Српске Православне Цркве поставља се питање: „зашто баш у Куманову, осим ако не да би се поништило ослобођење Косова 1912. године, српском битком против Турске управо код Куманова, којом је повраћено Косово.“ Погледати више о томе у *Меморандум о Косову и Метохију светог архијерејског сабора Српске православне цркве...* стр. 56.

⁷⁷⁴ Pejić, Jelena i Manić, Milica, *Da li je međunarodno pravo instrument u rukama velikih sila ili poslednje utičište malih država: Slučaj Kosova*, *Studentski godišnjak, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka*, Godina: 3, Broj: 3, 2014, str. 96-110.

бомбардовања, и осудио употребу силе без његовог одобрења.⁷⁷⁵ Непосредни поводи за акцију НАТО-а били су догађај у Рачку, и кршење људских права Албанаца са Космета од стране СР Југославије, као и одбијање СР Југославије да потпише споразум из Рамбујеа. Међутим, морамо истаћи да је Савет НАТО-а пар месеци раније од ових догађаја одобрио ваздушне нападе на Југославију. Док је након две године утврђено да је Извешај о Рачку непоуздан, а преговори у Рамбујеу су били модел алиби дипломатије која је имала за циљ растурање СР Југославије у случају косовске кризе. НАТО-у је ова агесија послужила за враћање смисла његовом постојању након краја Хладног рата, а Западном свету је обезбедила кључан аргумент да не виде све муслимане као своје непријатеље и да у случају кршења људских права штите и њих.⁷⁷⁶

Војно-технички споразум из Куманова, којим је окончано бомбардовање СР Југославије од стране НАТО-а, био је основа за усвајање Резолуције Савета безбедности УН Број: 1244. Ова Резолуција је захтевала повлачење српских снага безбедности са Космета, и њоме је успостављена привремена управа УН на Косову (UNMIK). Поменута резолуција УН у својој преамбули истиче приврженост држава чланица УН „суверенитету и територијалном интегритету СР Југославије и других држава региона, како је наведено у Хелсиншком документу и анексу 2“.⁷⁷⁷ У Резолуцији Савета безбедности УН Број: 1244, анекс 2, се такође, наводе принципи за политичко решење кризе на Космету, успостављање привременог политичког оквира, уз суштинску самоуправу, поштујући споразуме из Рамбујеа као и суверенитет и територијални интегритет СР Југославије и земаља региона. Истовремено, захтева се демилитаризација ОВК.⁷⁷⁸ Наведена резолуција има два анекса, док се у њој шест пута истиче „територијални интегритет и суверенитет“ СР Југославије, као и „суштинска самоуправа“ коју Косово и Метохија требају да имају унутар СР Југославије.⁷⁷⁹ Такође, у резолуцији се наводи да је циљ доношења исте, „дефинисање будућег статуса Косова“.⁷⁸⁰

Међутим, чак и по успостављању Привремене управе УН на Космету, насиље је узело маха. За само неколико првих месеци Косово и Метохију је напустило више од 250.000 Срба и других неалбанаца. Ово иселјавање је интензивирано након великог броја злочина које су починили припадници ОВК у присуству мировних снага КФОР-а. Убијани су и киндаповани Срби, паљене су српске куће и православне светиње, уништавана су српска гробља и културно-историјски идентитет Косова и Метохије, затирало се све српско и православно.⁷⁸¹ Ослободилачка војска Косова је упадала у манастире и цркве и уништавала православни карактер Покрајине. Један од примера ових злодела јесте и упад ОВК у Манастир Девич, 10. јуна 1999. године, када су припадници ове терористичке организације оштетили цркву и

⁷⁷⁵ Proroković, Dušan and Lađevac, Ivona, Kosovo Case and the Role of the United Nations, in: *Kosovo: sui generis or precedent in International Relations...*pp. 170-183.

⁷⁷⁶ Pejić, Jelena, Manić, Milica, *Da li je međunarodno pravo instrument u rukama velikih sila ili poslednje utičište malih država: Slučaj Kosova...*str. 96-110.

⁷⁷⁷ Резолуција Савета Безбедности УН Број: 1244, и Сурлић, Стефан и Лазаревић, Андријана, Принцип територијалног интегритета: Политичке последице за финалним статусом Косова и Метохије, *Српска политичка мисао*, Вол: 80, Број: 2, 2023, стр. 115-131.

⁷⁷⁸ Исто.

⁷⁷⁹ Proroković, Dušan and Lađevac, Ivona, Kosovo Case and the Role of the United Nations, in: *Kosovo: sui generis or precedent in International Relations...*pp. 170-183.

⁷⁸⁰ Исто.

⁷⁸¹ *Меморандум о Косову и Метохији светог архијерејског сабора Српске православне цркве...* стр. 206-208.

иконе и мучили монахиње. Храбар чин и подвиг свештеника Радивоја Панића, остаће упамћен, када је у последњем тренутку стигао у Девич са француским КФОР-ом како би заштитио монахиње и монаха Серафима.⁷⁸²

Нови моменти кризе на Косову и Метохији осетили су се 2004. године, када је пажња међународне заједнице била усмерена на српску покрајину. Те године, 17. марта је дошло до „мартовског насиља“, тачније сукоба Албанаца и Срба на Космету, када Срби бивају протерани на Космета, а њихово културно, историјско и религијско наслеђе уништено.⁷⁸³ Стравични Мартовски погром су, у присуству међународних снага КФОР-а, извршили шиптарски злочинци. Призрен је тада највише страдао, призренске светиње су биле спаљене као и зграда Епископије.⁷⁸⁴

Уједињене нације, иако су донеле Резолуцију Број: 1244, настојале су да пруже оквир даљег преговарања између Београда и Приштине, како би дефинисале будући статус Косова и Метохије које се од 1999. године налази под контролом Уједињених нација. Стога су, у наредним годинама, одржане две рунде преговора о будућем статусу Косова, уз подршку Савета безбедности Уједињених нација. Оба пута Генерални секретар УН именован је специјалне изасланике који су били преговарачи у дијалогу између Београда и Приштине. Оба процеса завршена су без резултата, због противљења српске стране.⁷⁸⁵ Посебно се истакао процес о статусу Косова који је водио специјални изасланик УН, Марти Ахтисари. Он је на ову позицију именован 2005. године да би у марту 2007. године Ахтисари понуди свој предлог за решавање статуса Косова, који фаворизује независност. Он је истицао да је једино решење за статус Косова независност под контролом међународне заједнице. Пошто је ту опцију Београд одбио, нови сет преговора одржан је у другој половини 2007. године под окриљем Тројке – Сједињених Америчких Држава, Русије и Европске уније.⁷⁸⁶ Током друге рунде преговора Београд и Приштина су остали доследни својим позицијама, Београд је нудио суштинску аутономију за Космет, док су косовски Албанци захтевали независност.⁷⁸⁷

Након низа неуспешних преговора о будућем статусу Косова, такозвано Косово је једнострано, противправно прогласило независност 17. фебруара 2008. године. Овај догађај изазвао је преседан у међународном праву и о њему ћему дискутовати у наредном делу текста.

---

⁷⁸² Исто, стр. 62.

⁷⁸³ Игњатијевић, Марија, Штерић, Лука, Мавровић, Дејан, *Секуритизација албанске претње у дневном листу „Политика“*...стр. 111-134.

⁷⁸⁴ Погледати више о томе у: *Шиптарски геноцид над Србима у 20. веку...*

⁷⁸⁵ Proroković, Dušan and Lađevac, Ivona, Kosovo Case and the Role of the United Nations, in: *Kosovo: sui generis or precedent in International Relations...*pp. 170-183.

⁷⁸⁶ Ker-Lindsay, James, Preventing the Emergence of Self-Determination as a Norm of Secession: An Assessment of the Kosovo 'Unique Case' Argument in: *Europe-Asia Studies Special Issue: Self-Determination After Kosovo...* pp. 837-856.

⁷⁸⁷ Proroković, Dušan and Lađevac, Ivona, Kosovo Case and the Role of the United Nations, in: *Kosovo: sui generis or precedent in International Relations...*pp. 170-183.

Слика број: 19, Приказ мапе Косова и Метохије, Извор: Уједињене нације⁷⁸⁸

⁷⁸⁸ <https://www.un.org/geospatial/content/kosovo-region-0>, приступљено: 29. август 2025. године

Како Уједињене нације нису успеле да реше коначни статус Косова, дијалог Београда и Приштине је стављен под окриље Европске уније 2011. године. У оквиру поменутог дијалога, Београд и Приштина су потписали Бриселски споразум 19. априла 2013. године. Овај споразум представља „први споразум о начелима за нормализацију односа“. Нормализација односа подразумевала је две преговарачке стране, а текст споразума односио се на формирање Заједнице српских општина, интеграцију институција на северу Косова, одржавање локалних избора „у складу са косовским законима“. Поред овог споразума, долази и до потписивања Вашингтонског споразума, посредством Сједињених Америчких Држава 2020. године. Овај споразум је карактеристичан и посебно занимљив из угла политикологије религије, у смислу тачке споразума која се односи на међусобно признавање Косова и Израела. Последња иницијатива у овом контексту, био је немачко-француски, тачније европски предлог који је представљен почетком 2023. године. Овај предлог остао је непотписан, и неформално означава нови преговарачки оквир, као и услов даљег процеса за евроинтеграцију Србије.⁷⁸⁹

1.2 Једнострано проглашена независност такозваног Косова – преседан или уникатни случај?

Када је такозвано Косово прогласило независност, изгласавајући Декларацију о независности Косова 17. фебруара 2008. године, многе земље Запада, попут Сједињених Америчких Држава и већине држава Европске уније, подржале су тај акт позивајући се на право на самоопредељење. Земље које су признале независност тзв. Косова указивале су на то да је случај Косова *sui generis* у међународној политици, тачније уникатан случај који је изнедрен услед јединственог сплета околности.⁷⁹⁰ Тако је, објављујући признавање тзв. Косова од стране САД, државни секретар Рајс изјавила: „Неуобичајена комбинација фактора коју налазимо у ситуацији Косова, укључујући контекст распада Југославије, историје етничког чишћења и злочина против цивила на Косову, као и продуженог периода управе Уједињених нација, који се не могу наћи нигде другде, учинила је Косово специјалним случајем. Косово не може бити посматрано као преседан за друге ситуације у свету данас.“⁷⁹¹ Према мишљењу Бишкуа, признавање тзв. Косова као независне државе представља ретку ситуацију где су САД и већинске земље Запада на истој страни као и земље Блиског истока.⁷⁹² Турска и Албанија су биле прве државе чланице ОИС-а које су признале тзв. Косово као независну државу. Турска се и јавно заложила за лобирање муслиманског света зарад признавања тзв. Косова. Касније су, под утицајем Ердоана, многе муслиманске земље попут Пакистана и Брунеја признале тзв. Косово.⁷⁹³ 2009. године тзв. Косово је признала и

---

⁷⁸⁹ Сурлић, Стефан, Лазаревић, Андријана, Принцип територијалног интегритета: Политичке последице за финалним статусом Косова и Метохије... стр. 115-131.

⁷⁹⁰ Ker-Lindsay, James, Preventing the Emergence of Self-Determination as a Norm of Secession: An Assessment of the Kosovo 'Unique Case' Argument in: *Europe-Asia Studies Special Issue: Self-Determination After Kosovo...* pp. 837-856.

⁷⁹¹ Borgen, Christopher J., Kosovo's Declaration of Independence: Self-determination, Secession and Recognition, *Insights*, Vol. 12, Issue: 2, 2008.

⁷⁹² Bishku, Michael B., Recognize Kosovo? A Middle East Dilemma?, *Middle East Quarterly*, Vol. 31, No. 2, Spring 2024, pp. 1-15.

⁷⁹³ Република Турска је и пре признавања независности тзв. Косова 1999. године у Приштини отворила координациону канцеларију, која је 2008. године унапредила статус и постала амбасада

најзначајнија земља ОИС-а Саудијска Арабија. Поред наведених, многе друге земље са муслиманском већином, вођене примером Уједињених Арапских Емирата, су признале тзв. Косово и пре доношења саветодавног мишљења од стране Међународног суда правде 2010. године. Од земаља ОИС-а значајно противљење признавању тзв. Косова као независне државе заступао је Иран, позивајући се на кршење међународног права и декларисајући тај случај као опасан преседан.⁷⁹⁴

Такође, поред Ирана, многе важне силе попут Русије, Кине, Индије, Бразила као и већина држава чланица Уједињених нација, нису признале тзв. Косово за независну и суверену државу. Земље које нису признале тзв. Косово позивале су се на то да је учињен преседан у међународним односима који може имати озбиљне последице за друге сецесионистичке покрете у осталим деловима света.⁷⁹⁵

Након једностраног противправног проглашења независности тзв. Косова, Република Србија је на јесен 2008. године покренула, пред Генералном скупштином Уједињених нација, иницијативу чији је циљ био да се Међународни суд правде изјасни и пружи саветодавно мишљење о легалности Декларације о независности тзв. Косова. Питање упућено Међународном суду правде је било следеће: „Да ли је једнострана декларација о независности привремених институција самоуправе на Косову у складу са међународним правом?“⁷⁹⁶ Република Србија се надала да ће Међународни суд правде у овом случају расправљати о односу кључних принципа међународног права – територијалног интегритета и права на самоопредељење како би заштитила свој суверенитет и територијални интегритет.⁷⁹⁷ Како бисмо то боље разумели приказаћемо шта представља територијални интегритет. Принцип територијалног интегритета је основни принцип међународног права који подразумева да су границе државе неповредиве и односи се на територијални суверенитет.⁷⁹⁸ Овај принцип истакнут је у Повељи Уједињених нација на следећи начин: „Све чланице ће се у својим међународним односима уздржавати од претње силом или употребе силе против територијалног интегритета или политичке независности било које државе, или од било чега другог што није сагласно с циљевима Уједињених нација.“⁷⁹⁹ Такође, још један важан међународни акт који се односи на територијални интегритет јесте Хелсиншки завршни акт који наводи следеће: „Државе чланице ће се уздржавати у својим међународним односима, као и у својим међународним односима генерално, од претње или употребе силе против територијалног интегритета или политичке независности било које

Турске на Косову. 2015. године Турска је отворила и Генерални конзулат у Призрену. Погледати више о томе у: Bishku, Michael B., *Recognize Kosovo? A Middle East Dilemma?*... pp. 1-15.

⁷⁹⁴ Исто.

⁷⁹⁵ Proroković, Dušan and Ladevac, Ivona, *Kosovo Case and the Role of the United Nations*, in: *Kosovo: sui generis or precedent in International Relations*...pp. 170-183.

⁷⁹⁶ Pejić, Jelena, Manić, Milica, *Da li je medjunarodno pravo instument u rukama velikih sila ili poslednje utičište malih država: Slučaj Kosova*...str. 96-110.

⁷⁹⁷ Исто.

⁷⁹⁸ Видети више о томе у: Charney, J. Ian, *International law and use of force: a new framework*, Oxford, Oxford University Press, 2005, и Сурлић, Стефан и Лазаревић, Андријана, *Принцип територијалног интегритета: Политичке последице за финалним статусом Косова и Метохије*... стр. 115-131.

⁷⁹⁹ Погледати више о томе у: Повеља Уједињених нација, и Сурлић, Стефан и Лазаревић, Андријана, *Принцип територијалног интегритета: Политичке последице за финалним статусом Косова и Метохије*... стр. 115-131.

државе.⁸⁰⁰ Поред наведеног принципа, јако важан принцип у међународном праву јесте принцип права на самоопредељење, које је Генерална скупштина Уједињених нација признала као основно људско право. Многи аутори истичу да је акт о једностраном проглашењу независности тзв. Косова био заснован на праву на самоопредељење мањине којој су кршена права, док други аутори наводе да је тим актом повређен територијални интегритет Републике Србије.⁸⁰¹ Међутим, како Коен истиче, право на самоопредељење имају само народи, а не националне мањине, попут Албанаца са Космета.⁸⁰² Такође, битно је рећи да ма колико популација жели независност, опште је правило да унилатерална сецесија, као акт самоопредељења, представља кршење територијалног интегритета државе и у супротности је са принципима међународног права.⁸⁰³

Међународни суд правде је 22. јула 2010. године одговорио на постављено питање и донео саветодавно мишљење о томе да Декларација о независности Косова није противна међународном праву. На овај начин, поменути суд је заузео „формалистичку позицију“ указујући на то да је наведена Декларација у складу са међународним правом, истиче Хрњаз. Хрњаз такође наводи да се Међународни суд правде није дотакао суштине спора.⁸⁰⁴

Значајно је нагласити да је доношење саветодавног мишљења Међународног суда правде о Декларацији независности тзв. Косова, утицало на то да многе државе признају тзв. Косово за независну државу. Такође, поменуто мишљење суда навело је одређене ауторе да разматрају о томе да Декларација о независности непризнате Турске Републике Северни Кипар такође не крши међународно право, чиме се такође указује на могући преседан у међународном праву.⁸⁰⁵ Истовремено, важно је истаћи да је након једностраног противправног проглашења тзв. Турске Републике Северни Кипар, Савет безбедности Уједињених нација донео Резолуцију о осуди тог акта, док такве осуде и реакције за доношење Декларације о независности тзв. Косова није било.⁸⁰⁶

Међутим, кључни аргумент који је навео државе да признају независност тзв. Косова јесте, као што смо навели, позивање на то, да је тзв. Косово *sui generis*, уникатни случај у међународном праву. Управо та констатација освојила је широку међународну подршку за

---

⁸⁰⁰ Погледати више о томе у: Хелсиншки завршни акт, 1975, и Сурлић, Стефан и Лазаревић, Андријана, Принцип територијалног интегритета: Политичке последице за финалним статусом Косова и Метохије... стр. 115-131.

⁸⁰¹ Сурлић, Стефан и Лазаревић, Андријана, Принцип територијалног интегритета: Политичке последице за финалним статусом Косова и Метохије... стр. 115-131.

⁸⁰² Погледати више о томе у: Kohen, M. G., *Secession: International Law Perspectives*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006.

⁸⁰³ Ker-Lindsay, James, Preventing the Emergence of Self-Determination as a Norm of Secession: An Assessment of the Kosovo 'Unique Case' Argument in: *Europe-Asia Studies Special Issue: Self-Determination After Kosovo...* pp. 837-856.

⁸⁰⁴ Hrnjaz, Miloš, Srbija i upotreba правосудног решавања међународних спорова од 1914. до 2015. године: век неуспеха, у Knežević-Predić, Vesna (ur.), *Politički identitet Srbije u globalnom i regionalnom kontekstu*, Fakultet političkih nauka, Beograd, 2015, str. 253-270.

⁸⁰⁵ Doğan, Nejat, Ramification of the ICJ Kosovo advisory opinion for the Turkish Republic of Northern Cyprus, *Ankara Bar Review*, Vol. 6, No. 1, 2013, pp. 59-79.

⁸⁰⁶ Погледати више о томе у: Borgen, Christopher J., Kosovo's Declaration of Independence: Self-determination, Secession and Recognition...

признавање независности тзв. Косова. Ова констатација интегрисана је, такође, и у Декларацији о независности Косова.⁸⁰⁷

Како бисмо испитали да ли је тзв. Косово заиста уникатан случај у међународном праву, ми ћемо анализирати кључне аргументе на које су се позвале Сједињене Америчке Државе, пред Међународним судом правде како би доказале став о *sui generis* примеру. Наиме, Сједињене Америчке Државе су истакле да је случај тзв. Косова уникатан, због следећих елемената: распад Југославије, повреда људских права на Косову, као и чињеница да је Косово дуго под међународном управом Уједињених нација.⁸⁰⁸

Као први и кључни елемент наводи се да је Косово имало специјални статус унутар Југославије и да услед процеса распада Југославије, има право да буде независно. Морамо нагласити да је Косово и Метохија, аутономна покрајина Србије, имало специјални статус у оквиру Устава СФР Југославије из 1974. године. Међутим, такође морамо истаћи да је арбитражна комисија Мировне конференције о Југославији, тачније Бадентерова комисија нагласила да право на независност имају само републике, а не и аутономне покрајине унутар република – Косово и Метохија и Војводина.⁸⁰⁹

Следећи, други аргумент односи се на злоупотребу и кршење људских права. Истина је да је на Косову и Метохији било озбиљног кршења људских права, како кршења права Албанаца, муслимана, тако и кршења и повреде права Срба, хришћана.⁸¹⁰ У конвенцији Уједињених нација о геноциду се наводи да је геноцид било које од следеће наведених дела извршено са геноцидом намером да се уништи, у целости или делимично, национална, етничка или верска група путем: убијања чланова групе, проузроковањем озбиљне телесне или менталне штете припадницима групе, намерним стварањем услова живота срачунатих да се доведе од физичког уништења читаве групе или њених делова, наметањем одређених мера чији је циљ да се у склопу групе спречи рађање, као и присилним премештањем деце из једне групе у другу. Епархија рашко-призренска и косовско-метохијска истиче да су све тачке из Конвенције Уједињених нација о геноциду, осим последње (нема писмених трагова) извршене над српским народом на Косову и Метохији.⁸¹¹ Такође поставља се и следеће питање. Ако је кршење људских права аргумент за проглашење независности тзв. Косова, зашто овај аргумент није послужио и у другим примерима етничких конфликта?⁸¹²

Последњи аргумент у прилог тумачења тзв. Косова, као уникатног случаја у међународном праву, јесте чињеница да је тзв. Косово под управом међународне администрације Уједињених нација дуго времена. Међутим, чак и поред чињенице да је

---

⁸⁰⁷ Ker-Lindsay, James, Preventing the Emergence of Self-Determination as a Norm of Secession: An Assessment of the Kosovo 'Unique Case' Argument in: *Europe-Asia Studies Special Issue: Self-Determination After Kosovo...* pp. 837-856.

⁸⁰⁸ Исто.

⁸⁰⁹ Исто.

⁸¹⁰ Исто.

⁸¹¹ Погледати више о томе у: *Шиптарски геноцид над Србима у 20. веку...*

⁸¹² Ker-Lindsay, James, Preventing the Emergence of Self-Determination as a Norm of Secession: An Assessment of the Kosovo 'Unique Case' Argument in: *Europe-Asia Studies Special Issue: Self-Determination After Kosovo...* pp. 837-856.

Косово и Метохија под контролом и управом Уједињених нација, оно и даље представља покрајину Републике Србије, у складу са Резолуцијом 1244 Уједињених нација.⁸¹³

Једини начин да тзв. Косово прогласи независност јесте било позивање на то да је Косово уникатан случај који је производ јединственог сета поменутих услова. Међутим, аргумент о уникатности случаја није задобио универзалну међународну подршку, као ни формирао сигуран пут тзв. Косову да се интегрише у међународну заједницу. До данас тзв. Косово није чланица Уједињених нација. Међутим, оно што са сигурношћу можемо рећи јесте да је случај тзв. Косова озбиљан преседан у међународном праву, који је покренуо нестабилност и потенцијално угрожавање међународног система, уз опасност да се овакви случајеви понове у другим деловима света. Сматра се да случај тзв. Косова може бити употребљен за око седамдесет сецесионистичких покрета као модел.⁸¹⁴

Оно што са сигурношћу можемо закључити јесте да тзв. Косово остаје „спорна држава“ (contested state), тачније непризната, квази „држава“ у међународној политици. Спорне или *de facto* државе јесу они ентити који су унилатерално прогласили независност, али нису државе чланице Уједињених нација.⁸¹⁵

2. Деловање Организације исламске сарадње на плану признавања једнострано проглашене независности тзв. Косова од стране свих чланица ОИС-а

Овај део тезе покушаће да одговори на питање шта повезује Организацију исламске сарадње и непризнату, спорну „државу“ тзв. Косово. Такође, настојаћемо да одговоримо на дилему зашто највећа и најзначајнија организација муслиманског света лобира за признавање ове квази државе. Одговор на оба питања можемо пронаћи у религији. У јужној српској покрајини, Косову и Метохији, живи већински проценат муслиманског становништва. Према наводима римокатоличког бискупа на Косову и Метохији Марка Сопија, римокатолика на Косову и Метохији има око 20 000 што значи да припадника поменуте религије има мање од 2%. Ова информација говори у прилог тога да Албанаца муслимана на Косову и Метохији има преко 98%.⁸¹⁶ Имајући у виду овај податак, не чуди што најважнији међународни репрезент исламског света, ОИС, настоји да се меша у унутрашње ствари једне суверене, независне, међународно признате државе Републике Србије, како би заштитио и лобирао за интересе и политичке циљеве муслиманског дела становништва. Међутим, оно што је противно међународном праву, Резолуцији Савета безбедности УН 1244, и Уставу Републике Србије јесте чињеница да деловање Организације исламске сарадње утиче на нарушавање територијалног интегритета и суверенитета Републике Србије с обзиром да ова организација у својим резолуцијама позива на признавање непризнате, спорне „државе“ тзв. Косова. Како бисмо то доказали, приказаћемо активности ове исламске организације у циљу подршке муслиманима на Косову и Метохији како би формирали своју политичку заједницу.

⁸¹³ Исто.

⁸¹⁴ Пејић, Jelena, Manić, Milica, *Da li je međunarodno pravo instrument u rukama velikih sila ili poslednje utičište malih država: Slučaj Kosova...* str. 96-110.

⁸¹⁵ Lindsay, James Ker, *Engagement without recognition: the limits of diplomatic interaction with contested states*, *International Affairs*, Oxford University Press, Vol. 91, No. 2, 2015, pp. 267-285.

⁸¹⁶ Јевтић, Мирољуб, *Проблеми политикологије религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2012, стр. 150.

Активности ове организације на плану формирања суверене државе муслимана на територији Републике Србије започете су још 1992. године. Тада су дефинисани циљеви ове муслиманске организације на састанку Међународног савета за џамије у Саудијској Арабији. „Циљеви су следећи: 1. Да БиХ буде призната као независна држава у границама које је дефинисао АВНОЈ; 2. Да се помогне Албанцима Космета да формирају самосталну политичку заједницу; 3. Да се призна политичка аутономија Рашке области; 4. Да се Македонија преуреди у смислу поделе суверенитета између муслимана и Македонаца“.⁸¹⁷ Како налазимо, други циљ ове организације односи се управо на стварање муслиманске државе на тлу Европе, а на уштрб суверене и независне државе Србије, све у циљу јачања исламске мисије на свету.

Организација исламске сарадње је у својим резолуцијама, и пре једнострано проглашене независности тзв. Косова, реаговала на растуће насиље на територији Косова и Метохије деведесетих година ХХ века. Тако је донела Резолуцију Број: 19/25-Р⁸¹⁸, о ситуацији на Косову, на 25. конференцији министара спољних послова ОИС, која се одржала у Дохи, у Катару, марта 1998. године. У овој резолуцији ОИС је изразила забринутост због повећаног броја кршења људских права муслимана на Косову и Метохији, од стране Владе СР Југославије. Такође, осудила је „репресију великих размера, мере дискриминације и кршења људских права муслимана различитог порекла на Косову које су починили власти СР Југославије (Србије и Црне Горе), чији је циљ да приморају муслимане да напусте своју земљу.“⁸¹⁹

На наредној, 26. конференцији министара спољних послова ОИС, која је одржана у Буркини Фасо, у периоду од 28. јуна до 1. јула 1999. године, ОИС је у својој резолуцији Број: 20/26-Р⁸²⁰, изразила забринутост због избегличке кризе на Косову и Метохији, након завршетка бомбардовања СР Југославије и позвала државе чланице ОИС да финансијски и хуманитарно помогну муслиманима са Косова. Организација је поздравила повлачење српских војних, полицијских и паравојних снага са Косова, од којих се очекује да обезбеде пуну имплементацију резолуција Уједињених нација и међународног мировног плана који је усвојио српски парламент јуна 1999. године. Такође, у својој Резолуцији о ситуацији на Косову Број: 14/27-Р⁸²¹, која је усвојена на 27. сесији конференције министара спољних

---

⁸¹⁷ *Preporod*, *Islamske novine*, Sarajevo, 15.2. 1992, str. 10. и Јевтић, Мирољуб, *Религија – изазов политичкој науци*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2010, стр. 176, Погледати о томе у: Лончар, Мирела, *Активности Организације исламске сарадње у циљу ширења Уме: случај такозваног Косова...*

⁸¹⁸ Резолуција Број: 19/25-Р, 25. Конференција министара спољних послова ОИС, Доха, Катар, 1998. године. Погледати више о томе на: https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/1472/25_cfm_rep_pol_en.pdf, приступљено: 29. јула 2024. године

⁸¹⁹ Исто.

⁸²⁰ Резолуцији Број: 20/26-Р, 26. Конференција министара спољних послова ОИС, Буркина Фасо, 1999. године. Погледати више о томе на: https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/1490/26_cfm_rep_pol_en.pdf, приступљено: 29. јула 2024. године

⁸²¹ Резолуција Број: 14/27, 27. Конференција министара спољних послова ОИС, Малезија, 2000. године Погледати више о томе на: https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/1427/27_cfm_rep_pol_en.pdf

послова ОИС, у Малезији, 2000. године, ОИС је позвала Уједињене нације да подрже право Косовара на самоопредељење, као и на очување њиховог културног наслеђа и исламског идентитета. Након именовања Ахтисарија од стране УН за израду плана за решавање статуса Косова, ОИС је усвојила резолуцију Број: 26/34-Р⁸²², на 34. конференцији министара спољних послова ОИС, која је одржана у Пакистану, 2007. године, а у којој се истиче да ОИС подржава све муслимане са Балкана, и позива на решавање косовске кризе путем преговора у Уједињеним нацијама, као и да препознаје напоре господина Ахтисарија који би допринели одржавању стабилности на Косову. Годину дана након тога, такозвано Косово је једнострано, противправно прогласило независност 17. фебруара 2008. године. Одмах следећег дана од проглашења, тадашњи Генерални секретар ОИС Екмеледин Ихсаноглу изјавио је следеће: „Веома значајан догађај десио се јуче. Косово је коначно прогласило своју независност после дуге и одлучујуће битке народа. Како ми налазимо овај срећни резултат, проглашавамо нашу солидарност и подршку нашој браћи и сестрама тамо. Исламска Ума жели им успех у њиховој новој борби за изградњу јаке и преспективне државе способне да унапреди свој народ. Нема сумње да је независност Косова предност муслиманског света и јачања исламске акције.“⁸²³

Међутим, морамо истаћи да је, након самопроглашене независности тзв. Косова, само шест држава чланица ОИС признало тзв. Косово за суверену државу. Тај податак говори нам о утицају и подршци Руске Федерације о српском питању у ОИС. Како смо претходно истакли, Руска Федерација има статус државе посматрача унутар ове исламске организације.⁸²⁴ Наредне 2009. године, када је организована 36. конференција министара спољних послова ОИС у Дамаску, у Сирији, Саудијска Арабија предложила је резолуцију која је тражила од свих држава чланица ОИС да признају независност тзв. Косова како би пружили потпуну подршку својој муслиманској браћи на Косову и Метохији. Међутим, та резолуција није прошла, понајвише због амандмана које су предложиле Сирија, Египат и Азербејџан.⁸²⁵ Тако да је финална верзија резолуције која је усвојена на поменутој конференцији била Резолуција Број: 14/36-POL⁸²⁶, која не позива на признавање тзв. Косова и не помиње тзв. Косово као државу. Ова резолуција осврће се на јачање демократије на Косову, као и на мир и стабилност у региону. Такође, ова резолуција поздравља сарадњу тзв. Косова са економским и финансијским институцијама ОИС. Мада, оно што је представљало тачку обрта у ставу исламских земаља о питању статуса Косова, јесте Саветодавно мишљење Међународног суда правде које истиче да Декларација о независности тзв. Косова не крши међународно право. Управо након изјашњавања Међународног суда правде долази до

[oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/1507/27_cfm_rep_pol_en.pdf](https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/1507/27_cfm_rep_pol_en.pdf), приступљено: 29. јула 2024. године

⁸²² Резолуција Број: 26/34-Р, 34. Конференција министара спољних послова ОИС, Пакистан, 2007. године. Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2188/Political%20Affairs.pdf>, приступљено: 29. јула 2024. године

⁸²³ Погледати више о томе у: Лончар, Мирела, Активности Организације исламске сарадње у циљу ширења Уме: случај такозваног Косова...

⁸²⁴ Исто.

⁸²⁵ Исто.

⁸²⁶ Резолуција Број: 14/36-POL, 36. Конференција министара спољних послова ОИС, Дамаск, Сирија, 2009. године. Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2064/Political%20Affairs.pdf>, приступљено: 29. јула 2024. године

повећања броја признања ове спорне „државе“ како од стране многих држава Запада, тако и од стране исламских земаља. Такође, Организација исламске сарадње се у својој резолуцији Број: 17/37-POL⁸²⁷, која је усвојена на 37. сесији конференције министара спољних послова ОИС, у Таџикистану, маја 2010. године, осврће, а тиме и признаје Декларацију о независности тзв. Косова, од 17. фебруара 2008. године, чиме се на „мала врата“ отвара и позива на могућност држава чланица да признају тзв. Косово за суверену државу. Такође, наводи се чињеница да је тзв. Косово члан финансијских инсититуција попут Међународног монетарног фонда и Светске банке. Годину дана касније, ОИС иде корак даље у лобирању за признавање тзв. Косова од стране држава чланица своје организације. У резолуцији Број: 17/38-POL⁸²⁸, која је усвојена на 38. Сесији конференције министара спољних послова ОИС, у Астани, у Казахстану, јуна 2011. године, ОИС се позива на саветодавно мишљење Међународног суда правде од 22. јула 2010. године, и наводи чињеницу да је до тог момента тзв. Косово признато од стране 75 држава, од којих су 20 држава, земље чланице ОИС, према извештају Генералног секретара ОИС. Такође, ова резолуција је битна с обзиром на чињеницу да ОИС први пут у својој резолуцији позива државе чланице да признају независност тзв. Косова, на основу слободних и суверених права. Позивање ОИС на признавање тзв. Косова дало је резултата већ следеће године, када је тзв. Косово признало чак 30 земаља чланица ОИС.⁸²⁹ Ова цифра достигла је свој врхунац, према Резолуцији Број: 18/44-POL⁸³⁰, која је усвојена на 44. сесији конференције министара спољних послова ОИС, која је одржана у Обали Слоноваче, јула 2017. године, када је чак 38 држава чланица ОИС од укупно 57, признало независност тзв. Косова.

Значајно је истаћи да су званичници из Приштине присутни у својству госта на скуповима ОИС, почевши још од 1992. године када је одржан састанак у Цеди. Посебно се на састанцима ОИС истицао Енвер Хоџај, министар спољних послова тзв. Косова, који је лобирао и држао говоре на конференцији за усвајање резолуција у овој организацији како би државе чланице ОИС које нису признале тзв. Косово за независну државу то учиниле.⁸³¹

Међу земљама чланицама које се посебно истичу за лобирање унутар ове организације за признавање независности тзв. Косова јесу Турска, Албанија и Саудијска Арабија. Турска је једна од првих земаља која је признала тзв. Косово, у складу са историјским везама тзв.

---

⁸²⁷ Резолуција Број: 17/37-POL, 37. Конференције министара спољних послова ОИС, Таџикистан, 2010. године. Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2031/Political%20Affairs.pdf>, приступљено: 29. јула 2024. године.

⁸²⁸ Резолуција Број: 17/38-POL, 38. Конференција министара спољних послова ОИС, Астана, Казахстан, 2011. године. Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/1979/Political%20Affairs.pdf>, приступљено: 29. јула 2024. године

⁸²⁹ Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/SitePages/ConferenceDetailsConferenceWiseEN.aspx?Item=495>, приступљено: 29. јула 2024. године

⁸³⁰ Резолуција Број: 18/44-POL, 44. Конференција министара спољних послова ОИС, Обала Слоноваче, 2017. године. Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/161/44cfm-res-pol-en.pdf>, приступљено: 29. јула 2024. године

⁸³¹ <https://www.blic.rs/vesti/politika/organizacija-islamske-saradnje-pozvala-na-priznavanje-kosova/fwxqcqe>, приступљено: 30. јула 2024. године

Косова и Османског царства, чији је Турска наследник. Током друге посете председника Турске Реџепа Тајпа Ердоана Косову и Метохији, 2013. године, Ердоан је одржао говор у Призрену у којем је изјавио следеће: „Сви ми припадамо заједничкој историји, заједничкој култури, заједничкој цивилизацији, ми смо браћа. Не заборавите. Турска је Косово, Косово је Турска“.⁸³² Такође, на 13. Исламском самиту, који је одржан у Истанбулу, у Турској, 2016. године, у завршном обраћању учесницима, председник Турске, Реџеп Тајп Ердоан проручио је да исламске земље морају предузети брже дипломатке кораке и признати државност тзв. Косова.⁸³³ Док је заменик премијера Турске, Нуман Куртулмуш, посетио Приштину 2016. године и том приликом одржао говор у Парламенту, који гласи: „Признавање Косова од стране муслиманских земаља ојачаће исламски свет... Косово је европска земља која у исто време има велику исламску културу, и због тога представља једну од најзначајнијих исламских земаља у Западном свету“.⁸³⁴ Везе Турске и тзв. Косова биле су ојачане путем канала Гуленовог покрета⁸³⁵ који је успоставио мноштво образовних и других институција на тзв. Косову. Међутим, након покушаја пуча у Турској, ове институције су затворене на Косову, док је неке преузела Мариф фондација из Турске. Такође, Турска агенција за сарадњу и кооперацију – ТИКА радила је на више од 650 пројеката на тзв. Косову. Исто тако, турски Директорат за религијске послове – Дијанет, подржао је обнову централне џамије у Приштини која је коштала 1,8 милиона долара.⁸³⁶

Такође, једна од значајнијих, ако не и најзначајнија земља ОИС, Саудијска Арабија такође је међу првима признала независност тзв. Косова. Како је тада образложила, Саудијска Арабија је то учинила у складу са постојећим религијским и културним везама.⁸³⁷ Такође, ова земља је путем својих хуманитарних организација и агенција радила на промоцији вахабизма⁸³⁸, успостављала школе Курана у руралним деловима Косова, градила џамије, дистрибуирала свету књигу и уџбенике како би се учење ислама што интензивније ширило тзв. Косовом. Битан податак и показатељ односа Саудијске Арабије и тзв. Косова јесте чињеница да је тзв. Косово именовало бившег муфтију Косова за амбасадора у Саудијској Арабији 2012. године.⁸³⁹ Овим потезом приказано је да је религија најснажнија црта у односима два актера.

---

⁸³² Bishku, Michael. B., Recognize Kosovo? A Middle East Dilemma?... pp. 1-15.

⁸³³ <https://www.politika.rs/scc/clanak/354093/Islamske-zemlje-ne-slusaju-Erdogana-oko-Kosova>, приступљено: 30. јула 2024. године

⁸³⁴ Bishku, Michael. B., Recognize Kosovo? A Middle East Dilemma?...pp. 1-15.

⁸³⁵ Погледати више о томе у: Лончар, Мирела, *Основе политичког деловања Хизмет покрета*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2017.

⁸³⁶ Bishku, Michael. B., Recognize Kosovo? A Middle East Dilemma?... pp. 1-15.

⁸³⁷ Исто.

⁸³⁸ Вахабизам или Вехабизам представља учење сунитског ислама чија основа се налази у учењима Мухамеда иди Абдула Вахаба, саудијског теолога, по којем је овај део ислама и добио назив. Фундамент овог учења јесте повратак на изворну форму ислама коју је заступао сам пророк Мухамед. Овај огранак ислама не дозвољава било какве промене нити додатке изворном учењу ислама. Сматра се да је вахабизам радикална форма ислама. Погледати више о томе у: Schanzel, Jonathan; Miller, Steven, *Saudi Clerics, Wahhabi Islam and Social Media*, FDD Press, Washington D.C., 2012, p. 7 и Moussalli, Ahmad, *Wahhabism, Salafizam and Islamism: Who is The Enemy?* Conflicts Forum, Beirut, London, Washington D.C, 2009, p. 4.

⁸³⁹ Bishku, Michael. B., Recognize Kosovo? A Middle East Dilemma?... pp. 1-15.

Поред наведеног, Саудијска Арабија и Албанија су често чврсто лобирале унутар ОИС како би се усвојиле одређене резолуције које би ишле у корист тзв. Косову. Посебне заслуге тзв. Косово дугује албанском министру спољних послова Лулзиму Баши, који је снажно бранио прогрес у јачању демократије на тзв. Косову.⁸⁴⁰ Иначе, Албанија представља једину државу чланицу ОИС, која се налази у Европи, док Босна и Херцеговина има статус државе посматрача унутар ове организације. У складу с тим, поставља се питање да ли тзв. Косово може бити трећи исламски актер из Европе који би био „чланица“ или „посматрач“ ове организације? Према Повељи Организације исламске сарадње из 2008. године државе чланице ове организације могу бити само оне државе које имају статус државе чланице Организације Уједињених нација и које имају муслиманску већину. Међутим, Косово није држава. Али оно што је битно јесте да Косово има муслиманску већину. Такође, с обзиром да Косово није држава није ни пуноправни члан ОУН, стога не може бити „држава чланица“ ове организације.⁸⁴¹ Такође, да би био члан ове организације, све државе чланице морају да усвоје ту одлуку консензусом. С обзиром да је 38 од 57 држава чланица ОИС признало тзв. Косово, док остале нису, тзв. Косово не може да рачуна ни на пуну подршку свих чланица ОИС, пошто се неке противе независности тзв. Косова, попут Ирана, Индонезије и других. Ове земље истичу да бране и поштују међународно право и не желе да подстичу сепесионистичке покрете у својим земљама, позивајући се да је проглашење независности тзв. Косова озбиљан преседан. Када говоримо о могућем статусу посматрача унутар ове организације, морамо нагласити да су постојале одређене иницијативе тзв. Косова на ову тему. Министарство спољних послова тзв. Косова је 2018. године саопштило да би могло да аплицира за позицију „државе“ посматрача ове организације. Међутим, тзв. Косово, тачније Министарство спољних послова тзв. Косова, је као што смо навели до сада учествовало на састанцима и конференцијама ове организације само у статусу госта. Многи аутори наводе да би чланство тзв. Косова у ОИС имало само контраефекат, с обзиром да тзв. Косово гради идентитет који је одређен у приоритетима да се интегрише у Уједињене нације, Европску унију и НАТО. Такође, према Уставу тзв. Косова, оно представља „секуларну државу“ па би учешће у овој организацији нарушило имиџ тзв. Косова као „земље“ која је неутрална у питањима религије.⁸⁴²

2.1 Међусобно признавање Израела и тзв. Косова

Могућа тачка обрта у подршци Организације исламске сарадње тзв. Косову, иницирана је 4. септембра 2020. године, када су делегације Републике Србије и тзв. Косова боравиле у Вашингтону, како би, уз помоћ тадашње америчке администрације Доналда Трампа било постигнуто одређено решење које би допринело успостављању бољих односа Београда и Приштине. Тада су Београд и Приштина потписали економске споразуме, који су садржали и тачку која се односила на Израел, што је посебно важно из угла политикологије религије. Република Србија је прихватила да измести своју амбасаду у Израелу у Јерусалим 2021.

---

⁸⁴⁰ Погледати више о томе у: Лончар, Мирела, Активности Организације исламске сарадње у циљу ширења Уме: случај такозваног Косова...

⁸⁴¹ Исто.

⁸⁴² Muharremi, Robert and Buçaj, Alketa and Berisha, Butrint, *Kosovo's membership into OIC: An opportunity or a dangerous road*, Prishtina Institute for Political Studies, Pristine, 04/2018.

године, што је противно резолуцијама УН о Израелско-палестинском спору, као и резолуцијама које се односе на статус града Јерусалима. Поред наведеног, у споразуму се налазила и тачка која се односи на Израел. У том делу споразума, тражи се да се Израел и тзв. Косово међусобно признају и успоставе дипломатске односе и отворе дипломатска представништва. Ова ситуација је посебно била битна из угла политикологије религије јер би отворила пандорину кутију, имајући у виду да би овим чином тзв. Косово постало „прва већинска муслиманска држава“ која би отворила дипломатско представништво у Јерусалиму, и тиме би погазила све оно на чему се заснива Организација исламске сарадње која тзв. Косову константно пружа подршку. Овим чином тзв. Косово би погазило најзначајнији циљ ове организације, а то је да реши питање Палестине и Јерусалима тачније Ал-Кудса, трећег светог места ислама, због чега је првобитно ова организација и формирана. Потписивање Вашингтонског споразума и прихватање поменуте тачке од стране тзв. Косова шокирало је многе муслиманске земље, с обзиром на осетљивост овог питања у исламском свету. Организација исламске сарадње је реаговала на овај догађај и одбила да прихвати одлуке Србије и тзв. Косова да отворе своје амбасаде у окупираном Ал-Кудсу, истицајући да је то илегална акција која представља кршење међународног права и резолуција УН, посебно резолуције СБ УН Број: 478.⁸⁴³ Међутим, и поред негодовања ОИС, Приштина је отворила амбасаду у Јерусалиму, марта 2021. године. Овај чин дубоко је осуђен од стране како муслиманских, тако и од стране европских земаља. Снажне осуђујуће изјаве дошле су од стране Организације исламске сарадње, Турске, Палестине, Јордана као и других. Политичари и медији објавили су да је тзв. Косово прва европска као и прва већински муслиманска „земља“ која је отворила амбасаду у Јерусалиму. Заузврат, Израел није истакао планове да одмах отвори амбасаду на тзв. Косову, већ само посвећеност да има нерезиденцијалног амбасадора на тзв. Косову. Међународне реакције на потез тзв. Косова су биле веома негативне, док су само Сједињене Америчке Државе подржале тај чин.⁸⁴⁴ Министар спољних послова Палестине ал-Малки писао је Генералном секретару ОИС, тражећи да државе чланице ОИС прекину дипломатске односе са тзв. Косовом због отварања амбасаде у Јерусалиму, док је његово министарство назвало потез тзв. Косова нападом на палестински народ, њихова права и кршење међународног права.⁸⁴⁵ Председник Републике Србије Александар Вучић изјавио је да након успостављања дипломатских односа Израела и тзв. Косова, ниједна муслиманска земља неће желети да призна независност тзв. Косова, док је тадашњи председник Скупштине Србије Ивица Дачић, истакао да све муслиманске земље требају одмах да повуку признање тзв. Косова. Ова ситуација није погодила само муслиманске земље већ и европске земље, чиме је тзв. Косово створило снажан негативни изазов за своје европске интеграције.⁸⁴⁶

---

⁸⁴³ Погледати више о томе на: https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=23852&t_ref=14175&lan=en, приступљено: 30. јула 2024. године

⁸⁴⁴ *Kosovo and Israel – A long-awaited recognition, Recognition of states and territories in the contemporary international politics*, Policy Report, Balkans Policy Research Group, November 2021.

⁸⁴⁵ Bishku, Michael. B., *Recognize Kosovo? A Middle East Dilemma?..* pp. 1-15.

⁸⁴⁶ Погледати више о томе у: *Kosovo and Israel – A long-awaited recognition, Recognition of states and territories in the contemporary international politics...*

3. Лобирање Организације исламске сарадње у Уједињеним нацијама за решавање ситуације на Косову

Организација Уједињених нација била је укључена у све фазе косовског конфликта, још од 1998. године, када је донела прву резолуцију о том питању. Иако је настојала да буде најпоузданија и најефикаснија платформа где ће се решити косовски сукоб и осигурати мир и сигурност на Косову и Метохији, и у региону, пракса највеће светске организације то није успела. Шта више, многи аутори наводе да управо питање Косова представља само једну епизоду у дугом процесу маргинализације Уједињених нација од стране Сједињених Америчких Држава.⁸⁴⁷

У овом делу тезе представимо активности ОУН на плану решавања статуса Косова и Метохије, као и значај лобирања ОИС унутар ове најзначајније светске међународне организације зарад заштите интереса муслимана на Косову и Метохији.

Јако је битно да истакнемо да се ОИС у свакој својој резолуцији која се односи на ситуацију на Косову, позива на резолуције Савета безбедности УН и то, на следеће резолуције: Резолуцију Број: 1160 из 1998. године, Резолуцију Број: 1199 из 1998. године, Резолуцију Број: 1203 из 1998. године, Резолуцију Број: 1239 из 1999. године и Резолуцију Број: 1244 из 1999. године. Такође, поред наведених резолуција УН, резолуције ОИС се позивају и на битне изјаве председника и Генералног секретара УН о питању ситуације на Косову. Поред ових аката, ОИС се позива и на саветодавно мишљење Међународног суда правде од 22. јула 2010. године, као и на резолуцију Генералне скупштине УН Број: 64/298. Истовремено, ОИС поздравља историјски споразум који је постигнут између Београда и Приштине 19. априла 2013. године у Бриселу, посредством Европске уније.⁸⁴⁸

Позивање ОИС-а на резолуције УН, разумљиво је с обзиром да се сама Повеља ОИС односи на приврженост принципима Повеље УН, као и на међународно право.⁸⁴⁹ Међутим, оно што није разумљиво јесте да се у Повељи ОИС наводи поштовање принципа немешања у унутрашње ствари било које државе, а ОИС управо то ради, јер у својим резолуцијама позива своје државе чланице да признају тзв. Косово, јужну српску покрајину, као независну државу. Тиме, се ОИС дубоко меша у унутрашње ствари једне суверене, независне, међународно признате државе, чланице Уједињених нација, Републике Србије.⁸⁵⁰

Како бисмо утврдили на које се резолуције Уједињених нација ОИС позива, ми ћемо представити увид у поменуте резолуције, како бисмо утврдили за шта се залаже ОИС о питању ситуације на Косову и Метохији.

---

⁸⁴⁷ Patomäki, Heikki, Kosovo and the end of the United Nations?, in Van Ham, Peter and Medvedev, Sergei (eds.) *Mapping European security after Kosovo...* p. 82.

⁸⁴⁸ Погледати више о томе на: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=4444&refID=1250>, Приступљено: 8. август 2024. године

⁸⁴⁹ Повеља Организације исламске конференције, 2008.

⁸⁵⁰ Lončar, Mirela, Transnational Religious Actors and the Question of the State Sovereignty - the Cases of the Gulen Movement and the Organization of Islamic Cooperation, in: Jevtić, Miroljub and Veković, Marko (eds.), *Politology of Religion: III Biannual Conference 2021*, Conference Proceedings, pp. 59-70.

Прва резолуција УН на коју се позива ОИС јесте Резолуција СБ УН Број: 1160. Савет безбедности УН донео је поменути Резолуцију Број: 1160, 31. марта 1998. године како би осудио употребу силе на обе стране, како српске полиције против демонстраната на Косову, тако и све акте тероризма почињене од стране Ослободилачке војске Косова (ОВК). Овом резолуцијом СБ УН настојао је да реши проблем на Косову и Метохији тиме што је увео ембарго на оружје СР Југославији. Такође, СБ УН позвао је на постизање политичког решења питања КиМ путем дијалога. Оно што је од кључне важности, а што се наводи у овој, али и другим резолуцијама УН на које се позива ОИС јесте позивање на посвећеност свих држава чланица УН суверенитету и територијалном интегритету СР Југославије.⁸⁵¹ Овом резолуцијом УН покушале су да направе значајан напор како би решиле проблем путем дијалога. Обе стране, српска страна, али и Албанци са КиМ позвани су да испуне тражене захтеве УН на мирољубив начин.⁸⁵²

Током лета 1998. године борбе су постајале све интензивније, тако да је забележен и велики број избеглица.⁸⁵³ Стога је Савет безбедности УН донео Резолуцију Број: 1199⁸⁵⁴, 23. септембра 1998. године. Овом резолуцијом УН изразиле су забринутост повећањем насиља на КиМ, кршењем људских права као и погоршањем хуманитарне ситуације. Осудиле су све акте насиље као и тероризма. Истовремено, истакле су да ситуација на КиМ представља озбиљну претњу за мир и безбедност у региону, и дозволиле људима са КиМ да напусте територију због конфликта, како би успоставиле услове њиховог сигурног повратка када се ситуација смири.⁸⁵⁵

Наредна резолуција СБ УН донета је након договора који су постигли Милошевић и представник УН Ричард Холбрук 13. октобра 1998. године. Резолуција СБ УН Број: 1203⁸⁵⁶, усвојена је 24. октобра 1998. године. Ова резолуција поздравила је споразум потписан у Београду, 16. октобра 1998. године, између СР Југославије и председавајућег OSCE, којим се успоставља Верификациона мисија Организације за безбедност и сарадњу у Европи (OSCE) на Косову, као и споразум потписан у Београду 15. октобра 1998. године између СР Југославије и НАТО, којим се успоставља ваздушна верификациона мисија на Косову. Међутим, како је конфликт на КиМ поново добио на снази у јануару 1999. године, дешавањима у Рачку, као и једностраним саопштењем Вилијама Вокера, званичници OSCE

---

⁸⁵¹ Резолуција Савета безбедности УН Број: 1160, 1998. година. Погледати више о томе на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1160>, приступљено: 8. августа 2024. године

⁸⁵² Kamil, Ibrahim and Şaşkin, Osman, The Kosovo crisis and United Nations deadlock in: Ozev, Muharrem Hilmi and Erdogan, Aydin (eds.) *The United Nations and Its Conflict Resolution Role*, Istanbul University Press, 2020, pp. 189-211.

⁸⁵³ Patomäki, Heikki, Kosovo and the end of the United Nations?, in Van Ham, Peter and Medvedev, Sergei (eds.) *Mapping European security after Kosovo...* p. 93.

⁸⁵⁴ Резолуција Савета безбедности УН Број: 1199, 1998. године. Погледати више о томе на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1199>, приступљено: 8. августа 2024. године.

⁸⁵⁵ Kamil, Ibrahim and Şaşkin, Osman, The Kosovo crisis and United Nations deadlock in: Ozev, Muharrem Hilmi and Erdogan, Aydin (eds.) *The United Nations and Its Conflict Resolution Role...* pp. 189-211.

⁸⁵⁶ Резолуција Савета безбедности УН Број: 1203, 1998. године. Погледати више о томе на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1203>, приступљено: 8. августа 2024. године

су напустили КиМ, а Генерални секретар УН Кофи Анан је оптужио Србе за употребу насиља.⁸⁵⁷

Након догађаја у Рачку, Контакт група се умешала тражећи одржавање конференције, како би се решила ситуација на КиМ. Тако да је поменута конференција, која представља добар пример алиби дипломатије, одржана у Рамбујеу у Француској. Како СР Југославија није прихватила споразум из Рамбујеа и присуство НАТО трупа на својој територији, добила је рат са НАТО-ом који је започео 24. марта 1999. године. Хенри Кисинџер, бивши државни секретар САД изјавио је следеће: „Документ из Рамбујеа је изговор да се иницира бомбардовање“. Такође, изјавио је следеће: „Документ из Рамбујеа је провокација да се изазове бомбардовање. Документ из Рамбујеа је документ којег ни анђео Србин не може прихватити. То је ужасан дипломатски документ који никада није требао да буде“.⁸⁵⁸ Бомбардовање СР Југославије од стране НАТО-а учињено је без одобрења Савета безбедности УН, као и у супротности са међународним правом, Повељом УН, али и оснивачким документом НАТО-а. Међутим, Кофи Анан, тадашњи генерални секретар УН није критиковао НАТО. Уместо тога, подржао је интерпретацију догађаја виђену од стране Запада, као и мировни план. Пре бомбардовања, Анан је критиковао Србе и њихове акције на КиМ. Након што је почела агресија на СР Југославију, Анан је ургирао да НАТО лидери прекину бомбардовање, под условом да званичници СР Југославије прихвате све услове које им је НАТО поставио.⁸⁵⁹

Наредна резолуција Савета безбедности УН, на коју се ОИС позива као релевантну резолуцију, о питању решавања ситуације на Косову, јесте Резолуција Број: 1239⁸⁶⁰, која је усвојена 14. маја 1999. године. У овој резолуцији УН изражавају забринутост због хуманитарне катастрофе на КиМ, СР Југославији услед континуиране кризе. УН такође наводе да су дубоко забринуте због прилива повећаног броја како избеглица са КиМ у Албанију, Македонију, Босну и Херцеговину и друге земље, тако и несталих особа на кризном подручју. Ова резолуција подвлачи и опасност да се хуманитарна ситуација настави с обзиром на недостатак политичког решења на КиМ.

Након завршетка бомбардовања и потписивања Кумановског споразума, Савет безбедности УН усвојио је Резолуцију Број: 1244⁸⁶¹, 10. јуна 1999. године. Поменута резолуција је веома битна када говоримо о питању суверенитета и територијалног интегритета Републике Србије, наследнице СР Југославије. Ова резолуција изражава приврженост свих држава чланица УН суверенитету и територијалном интегритету Републике Србије. У Резолуцији се наводи следеће:

---

⁸⁵⁷ Patomäki, Heikki, Kosovo and the end of the United Nations?, in Van Ham, Peter and Medvedev, Sergei (eds.) *Mapping European security after Kosovo...* p. 94.

⁸⁵⁸ Kamil, Ibrahim and Şaşkin, Osman, The Kosovo crisis and United Nations deadlock in: Ozev, Muharrem Hilmi and Erdogan, Aydin (eds.) *The United Nations and Its Conflict Resolution Role...* pp. 189-211.

⁸⁵⁹ Patomäki, Heikki, Kosovo and the end of the United Nations?, in Van Ham, Peter and Medvedev, Sergei (eds.) *Mapping European security after Kosovo...* pp. 94-95.

⁸⁶⁰ Резолуција Савета безбедности УН Број: 1239, 1999. године. Погледати више о томе на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1239>, приступљено: 9. августа 2024. године

⁸⁶¹ Резолуција Савета безбедности УН Број: 1244, 1999. године. Погледати више о томе на: [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_1244\(1999\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_1244(1999)-EN.pdf), приступљено: 9. августа 2024. године.

1. „Одлучује да политичко решење за кризу на Косову треба да буде засновано на општим принципима из анекса 1 и како је даље разрађено у принципима и другим траженим елементима из анекса 2;

2. Поздравља то што СР Југославија прихвата принципе и друге тражене елементе који се помињу у горе наведеном ставу 1, и захтева пуну сарадњу СР Југославије у циљу њихове брзе примене;

3. Нарочито тражи да СР Југославија одмах обустави насиље и репресију на Косову на начин који се може верификовати, и да започне и оконча повлачење у фазама са Косова, на начин који се може верификовати, свих војних, полицијских и паравојних снага, у складу са хитним распоредом, са чим ће бити синхронизовано распоређивање међународног безбедносног присуства на Косову;

4. Потврђује да ће после повлачења, договореном броју југословенског и српског војног и полицијског особља бити дозвољен повратак на Косово ради обављања дужности у складу са анексом 2;

5. Одлучује о распоређивању цивилног и безбедносног присуства на Косову, под покровитељством УН, са одговарајућом опремом и особљем, како се то тражи, и поздравља сагласност СР Југославије за такво присуство;

6. Тражи од генералног секретара да именује, након консултација са Саветом безбедности, специјалног представника који ће контролисати имплементацију цивилног присуства и даље тражи од генералног секретара да да инструкцију свом специјалном представнику да врши координацију са међународним безбедносним присуством како би се обезбедило да оба присуства раде у правцу истих циљева и да се међусобно помажу;

7. Овлашћује државе чланице и одговарајуће међународне организације да успоставе међународно безбедносно присуство на Косову, како се наводи у ставу 4 анекса 2 уз сва неопходна средства како би могло да обави своје одговорности из доле наведеног става 9;

8. Потврђује потребу за хитним и што скоријим распоређивањем ефикасног међународног цивилног и безбедносног присуства на Косову, и захтева да стране у потпуности сарађују приликом његовог распоређивања;

9. Одлучује да ће одговорности међународног безбедносног присуства које ће бити распоређено и деловати на Косову укључивати:

a. одвраћање од обнове непријатељстава, одржавање и према потреби, наметање прекида ватре, обезбеђивање повлачења и спречавања повратка на Косово снага савезне и републичке војске, полиције и паравојних јединица, осим како је предвиђено у тачки б анекса 2;

b. демилитаризацију Ослободилачке војске Косова (ОВК) и других наоружаних група косовских Албанаца, како се захтева у ставу 15;

c. успостављање безбедног окружења у коме избеглице и расељена лица могу да се врате својим кућама у безбедности, а међународно цивилно присуство може да функционише, у коме привремена управа може да буде успостављена и хуманитарна помоћ испоручивана;

d. осигурање јавне безбедности и реда док међународно цивилно присуство не преузме одговорност за спровођење тог задатка;

e. надгледање уклањања мина док међународно цивилно присуство, према потреби, не преузме одговорност за тај задатак;

f. одговарајућу подршку и блиску координацију са радом међународног цивилног присуства;

g. обављање дужности надгледања границе како је тражено;

h. обезбеђење заштите и слободе кретања за себе, за међународно цивилно присуство и друге међународне организације;

Овлашћује генералног секретара да уз помоћ одговарајућих међународних организација, успостави међународно цивилно присуство на Косову, како би се обезбедила привремена управа на Косову, при чему ће народ Косова моћи да ужива суштинску аутономију у оквиру СР Југославије, и које ће обезбедити прелазну управу при чему ће успостављати и надгледати развој привремених демократских институција самоуправе, како би се обезбедили услови за миран и нормалан живот свих становника Косова;

Одлучује да ће главне одговорности цивилног присуства укључивати:

.унапређење успостављања, до коначног решења, суштинске аутономије и самоуправе на Косову, узимајући у потпуности у обзир анекс 2 и споразуме из Рамбујеа (С/1999/648);

a. обављање основних цивилно-управних функција тамо где је и колико је то потребно;

b. организовање и надгледање развоја привремених институција за демократску и аутономну самоуправу, до коначног политичког решења, укључујући и одржавање избора;

c. преношење, у складу са успостављањем тих институција, својих административних задатака, а надгледајући и подржавајући учвршћивање локалних привремених институција Косова и других активности у правцу грађења мира;

d. олакшавање политичког процеса чији је циљ дефинисање будућег статуса Косова, узимајући у обзир споразуме из Рамбујеа (С/1999/648);

e. у коначној фази, надгледање преноса власти са привремених институција Косова на институције које ће бити успостављене у складу са политичким решењем;

f. подршку реконструкцији кључних објеката инфраструктуре и другој економској реконструкцији;

g. подршку сарадњи са међународним хуманитарним организацијама, и хуманитарној помоћи унесрећенима;

h. одржавање цивилног реда и закона, укључујући и успостављање снага локалне полиције, а у међувремену, путем распоређивања међународног полицијског особља које ће радити на Косову;

i. заштиту и унапређење људских права;

j. осигурање безбедног и неометаног повратка свих избеглица и расељених лица у њихове домове на Косову;

Истиче потребу координираних операција хуманитарне помоћи, као и да СР Југославија дозволи неометан приступ Косову хуманитарним организацијама за пружање помоћи и сарађује са таквим организацијама како би се обезбедила брза и ефикасна достава хуманитарне помоћи;

Подстиче све државе чланице и међународне организације да дају допринос економској и социјалној обнови као и безбедном повратку избеглица и расељених лица, и истиче, у том контексту, значај сазивања, што је пре могуће, међународне конференције донатора, (нарочито за циљеве у горе наведеном ставу 11г);

Захтева пуну сарадњу свих на које се то односи, укључујући и међународно безбедносно присуство, са Међународним кривичним судом за бившу Југославију;

Захтева од ОВК и других наоружаних група косовских Албанаца да одмах прекину са свим офанзивним акцијама и да се повинују захтевима за демилитаризацију како то тражи

шеф међународног цивилног присуства, у консултацијама са специјалним представником генералног секретара;

Одлучује да се забране које су наметнуте у ставу 8 резолуције 1160 (1998) неће односити на оружје и сродну војну опрему које користи међународно цивилно безбедносно присуство;

Поздравља рад који је у току у ЕУ и другим међународним организацијама у циљу развијања свеобухватног приступа економском развоју и стабилизацији региона који је погођен косовском кризом, укључујући и имплементацију Пакта стабилности за југоисточну Европу, уз широко међународно учешће, како би се подстакло унапређење демократије, економског просперитета, стабилности и регионалне сарадње;

Захтева од свих држава у региону да у потпуности сарађују у спровођењу свих аспеката ове резолуције;

Одлучује да се међународно цивилно и безбедносно присуство успостави за почетни период од 12 месеци, које ће се наставити после тога уколико Савет безбедности не одлучи другачије;

Тражи од Генералног секретара да у редовним интервалима подноси Савету извештаје о спровођењу ове резолуције, укључујући и извештаје руководства цивилног и безбедносног присуства, при чему први извештај треба да буде поднет у року од 30 дана од усвајања ове резолуције;

Одлучује да се и даље активно бави овим питањем.

Анекс

1

Изјава председавајућег о закључцима са састанка министара Групе 8, одржаног у Петербургу, 06. маја 1999. године
Министри Групе 8 су усвојили доле наведене опште принципе о политичком решењу кризе на Косову:

- тренутна и проверљива обустава насиља и репресије на Косову;
- повлачење војске, полиције и паравојних снага са Косова;
- распоређивање ефикасног међународног цивилног и безбедносног присуства на Косову, које ће подржати и усвојити Уједињене нације, способног да гарантује остваривање заједничких циљева;
- успостављање привремене администрације за Косово о чему ће донети одлуку Савет безбедности Уједињених нација, како би се обезбедили услови за миран и нормалан живот за све становнике Косова;
- безбедан и слободан повратак свих избеглица и расељених лица и неометан приступ хуманитарних организација Косову;
- политички процес ка успостављању споразума о привременом политичком оквиру, који ће обезбедити суштинску самоуправу на Косову, узимајући у потпуности у обзир споразуме из Рамбујеа и принципе суверености и територијалног интегритета СР Југославије и других земаља у региону, и демилитаризацију ОБК;
- свеобухватни приступ економском развоју и стабилизацији кризног региона.

Споразум треба да буде постигнут на основу доле наведених принципа како би се кренуло у правцу решавања кризе на Косову:

1. Тренутна и проверљива обустава насиља и репресије на Косову.
  2. Проверљиво повлачење свих војних, полицијских и паравојних снага са Косова, у складу са хитним распоредом.
  3. Распоређивање на Косову, под покровитељством Уједињених нација, ефикасног међународног цивилног и безбедносног присуства, способног да гарантује постизање заједничких циљева, које ће деловати, ако се тако одлучи, у складу са Главом VII Повеље.
  4. Међународно безбедносно присуство уз суштинско учешће НАТО мора да буде распоређено под јединственом командом и контролом и овлашћено да успостави безбедно окружење за све људе на Косову, као и да олакша безбедан повратак свих расељених лица и избеглица њиховим домовима.
  5. Успостављање привремене администрације за Косово као дела међународног цивилног присуства под којим ће народ Косова моћи да ужива суштинску аутономију у оквиру СР Југославије о чему ће одлуку донети Савет безбедности УН. Привремена администрација треба да обезбеди прелазну управу, и да при томе успоставља и надгледа развој привремених демократских самоуправних институција како би се обезбедили услови за миран и нормалан живот свих становника Косова.
  6. Након повлачења, договореном броју југословенског и српског особља ће бити дозвољено да се врати и обавља следеће функције:
    - a. везу са међународном цивилном мисијом и међународним безбедносним присуством;
    - b. обележавање/чишћење минских поља;
    - c. одржавање присуства на местима српске културне баштине;
    - d. одржавање присуства на главним граничним прелазима.
- Безбедан и слободан повратак свих избеглица и расељених лица уз надзор УНХЦР (Високог комесара УН за избеглице) и неометан приступ хуманитарних организација Косову.

Политички процес у циљу успостављања споразума о привременом политичком оквиру који ће обезбедити суштинску самоуправу за Косово, узимајући у потпуности у обзир споразуме из Рамбујеа и принципе суверенитета и територијалног интегритета СР Југославије и других земаља региона, као и демилитаризацију ОВК. Преговори између страна у правцу постизања решења не треба да одлажу или ометају успостављање демократских самоуправних институција.

Свеобухватни приступ економском развоју и стабилизацији кризног региона. Ово ће укључити спровођење Пакта стабилности за југоисточну Европу, уз широко међународно учешће како би се даље подстицало унапређење демократије, економског просперитета, стабилности и регионалне сарадње.

Суспензија војних активности ће захтевати прихватање горе наведених принципа, уз сагласност за друге већ идентификоване тражене елементе, који су садржани у доле наведеним напоменама. Затим ће бити хитно закључен војно-технички споразум који ће, између осталог,

прецизирати датне модалитете укључујући улоге и функције југословенског-српског особља на Косову:

Повлачење

Процедуре повлачења, укључујући и повлачење у фазама, детаљни план и разграничење тампон зоне у Србији иза које ће снаге бити повучене; Особље које се враћа

- Опрема особља које се враћа;
- Оквир за функције које ће обављати;
- Распоред њиховог враћања;
- Географско разграничење области у којима ће они деловати;
- Правила која ће регулисати њихов однос са међународним безбедносним присуством и међународном цивилном мисијом.⁸⁶²

Овом резолуцијом НАТО је овлашћен да осигура повлачење снага СР Југославије са Косова, а Уједињене нације су добиле задатак да успоставе Мисију на Косову – UNMIK, која би вршила привремену управу на Косову и Метохији. Резолуција 1244 Савета безбедности УН представља кључни међународни документ којим се брани територијални интегритет Србије, која је правни наследник СР Југославије, а која је задржала континуитет над Косовом и Метохијом.⁸⁶³ Питање Косова и Метохије добило је поново на снази Мартовским погромом над српским живљем на Космету 2004. године, а потом је нашло и своје место у Уставу Републике Србије из 2006. године, где се наводи да је „Покрајина Косово и Метохија саставни део територије Србије“.⁸⁶⁴

Како ситуација на Космету није водила ка решењу, дијалог две стране, Београда и Пришине, водио се углавном око статуса Косова. Генерални секретар УН овластио је Мартија Ахтисарија, бившег финског председника да води разговоре између српске и албанске стране. Међутим, Ахтисари је након дугог периода вођења преговора, изјавио да стране не могу да реше проблем путем дијалога, и појаснио да је једино решење за Косово независност под контролом међународне заједнице. Након представљања Ахтисаријевог плана, годину дана касније, тзв. Косово прогласило је независност 2008. године, да би усвојило свој тзв. Устав 2009. године.⁸⁶⁵ Независност тзв. Косова, супротно Уставу Републике Србије, Резолуцији СБ УН 1244, и међународном праву, признало је више од 90 држава, од тога 38 држава чланица Организације исламске сарадње, као и већина држава чланица Европске уније.⁸⁶⁶ Само пет држава Европске уније, и то Шпанија, Грчка, Кипар, Румунија и Словачка нису признале независност тзв. Косова.

⁸⁶² Резолуција Савета безбедности Уједињених нација Број: 1244, 1999. године.

⁸⁶³ Суботић, Момчило, Од Резолуције 1244 до Бриселског споразума – политика препуштања КиМ, *Политичка ревија*, Вол. 64, Бр. 3, 2019, године, стр. 129-149.

⁸⁶⁴ Устав Републике Србије, 2006. године

⁸⁶⁵ Kamil, Ibrahim and Şaşkin, Osman, The Kosovo crisis and United Nations deadlock in: Ozev, Muharrem Hilmi and Erdogan, Aydin (eds.) *The United Nations and Its Conflict Resolution Role...* pp. 189-211.

⁸⁶⁶ Proroković, Dušan and Ladevac, Ivona, Kosovo Case and the Role of the United Nations, in: *Kosovo: sui generis or precedent in International Relations...* pp. 170-183.

Наредни документи на који се позива Организација исламске сарадње у лобирању за признавање тзв. Косова као независне државе јесу, Резолуција Генералне скупштине УН 64/298⁸⁶⁷, у којој се тражи саветодавно мишљење међународног суда правде о томе да ли је Декларација о независности тзв. Косова у складу са међународним правом, као и Саветодавно мишљење Међународног суда правде од 22. јула 2010. године, у којем се наводи да је једнострана декларација независности Косова у складу са међународним правом.⁸⁶⁸ Управо доношење овог документа навело је многе државе, а самим тим и земље чланице ОИС, да признају тзв. Косово.

Такође, након што је процес преговора између две стране, Београда и Приштине, стављен под окриље Европске уније, као део преговарачког поступка о приступању Републике Србије, Европској унији, процес је измештен из надлежности Уједињених нација, наведеном резолуцијом Генералне скупштине УН 64/28, од 9. септембра 2010. године. Организација исламске сарадње такође, је поздравила ову одлуку, као и потписивање Бриселског споразума 2013. године.

Међутим, према мишљењу нашег академика Косте Чавошког, о преговорима у Бриселу, наводи се следеће: „По нашем суду, с представницима самозване државе косметских Арбанаса уопште није требало преговарати у Бриселу, пошто се тиме та држава *de facto* признаје, него је требало разговарати искључиво с УНМИК-ом, који по Резолуцији 1244 СБ УН управља окупираним Косовом и Метохијом.“⁸⁶⁹

Како видимо из наведеног, ОИС поздравља све релевантне акте УН о питању Косова и Метохије, у којима се наводи приврженост територијалном интегритету и суверенитету Републике Србије, наследнице СР Југославије, а онда ОИС у својим резолуцијама позива на признавање тзв. Косова као независне државе од стране свих њених држава чланица. Такође, иако се ОИС позива на документа УН, већина земаља чланица УН нису признале тзв. Косово, као ни сама организација УН с обзиром да тзв. Косово није њен члан.

Оно што је сигурно јесте да ће ОИС, као међународни репрезент муслиманског света и даље чинити напоре како би заштитила и унапредила муслиманске интересе свуда на свету, па и у случају тзв. Косова. Организација исламске сарадње то чини под окриљем многих међународних платформи, а несумњиво је најбитнија светска платформа за то управо Организација Уједињених нација. Организација исламске сарадње редовно одржава политичке консултације са ОУН, што представља важну димензију сарадње две организације. Свакако једно од питања које се константно покреће на састанцима две организације јесте питање тзв. Косова.⁸⁷⁰

⁸⁶⁷ Резолуција Генералне скупштине УН Број: 64/298. Погледати више о томе: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/ROL%20A%20RES64%20298.pdf>, приступљено: 10. августа 2024. године

⁸⁶⁸ Погледати више о томе на: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=4444&refID=1250>, приступљено: 10. август 2024.

⁸⁶⁹ Цитирано према: Чавошки, Коста, *Наше за наше*, поглавље „О наводном унутрашњем дијалогу о Косову и Метохији“, *Catena mundi*, Београд, 2019, у Суботић, Момчило, Од Резолуције 1244 до Бриселског споразума – политика препуштања КиМ, *Политичка ревија...*стр. 129-149.

⁸⁷⁰ Погледати више о томе на: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-176130/>, приступљено: 10. августа 2024. године

4. Независност тзв. Косова као предност муслиманског света и унапређења исламске акције

Како смо већ раније истакли, један дан након једнострано противправно проглашене независности тзв. Косова, 18. фебруара 2008. године, Генерални секретар ОИС Екмеледин Ихсаноглу, изјавио је да тај чин представља „предност муслиманског света и унапређења исламске акције“.⁸⁷¹ Питање које се поставља је зашто тзв. Косово ужива толику подршку исламског света оличеног у највећој међународној муслиманској организацији на свету. Одговор је очигледан. Наиме, на територији Косова и Метохије живи већинско муслиманско становништво и управо тај податак нам говори о настојању најзначајније исламске организације да делује у интересу муслиманског становништва свуда на свету, па и у случају тзв. Косова.

Јако је битно да споменемо, да се још, од деведесетих година XX века, питање Косова и Метохије, третирао као исламско питање од стране ОИС. Као доказ томе наводимо претходно изнете циљеве ОИС који су дефинисани на састанку Међународног савета за цамије 1992. године, међу којима је и циљ „да се помогне Албанцима Космета да формирају самосталну политичку заједницу“.⁸⁷² Поред тога, битно је истаћи да је Бујар Букоши, некадашњи председник Владе самопроглашене Републике Косово, као и један од оснивача Демократске лиге Косова, која је у сарадњи са Исламском заједницом из Приштине радила на разбијању Србије, учествовао на састанку министара спољних послова ОИК-а у Казабланци, 1994. године.⁸⁷³ Такође, након завршетка агресије на СР Југославију, и престанка бомбардовања, јуна 1999. године, Организација исламске сарадње организовала је 26. Конференцију министара иностраних послова у периоду од 28. јуна до 1. јула 1999. године у Буркини Фасо. Како закључује професор Јевтић, управо је ова конференција организована симболично на Видовдан. На поментој конференцији питање Косова и Метохије третирано је као исламско питање, док је председник државе домаћина конференције Блез Компаоре изјавио да је једно од најбитнијих питање које брине муслимански свет: „трагедија муслимана Косова“.⁸⁷⁴ Да је исламски фактор доминантан у друштву тзв. Косова и да је то јачи елемент од националног елемента истиче и један француски стручњак политикологије, Александар де Вал. Он је изјавио следеће: „годину дана после отпочињања операција Уједињених снага, исламизација или реисламизација косовског друштва...је у току, како кроз присуство спољне помоћи од радикалних исламских структура, тако кроз најслужбеније и западне путеве. Тако је у Годбују контингент Уједињених Арапских Емирата, који је под командом француског КФОР-а изградио у току зиме 2000, цамију за Албано-Косоваре, а на остатку Косова су институције ЕУ и Мисије ОУН на Косову (УНМИК) преузеле обавезу да у наредних пет година поправе или изграде

⁸⁷¹ Погледати више о томе у: Лончар, Мирела, *Активности Организације исламске сарадње у циљу ширења Уме: случај такозваног Косова*.

⁸⁷² Јевтић, Миролуб, *Религија изазов политичкој науци*.. стр. 176.

⁸⁷³ Јевтић, Миролуб, *Албанско питање и религија*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2011, стр. 91-92.

⁸⁷⁴ Јевтић, Миролуб, *Религија изазов политичкој науци*... стр. 178.

више од стотину џамија у региону и то у моменту када су стотине православних верских објеката разорене од стране албанских националиста“.⁸⁷⁵

Иако се дуго времена сматрало да је „религија Албанаца албанство“, као и да су Албанци са Косова и Метохије секуларизовани, чињенице нас упућују на следећи закључак, а то је да религија има веома велику и значајну улогу на Косову и Метохији. До тог закључка дошао је и професор Вековић, када је урадио истраживање 2022. године у оквиру пројекта „Политички значај верских институција и вредности на послератном Косову“. Он је нашао следеће: „супротно доминантном наративу, реалност на терену на послератном КиМ указује да религија и верске заједнице играју веома важну улогу у овом друштву. Не само да је верска припадност једно од најважнијих идентитетских питања, и да је религиозност на КиМ веома висока, стиче се и утисак да је религија веома важан аспект политике на КиМ.“⁸⁷⁶ Такође, Вековић је истакао да његово истраживање указује на следећу чињеницу: „Косово је једна од најрелигиознијих - ако не и најрелигиознија земља у Европи“.⁸⁷⁷ Како би то потврдио Вековић је изнео статистичке податке свог истраживања које се тичу следећег: чак 99% друштва на КиМ верује у Бога, 88% верују у рај, 86% њих у пакао и 79% верује у живот након смрти.⁸⁷⁸ Такође, јако је битан податак Вековићевог истраживања да чак 65% становника КиМ сматра да је веома важно да човек буде муслиман у тежњи да се сматра за истинског Косовара.⁸⁷⁹ Поред наведеног, Вековићево истраживање указује и на то да 64% испитаника има потпуно поверење у Исламску заједницу Косова.⁸⁸⁰

У складу са поменутиим, исламски религијски мотиви снажно су утицали на идентитет Албанаца на КиМ, који је био дефинисан у супротности са српским (православним) идентитетом другог. Такође, потребно је да истакнемо и да је религија ислам имала све већу улогу у политици и друштву на Косову, посебно након рата 1999. године. Тада је дошло до све веће заступљености ислама у друштву, и то доласком многих верских организација на територију КиМ, међу којима су предњачиле организације Саудијске Арабије које су имале за циљ ширење вахабизма. Многе специјализоване едукативне институције за проучавање Курана су отворене, жене и девојке су почеле да носе никаб, док су млади мушкарци са Косова почели да пуштају дугачке браде.⁸⁸¹

Такође, након проглашења независности тзв. Косова многи званичници тзв. Косова позивали су се на ислам и Алаха како би истакли неопходност исламске акције и подршку муслиманског света. Тако је Блерим Гаши, официр за односе са јавношћу косовско-арапског пријатељства и коморе за економску сарадњу изјавио следеће: „Ми чврсто верујемо да ћемо

---

⁸⁷⁵ Del Valle, Alexandre, *Guerres contre Europe: Bosnie-Kosovo-Tchechenie*, Edition des Syrtes, Paris, 2000, p. 125, овде преузето из: Јевтић, Мирољуб, *Религија изазов политичкој науци...*стр. 179.

⁸⁷⁶ Вековић, Марко, Религија и политика на Косову и Метохији, *Талас*, 2023. Погледати више о томе на: <https://talas.rs/2023/03/03/religija-i-politika-na-kosovu-i-metohiji/>, приступљено: 1. август 2024. године

⁸⁷⁷ Veković, Marko, (Un) Expected Sacred Canopy? Religion, State and Society in the Post-conflict Kosovo, *Annual Review of the Sociology of Religion*, Brill, Vol. 15, 2024, p. 156.

⁸⁷⁸ Исто, pp. 148-164.

⁸⁷⁹ Исто, p.158.

⁸⁸⁰ Исто, p.159.

⁸⁸¹ Krasniqi, Gëzim, „The Forbidden Fruit“: Islam and Politics of identity in Kosovo and Macedonia, *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 11, 2011, pp. 191-207.

добити подршку међународне заједнице како бисмо осигурали нашу слободу што је највеће чудо Алаха и највећи знак његове милости према својим људима на Косову“.⁸⁸²

Међутим, неопходно је констатовати да, упркос снажној подршци муслиманског света о питању тзв. Косова, тзв. Косово не би имало статус који данас има да није истовремено било и подршке Западног света. Наиме, подршка Запада, тачније најмоћнијих Западних земаља, од кључне је важности за тзв. Косово. Управо подршка коју Запад пружа тзв. Косову наводи нас да поставимо следеће питање које гласи: Зашто је Запад на страни албанског и муслиманског сецесионизма у случају Косова и Метохије? Како то закључује професор Јевтић „разлози за опредељивање за албански концепт садржани су пре свега у покушају да САД и Запад пронађу модус вивенди са исламским светом.“⁸⁸³ Такође, Бајден, некадашњи председник и подпредседник САД истакао је да су САД на страни Албанаца са КиМ зато што су муслимани и зато што би њихова улога на КиМ требала да поправи имиџ који САД имају у муслиманском свету. Исто тако, САД очекују да муслимани са Космета изграде мултиетничку демократију како би приказали да постоје муслимани код којих је концепт за који се залажу САД могућ. Управо због тога САД користе муслимане са Космета и из БиХ, као „најпозападњеније“ муслимане, како би приказали да је продор политичког модела САД у исламски свет направљен.⁸⁸⁴ Све то САД чине с обзиром на чињеницу да су у питању Израелско-палестинског спора на страни Јевреја, а против муслимана. Муслимани сматрају САД непријатељем ислама управо због ситуације у Палестини, стога САД настоје, да у другим случајевима у свету где су у спору муслимани и немуслимати, буду на страни муслимана. Тако су САД на страни Албанаца муслимана на КиМ, муслимана из БиХ, Чечена, Азербејџанаца, муслимана у Сикјангу и других.⁸⁸⁵

Такође, ова подршка од стране САД и Запада одговара тзв. Косову, с обзиром да утиче на јачање ислама у свету, јер подршком Запада ствара се исламска држава на територији Европе. Муслимани тзв. Косова свесни тога настоје да се представе као „секуларна земља“ са евро-атланском оријентацијом и настојањем да остваре интеграцију у Европску унију, НАТО и, што је најбитније у Уједињене нације. Чак су донели „Устав“ у којем је дефинисан положај религије на тзв. Косову. Чланом 8. „Устава“ тзв. Косово одређено је као секуларна „држава“ која је неутрална у питањима религијског веровања. Овим чланом формално се потврђује секуларни карактер ове спорне „државе“.⁸⁸⁶ Међутим, морамо истаћи да се тзв. Косово, како би имало и задржало подршку САД и Западног света, служи институтом ислама који се назива такијах, и представља прикривање. Јевтић наводи да се „суштина такијаха садржи се у следећем: када муслимани нису у стању да отворено покажу своје стварне намере, зато што немају реалне снаге да те намере реализују, или када процене да би испољавање стварних намера скупо коштало, онда имају право да одступе од кур’анског начела о обавези говорења истине и могу у том случају да се служе обманом“.⁸⁸⁷ Институт такијаха налази своју основу у Курану и то у следећем ајету: „Онога који занијече Алаха,

---

⁸⁸² Погледати више о томе у: Лончар, Мирела, Активности Организације исламске сарадње у циљу ширења Уме: случај такозваног Косова...

⁸⁸³ Јевтић, Мирољуб, *Религија изазов политичкој науци...* стр. 187.

⁸⁸⁴ Исто, стр. 173-175.

⁸⁸⁵ Исто, стр. 170-172.

⁸⁸⁶ Устав тзв. Косова, члан 44.

⁸⁸⁷ Јевтић, Мирољуб, *Исламска верзија света код Иве Андрића*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013, стр. 175.

након што је у Њега вјеровао – осим ако буде на то приморан, а срце му остане чврсто у вјери – чека Алахова казна...⁸⁸⁸ Овде се јасно види да муслиман може да изјави да више није муслиман, да прикрије истину, али да му срце остане чврсто у вери, како би остварио виши циљ и имао одређене користи за јачање религије ислама, попут уплива у најзначајније светске организације попут Европске уније и Уједињених нација.⁸⁸⁹

Међутим, оно што може да представља отежавајућу околност по питању подршке Запада тзв. Косову јесте присуство све јачег облика исламског екстремизма на територији Косова и Метохије. Деловање исламског екстремизма на територији КиМ условљено је путем два значајна догађаја у региону деведесетих година XX века. Први битан догађај је да је Албанија постала држава чланица Организације исламске сарадње 1992. године. Албанија се придружила ОИС за време Салија Берише, који је тада био председник Албаније и сматрао да ће учлањење Албаније у ову организацију допринети економској моћи земље.⁸⁹⁰ Управо учлањењем Албаније у ОИС исламски свет је извршио продор преко ње, а Албанија је постала битан геополитички чинилац. Такође, њеним учлањењем у ову исламску организацију, Албанија се представила и као исламска земља у идеолошком смислу, јер је прихватањем права ОИС, прихватила и обавезе, које укључују спровођење Повеље ОИС-а, која према професору Јевтићу представља „манифест панисламизма“.⁸⁹¹ Други важан догађај јесте избијање рата у Босни и Херцеговини, који је трајао од 1992. до 1995. године.

Ова два догађаја условила су налет исламских екстремиста на Балкан, а посебно на територију КиМ. Када је Албанија постала држава чланица ОИС, Влада Албаније је одобрила визе за већину држављана арапских земаља, чак је за неке искључила услове за добијање визе, што је искоришћено за продор радикалних исламских терористичких структура у Албанију, Косово и Метохију, а потом и на читав Балкан, да би касније овај потез Албаније постао озбиљна претња за целу Европу па и свет. Такође, рат у Босни и Херцеговини привукао је учешће многих муџахедина у њему, како би помогли својој браћи против хришћанских непријатеља. О учешћу муџахедина у рату у БиХ говори и њихова активност у јединици Ел Муџахид која је постала део трећег корпуса војске босанских муслимана под командом генерала Енвера Хаџихасановића, док је Алија Изетбеговић именован за почасног команданта. Након рата у БиХ многи муџахедини придружили су се разним терористичким организацијама. Један од њих био је Халид Шеик Мохамед, који је учествовао у терористичком нападу на САД 2001. године. Такође, током рата на КиМ многи муџахедини придружили су се Ослободилачкој војсци Косова (ОВК) као чланови разних јединица.⁸⁹² Стога ни не чуди изјава америчког изасланика за БиХ Гелбарда да је ОВК „терористичка организација“.⁸⁹³

Одмах након рата, велики број исламских и невладиних организација из Саудијске Арабије, Уједињених Арапских Емирата, Катара, Кувајта и Турске, које су биле активне у БиХ и Албанији, отворио је своје огранке и на Косову и Метохији. Неке од њих су: Al Waqf

⁸⁸⁸ Куран, Сура Ен –Нахл – Пчеле, 106.

⁸⁸⁹ Јевтић, Мирољуб, *Исламска верзија света код Иве Андрића...* стр. 176.

⁸⁹⁰ Krasniqi, Kolë, *Islamist extremism in Kosovo and the countries of the Region, Perspectives of Law and Public Administration*, Vol.7, Issue 1, 2018, pp. 60-66.

⁸⁹¹ Јевтић, Мирољуб, *Албанско питање и религија...* стр. 92-95.

⁸⁹² Krasniqi, Kolë, *Islamist extremism in Kosovo and the countries of the Region...* pp. 60-66.

⁸⁹³ Јевтић, Мирољуб, *Религија изазов политичкој науци...* стр. 182.

al Islami, Kosova Aid and Development, Nektari-He, The Saudi Joint Relief Committee for Kosovo and Chechnya, и друге. Поред ових организација, многе асоцијације које су формиране на КиМ промовисале су екстремну исламску идеологију, позивале су на нетолерантност према припадницима других религија и позивале муслимане да се прикључе цихаду у Сирији и Ираку.⁸⁹⁴

Према подацима извештаја о тероризму америчког Стејт департманта из 2018. године, више од 400 Албанаца са КиМ отишло је да се бори у Сирији и Ираку на страни Исламске државе. Један од најпознатијих косовских Албанаца у редовима Исламске државе био је Лавдрим Мухаџери из Качаника, места на КиМ, које се сматрало европским центром цихадизма. Оно што такође изражава забринутост по безбедност, како Републике Србије, Балкана, али и Европе, јесте чињеница која говори у прилог томе да се цихадисти са Косова враћају из Сирије и Ирака и могу представљати велику опасност с обзиром на екстремне ставове које заступају. Сматра се да се око 250 албанских цихадиста вратило на територију Косова и Метохије и да би они могли да своје искуство примене на наше просторе, као и да шире радикалну исламску идеологију у свом окружењу.⁸⁹⁵

Текст у Њујорк Тајмсу под називом „Како је Косово претворено у плодно тло за ИСИС“ такође упућује на озбиљност ситуације на Косову и Метохији о питању исламског екстремизма. Наведени текст говори о утицају екстремних организација финансираних од стране Саудијаца који су успели да трансформишу муслиманско друштво на Косову у жариште екстремизма.⁸⁹⁶

---

⁸⁹⁴ Krasniqi, Kolë, *Islamist extremism in Kosovo and the countries of the Region...* pp. 60-66.

⁸⁹⁵ Погледати више о томе у: Vukelić, Milan, *Islamic extemism in Kosovo and Metohija: A security challenge for the Republic of Serbia*, *Vojno delo*, Vol. 74, No. 3, pp. 74-86. и Вукелић, Милан, *Косово и Метохија под заставом Исламске државе*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2018.

⁸⁹⁶ Погледати више о томе на: <https://www.nytimes.com/2016/05/22/world/europe/how-the-saudis-turned-kosovo-into-fertile-ground-for-isis.html>, приступљено: 6. октобра 2025. године

VII QUO VADIS ОРГАНИЗАЦИЈА ИСЛАМСКЕ САРАДЊЕ?

1. Питање остварења Уме у сенци унутрашње борбе за геополитичком доминацијом?

Након распада Османског царства, исламски свет је остао без свог међународног репрезента. Како би се исламски свет поново ујединио многе муслиманске земље су радиле на томе да осмисле механизам како би се значај исламског јединства, солидарности и исламске уме – заједнице свих муслимана, очувао. Наиме, централна тачка у животу свих муслимана, јесте како Куран налаже, јединствена заједница вере, ума.⁸⁹⁷ Механизам одржавања конференција играо је најважнију улогу у припремању стварања најбитније исламске међународне организације која ће представљати све муслимане на свету – Организације исламске сарадње. Пре стварања ове уникатне организације, муслимански лидери одржавали су конференције са представницима муслиманских земаља од 1924. године. Те конференције резултовале су стварањем разних организација и тела, и то од стране Египта, Краљевине Саудијске Арабије, Турске, Пакистана и Марока, да би се на крају формирала, прво Муслиманска светска лига – Рабита, а онда и Организација исламске конференције, сада Организација исламске сарадње.⁸⁹⁸ Организација исламске сарадње се, према Повељи ОИС из 2008. године, води исламским вредностима јединства, промовише заједништво и солидарност између својих држава чланица и настоји да оствари заједницу свих муслимана – Уму.⁸⁹⁹ Религијска солидарност и заједнички идентитет су фундаменталне поруке ислама, истиче Шеик.⁹⁰⁰ Поред Шеика, Пискатори сматра да су поменуте вредности солидарности и идентитета боље објашњене феноменом панисламизма.⁹⁰¹ Такође, Ихсаноглу, бивши генерални секретар ОИС-а, сматра да је Организација исламске сарадње „конкретна манифестација концепта исламске солидарности у савременом свету, изведена из заједничких исламских искуства.“⁹⁰² Поред настојања да оствари јединство, солидарност и Уму, ОИС се, према поменутој Повељи, залаже и за поштовање и заштиту националног суверенитета, независности и територијалног интегритета свих држава чланица.⁹⁰³ Међутим, та ситуација изазива контрадикторност у муслиманском свету, с обзиром да се концепт Уме и државног суверенитета у Западном смислу, косе један с другим. Мада, и поред ове контрадикторности, налазимо значајан продор Вестфалског модела суверенитета у муслиманске земље. Тај продор је био веома дубок, с обзиром да су се муслиманске земље такмичиле и такмиче се једна са другом око лидерства умом, иако све оне, теоријски, припадају уми као једнаки чланови.⁹⁰⁴

⁸⁹⁷ Погледати више о томе у: Piscatori, James and Saikal, Amin, *Islam beyond Borders – The Umma in World Politics*, Cambridge University Press, 2019.

⁸⁹⁸ Ansari, Bashir Ahmad, and Murshed, Amer Abdulwahab, Global organization in Muslim World: Origins and evolution, *Politics and Religion Journal*, Vol. 16, No.1, 2022, pp. 27-43.

⁸⁹⁹ Повеља Организације исламске конференције, 2008.

⁹⁰⁰ Sheikh, Faiz, Who speaks for the Islamic world? Religion, identity and the organization of islamic cooperation, *Politics, Religion & Ideology*, Vol. 18, No. 1, 2017, pp. 1-5.

⁹⁰¹ Piscatori, James, Imagining Pan-Islam: Religious Activism and Political Utopias, *Proceedings of the British Academy*, Vol. 131, 2005, pp. 421-442.

⁹⁰² Ihsanoglu, Ekmeleddin: *The Islamic World in the New Century: The Organization of the Islamic Conference, 1969-2009*, London: Hurst&Company, 2010, p. 13.

⁹⁰³ Повеља Организације исламске конференције, 2008.

⁹⁰⁴ Погледати више о томе у: Piscatori, James and Saikal, Amin, *Islam beyond Borders – The Umma in World Politics...*

Како видимо, у Организацији исламске сарадње, која брани концепт Уме, налазимо да се истовремено заснива и на територијалном суверенитету држава чланица, што даље условљава такмичење муслиманских земаља за превласт у исламском свету. Та борба између најзначајнијих исламских земаља, поготово Саудијске Арабије и Ирана, говори нам више о сукобу унутар цивилизације, него о сукобу између цивилизација.⁹⁰⁵

Организација исламске сарадње која од самог формирања 1969. године настоји да оствари политичко јединство муслиманских земаља, суочава се са изазовима политике идентитета и геополитичким такмичењем својих држава чланица. Кључне државе чланице ове исламске организације настоје да искористе ОИС као сопствену платформу за стицање лидерства у муслиманском свету. Земље чланице попут Саудијске Арабије, Ирана и Пакистана покушавају да шире свој утицај унутар организације, као и изван ње. Такође, Малезија и Турска емитују сличне аспирације.⁹⁰⁶ Међутим, Саудијска Арабија понајвише истиче своју геополитичку важност с обзиром на значај производње нафте којом је ова земља богата. Том предношћу Саудијска Арабија настоји да пројектује ислам у међународним односима и користи своју доминантну позицију на глобалним енергетским тржиштима како би приказала истакнуту улогу међу муслиманским државама. Она је то чинила и бројним активностима, попут градње џамија и верских образовних институција свуда на свету, као и извозом своје интерпретације ислама – вахабизма.⁹⁰⁷ Поред наведеног, Саудијска Арабија представља, можемо рећи, и главног актера у ОИС-у с обзиром на многе факторе који је издвајају од осталих. Неке од тих фактора ћемо навести. Прво и основно, Организација исламске сарадње је формирана иницијативом саудијског краља Фејзала, у Саудијској Арабији. Такође, битно је нагласити да се у Џеди, у Саудијској Арабији налази седиште ОИС, које је планирано да ту буде све до ослобођења Ал-Кудса, Јерусалима. Исто тако, у Саудијској Арабији се налазе бројни органи и тела ОИС-а, попут Међународне исламске Фикх академије, Исламског фонда за солидарност и Исламске развојне банке. Посебно је важан податак да се у Саудијској Арабији налазе Мека и Медина, света места ислама. Последњи фактор, мада један од најважнијих јесте фактор финансирања ОИС-а. Наиме, Саудијска Арабија представља највећег донатора ОИС-а и финансира ОИС-ове кључне институције.⁹⁰⁸ Ова надмоћ једне државе унутар организације лоше се одражава на неутралност и кредибилитет ОИС-а, и такође урушава оно што је најважнији принцип организације, а то је муслиманско јединство и концепт Уме.

Још од Арапског пролећа, Саудијска Арабија и Иран интензивније промовишу своје геополитичке агенде са директним последицама на кохезивност ОИС-а. Различите идеологије и секташки интереси Саудијске Арабије и Ирана доминирали су њиховим билатералним односима што се прелило и на регион, али и на Организацију исламске сарадње. Организација исламске сарадње је, на неки начин, сматра се постала бојно поље две

---

⁹⁰⁵ Iishev, Ildus G., *The Iran-Saudi Arabia Conflict and its Impact of Islamic Cooperation*, *Viewpoints*, No. 104, Middle East Program, Wilson Center, 2016.

⁹⁰⁶ Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, *Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC)*...pp. 1-18.

⁹⁰⁷ Mandaville, Peter, *Islam and International Relations in the Middle East: From Umma to Nation State*, in: Fawcett, Louise (ed) *International Relations of the Middle East*, Oxford University Press, United Kingdom, 2013, pp. 168-184.

⁹⁰⁸ Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, *Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC)*...pp. 1-18.

најзначајније муслиманске земље које су вођене различитим тумачењем ислама, за превласт у исламском свету, а самим тим и у ОИС-у. Организација исламске сарадње се финансијски највише ослања на Саудијску Арабију, што даље условљава да је ова организација под великим утицајем поменуте муслиманске државе. То ствара у ОИС-у анти-иранску позицију која затире све оно за шта се ОИС залаже. Управо, секташке тензије између Саудијске Арабије и Ирана прете да угрозе значај Уме у ОИС-у.⁹⁰⁹

Раскол између сунизма и шиизма је вековима стар, али је добио на интезивности секташким разликама које су повећане након исламске револуције у Ирану 1979. године.⁹¹⁰ Овај догађај приказао је успешност замене секуларног режима исламским силама, а Хомеини је постао херој исламског света свуда. Поред муслиманског света, револуција је имала значајан утицај и на остатак света. Постала је присутна и у земљама Трећег света и виђена је као тријумф религијске димензије у неким деловима Африке и Азије. Подстакла је чак и партнерство са неким земљама Латинске Америке и Африке као и коалиције која је била критична према хегемонији САД. Такође, револуцијом се Иран позиционирао као главни ривал Саудијске Арабије, критикујући њене блиске односе са Сједињеним Америчким Државама.⁹¹¹ Као одговор на револуцију, Саудијска Арабија је заузела своју позицију у односу на Иран, тиме што је таргетирала Иран за највећу екстерну претњу. Ова позиција претње оличена у Ирану, имала је свој одјек и у стварању Савета за сарадњу земаља Залива – Gulf Cooperation Council (GCC). Такође, револуција је навела Саудијску Арабију и на поновно повезивање са Египтом, кључном арапском силом.⁹¹²

Три главна догађаја која су условила климу нетрпељивости Саудијске Арабије и Ирана јесу: Исламска револуција 1979. године у Ирану, рат између Ирана и Ирака и Арапско пролеће. Билатералне поделе и несугласице две земље дефинисане су секташким поделама на суните и шиите, нафтном политиком, и борбом за моћи на Блиском истоку, да би кулминирале егзекуцијом шиитског свештеника Шеика Нимр ал-Нимра, од стране Саудијске Арабије 2016. године, и ривалитетом и поделом унутар међународних организација, поготово Организације исламске сарадње.⁹¹³ Обе земље виде једна другу као безбедносну претњу и такмиче се у геополитичкој борби за доминацију у утицају на муслимански свет. Иран и Саудијска Арабија користе свој идентитет, вахабизма и шиизма, како би промовисали своје националне циљеве на Блиском истоку, али и шире. Такмичење два ривала резултује исходом, и одговором на питање: Ко ће да прича у име Уме и да је предводи?⁹¹⁴ Како би изазвала Иран, Саудијска Арабија је била става да је иранска политика више повезана са већим амбицијама за регионалном доминантношћу Ирана, пре него за заштитом шиитске заједнице.⁹¹⁵ Саудијска Арабија, и њен главни муфтија прогласили су Иранце немуслиманима, и тиме су настојали да створе одређену слику Ирана, где ће Саудијска Арабија бити шампион и предводник ислама. Такође, Саудијска Арабија и Бин Салман

---

⁹⁰⁹ Исто.

⁹¹⁰ Исто.

⁹¹¹ Mandaville, Peter, *Islam and International Relations in the Middle East: From Umma to Nation State...* pp. 168-184.

⁹¹² Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, *Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC)...*pp. 1-18.

⁹¹³ Исто.

⁹¹⁴ Исто.

⁹¹⁵ Faustina, Yip Fu, *Iran and Saudi Arabia: A Realpolitik?* In: *The Geopolitics of Iran*, Springer Singapore, 2021, pp. 419-441.

истакли су да је Иран везан за „три болести“ региона, и то: идеологијом без граница, државном нестабилношћу и тероризмом.⁹¹⁶ Међутим, Иран је настојао да развија транснационалне везе са шиитским групама на Блиском истоку.⁹¹⁷ Фокус му је био на промоцији исламског јединства путем таргетирања екстерних непријатеља, и то Сједињених Америчких Држава и Израела. Истовремено, Иран сматра да Саудијска Арабија помаже Израелу и тиме настоји да почини издају против муслимана. Оптужујући Саудијску Арабију за партнерске односе са САД и Израелом, Иран настоји да себе представи као главног заштитника јединства муслимана и Уме, при том користи ОИС да би презентовао анти-западну реторику.⁹¹⁸ Многи аутори сматрају и да су односи са Сједињеним Америчким Државама условили поделу у Организацији исламске сарадње. Наиме, ОИС је постала поларизована не само ривалитетом својих чланица, већ и односом према овој великој сили. Државе су се поларизовале око тога, што су неке земље чланице третирале САД као „великог сотону“, док су друге чланице биле спремне да угосте групе САД на свом тлу.⁹¹⁹

Битно је истаћи и следећи податак. За време владавине председника Мохамеда Хатамија, у периоду од 1997. до 2005. године, Иран је престао са анти-западном реториком, и успешно председавао Самитом ОИС-а 1997. године.⁹²⁰ Тада је и саудијски принц Абдулах учествовао на поменутом самиту ОИС-а. То је био први пут да је неки високи саудијски званичник посетио Иран након револуције. Такође, Хатами је две године након тога посетио принца Абдулаха у Саудијској Арабији, што је исто тако, био први пут да је неки ирански лидер посетио Краљевину од револуције. Верује се да су дипломатски односи две земље били тада бољи услед помоћи коју је Саудијска Арабија послала Ирану, због последица земљотреса 1990. године који је усмртио 30 000 људи. Такође, напори председника Хатамија и његова спољна политика да приђе ближе глобалним силама уродили су плодом, међутим то је трајало до избора Ахмадинежада за председника Ирана 2005. године.⁹²¹

Такође, када говоримо о односима Ирана и Саудијске Арабије, морамо истаћи да је Иран довео у питање старатељство Саудијске Арабије над два света места ислама – Меке и Медине, након катастрофе која се десила за време одржавања хаџа 2015. године, и тражио да мултилатерални конзорцијум организује хаџ. Иран је тада захтевао и независну комисију која би истражила катастрофу на хаџу 2015. године. Међутим, Организација исламске сарадње је издала саопштење где каже да цени саудијске напоре који служе ходочаницима и нуди им све сервисе који су им потребни. Како је то Организација исламске сарадње истакла, хаџ је света религијска дужност свих муслимана, и било какав разговор да се организовање истог стави под одвојену исламску администрацију је нелогичан и никада није стављен на

---

⁹¹⁶ Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, *Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC)*...pp. 1-18.

⁹¹⁷ Mandaville, Peter, *Islam and International Relations in the Middle East: From Umma to Nation State*...pp. 168-184.

⁹¹⁸ Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, *Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC)*...pp. 1-18.

⁹¹⁹ Akbarzadeh, Shahram and Connor, Kylie, *The Organization of the Islamic Conference: Sharing an Illusion, Middle East Policy*, 2005, Vol. 12, No. 2, pp. 79-92.

⁹²⁰ Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, *Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC)*...pp. 1-18.

⁹²¹ Погледати више о томе у: Mabon, Simon, *Saudi Arabia and Iran – Islam and foreign policy in the Middle East*, Routledge in: Shahram, Akbarzadeh (ed.) *Routledge Handbook of International Relations in the Middle East*, Routledge, Taylor&Francis, 2019, pp. 138-152.

дискусију. Саудијска Арабија, не заборавља ни позив ајатолаха Хомеинија након револуције у Ирану да се збаци Саудијска монархија. Сви ови позиви упућују на мисао да Саудијска Арабија ради против Уме.⁹²²

Међутим, Саудијска Арабија је користила Организацију исламске сарадње како би добила дипломатску подршку муслиманских земаља против иранске позиције. Саудијска Арабија је на Конференцији министара спољних послова 1988. године критиковала иранске ходочаснике за саботажу хаџа 1987. године када је страдало 400 ходочасника на поменутом хаџу.⁹²³

Иако је Организација исламске сарадње на неки начин одржавала неутралност организације, развој догађаја у муслиманском свету, поготово од 2016. године, ишао је у корист политичких амбиција највећег финансијског донатора организације – Саудијске Арабије. Посебно су три догађаја у муслиманском свету приказала да Организација исламске сарадње пати од борбе за превласти у муслиманском свету, и геополитичких амбиција њених чланица који су мотивисани секташком политиком идентитета у муслиманском свету. Ти догађаји су следећи: суспензија чланства Сирије 2012. године унутар организације, Исламски самит у Турској 2016. године и оптуживање Ирана након напада Хута на Саудијску Арабију.⁹²⁴ Овде налазимо да су односи Саудијске Арабије и Ирана комплексни и да је њихов ривалитет више него билатералан. Тај ривалитет се прелива на мултитатерални ниво, укључујући разне актере који су умешани у прокси сукобе.⁹²⁵

Саудијска Арабија је 2012. године позвала на одржавање хитног састанка Организације исламске сарадње, како би иницирала суспензију Сирије унутар организације због, како је навела, бруталности које је учинио Асад над својим грађанима. Иран је једини критиковао позицију ОИС због немогућности Сирије да учествује на састанку и брани своју позицију. Исход је био следећи. Саудијска Арабија је успела у свом покушају да изолира Сирију и режим Асада који је подржан од стране Ирана.⁹²⁶

Након овог догађаја, уследио је следећи, који је био велики удар Ирану у Организацији исламске сарадње. На 13. Исламском самиту ОИС-а, који је одржан априла 2016. године у Турској, усвојен је анти-ирански став у финалном саопштењу⁹²⁷, у којем је Иран оптужен за подршку тероризму. Поред тога, Ирану је затражено да се не меша у унутрашње послове других држава и то: Бахреина, Јемена, Сирије и Сомалије.⁹²⁸ Овај самит приказао је како се

---

⁹²² Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC)...pp. 1-18.

⁹²³ Исто.

⁹²⁴ Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC)...pp. 1-18.

⁹²⁵ Faustina, Yip Fu, Iran and Saudi Arabia: A Realpolitik? In: *The Geopolitics of Iran...* pp. 419-441.

⁹²⁶ Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC)...pp. 1-18.

⁹²⁷ Погледати више о томе на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/54/13is-fc-en.pdf>, приступљено: 26. августа 2024. године

⁹²⁸ Погледати више о томе у: Ilishev, Ildus G., *The Iran-Saudi Arabia Conflict and its Impact of Islamic Cooperation...*

Саудијска Арабија из улоге лидера у ОИС-у трансформисала у хегемона ОИС-а.⁹²⁹ Организација исламске сарадње је такође, оптужила либански Хезболах, иранског блиског партнера у региону, да је терористичка организација. Самит у Турској био је успешан за Саудијску Арабију у циљу изолације Ирана из Организације. Поред ОИС, и друге регионалне организације попут ГСС и Арапске лиге су подржале саудијски став о осуђивању иранске улоге у Сирији и таргетирања Хезболаха као терористичке групе. Све је то допринело анти-иранској позицији у муслиманским земљама. Овим самитом ОИС је само показала да је далеко од концепта Уме и да је у канцама унутрашњег сукоба и ривалитета два најзначајнија исламска актера, као и да је превасходно под утицајем једног актера, и то Саудијске Арабије.⁹³⁰ Чак је и министар спољних послова Ирана објавио снажну изјаву осуђујући одлуку ОИС-а тиме што је рекао да је ОИС ставила себе у службу циљева једне једине земље, Саудијске Арабије.⁹³¹ Још један догађај обележио је односе два ривала током 2016. године. У Саудијској Арабији погубљено је 47 људи 2016. године, том приликом и један шиитски свештеник, Нимр Ал Нимр, због учествовања на протестима у Источној провинцији у Саудијској Арабији. Нимр је означен као ирански агент и опасност за националну сигурност Саудијске Арабије.⁹³² То је за последицу изазвало протесте у Ирану и упад иранских демонстраната у саудијске дипломатске мисије, након чега су Саудијска Арабија и Иран прекинули дипломатске односе. Организација исламске сарадње остала је нема на чин Саудијске Арабије и егзекуцију битног шиитског свештеника, чиме је још једном показала своју неефикасност.⁹³³

Поред наведеног, још један догађај је додатно изоловао Иран, а то је 15. Ванредни састанак министара спољних послова ОИС-а 2018. године. Овај састанак одржан је у Цеди након напада Хута на танкере за нафту Саудијске Арабије у Црвеном мору, у јулу 2018. године. Организација исламске сарадње је критиковала Иран за подршку Хутима и спонзорисање тероризма у региону. Као одговор, Иран је критиковао Саудијску Арабију што није дозволила визе представницима Ирана како би учествовали на састанку, и оптужила је за коришћење ОИС у циљу остваривање своје политичке агенде.⁹³⁴

Међутим, тачка обрта у односима два ривала, Саудијске Арабије и Ирана, постигнута је посредством НР Кине, 10. марта 2023. године, када је потписан историјски споразум између Ријада и Техерана. Тим поводом, Иран је поново отворио своју амбасаду у Саудијској

---

⁹²⁹ Akbarzadeh, Shahram, and Zahid Shahab, Ahmed, Impacts of Saudi Hegemony on the Organization of Islamic Cooperation (OIC), *International Journal of Politics, Culture and Society*, Vol. 31, No. 3, 2018, pp. 297-311.

⁹³⁰ Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC)...pp. 1-18.

⁹³¹ Akbarzadeh, Shahram, and Zahid Shahab, Ahmed, Impacts of Saudi Hegemony on the Organization of Islamic Cooperation (OIC)... pp. 297-311.

⁹³² Погледати више у: Mabon, Simon, Saudi Arabia and Iran – Islam and foreign policy in the Middle East, Routledge in: Shahram, Akbarzadeh (ed.) *Routledge Handbook of International Relations in the Middle East*...pp. 138-152.

⁹³³ Погледати више у: Pishhev, Ildus G., The Iran-Saudi Arabia Conflict and its Impact of Islamic Cooperation...

⁹³⁴ Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC)...pp. 1-18.

Арабији.⁹³⁵ Такође, након напада Хамаса 7. октобра 2023. године на Израел и почетка рата у Гази, Организација исламске сарадње је организовала ванредни састанак шефова држава ОИС-а поводом ситуације у Гази у новембру 2023. године. На маргинама тог самита састали су се Ебрахим Раиси, ирански председник и Мохамед бин Салман, саудијски принц престолонаследник, први пут после 11 година. Раиси је позвао исламске земље да преузму акције против Израела.⁹³⁶

Овај заокрет у односима две земље пружа простор за поновно разматрање могућности постизања Уме у Организацији исламске сарадње. Тежња и јединство за подршку Палестинцима, говори нам да постоји простор да се најзначајнији актери у муслиманском свету уједине у циљу решавања ситуације у Палестини, циља због којег је и формирана Организација исламске сарадње. Да ли ће то успети, време ће показати.

2. Доминантна улога Краљевине Саудијске Арабије у Организацији исламске сарадње

Краљевина Саудијска Арабија постала је суверена држава 1932. године. Историја формирања ове државе лежи у савезу између политичке силе Ибн Сауда и верске снаге Мохамада ибн Абд ал- Вахаба из 1744. године.⁹³⁷ Савез водеће фамилије ал-Сауд и групе исламских учитеља оформио је јединствено друштво. По формирању краљевства, оно је проглашено исламском државом са шеријатским законом као највишим законом.⁹³⁸ Саудијска Арабија нема устав у класичном смислу као друге државе, већ света књига ислама Куран и Суна представљају њен устав. Према Основном закону владавине, који садржи главне одреднице управљања државом, у Члану Број: 1 се истиче следеће: „Краљевина Саудијска Арабија је суверена арапска исламска држава са исламом као својом религијом; Божија књига и пророкова суна, Божије молитве и мир са њим, су њен Устав, арапски је њен језик, и Ријад је њен главни град.“⁹³⁹ Значај религије за Саудијску Арабију види се и на њеној застави. Застава је зелене боје, са Шехадом на застави чиме се скреће пажња на Бога и Мухамеда, Божијег посланика. Ислам представља срж државе, а позиција религије нам говори о томе да је она главна карактеристика регионалне политике.⁹⁴⁰ Држава је вођена шеријатом, што је потврђено Чланом 8. Основног закона владавине, који истиче следеће: „Влада Саудијске Арабије се заснива на правди, консултацијама и једнакости у складу са исламским Шеријатом.“⁹⁴¹ Такође, наводи се да Влада црпи снагу из светог Курана и

⁹³⁵ Погледати више о томе на: <https://www.slobodnaevropa.org/a/iran-saudijska-arabija-ambasada/32447494.html>, приступљено: 21. августа 2024. године

⁹³⁶ Погледати више о томе на: <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2023/11/11/prvi-sastanak-celnika-irana-i-saudijske-arabije-poslije-11-godina>, приступљено: 21. августа 2024. године

⁹³⁷ Faustina, Yip Fu, Iran and Saudi Arabia: A Realpolitik? In: *The Geopolitics of Iran...* pp. 419-441.

⁹³⁸ Mandaville, Peter, Islam and International Relations in the Middle East: From Umma to Nation State...pp. 168-184.

⁹³⁹ Основни закон владавине Саудијске Арабије из 1992. године, погледати више о томе на: <https://hrlibrary.umn.edu/research/saudi-arabia/saudi-constitution.html>, приступљено: 29. августа 2024. године

⁹⁴⁰ Погледати више у: Mabon, Simon, Saudi Arabia and Iran – Islam and foreign policy in the Middle East, Routledge in: Shahram, Akbarzadeh (ed.) *Routledge Handbook of International Relations in the Middle East...*pp. 138-152.

⁹⁴¹ Основни закон владавине Саудијске Арабије из 1992. године.

пророкове суне.⁹⁴² Према истраживању Мухамеда ал-Атавнеха, Саудијска Арабија представља форму „тео-монархије“ која је обликована религијом и религијско-културним нормама. Како он то истиче, заснована је на компромису између два ауторитета, постојећих верских институција и саудијске монархије. Ал-Вахаб, оснивач вахабизма поделио је владајућу поставку државе између верских ауторитета - *улата*, и политичких владара – *штага*. Улата има централну улогу у верским пословима државе, не само у друштвеној сфери, већ и у политичкој, и тиме доприноси теократској фасади државе. Док политички лидер, краљ, консултује *улата* за мишљење, и узима у обзир њихове интересе. Овај однос два кључна актера у вођењу државе довео је до формирања саудијске тео-монархије, истиче Ал-Атавнех.⁹⁴³

Саудијска Арабија представља и дом два света места ислама, Велике *џамије* у Меки и Пророкове *џамије* у Медини. Владајућа породица Ал-Сауд црпи свој легитимитет с обзиром на чињеницу да представља чувара два света места у исламу, и нуди заштиту онима који настоје да остваре хаџ.⁹⁴⁴

Саудијска Арабија је примећена на светској позорници након Другог светског рата понајвише због важних нафтних резерви којима ова земља располаже. То ју је учинило значајним партнером САД, али и водећом земљом и потенцијалним лидером муслиманског света који има геополитичке амбиције. Краљевина такође настоји да представи исламске вредности како на међународним, тако и на међувладиним форумима попут Уједињених нација и Организацији исламске сарадње. Саудијска Арабија се чврсто залагала за пропагирање своје интерпретације ислама⁹⁴⁵, која је позната као вахабизам.⁹⁴⁶ Вахабизам представља екстремну форму сунитског ислама која карактерише ову апсолутну монархију и води је ка геополитичком такмичењу коју поједини аутори називају „геосектаризам“.⁹⁴⁷

Када анализирамо утицај Саудијске Арабије у Организацији исламске сарадње, можемо са сигурношћу констатовати да ова исламска држава има доминантан утицај унутар ове организације. Многи аутори, попут Шахрама Акбарзадеха и Захида Шахад Ахмеда истичу да овај исламски актер има пресудну улогу, тачније улогу хегемона у ОИС-у. Поменути аутори сматрају да се лидерска улога Саудијске Арабије у ОИС-у трансформисала у улогу хегемона у поменутој организацији, и то на Исламском самиту 2016. године када је усвојен анти-ирански став, а све у циљу иранског пораза од Краљевине у геополитичкој утакмици за доминацију над муслиманским земљама. Такође, Саудијска Арабија емитује хегемонску

---

⁹⁴² Исто.

⁹⁴³ Al-Atawneh, Muhammad, Is Saudi Arabia a Theocracy? Religion and Governance in Contemporary Saudi Arabia, *Middle Eastern Studies*, Vol. 45, No.5, 2009, pp. 721-737.

⁹⁴⁴ Погледатив више у: Mabon, Simon, Saudi Arabia and Iran – Islam and foreign policy in the Middle East, Routledge in: Shahram, Akbarzadeh (ed.) *Routledge Handbook of International Relations in the Middle East...* pp. 138-152.

⁹⁴⁵ Међутим, морамо истаћи да је дошло до извесних промена у Саудијској Арабији, као и до постепеног удаљавања од утицаја вахабизма и то посебно под утицајем принца престолонаследника бин Салмана и његовог плана - Визије 2030.

⁹⁴⁶ Mandaville, Peter, Islam and International Relations in the Middle East: From Umma to Nation State... pp. 168-184.

⁹⁴⁷ Mandaville, Peter and Hamid, Shadi, *Islam as Statecraft: How Governments use religion in Foreign policy*, The New Geopolitics Middle East, Foreign Policy, Brookings, Washington, November 2018.

контролу над ОИС-ом и њеним чланицама, с обзиром на то да се организација и многе чланице ОИС-а ослањају финансијски на ову земљу.⁹⁴⁸

Доминантна улога Саудијске Арабије у ОИС-у лежи у чињеници да је ова држава дом два света места ислама, као и да има значајну улогу у муслиманском свету, посебно у међународним односима. Како наводе поменути аутори, улога хегемона Саудијске Арабије у ОИС-у долази из различитих сфера. Прво и основно, иницијатива за формирање ове исламске организације потекла је од саудијског краља Фејсала. Као што смо претходно навели, седиште ове организације као и бројни органи и тела оперишу управо на њеном тлу. Организација је преваходно финансирана донацијама ове краљевине и стога нема неутралну улогу у њој, већ, могли бисмо тврдити чак доминантну улогу у њој. Та доминантна улога као и секташки правац Саудијске Арабије, оличен у вахабизму, више је донео штете ОИС-у у свом циљу да пропагира муслиманско јединство и Уму, него користи. То настојање да буде лидер муслиманског света довео је Саудијску Арабију у борбу за моћи и превласт муслиманског света прво са Египтом и панарабизмом, а касније са најтврђим супарником Краљевине - Ираном, домом дванаестоимамског шиизма. Краљевина је то најпрецизније и доказала тиме што је на Исламском самиту 2016. године лобирала за изолацију Ирана из ОИС-а. У коначном саопштењу ОИС-а Иран је оптужен за тероризам и превирања на Блиском истоку.⁹⁴⁹

Поред настојања да минимизује значај Ирана у муслиманском свету, хегемонска природа Саудијске Арабије емитује се и кроз интервенције у Јемену и Сирији, чиме се на делу разоткривају амбиције ове земље. Међутим, оно што је поразно јесте да ова Краљевина не поштује принципе и начела најзначајније исламске организације и муслиманске Уме, с обзиром да исте користи као политичко средство да би остварила своје националне интересе, посебно против својих политичких ривала. Тиме ова Краљевина показује да није достојна муслиманске солидарности, јединства и заједнице свих муслимана Уме, која се залаже за превазилажење свих подела међу својим верницима зарад вишег циља – тријумфа ислама. Чини се да је Саудијска Арабија изабрала нижи, али тренутно утицајнији циљ – тријумф националних интереса.

2.1 Вахабизам као политички инструмент Краљевине Саудијске Арабије у тежњи за доминацијом

Краљевина Саудијска Арабија, као што смо већ навели, формирана је на основу пакта куће Ибн Сауда и ал-Вахаба, оснивача вахабизма, из XVIII века. Легитимитет режима Краљевине лежи у блиској вези куће Сауда и верске елите, Улеме. Режим се ослања на конзервативну форму вахабизма која има за циљ да се прошири на Арапском полуострву, али и шире, како би остварио свој геополитички и верски задатак услед емитовања религијске меке моћи.⁹⁵⁰

⁹⁴⁸ Akbarzadeh, Shahram, and Zahid Shahab, Ahmed, Impacts of Saudi Hegemony on the Organization of Islamic Cooperation (OIC)... pp. 297-311.

⁹⁴⁹ Исто.

⁹⁵⁰ Faustina, Yip Fu, Iran and Saudi Arabia: A Realpolitik? In: *The Geopolitics of Iran...* pp. 419-441.

Централност коју Саудијска Арабија има у исламском свету и инвестирање у инструменте меке моћи попут религије, историје, културе, исламског образовања и дипломатије искористила је и за доминантан положај у Организацији исламске сарадње. Међутим, морамо констатовати да је ислам кључни инструмент меке моћи Саудијске Арабије.⁹⁵¹

Како бисмо ближе разумели значај саудијске интерпретације ислама и његовог утицаја на свет, који је посебно био актуелан од шездесетих година XX века, ми ћемо прво нешто рећи о салафизму и вахабизму. Салафизам, се углавном одређује као конзервативна форма ислама, која пропагира пуританску побожност и централност савремених пратилаца пророка Мухамеда (salaf as-salih или „побожних предака“) као извора правних преседана. Вахабизам представља саудијску верзију салафизма, мада је у пракси блиско повезан са ханбелијском сунитском правном школом.⁹⁵² Оснивач вахабизма је Мухамед ибн абд ал-Вахаб, који је сматрао да се верници морају најпре вратити изворима вере, Курану и Хадисима, као и да сама изјава вере, „Нема бога осим Алаха, и да је Мухамед његов пророк“, први стуб ислама – шехадет, није довољан да би неко био муслиман. Он сматра да би верник остао муслиман, „он мора изричито порицати било који други предмет обожавања“.⁹⁵³ Најзначајније идеје ал-Вахаба и његовог покрета изнете су у његовом најважнијем тексту - Књизи монотеизма (Kitab al-Tawhid). Те идеје и учења су следећа:

„-верник мора прихватити јединственост Бога (tawhid), обожавати само Бога, и избегавати све лажне богове и идоле (taghut).

-У прихватању само једног Бога, верник треба да избегава политеизам, или shirk.

-Верник не сме носити прстење нити амајлије, нити користити талисмане, пошто њихова употреба представља политеизам.

-Верници су принуђени да униште места где се идоли обожавају.

-Статуе и гробља не смеју постати места ходођашћа, пошто они охрабрују људе да обожавају људе и воде људе у shirk.

-Врачи и мађионичари и они који прате астрологију морају се убити.

-Верник мора волети за Бога, и исто тако мрзети за Бога.

-Ругањем Богу, пророку Мухамеду, или исламским светим текстовима човек постаје kafir, неверник или отпадник.

-Забрањено је цртати слике или правити сличности било којег живог бића, зато што само Бог може да створи живот.

-Људи не би требали да преувеличавају похвалу било ком људском бићу, укључујући и пророка Мухамеда, пошто би то могло да води грешкама које су хришћани учинили (и које још чине) у њиховој преувеличаној похвали Исусу, и у повећаном значају њихових монаха и свештеника као ривала значају Бога.

---

⁹⁵¹ Zahid Shahab, Ahmed and Umer, Karim, Saudi Arabia's soft power in Pakistan, *Journal of political power, Taylor & Francis Group, Routledge*, Vol. 17, No. 1, 2024, pp. 42-64.

⁹⁵² Погледати више у: Mandaville, Peter and Hamid, Shadi, *Islam as Statecraft: How Governments use religion in Foreign policy...*

⁹⁵³ Commins, David, *The Wahhabi Mission and Saudi Arabia*, London, UK, I.B. Tauris, 2006., p. 14, преузето из: Macris, Jeffrey R., Investigating the ties between Muhammed ibn Abd al-Wahhab, early Wahhabism, and ISIS, *The Journal of the Middle East and Africa*, Vol. 7, No.3, 2016, pp. 239-255.

-Људи би требало да знају да су се Израелци повукли од речи Божије, посебно у њиховој конструкцији златног телета као идола, као и третирајући своје рабине као једнаке Богу.⁹⁵⁴

Након формирања Краљевине Саудијске Арабије, 1932. године, и договора између владајуће породице - Куће Сауда и Улеме, Саудијска Арабија је стекла и статус чувара Меке и Медине.⁹⁵⁵ Она чак представља и свето место за око 1,8 милијарди муслимана с обзиром да је дом два света муслиманска места и место рођења ислама. За време краља Фахд бин Абдул Азиза, 1986. године, саудијски владари су стекли титулу чувара две свете џамије, која их је позиционирала високо у исламском свету. Такође, пошто Саудијска Арабија има и овлашћење да организује ходочашће у Меку – Хаџ, та активност је додатно поставља у сам врх битности међу својом браћом.⁹⁵⁶

Тежња за доминацијом Краљевине може се наћи и у настојању да пропагира своју верзију ислама – вахабизам. То се посебно дало закључити током шездесетих година XX века, када је Саудијска Арабија одговорила, својом религијском меком моћи, геополитичком ривалу, као и изнела своју опцију вахабизма насупрот растућег египатског утицаја секуларног национализма Насера.⁹⁵⁷ Саудијска Арабија сматрала је да је њена промоција ислама религијска дужност (fard) која је неминовна због чињенице да Краљевина представља чувара два света места. Током седамдесетих и осамдесетих година XX века саудијска религијска мека моћ била је подстакнута комбинацијом сарадње са САД током Хладног рата, као и исламском револуцијом у Ирану 1979. године. Тада је Саудијска Арабија добила и новог геополитичког ривала у виду Ирана, који је настојао да извози вредности исламске револуције. Поред утицаја револуције на друге муслиманске земље, Саудијска Арабија се прибојавала и да ирански утицај не наруши стабилности у Краљевини и значајно преобрати њену шиитску мањину.⁹⁵⁸ Стога је Краљевина користила религију као инструмент да би стекла политички утицај унутар Уме, а све у циљу супротстављања Ирану.⁹⁵⁹

Исламска револуција означила је на који начин ће се Саудијска Арабија понашати изван својих граница, како би наметнула своју верзију ислама и пројектовала своју моћ и доминацију. Саудијска Арабија почела је да финансира земље у јужној Азији и Африци, као и да утиче на ширење вахабизма путем градње верских објеката, џамија, али и образовне инфраструктуре како би се смањио утицај успеха иранске исламске револуције.⁹⁶⁰ Земља која је била кључна мета за саудијски утицај је Пакистан. У Пакистану је Краљевина настојала да шири верски утицај кроз промоцију верског образовања, верске дипломатије као и утицаја на унутрашњу политику. Истовремено, Краљевина је економски и хуманитарно помогла Пакистану, и позиционирала се као његов значајан, ако не и најзначајнији безбедносни и стратешки партнер. Многе верске групе укључујући и исламисте у Пакистану као што је Jamaat-e-Islami биле су инспирисане Саудијском Арабијом. Jamaat је током осамдесетих

⁹⁵⁴ Macris, Jeffrey R., Investigating the ties between Muhammed ibn Abd al-Wahhab, early Wahhabism, and ISIS... pp. 245-246.

⁹⁵⁵ Faustina, Yip Fu, Iran and Saudi Arabia: A Realpolitik? In: *The Geopolitics of Iran...* pp. 419-441.

⁹⁵⁶ Zahid Shahab, Ahmed and Umer, Karim, Saudi Arabia's soft power in Pakistan... pp. 42-64.

⁹⁵⁷ Faustina, Yip Fu, Iran and Saudi Arabia: A Realpolitik? In: *The Geopolitics of Iran...* pp. 419-441

⁹⁵⁸ Mandaville, Peter and Hamid, Shadi, *Islam as Statecraft: How Governments use religion in Foreign policy...*

⁹⁵⁹ Zahid Shahab, Ahmed and Umer, Karim, Saudi Arabia's soft power in Pakistan... pp. 42-64.

⁹⁶⁰ Faustina, Yip Fu, Iran and Saudi Arabia: A Realpolitik? In: *The Geopolitics of Iran...* pp. 419-441

година XX века био најзначајнији партнер Генералу Зији у промоцији исламизације земље која је инспирисана вахабизмом.⁹⁶¹ Саудијска Арабија је била и од кључне помоћи за финансирање исламизације коју је спроводио генерал и председник Пакистана Зиа. Такође, Краљевина је обезбеђивала финансијску подршку борцима муџахединима Пакистана, током Совјетске инвазије Афганистана. Пакистан и Саудијска Арабија заједно са САД су промовисали джихад (свети рат) против Совјета. Док је Пакистан био кључан за тренирање бораца, Саудијска Арабија је финансирала хиљаде верских објеката из којих су данашњи талибани стицали утицај.⁹⁶²

Током деведесетих година XX века Саудијска Арабија се углавном фокусира на изградњу џамија и образовних верских центара у Африци, Азији, затим на финансирање муслиманских заједница у Европи и Северној Америци, као и многим земљама Централне Азије након пада комунизма.⁹⁶³

Како би Саудијска Арабија остваривала свој верски утицај унутар и изван својих граница, она је формирала разне институције и органе који су допринели њеној транснационалној верској пропаганди. Ти актери су Министарство за исламске послове, Даву и управљање, Муслиманска светска лига – Рабита, Светска скупштина младих муслимана, Исламски Универзитет Медине, као и многе хуманитарне организације које су инкорпорирале елементе прозелитизма попут Међународне организације за помоћ, благостање и развој, Фондације ал-Харамаин и ал-Вакф ал-Ислами. Ове три хуманитарне организације довођене су у везу са спонзорисањем и милитантних група попут Хамаса и ал-Каиде.⁹⁶⁴

Оно што је представљало и велики изазов за Саудијску Арабију јесте довођење у везу милитантних исламских група са идејама вахабизма. Посебно су медији попут Њујорк Тајмса, Хафингтон Поста и осталих медија повезивали Исламску државу Сирије и Ирака – ИСИС са идејама вахабизма. У Хафингтон Посту наслов је гласио: „Не може се разумети ИСИС уколико се не познаје историја вахабизма у Саудијској Арабији“. Такође, историчар са Кембриџ Универзитета Дејвид Мотадел је мишљења да групе (као што је ИСИС) имају много тога сличног са исламским покретима XVIII века, као што је вахабизам. Мада, Макрис у својој анализи налази да постоји одређена врста везе између ИСИС-а и раног вахабизма ал-Вахаба, али да те две појаве нису синоними.⁹⁶⁵

Ипак, под садашњим вођством краља Салмана бин Абдулазиза ал Сауда, као и принца престолонаследника и премијера Мухамеда Бин Салмана, Краљевина пролази кроз значајне политичке промене, које смањују утицај вахабијских снага, као и одређену друштвену либерализацију која укључују отварање биоскопа, дозволу женама да возе аутомобиле, одржавање спортских дешавања, одржавање концерата и слично. На пример, 2021. године Краљевина је дозволила одржавање концерта којег је посетило око 18 хиљада мушкараца и

---

⁹⁶¹ Zahid Shahab, Ahmed and Umer, Karim, Saudi Arabia's soft power in Pakistan... pp. 42-64.

⁹⁶² Исто.

⁹⁶³ Mandaville, Peter and Hamid, Shadi, *Islam as Statecraft: How Governments use religion in Foreign policy...*

⁹⁶⁴ Исто.

⁹⁶⁵ Macris, Jeffrey R., Investigating the ties between Muhammed ibn Abd al-Wahhab, early Wahhabism, and ISIS... pp. 245-246.

жена. Истовремено, долази до већих инвестиција у спортску дипломатију, и то понајвише у фудбал и голф. Све ове промене мотивисане су Визијом 2030, која се понајвише фокусира на имиџ Саудијске Арабије на Западу.⁹⁶⁶

Међутим, круцијална промена која се дешава у Саудијској Арабији у садашњем тренутку јесте измештање фокуса од религије, тачније од вахабизма и стављање акцента на националну политику Саудијске Арабије. То се посебно потврђује политиком престолонаследника Бин Салмана који од 2021. године упорно напада вахабијски верски естаблишмент Краљевства и критикује његово тумачење ислама као застарело.⁹⁶⁷ Он је такође, у интервјуу за Вашингтон пост 2018. године изјавио да је Саудијска Арабија током Хладног рата ширила екстремистичку вахабијску идеологију и то на захтев Западних савезника, а у циљу да се стане на пут јачању утицаја Совјетског Савеза у муслиманском свету.⁹⁶⁸

Оно што представља кључни догађај у настојању да се промени историја Саудијске Арабије и умањи значај религије, тачније вахабизма, јесте одлука да се од 2022. године, 22. фебруар слави као национални празник - „Дан оснивања“. Наиме, у декрету који је краљ Салман донео 27. јануара 2022. године, наводи се да је Саудијска држава основана 1727. године. Како то наводи Симон Хендерсон за Вашингтонски институт, „бирајући 1727. годину као почетак Прве саудијске државе, краљ Салман и његов син и престолонаследник, Мухамед бин Салман, умањују историјску улогу вахабијског клерикалног естаблишмента, који је, све док Салман није постао краљ, често описиван као коалициони партнер Ал-Сауда, иако мањи.“⁹⁶⁹ Хендерсонову тврдњу потврђује и објава на сајту Министарства спољних послова Краљевине Саудијске Арабије о проглашењу Дана оснивања Саудијске Арабије. Објава гласи: „Чувар две свете џамије, краљ Салман бин Абдулазиз Ал Сауд, издао је краљевски декрет којим се проглашава да ће се 22. фебруар од сада називати Даном оснивања, како би се означило оснивање Прве саудијске државе 1727. године од стране Имама Мухамеда бин Сауда. Дан оснивања ће се сваке године славити 22. фебруара у знак сећања на историјско оснивање Саудијске државе, чија се историја може сажети на следећи начин: Почетком петог века, племе Бану Ханифа населило се у средишту Арабијског полуострва. То је довело до оснивања краљевства Ел-Јамама, са центром у региону Ал Арид у Наџду, тачније у Вади Ханифи. Након пада Рашидунског халифата (Праведног халифата), Арабијско полуострво је постало нестабилно, а власт фрагментирана. Године 1446., принц Мани ибн Рабија ел Мурајди успео је да се врати у Централну Арабију, где су живели његови преци, и основао је Дирију (спајањем насеља Гусајба и Ал Мулејбид). Ово је постало почетна тачка за успостављање Прве саудијске државе. Током више од 280 година, синови и унуци Манија ел Мурајдија допринели су да Дирија остане велики град у региону. 22.

---

⁹⁶⁶ Zahid Shahab, Ahmed and Umer, Karim, Saudi Arabia's soft power in Pakistan... pp. 42-64

⁹⁶⁷ Погледати више о томе на: <https://www.wilsoncenter.org/article/saudi-crown-prince-lambasts-his-kingdoms-wahhabi-establishment>, приступљено: 13. октобар 2025. године

⁹⁶⁸ Погледати више о томе на: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/saudi-prince-denies-kushner-is-in-his-pocket/2018/03/22/701a9c9e-2e22-11e8-8688-e053ba58f1e4_story.html,

приступљено: 19. октобар 2025. године

⁹⁶⁹ <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism>, приступљено: 13. октобар 2025. године

фeбруара 1727. године, имам Мухамед бин Сауд постао је владар Дирије и започео оснивање Прве саудијске државе.⁹⁷⁰

Како видимо, јасно се прави отклон од Мохамеда ибн Абд ал- Вахаба, и вахабизма, и уклања вахабизам из оснивачког наратива Саудијске Арабије, а ставља акценат на важности национализма што можемо видети у даљем тексту објаве на сајту Министарства спољних послова Саудијске Арабије која гласи: „Један од главних циљева прославе Дана оснивања јесте да се подстакну грађани Саудијске Арабије да: Негују чврсте корене Саудијске државе. Негују блиске везе између себе и својих лидера. Цене кохезију, стабилност и безбедност коју је успоставила Саудијска држава. Цене отпорност Прве саудијске државе и њену одбрану од непријатеља. Цене континуитет Саудијске државе, као одраз снаге њених лидера и њених дубоких корена. Негују национално јединство Краљевине Саудијске Арабије коју је успоставио краљ Абдулазиз бин Абдулрахман Ал-Фејсал Ал Сауд. Буду поносни на достигнућа краљева Саудијске Арабије у изградњи земље и јачању њене националне кохезије и просперитета.“⁹⁷¹

2.2 Муслиманска светска лига Рабита: мека моћ продужене „невидљиве“ руке

Муслиманска светска лига, звана Рабита, настала је у периоду Хладног рата, када долази до позива за јединством муслиманског народа који је остао без свог међународног представника, након пада Османског царства и укидања халифата. Међутим, у том периоду један од најзначајнијих гласова који је чуо јесте глас арапског национализма и египатског председника Насера. Тада долази и до поделе арапског света на два пола, један који је вођен Насером и био оличан у арапском национализму и социјализму, а други вођен краљем Саудијске Арабије Фејсалом оличен у ширењу саудијске верзије ислама.⁹⁷²

Како би стекао примат у муслиманском свету, краљ Фејсал је позвао на одржавање исламске конференције у Меки, 18. маја 1962. године и тада објавио стварање Муслиманске светске лиге – Рабите.⁹⁷³ Према професору Јевтићу, Рабита је „приватна, панисламска организација“.⁹⁷⁴ Ова муслиманска организација Саудијске Арабије постала је инспиратор многих акција које се спроводе широм исламског света у циљу стварања јединствене исламске државе. Као што смо већ навели, Рабита је основана 1962. године на конференцији у Меки на којој су присуствовали представници из 43 исламске земље. Циљ њеног формирања било је уједињење муслимана целог света.⁹⁷⁵ Анализом деловања ове организације, као и ставова краља Фејсала налазимо да Саудијска Арабија игра главну улогу у Рабити. Краљ Фејсал је на конгресу организације који се одржао 1965. године рекао да је

⁹⁷⁰ Погледати више о томе на: <https://www.mofa.gov.sa/en/ksa/Pages/foundingday.aspx>, приступљено: 13. октобар 2025. године

⁹⁷¹ Исто.

⁹⁷² Ansari, Bashir Ahmad and Murshed, Amer Abdulwahab, Global organization in Muslim World: Origins and Evolution, *Politics and Religion Journal*, Vol. 16, No.1, 2022, pp. 27-43.

⁹⁷³ Исто.

⁹⁷⁴ Јевтић, Мирољуб, *Рат у Босни и време глобализације...*стр. 134.

⁹⁷⁵ Исто, стр. 134.

Рабита узданица муслиманског света.⁹⁷⁶ Такође, изјавио је следеће: „Браћо краљевина Саудијска Арабија, значи Влада и народ, помоћи ће сву муслиманску браћу у свакој земљи на свету. Ми позивамо нашу муслиманску браћу да помажу једни друге и да сарађују у било чему што ће бити корисно за нашу религију...“.⁹⁷⁷ Устав ове организације истиче да је циљ Рабите ширење ислама, његовог учења и доктрине, као и остваривање исламске владавине у свим земљама ислама.⁹⁷⁸

Саудијска Арабија је несумњиво доминантна у овој организацији, са обзиром да се седиште организације налази у Меки, а генерални секретар Рабите се бира међу грађанима ове Краљевине.⁹⁷⁹

Један од најбитнијих органа Рабите јесте Исламски фикхски савет, који представља верско и правно тело Рабите и Саудијске Арабије задужено за верска питања. Колики утицај на ову организацију има Саудијска Арабија види се из чињенице да је управо председник овог савета Муфтија Краљевине Саудијске Арабије.⁹⁸⁰

Морамо истаћи и чињеницу да је Рабита понајвише радила на ширењу саудијске верзије ислама – вахабизма, који је тада имао ривала у виду Насера и арапског национализма. Рабита представља продужену руку Саудијске Арабије која настоји да шири саудијско разумевање ислама како у муслиманским земљама, тако и у земљама у којима постоји муслиманска мањина. Мада, ова организација је била негативно представљена у Западним медијима до недавно. Она је обухватала многе активности на ширењу ислама у Европи и другим деловима света. Још од седамдесетих година XX века Саудијци су уз помоћ Рабите финансирани и промовисали Даву све до појаве новог саудијског ривала у виду Ирана. Након исламске револуције у Ирану 1979. године, Рабита се борила за смањење утицаја револуције у региону, али и у Саудијској Арабији која има значајну шиитску мањину. Такође, нови изазов се појавио током Арапског пролећа када је Рабита чинила све да не допусти утицај истог на Саудијску Арабију. Имиц Рабите који је био негативно представљен у Западним медијима, обиловао је ставовима да је она повезана са извозом екстремне идеологије у свету, и покушајем експанзије утицаја Саудијске Арабије на Блиском истоку, Африци, Европи и Балкану. Такође, Рабита је у Западним медијима повезивана и са вахабизмом, верзијом ислама која промовише верску нетолеранцију.⁹⁸¹

Посебан удар Рабита је доживела након терористичког напада 11. септембра, када долази до појачане исламофобије у свету. Од тада Рабита усваја стратегију која има за циљ одржавање активности како би се организација борила против исламофобије која почиње да узима маха у Западним друштвима. Како би смањила утицај исламофобије Рабита је преузела низ акција попут одржавања конференција, форума и семинара у циљу подизања свести о опасностима исламофобије и како би заштитила слику ислама у свим земљама

---

⁹⁷⁶ Исто, стр.134-135.

⁹⁷⁷ Исто, стр. 135.

⁹⁷⁸ Исто, стр. 135.

⁹⁷⁹ Исто, стр. 136.

⁹⁸⁰ Akoridis, Modi Suleman, The Islamic Fiqh Council of the Muslim World League, *Politics and Religion Journal*, Vol. 16, No.1, 2022, pp. 111-123.

⁹⁸¹ Aljamal, Yousef M., From Radicalism to tolerance: Media coverage of the Muslim World League, *Politics and Religion Journal*, Vol. 16, No.1, 2022, pp. 95-110.

света. Како би то урадила, активно је сарађивала са Западним земљама, и уз помоћ Европске уније покушала да се одупре утицају исламофобије.⁹⁸²

Имиџ Рабите почео је да се мења након политичких, економских, верских и културних промена које су захватиле Саудијску Арабију, па и Рабиту. То се посебно осетило када је Ал-Иса преузео функцију генералног секретара Рабите и начинио одређене активности које су формално указале на промене у Рабити. Он је предводио делегацију од 62 муслимана у њиховој посети Аушвицу у партнерству са Америчко-јеврејским комитетом. Са поменутиим комитетом Рабита је потписала и Меморандум о разумевању 2019. године. Такође, Ал-Иса је одржавао састанке са представницима хришћанских цркава, где ћемо посебно издвојити састанак са Папом Фрањом 2017. године и учинио велике напоре да се чује глас муслимана на Балкану, путем посете Меморијалном центру у Сребреници, у Поточарима.⁹⁸³

Ова организација се од недавно ангажовала и на већој промоцији хуманитарних активности и то посебно током пандемије корона вируса. Од организације која је настојала да промовише салафизам у прошлости, сада ова исламска организација покушава да позива на верску толеранцију и дијалог са представницима других религија и њиховим организацијама широм света.⁹⁸⁴

3. Исламска Република Иран као заштитник шиизма: стратегија „паметне моћи“

Већина земаља које себе карактеришу као исламске јесу оне земље у којима се налази већинско муслиманско становништво. Како налазимо доминантну поделу у исламском свету на суните⁹⁸⁵ и шиите⁹⁸⁶, послужићемо се анализом Pew Research Центра у којој се наводи да сунити чине око 87-90% муслимана на свету, док шиити чине око 10-13% њих. Такође, прогноза је да ће и 2030. године сунити чинити велику већину муслиманског света, док се очекује да ће шиити задржати проценат којим тренутно располажу.⁹⁸⁷

Као држава предводник шиизма узима се Исламска Република Иран, која броји 90-95% муслимана шиита. Поред Ирана, земље у којима налазимо значајан проценат шиита су следеће: Бахреин, Ирак, Либан, Кувајт, Сирија, Афганистан, Саудијска Арабија, Турска,

⁹⁸² Al-Khudairi, Hanan Khaled, Muslim World League`s efforts to confront islamophobia, *Politics and Religion Journal*, Vol. 16, No. 1, 2022, pp. 83-93.

⁹⁸³ Aljamal, Yousef M., From Radicalism to tolerance: Media coverage of the Muslim World League...pp. 95-110.

⁹⁸⁴ Исто.

⁹⁸⁵ „Највећи огранак ислама. Насупрот шиитима, који верују у лозу надахнутих имама, сунити признају правоваљаност историјске лозе халифа.“ Погледати више о томе у: *Енциклопедија живих религија...* стр. 668.

⁹⁸⁶ „Огранак ислама коме припадају оне секте које су Алијеви следбеници и поборници његовог директног преузимања службе имама после Мухамеда. Они одбијају да признају имамат Абу Бекру, Омару, Осману, који су претходили Алију на положају халифе.“ Погледати више о томе у: *Енциклопедија живих религија...* стр. 701.

⁹⁸⁷ Погледати више о томе на: <https://www.pewresearch.org/religion/2011/01/27/future-of-the-global-muslim-population-sunni-and-shia/#:~:text=Sunnis%20are%20expected%20to%20make,and%20211%20million%20in%202010.,> приступљено: 16. септембар 2024. године.

Уједињени Арапски Емирати, Катар и Оман.⁹⁸⁸ Међутим, као предводник шиита доминантно се издваја Иран, у којем налазимо дванаестоимамски шиизам.⁹⁸⁹

Иран представља једину исламску земљу у којој свештенство контролише све владине функције. Овај модел црпи своју моћ из Хомеинијеве доктрине велауат-е факих (vilayat-i faqih) која налаже да се политичка моћ налази у рукама оних који поседују највише разумевање исламског права. Врховни вођа има највишу моћ у политичком систему Ирана. Он контролише право, војску, полицију, и медије.⁹⁹⁰

Темељи Исламске Републике Иран настали су под утицајем исламске револуције 1979. године. Тај моменат био је кључан како за Иран тако и за суседне земље региона у којима се налази значајно шиитско становништво. Исламска револуција трансформисала је Иран из краљевине шаха Резе Пахлавија у исламску републику под вођством политичког дисидента ајатолаха Хомеинија. Ајатолах Хомеини био је вођа револуције и оснивач исламске републике. Он је збацио краљевску породицу како би створио теократију. Према Хомеинију, иранско друштво је патило од „Westoxification“ под утицајем Резе Пахлавија који је био близак партнер САД. Хомеини је настојао да створи нови ирански систем који би се заснивао на исламским вредностима. Исламска револуција и њен ток произвели су и нови Устав Исламске републике у којем је Хомеини позициониран као Врховни вођа, дајући му директну контролу над државном безбедношћу, правним системом и медијима.⁹⁹¹

Према члану Број: 2 Устава Ирана, Исламска република је систем заснован на следећем веровању:

- „1. У једног Бога (као што је наведено "Нема бога осим Алаха"), Његов искључиви суверенитет и право да доноси законе, и неопходност потчињавања Његовим наредбама;
2. Божанско откровење и Његову фундаменталну улогу у доношењу закона;
3. Повратак Богу и конструктивну улогу овог веровања у току човековог успона ка Богу;
4. Божју правду у стварању и законодавству;
5. Континуирано вођство (имама) и стално вођење, и његова основна улога у осигуравању непрекидног процеса исламске револуције;
6. Узвишено достојанство и вредност човека и његову слободу у спречи са одговорношћу пред Богом.“⁹⁹²

Након револуције религија је позиционирана у центар Исламске Републике, а Ајатолах Хомеини је стакао титулу хероја, чак и у неким сунитским друштвима. Самим тим исламска револуција довела је Иран у фазу такмичења за доминацију у исламском свету.⁹⁹³

⁹⁸⁸ Haynes, Jeffrey, Iran and shia transnational religious actors – Limits of political influence, *Civitas – Revista de Ciencias Sociais*, Vol. 14, No. 3, 2014, pp. 450-466.

⁹⁸⁹ Дванаестоимамски шиизам брани тезу да последњи имам није умро, већ да је сакривен и да ће се једног дана вратити као Махди (вођени) како би успоставио исламско царство. Махди је титула имама који има карактеристике месије и сматра се наследником Мухамеда који ће обновити ислам у својој првобитној чистоти. Погледати више о томе у: *Енциклопедија живих религија*.. стр. 295 и стр. 428.

⁹⁹⁰ Mandaville, Peter, *Islam and International Relations in the Middle East: From Umma to Nation State...* pp. 168-184.

⁹⁹¹ Исто.

⁹⁹² Устав Исламске Републике Иран, 1979. Погледати више о томе на: https://www.constituteproject.org/constitution/Iran_1989, приступљено: 16. септембар 2024. године.

Како би Иран обезбедио доминантну улогу у исламском свету, настојао је да се користи стратегијом паметне моћи (smart power). Наиме, Иран је задобио регионални значај путем коришћења комбинације тврде (hard power) и меке моћи (soft power) укључујући религијске, културне, политичке и економске утицаје.⁹⁹⁴ Како бисмо схватили домете паметне моћи Ирана, ми ћемо овде навести значај и дефиницију паметне моћи. Према Паунић Наталији, „паметна моћ је, дакле, способност да се емоционало допадне групама људи, обезбеђујући њихову лојалност и последично их убеђујући да следе исту агенду, користећи исту методу, изведену из чврсте моћи“.⁹⁹⁵ Сумирајући наведено, „паметна моћ је способност актера да комбинује елементе тврде и меке моћи међусобно појачане.“⁹⁹⁶

Исламска Република Иран користи методе паметне моћи, путем употребе механизма меке моћи и тврде моћи. Употреба паметне моћи је данас изузетно битна, уколико држава жели да буде успешна на светској сцени. Иран се служи са неколико алата меке моћи попут револуционих идеја из 1979. године, своје позиције као лидера шиитског ислама, и настоји да оствари регионалне друштвене, културне и политичке везе.⁹⁹⁷

Утицај револуционих идеја је јако велики и кључан у позиционирању Ирана као доминантне исламске силе. Хомеини, вођа револуције је рекао: „Ми ћемо извозити наша искуства целом свету и презентовати исход наших борби против тирана онима који се боре на путу Бога, не очекујући од тога ни најмању награду. Резултат овог извоза ће сигурно резултовати цветању пупољака победе и независности и имплементацији исламског учења међу поробљеним народима.“⁹⁹⁸

Као примарни метод промоције шиитског ислама, Иран, користи друштвени и културни дијалог са другим шиитским земљама. Иран употребљава исламску културу како би створио транснационалне регионалне везе сачињене од хоџа, џамија, семинара како би имао директан утицај на верске заједнице у Ираку, Сирији, Пакистану. Иран такође спонзорише верски туризам и обиласке шиитских светих места у Ираку као што су Карбала и Наџаф. Такође, Иран се служи културном и јавном дипломатијом како би проширио свој утицај.⁹⁹⁹ У томе велику улогу имају организације попут Организације исламске културе и односа (ICRO), Фондације (Bonyads), Међународних медија Ирана, као и и међународних програма као што су Ал-Алам, Ал-ковтхар, Прес ТВ и Хиспан ТВ.¹⁰⁰⁰

---

⁹⁹³ Mandaville, Peter, *Islam and International Relations in the Middle East: From Umma to Nation State...* pp. 168-184.

⁹⁹⁴ Haynes, Jeffrey, *Iran and shia transnational religious actors – Limits of political influence...* pp. 450-466.

⁹⁹⁵ Paunic, Natalia, *The Rising Shi'a Crescent: Iranian Smart Power and Implication for the Middle East, Central Asia and the Persian Gulf*, *Carleton Review of International Affairs*, Vol. 3, 2016, p. 72.

⁹⁹⁶ Alibabalu, Sayyad Sadri and Sarkhanov, Teymur, *Iran's public diplomacy and religious soft power in Africa*, *Politics and Religion Journal*, Vol. 17, No. 2, 2023, p. 415.

⁹⁹⁷ Paunic, Natalia, *The Rising Shi'a Crescent: Iranian Smart Power and Implication for the Middle East...* pp. 70-92.

⁹⁹⁸ Mabon, Simon, *Saudi Arabia and Iran – Islam and foreign policy in the Middle East*, Routledge in: Shahram, Akbarzadeh (ed.) *Routledge Handbook of International Relations in the Middle East...* pp. 138-152.

⁹⁹⁹ Paunic, Natalia, *The Rising Shi'a Crescent: Iranian Smart Power and Implication for the Middle East...* pp. 70-92.

¹⁰⁰⁰ Alibabalu, Sayyad Sadri and Sarkhanov, Teymur, *Iran's public diplomacy and religious soft power in Africa...* pp. 411-433.

Свакако треба посебно истаћи Организацију исламске културе и односа, која представља државни ланац културних центара који уче идеалима Револуције и настоје да унапреде односе са муслиманским земљама. Истовремено, уче персијски језик и историју. Ова организација је под директном контролом Ајатолаха и најуспешнија је у Сирији, Пакистану, Индонезији и Малезији, као и на Блиском истоку, у европским градовима попут Париза, у неким земљама Африке, и у Босни и Херцеговини и Албанији на Балкану.¹⁰⁰¹

Такође, поред коришћења метода меке моћи, употреба тврде моћи Ирана, путем наоружавања и финансирања шиитских група утиче на значајно позиционирање Ирана у региону. Посебно су важне иранске мреже са шиитским муслиманима на Блиском истоку, Централној Азији и региону.¹⁰⁰² Јако је битно истаћи иранску улогу у Палестини, Јемену и Сирији, где Иран подржава милитантне групе као што су Хамас и Хути, и покушава да створи добре односе, како са сунитима, тако и са шиитима. Подршка оружаним недржавним актерима представља један од главних стубова иранске стратегије у региону још од 1979. године. Иран, ојачавајући везе са недржавним актерима попут Хезболаха у Либану, милитантних група у Ираку, Исламског цихада и Хамаса у Палестини, настоји да заштити своје интересе у конфронтацији са својим ривалима, посебно Саудијском Арабијом.¹⁰⁰³

Овде ћемо посебно истаћи значај Хезболаха, партије Бога из Либана. Ова организација и партија шиита из Либана утицала је на то да Иран постане моћни актер на Медитерану и да дели границу са Израелом. Поред Хезболаха, Иран је настојао да јача везе са Сиријом, која је такође играла велику улогу у Либану, подржавајући Партију Бога. Савез Ирана, Сирије и Хезболаха познат као Оса отпора (the Axis of Resistance) представљао је важан изазов за регион.¹⁰⁰⁴

Још једна од међународних платформи на којој је Иран настојао и настоји да оствари доминантну улогу јесте Организација исламске сарадње. Међутим, преовлађујући утицај Саудијске Арабије у овој организацији није пружио простор Ирану да значајније делује унутар ОИС-а и оствари запажене резултате.

Како бисмо утврдили колику важност Иран има у ОИС-у ми ћемо у овом делу рада анализирати и деловање Ирана у најзначајнијој међународној исламској организацији.

Као прво, морамо истаћи да су односи Ирана и ОИС-а до 1997. године, били интезивни у смислу што је ова међународна платформа послужила као идеална адреса за Иран како би се супротстављао одређеним државама чланицама ОИС-а као што су Египат и Саудијска Арабија. Битно је нагласити да је од Револуције 1979. године и Иранско-ирачког рата, Исламска Република од неких држава чланица ОИС-а третирана као опасност за суседне земље уз могућност да вредности револуције подрију стабилност њихових држава. То се

---

¹⁰⁰¹ Paunic, Natalia, *The Rising Shi'a Crescent: Iranian Smart Power and Implication for the Middle East...* pp. 70-92.

¹⁰⁰² Исто.

¹⁰⁰³ Bibi, Mehreen and Abbas, Qandil, *Iran's foreign policy towards Middle East: A case of smart power*, *Journal of Contemporary Studies*, Vol. IX, No.1, 2020, pp. 86-104.

¹⁰⁰⁴ Mabon, Simon, *Saudi Arabia and Iran – Islam and foreign policy in the Middle East*, Routledge in: Shahram, Akbarzadeh (ed.) *Routledge Handbook of International Relations in the Middle East...* pp. 138-152.

посебно осетило приликом низа говора иранског министра спољних послова Али Акбара Велајатија у ОИС-у током његовог мандата који је трајао од 1981. до 1997. године. Он је још на 14. састанку министара спољних послова ОИС-а, 1983. године настојао да укаже на потребну солидарност са Палестинцима и нагласио да постоји мањак јединства око тог питања. Такође, Велајати се бавио и конфликтима у Либану и Афганистану, као и конфликтом Ирана и Ирака. Истовремено, Велајати је критиковао Египат због мировног споразума са Израелом и упозорио да ће то имати последица на ОИС и њене вредности и идеје.¹⁰⁰⁵ Поред Египта, Иран је користио платформу ОИС-а како би се суочио са још једним ривалом у муслиманском свету – Саудијском Арабијом. Неслагања два актера понајвише су условљена проблемима који су настали услед хаџа иранских ходочасника, затим подршке Саудијске Арабије Ираку током рата, као и саудијским односима са САД и Западом. Ове нетрпељивости довеле су до борбе за лидерство два исламска актера у ОИС-у.¹⁰⁰⁶

Битно је рећи да је Иран играо велику улогу у организовању ванредног састанка министара спољних послова ОИС-а како би скренуо пажњу на кризу у Босни и Херцеговини. Током тог састанка, Иран и Саудијска Арабија су поштрили свој ривалитет око питања која је најбоља иницијатива како би се подржали муслимани у БиХ у рату против југословенске армије и босанских Срба.¹⁰⁰⁷

Моменат који представља тачку обрта у односима Ирана и ОИС-а започет је током мандата Момамеда Хатамија, председника Исламске Републике Иран, који је трајао од 1997. до 2005. године. Хатамијева администрација изабрала је ОИС као најзначајивији форум на којем је пласирала свој програм нове спољне политике који се заснивао на два принципа - детанта и дијалога међу цивилизацијама. Овај програм носио је три тачке. Прва јесте не извозити идеје револуције након смрти Хомеинија. Друга тачка односи се на промоцију новог односа са арапским земљама, посебно суседним земљама Ирана, и иранску тежњу да више не подржава шиитске покрете у региону. Трећа тачка односи се на промоцију нормализације односа са земљама Европске уније. Овај концепт детанта и дијалога међу цивилизацијама испрва је пласиран међународној јавности на Самиту ОИС 1997. године, па је затим ОИС одиграла кључну улогу како би развила овај концепт и на друге међународне платформе попут Уједињених нација. Резултат напора Ирана и ОИС-а постао је видљив када је 2001. године ратификована резолуција УН, која је означила 2001. годину као „Годину дијалога међу цивилизацијама“.¹⁰⁰⁸

Овај међународни успех Ирана има своје корене у 8. Самиту ОИС-а који је назван „Сесија поноса, дијалога и партиципације“. Овај самит одржан је у Техерану, 1997. године и означио је нову еру односа за Иран на међународној сцени. Самит је пружио председнику Хатамију прилику да презентује своју агенду како би побољшао међународну позицију Ирана. Поменути самит био је и највеће међународно окупљање шефова држава у Ирану, још од револуције. Одговор на организовање самита у Техерану био је веома позитиван, посебно од стране Западних и регионалних медија. Такође, на Самиту су одржане две рунде дијалога између саудијског принца Абдулаха и Хатамија. Истовремено, Самит је донео прилику за

---

¹⁰⁰⁵ Wastnidge, Edward, Detente and Dialogue: Iran and OIC during the Khatami Era (1997-2005), *Politics, Religion & Ideology, Routledge*, Vol. 12, No. 4, 2011, pp. 413-431.

¹⁰⁰⁶ Исто.

¹⁰⁰⁷ Исто.

¹⁰⁰⁸ Исто.

Иран и Египат да изграде позитивне односе и унапреде билатералне везе. Хатами је изјавио како су Иран и Египат „два истакнута крила исламске цивилизације“.¹⁰⁰⁹

Међутим, еуфорија око агенде детанта и дијалога међу цивилизацијама није потрајала. Догађаји од 11. септембра 2001. године имали су негативан ефекат на Хатамијеву иницијативу.¹⁰¹⁰ Свакако Хатамијеву еру можемо означити као позитиван покушај Ирана да пласира нови механизам односа, како са Западом, тако и са исламским светом који би се заснивао на дијалогу, толеранцији и сарадњи. Крај Хатамијеве ере означио је долазак на власт Махмуда Ахмадинежада, за председника Ирана 2005. године.

Тачка обрта у ОИС која је показала да је Саудијска Арабија доминантнији актер у овој организацији од Ирана, догодила се 2016. године када је организација осудила иранско мешање у унутрашње послове држава региона и земаља чланица ОИС-а, укључујући Бахреин, Јемен, Сирију и Сомалију, као и иранску подршку тероризму.¹⁰¹¹

4. Република Турска као „трећи пут“: Ердоан као предводник новог муслиманског света по узору на Османско царство

Према Мандавилу и Хамиду, три значајне силе су се последњих година истакле на Блиском истоку, и то Саудијска Арабија, Иран и Турска. Ове земље обликовале су стратешке оквире своје спољне политике ослањајући се на религију. Према овим ауторима, председник Републике Турске Реџеп Тајп Ердоан настоји да обнови предрепубликанско наслеђе своје земље у форми „неоотоманске“ визије како би Турска остварила регионалне тежње.¹⁰¹²

Као што смо већ истакли исламски свет се састојао од територија Османског царства све до краја Првог светског рата када се Османско царство распало. Као наследник Османског царства формирана је секуларна Република Турска 1923. године, док је халифат укинут 1924. године. Од тада исламски свет губи свог међународног репрезента.

Између два светска рата, сва муслиманска друштва изузев Турске, Ирана и Авганистана била су под колонијалном управом, да би се после Другог светског рата променила садржина исламског света. Дошло је до оснивања Пакистана, земље са исламским идентитетом што изазива велику прекретницу у исламској историји. Такође, антиколонијалне борбе условљавају настанак других националних држава са муслиманском већином. Тада долази и до стварања Израела чиме Блиски исток постаје подручје великих напетости и сукоба између муслимана и Јевреја.¹⁰¹³

---

¹⁰⁰⁹ Wastnidge, Edward, *Detente and Dialogue: Iran and OIC during the Khatami Era (1997-2005)*...pp. 413-431.

¹⁰¹⁰ Исто.

¹⁰¹¹ Mabon, Simon, *Saudi Arabia and Iran – Islam and foreign policy in the Middle East*, Routledge in: Shahram, Akbarzadeh (ed.) *Routledge Handbook of International Relations in the Middle East*...pp. 138-152.

¹⁰¹² Погледати више о томе у: Mandaville, Peter and Hamid, Shadi, *Islam as Statecraft: How Governments use religion in Foreign policy*...

¹⁰¹³ Давутоглу, Ахмет, *Стратегијска дубина- Међународни положај Турске*... стр. 236-237.

Како би се задовољила потреба исламског света да добије свог међународног репрезента оснива се Организација исламске конференције, под иницијативом Саудијске Арабије, која се на неки начин намеће као „чувар“ исламског света. Главни мотив формирања ове организације представља решавање питања Палестине као и остваривање муслиманске солидарности и економске сарадње између држава чланица.

Односи Републике Турске и Организације исламске сарадње, још од њеног оснивања, били су динамични и карактеришу се питањима унутрашње и спољне политике Републике Турске. Наиме, како је Република Турска формирана као секуларна земља, чланство Турске у Организацији исламске сарадње било је предмет дискусија Велике народне скупштине Турске, и то 1976. године када поменута скупштина није одобрила чланство Турске у ОИС-у, јер је закључила да је оно у конфликту са принципом секуларизма који је истакнут у Уставу Турске. Стога, како то наводи Озтурк, односи Турске и Организације исламске сарадње су се развијали мимо закона.¹⁰¹⁴

Иако је Турска успостављена као секуларна држава, раст утицаја десничарских политичких партија педесетих година XX века у Турској, као и верских партија након 1970. године, утицао је на то да се односи са међународном исламском организацијом, након њеног оснивања, интензивирају. Посебно су битна два периода када анализирамо однос Турске и ОИС-а. Први период јесте период од 1969. године до доласка исламистичке партије Реџепа Тајпа Ердоана на власт - АКП партије 2002. године. Други период јесте период од 2002. године до данас.¹⁰¹⁵

Односи Турске и ОИС-а успостављени су још на Првом исламском самиту који је одржан у Рабату, 1969. године. Тада је Турска имала свог представника и учествовала је први пут у раду ове организације мада на нижем нивоу, на нивоу министра спољних послова. Одлука Турске да учествује на Првом исламском самиту узрокована је првенствено потребом Турске да обезбеди међународну подршку за Кипарско питање.¹⁰¹⁶

Можемо рећи да је први период сарадње Турске и ОИС-а обликован понајвише у домену економије, али и у политичким питањима и то: Питање Кипра и турска војна интервенција 1974. године, палестински конфликт који је дошао на агенду Турске 1976. године, нафта криза 1973. године, догађаји у Бугарској у периоду од 1980. до 1990. године као и рат у Босни и Херцеговини у периоду од 1992. до 1995. године.¹⁰¹⁷

Значајан развој односа два актера условљен је организовањем првог састанка ОИС-а у Истанбулу 1976. године. На Истанбулској конференцији позвани су и представници турске муслиманске заједнице са Кипра, који су тада стекли статус госта ОИС-а.¹⁰¹⁸ Такође, Исламски самит у Казабланци 1984. године био је од велике важности због тачке обрта у

---

¹⁰¹⁴ Öztürk, Burcu, *The Role of Religion in International Relations: The Case of the Relations between Turkey and Organisation of Islamic Cooperation (OIC)*, MA Thesis, The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, 2013, p. 96.

¹⁰¹⁵ Исто, p. 97.

¹⁰¹⁶ Aykan, Mahmut Bali, *Turkey and the OIC: 1984-1992*, The Turkish Yearbook, Vol. XXIII, 1993, pp. 101-131.

¹⁰¹⁷ Öztürk, Burcu, *The Role of Religion in International Relations: The Case of the Relations between Turkey and Organisation of Islamic Cooperation (OIC)*... p. 6.

¹⁰¹⁸ Aykan, Mahmut Bali, *Turkey and the OIC: 1984-1992*... pp. 101-131.

свеобухватним односима Турске и ОИС-а, посебно имајући у виду да је на овом самиту Турска први пут представљена на највишем новоу, и то од стране Председника Турске Кенана Еврена. На овом самиту турски председник је именован за председавајућег Сталног комитета за економску и трговинску сарадњу (СОМСЕС). Посебно битно питање за Турску, био је рат у Босни и Херцеговини. Турска је тада преузела лидерску позицију у исламском свету када је иницирала Пети ванредни састанак министара спољних послова ОИС-а у Турској 1992. године како би се размотрила ситуација у Босни и Херцеговини. Према писању појединих новина, Турска се тада показала као могући „ривал“ Саудијској Арабији и Ирану у трци за позицију лидера у ОИС-у. Такође, да је тада и Запад гледао Турску као могућег лидера исламског света доказује и позивница Турској да учествује на Лондонској конференцији у августу 1992. године како би дискутовала на тему питања Босне и Херцеговине. Турска је тада позвана у статусу „балканске земље и председавајућег Исламске конференције министара спољних послова ОИС-а“.¹⁰¹⁹

У првом периоду односа Турске и ОИС-а, Турска је користила организацију као инструмент за остваривање циљева сопствене спољне политике. Питања као што су Кипарско питање, догађаји у Бугарској и рат у Босни и Херцеговини, како то истиче Озтурк, доминантно су везана за турски идентитет пре него за муслимански. Када се ради о Палестинском питању, у ранијем периоду Турска је ставила ово питање на своју агенду, искључиво због важности наведеног питања за ОИС, међутим њена тадашња западна оријентација и односи са Израелом нису дозволили да ову тему активније покреће у ОИС-у.¹⁰²⁰

Други период односа ова два актера, карактерише промена смера Турске у односу на доминантна питања у ОИС-у. Наиме, питања која Турска покреће у ОИС-у од 2002. године до данас првенствено се односе на муслиманска питања пре него на искључиво турска, национална питања и обликована су исламским идентитетом. Нека од њих су конфликт будиста и Рохинџа муслимана у Мјанмару, Сиријска криза, Палестинско питање, и друга. У периоду након доласка АКП партије и Реџепа Тајпа Ердоана на власт можемо приметити да Турску посебно интересују питања муслиманског света. Такође, овај период карактерише потреба Турске да преузме лидерску позицију у исламском свету, и то конкретно путем заузимања водећих позиција у органима ОИС-а. Истовремено, избор турског представника Екмеледина Ихсаноглуа за Генералног секретара ОИС-а и то у два мандата, говори о тежњи Турске да заузме значајније место у исламској организацији, као и у управљању Умом.¹⁰²¹

Након доласка на власт, АКП партија је истицала да је њен примарни спољнополитички циљ чланство у Европској унији, међутим АКП партија и премијер па онда и председник Ердоан пажљиво су лобирали и за водећу позицију Турске у ОИС-у. Турски званичници посетили су већи број земаља исламског света и тражили њихову подршку како би добили изборе за Генералног секретара ОИС-а. Ердоан је у интервјуу 2004. године осудио израелске војне нападе на Палестинце и настојао да пружајући подршку горућим питањима у ОИС-у обезбеди подршку Турској на предстојећим изборима за позицију Генералног секретара у ОИС-у. Турска је на овим изборима освојила позицију коју

---

¹⁰¹⁹ Исто.

¹⁰²⁰ Öztürk, Burcu, *The Role of Religion in International Relations: The Case of the Relations between Turkey and Organisation of Islamic Cooperation (OIC)*... p. 98.

¹⁰²¹ Исто, pp. 98-99.

је желела, и то су били први пут демократски одржани избори за Генералног секретара ОИС-а, који су представљали нови период, како за ОИС, тако и за Турску. Екмеледин Ихсаноглу обављао је функцију Генералног секретара ОИС-а од 2004. до 2014. године. Он је сматран за реформатора и лидера који је направио низ административних промена у ОИС-у.¹⁰²²

Како то наводи Хакан Јавуз турска спољна политика под лидерством Ердоана и АКП партије прошла је кроз три фазе и то: „Европеизација и тржишно оријентисана спољна политика (2002-2010); Арапско пролеће и исламизација спољне политике (2011-2013); потрага за аутономијом и милитаризацијом спољне политике (2013-данас).¹⁰²³ Најбитнији елемент све три наведене фазе турске спољне политике јесте нови национални идентитет Турске који има корене у носталгији за Османским царством и обухвата исламске, Османске и турске димензије. Стога конструkcија нео-Османске визије и идентитета представља основу спољне политике АКП партије, истиче Јавуз.¹⁰²⁴ Ердоан сматра да је Турска наследник Османског царства и халифата и треба као Османлије да води исламски свет као регионални хегемон. Такође, Ахмет Давутоглу, бивши турски министар спољних послова и бивши премијер истиче значај Османског царства и наглашава да је Османска историја и цивилизација језгро идентитета људи на пост-Османским територијама. АКП партија је стога дефинисала свој национални интерес у смислу обнове турске историјске важности и вођења муслиманског света. Ердоан, у складу са наведеним, Турску претпоставља за важну земљу са Османском визијом и кључног међународног играча који настоји да обликује регион, посебно оне делове региона који су некада припадали Османском царству. Та спољна политика има за циљ да од Турске направи лидера исламског (сунитског) света. То се понајвише да видети кроз трансформацију турске политике под утицајем Арапског пролећа. АКП партија је пружила подршку Муслиманској браћи. Важни чланови Муслиманске браће били су редовни гости на састанцима АКП партије и њихово присуство потврђивало је чињеницу да су Турска и Ердоан природни лидери исламског света који се залажу за остваривање исламске солидарности. Такође, јако је битно истаћи да је оријентација АКП партије обликована исламском идеологијом Покрета националог погледа Неџметина Ербакана, који се залагао за савез муслиманских земаља под лидерством Турске.¹⁰²⁵

Када говоримо о свеобухватним односима између Турске и ОИС-а морамо нагласити да су се они постепено, мада веома чврсто развијали у свим областима, укључујући политичку, економску и друштвену сферу. Чињеница да је ОИС препустила Турској председавање Сталним комитетом за економску и трговинску сарадњу (СОМСЕС) указује на то да је ова организација имала воље и вере да дозволи Турској управљање у промоцији економске сарадње земаља чланица ОИС-а.¹⁰²⁶ Са државама чланицама ОИС-а Турска је настојала да унапреди економске односе и оствари одређену економску интеграцију. О томе говоре и растући интерес турских компанија у региону и муслиманском свету.¹⁰²⁷ Турска је захваљујући својој географској позицији, културним и верским везама успела да ојача

---

¹⁰²² Исто, pp. 80-82.

¹⁰²³ Hakan, Yavuz M, The motives behind the AKP's foreign policy: neo-Ottomanism and strategic autonomy in: Hakan, Yavuz M. (ed.) *Theoretical Approaches to Turkish Foreign Policy*, Routledge, Taylor & Francis Group, 2023, p. 8.

¹⁰²⁴ Исто, pp.1-22.

¹⁰²⁵ Исто.

¹⁰²⁶ Aykan, Mahmut Bali, *Turkey and the OIC: 1984-1992...*p. 126.

¹⁰²⁷ Öztürk, Burcu, *The Role of Religion in International Relations: The Case of the Relations between Turkey and Organisation of Islamic Cooperation (OIC)...* pp. 91-92.

економске и финансијске везе за остатком муслиманске заједнице. Фокус Турске на економска партнерства на Блиском истоку и са остатком исламског света резултовао је и стагнацијом Европе и Запада уопште. Позиција Турске као моста између извозника нафте и гаса на Истоку и увозника на Западу учинила је да Турска стекне значајно место у ОИС-у и увећа економије осталих земаља чланица ОИС-а. Турска има важну компаративну предност коју дугује својој геостратешкој позицији. Представља раскрсницу између Европе и Азије и због тога пружа битне потенцијале за раст економија ОИС-а. Територијална близина Блиског истока и Кавказа, који обухватају 70% светских нафтних резерви и 75% природних гасних резерви, значајно утиче на географску релевантност Турске. Имајући то у виду, Турска може бити битан међународни играч на пољу енергетског тржишта како регионално, тако и на светском нивоу. Такође, има потенцијал да буде главни играч у међународној и економској политици. Када говоримо о економским и трговинским везама Турске са земљама ОИС-а, можемо истаћи да је главно извозно тржиште за Турску Ирак. Турска извози храну, челик, гвожђе, машинерију и опрему, електричне уређаје и друго, а увози углавном нафту, нафтне деривате и злато из земаља ОИС-а. Још једна битна ставка, јесте могућност Турске да има важну улогу у формирању и одржавању исламских финансија и банкарства. Исламска економија представља круцијалну капију Турској за улазак на финансијска тржишта економија земаља ОИС-а. Имајући у виду наведено, владајућа АКП партија иницијала је многе пројекте како би трансформисала Истанбул у светски трговински центар.¹⁰²⁸

5. Парадокс „Уједињених нација исламског света“: победа концепта националног суверенитета над исламским вредностима?

Када анализирамо целокупно деловање Организације исламске сарадње, коју називају и „Уједињене нације исламског света“ налазимо контрадикторне концепте, али и упитне активности појединих, мада доминантних земаља чланица ОИС-а. Питање и концепт који највише ремети остваривање заједнице свих муслимана Уме унутар ове организације јесте концепт националног суверенитета, као и геополитичке амбиције важних националних исламских актера попут Саудијске Арабије, Ирана, Турске, Пакистана и других за лидерство над муслиманским светом. Иако су Повељом ОИС-а истакнути концепти Уме, исламских вредности, солидарности и јединства муслимана, такође, наглашени су и концепти националног суверенитета, независности и територијалног интегритета држава чланица ОИС-а. Истовремено, поштовање права на самоопредељење и немешање у унутрашње ствари држава чланица подједнако су изражени у поменутој Повељи ОИС-а.¹⁰²⁹ Како то истичу Акбарзадех и Конор, елемент националног суверенитета и националне државе је реалност у муслиманском свету, а то доказује податак да, не само што је поменути концепт изражен у главним документима ОИС-а, већ и пракса држава чланица управо то доказује. Наведени аутори сматрају да је контрадикторност између система националних држава и панисламизма у срцу ограничености и подела унутар ове исламске организације.¹⁰³⁰

¹⁰²⁸ Погледати више о томе у: Вађиш, Bilal Yurtseven, çağlar, *Turkey and the OIC: Grater Economic Cooperation, Opportunities and Challenges*, Munich Personal RePec Archive, MPRA, Bingöl University, Bahçeşehir University, May 2017.

¹⁰²⁹ Погледати више у: Повеља Ораганизације исламске конференције, 2008.

¹⁰³⁰ Akbazadeh, Shahram and Connor, Kylie, *The Organization of the Islamic Conference: Sharing an Illusion...* pp. 79-92.

Како бисмо ту контрадикторност боље схватили, потребно је суочити два концепта, концепт Уме и концепт националног суверенитета. Када говоримо о концепту Уме, подсећамо да тај концепт подразумева заједницу свих муслимана која не познаје територијалне границе. Овај концепт је један од најбитнијих концепата у исламу и превазилази све поделе унутар исламског света како би се постигло јединство браће по вери.¹⁰³¹ Концепт суверенитета који налазимо у исламу означен је појмом хакемија, према којем је суверен, хакем Бог - Алах. Овде налазимо божански ниво суверенитета, с обзиром да исти припада Богу.¹⁰³² Међутим, суверенитет се у Западној традицији тумачи као крајњи надзорник или ауторитет, у процесу одлучивања државе и у одржавању реда. Концепт суверенитета – једна од најконтроверзнијих идеја политичке науке и међународног права – уско је повезан са тешким концептима државе и власти, независности и демократије. Изведен из латинског *superanus* кроз француски *souveraineté*, тај појам је изворно схваћен као еквивалент врховне моћи. Међутим, његова примена у пракси често се одмакла од овог традиционалног значења.¹⁰³³

Мада, иако налазимо контрадикторност два концепта, морамо нагласити да су концепти националног самоопредељења и национализма постали водећи мотиви за мноштво муслимана након Првог и Другог светског рата. Пропаст Османског царства резултовала је стварањем нових националних држава као што су Турска, Ирак, Сирија, Либан и Јордан на тлу Блиског истока. Такође, период након светских ратова условио је и настанак других националних држава попут Египта, Марока и Алжира на тлу Северне Африке.¹⁰³⁴ Овде налазимо да је концепт националног суверенитета и национализма био од користи многим исламским земљама како би се очувале и сачувале у модерном свету.

Међутим, ако се вратимо на анализу сучељавања два концепта унутар ОИС-а налазимо да многе земље чланце ОИС-а настоје да остваре свој пун капацитет, као и своје националне циљеве, а уз коришћење механизма ОИС-а као битног спољнополитичког играча. Као што смо навели у овом поглављу, ту посебно предњаче Саудијска Арабија, Иран и Турска. Саудијска Арабија настоји да путем ОИС-а постане лидер исламског света, тиме што користи поменуту институцију за доминацију над другим државама чланицама које јој представљају ривале. Ту посебно мислимо на Иран. Саудијска Арабија је такође настојала да извози своју верзију ислама – вахабизам. Иран се залаже за извоз успешног модела исламске револуције и позива се на културу отпора, тиме што окупља своје истомишљенике у региону и користи механизме паметне моћи како би ширио мрежу шиита који би радили у интересу ислама и против најљућих непријатеља - Израела и САД. Турска покушава да оствари улогу регионалног лидера позивајући се славу некадашњег халифата, Османског царства, чија је наследница.¹⁰³⁵

---

¹⁰³¹ Погледати више о томе у: Lončar, Mirela, *Transnational Religious Actors and Question of the state sovereignty – The Cases of the Gülen Movement and the Organization of Islamic Cooperation..* pp. 59-70.

¹⁰³² Исто.

¹⁰³³ Погледати више о томе у: Лончар, Мирела, *Активности Организације исламске сарадње у циљу ширења Уме – случај тзв. Косова...* и *Encyclopaedia Britannica*.

¹⁰³⁴ Mandaville, Peter, *Islam and International Relations in the Middle East: From Umma to Nation State...* pp. 168-184.

¹⁰³⁵ Погледати више о томе у: Mandaville, Peter and Hamid, Shadi, *Islam as Statecraft: How Governments use religion in Foreign policy...*

Оно што даје наду да ће се исламски свет под ОИС-ом ујединити и успети да оствари заједницу свих муслимана – Уму јесте актуелан сукоб Израела и Хамаса који полако буди лидере муслиманског света, да испред тежње за националном и геополитичком позицијом своје земље ставе патњу своје браће по вери у Гази, и делују удруженим напорима како би стали у одбрану питања Палестине и палестинског народа. Можда почетак најбоље осликава крај, па с обзиром да је ОИС основана у циљу решавања питања Палестине и остваривања исламске солидарности, ваља се и запитати да ли ово питање, може поново да доведе муслиманске лидере за сто и оствари дуго очекивану Уму.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Однос транснационалних религијских актера и међународног поретка захтева критичку анализу и евалуацију досадашњих запажања из области политикологије религије. Имајући у виду растући значај религије на политику и међународне односе намеће се потреба за анализом деловања транснационалних верских актера на савремене међународне токове. Утицај транснационалних религијских актера у међународној арени није примаран, али је свакако значајан, стога га не би требало подцењивати. На основу истраживања научне литературе као и примарних извора извршили смо научну дескрипцију и научно објашњење утицаја и деловања транснационалног религијског актера – Организације исламске сарадње на међународну арену.

Служећи се теоријским оквиром који нам пружа Хајнс о феномену транснационалних религијских актера и њиховог утицаја на међународни поредак, у овој дисертацији покушали смо да одговоримо на истраживачко питање које гласи: *Да ли Организација исламске сарадње, као најзначајнији међународни репрезент муслиманског света, има капацитет да формира транснационално друштво, заједницу свих муслимана – Уму, и ако да, да ли тиме представља изазов за постојећи међународни поредак и „светску владу“ која је оличена у Организацији Уједињених нација у 21. веку?* Како бисмо одговорили на постављено питање у нашем истраживању смо поставили једну генералну хипотезу, као и шест посебних хипотеза.

Имајући у виду да генерална хипотеза ове тезе гласи: *Организација исламске сарадње, као транснационални религијски актер, служећи се методом меке моћи, настоји да формира транснационално исламско друштво (заједницу свих муслимана – Уму) и тиме представља изазов за међународну арену и савремене међународне односе*, налазимо да је она у потпуности доказана. Тај закључак потврђујемо следећим чињеницама. Увидом у активности Организације исламске сарадње потврђујемо да се она служи механизмом религијске меке моћи, посебно верском дипломатијом оличеном у одржавању разних самита и конференција, стављајући акценат на значај одржавања Исламских самита, као и доношења бројних резолуција које се односе, како на државе чланице ОИС-а, тако и на државе које нису чланице ОИС-а, а у којима налазимо значајну муслиманску мањину. На Исламским самитима и другим конференцијама и резолуцијама разматрају се питања са којима се муслимани суочавају. Резолуције и самити се одржавају у циљу остваривања интереса искључиво исламског света, као и целокупне Уме. Организација исламске сарадње настоји да пронађе и понуди решења за многа питања која су од виталне важности за поменути религијску групу, понекад чак и на уштрб других религијских група, као и држава које нису њене чланице.

Како се међународни поредак заснива на универзалним вредностима и међународном праву, као и на развоју институција које ће доприносити обезбеђивању поменутог међународног поретка, потребно је да истакнемо да Организација исламске сарадње, позивајући се на исламске вредности, идеје и културу, као и на своју Декларацију о људским правима, нуди свој/алтернативни модел међународне реалности. Она то чини управо тиме што представља међународну организацију засновану на исламу. Ислам има своје вредности које се разликују од универзалних вредности, као и своје право, шеријатско право, које је божанско и које се разликује од постојећег међународног права. Тиме Организација исламске

сарадње представља кључног актера на међународној сцени који је најзначајнији конкурент Организацији Уједињених нација и међународном систему. Ова организација, позивајући се на исламске вредности, људска права и шеријат представља важну алтернативу актуелном светском поретку, тиме што настоји да окупи и удружи све муслиманске земље у транснационалну заједницу која не познаје територијалне границе, а у циљу унапређења исламске мисије на свету. Она то чини на интерном нивоу, унутар своје организације, али и на екстерном нивоу, путем сарадње и деловања у међународним организацијама у којима има статус посматрача.

Прва посебна хипотеза која тврди следеће: *Организација исламске сарадње, као највећи и најзначајнији међународни репрезент муслиманског света, развила је сарадњу са другим међународним организацијама (ОУН, ЕУ и др.) и стекла статус посматрача у њима, како би развила политику свог деловања и исламску стратегију унутар ових организација, детаљно је анализирана и потврђена.* Истражујући сарадњу и однос Организације исламске сарадње са другим кључним међународним организацијама налазимо да је ова организација настојала да обезбеди широки уплив у разне међународне организације како би унутар њих подстицала, интернационализовала и проналазила решења за горућа питања муслиманског света попут питања Палестине. Исто тако, раст исламофобије на Западу услед напада 11. септембра, подстакло је појачано залагање Организације исламске сарадње на међународном нивоу како би се тај феномен сузио и сузбио. У складу са наведеним, Организација исламске сарадње је, користећи међународну платформу Уједињених нација, лобирала за доношење Резолуције о борби против клевете религије што су неки окарактерисали цихадом на слободу говора. Управо случај око усвајања поменуте Резолуције на прави начин је показао подељеност између Западне цивилизације и исламског блока у Уједињеним нацијама и то око различитих поимања људских права од стране супротстављених цивилизација.

Друга посебна хипотеза рада која гласи: *Организација исламске сарадње, у оквиру Организације Уједињених нација тежи да брани и штити интересе муслиманског становништва, и допринесе решавању питања Палестине и Ал Кудса. Један од резултата напора ОИС-а унутар ОУН-а у вези са питањем Палестине јесте и додељивање статуса државе посматрача (нечланице УН-а) Палестини у ОУН 2012. године, јесте доказана.* Питање Палестине представља централно питање Организације исламске сарадње. Ово питање јесте разлог због којег је Организација исламске сарадње формирана. Посвећеност Организације исламске сарадње питању Палестине, како унутар своје организације, тако и на другим међународним платформама попут УН и ЕУ, потврђује нам да ова организација на то питање гледа као на исламско питање. Централност питања Палестине за ову организацију огледа се у следећем: још је на првом Исламском самиту Палестинска ослободилачка организација (ПЛО) представљена као легитимни представник палестинског народа, најбитнији документ ОИС-а Повеља истиче за један од циљева ОИС-а подршку палестинском народу и пружање помоћи у борби за њихова права као и ослобођење окупираних територија. Палестина је за ОИС битна и у организационом смислу, посебно имајући у виду да ОИС планира да измести своје представништво из Цеде у Јерусалим, тј. Ал-Кудс, након његовог ослобађања. Питањем Палестине и Јерусалима баве се бројна тела и органи ОИС-а међу којима су Комитет за Ал-Кудс, Комитет за Палестину, Шесточлани комитет за Палестину, Министарска контакт група за питање Палестине и Ал-Кудс, Исламски биро за војну координацију са Палестином, Биро за исламски бојкот Израела, као и Генерална дирекција за Палестину и Ал-Кудс и други. Потребно је истаћи и да је ОИС основала своју Представничку канцеларију у Палестини како би што успешније одговорила

на потребе Палестинаца и заштитила њихова права. Колика је тежина овог питања за ОИС увиђамо уколико се осврнемо на одржавање Исламских самита, конференција као и других механизма религијске меке моћи ове организације. Питање Палестине разматра се на сваком Исламском самиту, састанцима и конференцијама на којима се усвајају бројне резолуције које се односе на подршку народу Палестине. На Исламском самиту у Џеди у Саудијској Арабији, 1981. године чак је усвојена и Декларација о светом цихаду, у којој се наводи да је свети цихад дужност сваког муслимана. Од тада борба за Палестину сваког муслимана представља цихад. Поред наведеног, Организација исламске сарадње је формирала свој исламски блок унутар међународних организација како би лобирала за питање Палестине и на глобалном нивоу. Посебно се истичу активности ОИС-а унутар Уједињених нација у оквиру којих се ОИС залаже за решење две државе, признавање Палестине као независне и суверене државе са границама утврђеним пре окупације 1967. године, као и са Источним Јерусалимом као престоницом Палестине. Организација исламске сарадње се константно залаже за решавање питања Палестине као и заштиту људских права Палестинаца у оквиру УН. Ова исламска организација играла је кључну улогу у интернационализацији питања Палестине, као и у тежњи за међународно признавање Државе Палестине. Такође, ОИС улаже велики труд како би Палестина постала пуноправна чланица УН. Оно за шта је до сада имала успеха јесте обезбеђивање Палестини статуса државе посматрача нечланице УН 2012. године. Овај статус Палестини обезбеђује учешће у расправама, али без права гласа у органима УН. Поред свега наведеног, потребно је истаћи да отежавајући положај у залагању за заштиту права Палестинаца у УН ОИС има због могућности вета појединих чланица Савета безбедности УН које у великој мери могу утицати на сав труд који исламски блок улаже зарад интереса Палестине. Ту конкретно мислимо на САД и њихову снажну подршку Израелу која је оличена у чврстом ослоњу који амерички евангелисти пружају Јеврејима.

Трећа посебна хипотеза која тврди да *Организација исламске сарадње, подржавајући Исламску Републику Пакистан у спору са Републиком Индијом, настоји да штити интересе муслиманског становништва у Кашмиру и тежи да, кроз деловање у Организацији Уједињених нација, истакне неопходност одржавања плебисцита у Кашмиру, као и право становника Кашмира (који су већински муслимани) на самоопредељење*, се у потпуности потврђује. Залагање Пакистана као исламске републике да реши питање Кашмира у корист јачања исламске мисије на свету, као и да заштити права већинског муслиманског становништва тамо, приказано је у нашој тези. Како би Пакистан помогао својој браћи по вери ова држава користи међународну платформу организације која окупља све муслиманске земље – Организације исламске сарадње, а која има значајни гласачки блок у највећој међународној организацији на свету, Уједињеним нацијама. Пакистан је настојао да питање Кашмира константно држи на врху приоритета ОИС-а и подстицао на усвајање резолуција које би дале додатну подршку муслиманима у Кашмиру како би реализовали право на самоопредељење. Такође, под утицајем Пакистана, ова организација је настојала да држи питање одржавања плебисцита на дневном реду Организације Уједињених нација како би народ Кашмира самостално одлучио о својој судбини. Међутим, након Споразума из Симле овај захтев је отишао у ћорсокак с обзиром на то да је ово питање измештено из надлежности Уједињених нација на билатерални ниво одлучивања. Организација исламске сарадње је, како би помогла својој браћи по вери, одржавала бројне самите, конференције, састанке, усвајала многе резолуције као и План акције за Џаму и Кашмир. Организација исламске сарадње је формирала и Контакт групу ОИС-а за Кашмир. Наведени механизми меке моћи од стране транснационалног религијског актера, Организације исламске сарадње, настојали су

да пронађу решење за питање Кашмира у циљу јачања исламске позиције, као и остваривања Уме у предметном случају. Поред наведеног, Пакистан настоји и да блокира учешће Индије у ОИС-у. Индија као земља са највећом муслиманском мањином на свету настоји да обезбеди своје место у исламској организацији. Многе државе чланице ОИС-а подржавају Пакистан у намери да оспори чланство Индије у организацији, међутим неке чланице попут Уједињених Арапских Емирата, Катара, Бангладеша и других, се противе томе и поздрављају тежњу Индије у складу са својим интересима. Питање статуса Индије у ОИС-у представља важан изазов за ОИС, као и могући камен спотицања у циљу остваривања јединства Уме.

Четврта посебна хипотеза која гласи: *Организација исламске сарадње, путем својих резолуција, али и подршком у ОУН-у, настоји да заштити и унапреди положај муслиманског становништва у Босни и Херцеговини (БИХ има статус државе посматрача у ОИС-у) и такође подржи потенцијално чланство БИХ у ОИС-у, како би што интезивније доприносила интересима муслимана у тој земљи али и ширила исламску мисију у Европи*, је потврђена, мада тачка обрта у случају подршке ОИС-а интересима муслимана у БиХ може представљати Резолуција о Сребреници која је усвојена од стране Генералне скупштине УН. Потребно је истаћи да је пред одржавање седнице Генералне скупштине УН, ОИС организовала Самит у Гамбији почетком маја 2024. године и тада усвојила Банцулску декларацију у којој се истиче подршка за усвајање нацрта Резолуције Генералне скупштине УН која се тиче Сребренице. Све чланице ОИС-а су гласале за ову декларацију. Међутим, на Генералној скупштини УН само 30 држава чланица ОИС-а од 57 је гласало за усвајање поменуте резолуције. Ова ситуација говори о могућем скретању са пута јединства и Уме у ОИС-у и представља битан заокрет у њеном деловању, тачније у деловању њених држава чланица које су се и овде одлучиле за примат националних интереса зарад јединства Уме што може битно да удаљава ОИС у остварењу свог циља.

Поред наведеног, битно је да потврдимо да је ОИС константно пружала подршку својој браћи по вери у БиХ, још од периода рата 1992-1995. године. Она је преузела бројне активности на међународном плану како би интерес муслимана БиХ унапредила и заштитила. Ова организација је преко Контакт групе ОИК за Босну и Херцеговину у УН радила на томе да се Југославији одузме столица у највећој светској организацији, као и да се чланство Југославије укине у Покрету несврстаних. Контакт група ОИК за БиХ постигла је велики успех у УН и може се констатовати да су се тада интереси Западног света и муслимана у случају БиХ у потпуности поклопили. Поред утицаја у међународним организацијама, ОИС је настојала да у оквиру своје организације лобира за прекидање дипломатских односа држава чланица са Југославијом. Такође, ОИС је донела бројне резолуције које се тичу подршке муслиманима у БиХ, као и иницијативе за оснаживање свеукупне, а посебно економске сарадње БиХ са другим муслиманским земљама. Битну улогу у оснаживању економске сарадње ОИС и БиХ има једна од најзначајнијих институција ОИС - Исламска банка за развој. Исто тако, на једином самиту ОИС који је одржан 1994. године, у току рата у БиХ, ОИС је доделила БиХ статус државе посматрача унутар своје организације, док је бивши Генерални секретар ОИС-а Екмеледин Ихсаноглу, упутио снажне иницијативе и изразио чврсту тежњу да БиХ постане пуноправна чланица ОИС. Приликом једне посете БиХ Ихсаноглу је изјавио да је Европа дом ислама. Имајући у виду да је он био на челу ОИС његови ставови итекако могу имати тежину и треба их сматрати релевантним. Овде посебно мислимо на продор ислама на територију Европе путем деловања ОИС у БиХ. Такође, битно је истаћи да БиХ остварује критеријуме за статус државе чланице у ОИС, има већинско муслиманско становништво и држава је чланица УН, међутим да би БиХ постала

држава чланица ОИС треба да упути захтев ОИС-у. Оно што је спорно у овом питању јесте да о статусу БиХ у ОИС не одлучује само муслимански део становништва већ сва три конститутивна народа која се морају усагласити и донети такву одлуку. Поред наведеног, важно је истаћи и да су многе државе чланице ОИС-а попут Турске, Саудијске Арабије и Ирана значајно помагале БиХ и пружале разне видове подршке својој браћи у БиХ, како током рата, тако и у послератном периоду. Свакако, потребно је истаћи да је кључну улогу о питању пријема БиХ у Уједињене нације имала најуглашенија земља ОИС-а – Саудијска Арабија. Саудијска Арабија је имала круцијалну улогу у дипломатској борби за обезбеђивање пуноправног чланства БиХ у Уједињеним нацијама.

Пета посебна хипотеза која гласи: *Организација исламске сарадње, услед тежње за заштитом интереса муслиманског становништва у државама које нису њене чланице, ОИС утиче на питање суверенитета и територијалног интегритета тих држава, конкретно, Републике Србије, тиме што, у својим резолуцијама позива државе чланице ОИС-а на признавање независности тзв. Косова, јужне српске покрајине, док такође, настоји да лобира у Организацији Уједињених нација зарад интереса тзв. Косова и унапређења свеукупне исламске акције, је у потпуности доказана.* Деловање Организације исламске сарадње у циљу стварања самосталне политичке заједнице муслимана на Косову датира још од 1992. године. Најзначајнији моменат у подршци тзв. Косову од стране ОИС била је изјава бившег Генералног секретара ОИС-а Ихсаноглуа дан након противправног проглашења независности тзв. Косова у којој он наводи да је „независност Косова предност муслиманског света и јачања исламске акције.“ Такође, након проглашења независности тзв. Косова Саудијска Арабија је предложила усвајање резолуције о признавању тзв. Косова од стране свих њених држава чланица, мада та резолуција није наишла на успех. Међутим, јако битан моменат за тзв. Косово био је 2011. године када је на Конференцији министара спољних послова ОИС усвојена резолуција која позива све државе чланице ОИС да признају тзв. Косово као независну и суверену земљу. Поменута резолуција утицала је на то да до 2017. године чак 38 држава чланица ОИС призна тзв. Косово као државу. Позивање ОИС на признавање једне квази, спорне и непризнате државе, у великој мери утиче на питање суверенитета и територијалног интегритета Републике Србије, тачније урушавање истог по питању њене јужне покрајине. Таква ситуација оптерећује односе муслиманске организације са Републиком Србијом, и приказује да се принцип не мешања у унутрашње послове држава чланица ОИС, који је истакнут у Повељи ОИС, донекле поштује, док се мешање у унутрашње ствари држава које нису њене чланице ОИС не ограничава. Поред залагања на колективном нивоу, многе државе чланице ОИС раде на лобирању за унапређивање права и интереса муслимана на тзв. Косову. Најгласније државе чланице у ОИС-у о том питању су Турска, Саудијска Арабија и Албанија. Међутим, битно је истаћи и да у ОИС-у делују и оне чланице које су против признавања тзв. Косова, попут Ирана и Индонезије. Ове земље се понајвише противе томе због опасности од подстицаја на сепаратистичке побуде унутар њихових земаља. Можемо са сигурношћу констатовати да ОИС значајно подржава интересе муслимана на Косову, како унутар своје организације, тако и у оквиру УН. Питање Косова можемо и окарактерисати као битно исламско управо због снажне подршке највеће светске исламске организације тзв. Косову. Међутим, оно што може утицати на даље остваривање подршке ОИС тзв. Косову, јесте Вашингтонски споразум који је предвидео међусобно признавање тзв. Косова и Израела, што представља важан обрт који може угрозити подршку муслиманима на тзв. Косову имајући у виду да је признавање Израела и измештање дипломатског представништва у Јерусалим снажан шамар палестинском народу, њиховој браћи по вери. Међутим, снажнијег одговора од стране ОИС-а на отварање амбасаде тзв.

Косова у Јерусалиму није било сем кратког саопштења ОИС-а о кршењу Резолуција УН, посебно Резолуције Савета безбедности УН Број: 478, као и позива ОИС-у од стране палестинског министарства спољних послова да прекине односе са тзв. Косовом.

Последња, шеста посебна хипотеза која гласи: *Организација исламске сарадње, иако настоји да оствари заједницу свих муслимана – Уму, која превазилази све поделе унутар муслиманског света, геополитичка доминација појединих земаља чланица ОИС-а (Саудијске Арабије, Ирана и Турске), доводи у питање реализацију поменутог циља ОИС-а, тиме што истиче важност концепта националног суверенитета у односу на Уму и исламске вредности*, је у потпуности доказана. У седмом поглављу детаљно смо истакли залагање различитих држава чланица ОИС-а, Саудијске Арабије, Ирана и Турске, у циљу остваривања доминације унутар исламског света, пре него јединства. Ту посебно предњачи Саудијска Арабија која се служила извозом своје верзије ислама – вахабизмом, као и утицајем на муслиманске земље путем Рабите. Напори Саудијске Арабије да оствари геополитичку и верску доминацију у муслиманском свету подстакли су одређене ауторе да је окарактеришу за хегмона унутар ОИС-а и то посебно након утицаја на ту организацију поводом усвајања антииранског става на Самиту ОИС-а 2016. године. Иран са друге стране користи стратегију паметне моћи која представља комбинацију меке и тврде моћи како би задобио доминанту позицију у Уми. Он то чини користећи се инструментима меке моћи попут идеја револуције из 1979. године, као и промоцијом вредности дванаестоимамског шиизма. Поред меке моћи, Иран користи механизме тврде моћи тиме што настоји да подржава разне оружане недржавне актере попут Хезболаха, Хамаса и Хута у региону и утиче на своје позиције у исламском свету посебно настојећи да сузбије утицај свог највећег ривала у региону, Саудијску Арабију. Поред Саудијске Арабије и Ирана још један актер је веома значајан у настојању да постане лидер исламског света, а то је Турска. Случај Босне и Херцеговине позиционирао је Турску у ред најдоминантнијих земаља у ОИС-у. Залагање Турске да буде домаћин конференција ОИС током рата у БиХ како би радила на решавању ситуације и помогла својој браћи тамо профилисала ју је за потенцијалног ривала Саудијске Арабије и Ирана у трци за лидерство у ОИС-у. Турска је чак представљала ОИС на Лондонској конференцији 1992. године. Тежња Турске за остваривањем лидерства у ОИС-у посебно се осећа од доласка АКП партије и председника Ердоана на власт који настоји да обнови стару славу некадашњег Османског царства. Потребно је истаћи да је један од Генералних секретара ОИС-а који је оставио значајан траг у тој организацији, а и на исламски свет уопште, био управо Екмеледин Ихсаноглу, турски представник. Поред наведеног, Турска се залаже и да узме на себе управљање одређених тела у ОИС-у, и ту посебно мислимо на председавање Сталним комитетом за економску и трговинску сарадњу ОИС-а како би радила на унапређивању економских веза држава чланица ОИС-а и исламске економије.

Управо све наведене тежње поменутих држава чланица ОИС-а промовишу њихов национални суверенитет и самобитност у односу на остваривање јединства исламског света и Уме, што директно утиче на питање остварења најзначајнијег циља организације коју анализирамо – заједнице свих муслимана.

На самом крају остаје нам да закључимо да се Организација исламске сарадње, као један од најзначајнијих транснационалних верских актера у данашњем свету, служи методима религијске меке моћи, понајвише верском дипломатијом, како би радила на формирању транснационалног друштва - заједнице свих припадника исламске вероисповести и у том подухвату ради на стварању једног алтернативног поретка садашњем међународном

поретку, и институцији која га развија, Уједињеним нацијама. Тај алтернативни поредак би се заснивао на исламским вредностима и исламском праву.

Међутим, увидом у праксу деловања одређених држава чланица ОИС-а увиђамо да ОИС још увек нема капацитет да постигне потпуно исламско јединство и тиме ојача Уму. Користећи се механизмом меке моћи, али и „меким деловањем“ у бројним ситуацијама у којима муслимански свет тражи дугорочно решење, Организација исламске сарадње пред собом има чврст изазов – актуелни рат Израела и Хамаса који прети да потпуно угрози палестинске Арапе. Имајући пред собом овај, можемо са правом констатовати, најчвршћи изазов, Организација исламске сарадње се поново враћа на стартну позицију због које је формирана. Овај чврст изазов представља мач са две оштрице за највећу и најзначајнију исламску организацију на свету јер само потпуним јединством Уме ово питање може бити решено. До тада нам само остаје да пратимо ситуацију и посматрамо како се Организација исламске сарадње бори са великом цихадом унутар себе.

Ова дисертација имала је за циљ да пружи скроман допринос изучавању политикологије религије, политиколошке научне дисциплине која је рођена на Факултету политичких наука у Београду, светском центру политикологије религије, и да укаже на чињеницу да се без проучавања политикологије религије не могу на прави начин разумети тежње и деловање савремених транснационалних религијских актера, попут Организације исламске сарадње.

ЛИТЕРАТУРА

- Aissaoui, Adel and Talhi, Takoua, Efforts of the Organization of Islamic Cooperation in Developing Endowment (Waqf) Economies in the Islamic World, *Politics and Religion Journal*, Vol.19, No. 1, 2025.
- Aykan, Mahmut Bali, The OIC and Turkey`s Cyprus Cause, *The Turkish Yearbook*, Vol. 25, 1995, pp. 47-68.
- Aykan, Mahmut Bali, *Turkey and the OIC: 1984-1992*, The Turkish Yearbook, Vol. XXIII, 1993, pp. 101-131.
- Akbarzadeh, Shahram, and Zahid Shahab, Ahmed, Impacts of Saudi Hegemony on the Organization of Islamic Cooperation (OIC), *International Journal of Politics, Culture and Society*, Vol. 31, No. 3, 2018, pp. 297-311.
- Akbarzadeh, Shahram and Connor, Kylie, The Organization of the Islamic Conference: Sharing an Illusion, *Middle East Policy*, 2005, Vol. 12, No. 2, pp. 79-92.
- Akoridis, Modi Suleman, The Islamic Fiqh Council of the Muslim World League, *Politics and Religion Journal*, Vol. 16, No.1, 2022, pp. 111-123.
- Amiraoui, Riad, The OIC`s Strategies and Impact on Combating Religious Defamation and Islamophobia, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, 2025, pp. 167-187.
- Al-Ahsan, Abdullah, The Question of Palestine and the Muslim World, *New Middle Eastern Studies*, Vol. 8, No. 2, 2018, pp. 84-106.
- Al-Ahsan, Abdullah, *Ummah or Nation?: Identity Crisis in Contemporary Muslim Society*, The Islamic Foundation, Leicester, UK, 1992.
- Al-Atawneh, Muhammad, Is Saudi Arabia a Theocracy? Religion and Governance in Contemporary Saudi Arabia, *Middle Eastern Studies*, Vol. 45, No.5, 2009, pp. 721-737.
- Al-Ghamdi, Hassna, Advocacy and Action: The OIC`s Role in Safeguarding Muslim Minorities, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, 2025, pp. 189-209.
- Alrantisi, Mahmoud, The Position of the Organization of Islamic Cooperation on the Palestinian Issue, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, 2025, pp. 35-47.
- Alibabalu, Sayyad Sadri and Sarkhanov, Teymur, Iran`s public diplomacy and religious soft power in Africa, *Politics and Religion Journal*, Vol. 17, No. 2, 2023, p. 415.
- Ahsan, Abdullah, *Organization of the Islamic Conference (OIC): Introduction to an Islamic Political Institution*, IIIT Press, Herndon, 1988, p. 18.
- Al-Ahsan, Abdullah, Conflict Resolutions in Muslim Societies: Role of the OIC in: Al-Ahsan, Abdullah and Young Stephen B. (eds.) *Qur`anic Guidance for Good Governance-A Contemporary Perspective*, Palgrave Macmillan, 2017, pp. 193-214.
- Aljamal, Yousef M., From Radicalism to tolerance: Media coverage of the Muslim World League, *Politics and Religion Journal*, Vol. 16, No.1, 2022, pp. 95-110.
- Aljamal, Yousef M. and Aljamal, Mustafa M., The Use of Soft Power by the Organization of Islamic Cooperation, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No.1, pp. 69-89.
- Al-Khudairi, Hanan Khaled, Muslim World League`s efforts to confront islamophobia, *Politics and Religion Journal*, Vol. 16, No. 1, 2022, pp. 83-93.
- Aleksandrov, Aleksander, Islamism in Pakistan and the Kashmir Conflict, *Bulgarian Journal of International Economics and Politics*, Vol.3, Issue: 2, 2023, pp. 58-69.
- Ali, Tajwar and Sultan, Haseena, Emerging role of the organization of Islamic cooperation in the global governance since 1969, *Cogent Arts & Humanities*, Vol. 10, No. 1, 2023, pp. 1-18.

Ali, Wajid and Alam, Aysha and Shab, Ghulam Mujtaba, Assessing the OIC's Role in the Israel-Palestine Conflict: Challenges and Effectiveness, *Social Science Review Archives*, Vol. 3, No.1, January-March, 2025, pp. 1957-1966.

Ansari, Bashir Ahmad, and Murshed, Amer Abdulwahab, Global organization in Muslim World: Origins and evolution, *Politics and Religion Journal*, Vol. 16, No.1, 2022, pp. 27-43.

Arshad, Farooq, Shamshad, Muhammad, Failure of Organization of Islamic Cooperation: A case of dismal state of human rights in Kashmir and Palestine, *Margalla Papers*, Issue II, 2021, pp. 47-60.

Asmussen, Jan, Cyprus after the failure of the Annan-Plan, *ECMI Brief#11*, European Centre for Minority Issues, ECMI, Germany, 2004.

Ahmed, Zahid Shahab and Akbarzadeh, Shahram, Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC), *Territory, Politics, Governance, Routledge, Taylor&Francis Group*, Vol. 9, No. 1, 2019, pp. 1-18.

Ahsan, Abdullah, *Organization of the Islamic Conference (OIC): Introduction to an Islamic Political Institution*, IIIT Press, Herndon, 1988.

Ahmad, A.A and Haron, A.S, United Nations Security Council Permanent Seats and OIC Requests, *Social Sciences & Humanities*, Vol. 23, 2015, pp. 251-266.

Baba, Noor Ahmad, *OIC: Theory and Practice of Pan-Islamic Cooperation*, Sterling Publishers, New Delhi, 1994.

Baba, N. A, Organisation of the Islamic Conference: Conceptual framework and institutional structure, *International Studies*, Vol. 30, No. 1, 1993, pp. 35-51.

Bakr, Baha' al Din Abd al-Khaliq, Sabil Tanmiyat Mawarid Al-Waqf Al-Islami Fi Qita' Ghaza, Master's thesis, Islamic University, Gaza, 2009.

Bağış, Bilal Yurtseven, çağlar, *Turkey and the OIC: Grater Economic Cooperation, Opportunities and Challenges*, Munich Personal RePec Archive, MPRA, Bingöl University, Bahçeşehir University, May 2017.

Bensaid, Hibauallah, Epistemological Contestations in Global Governance: The OIC and the Conceptualization of Minorities, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, pp. 211-235.

Berger, Peter L., *The Desekularisation of The World-Resurgent Religion in World Politics*, Ethics and Public Policy Center, Washington D.C., 1999.

Bibi, Mehreen and Abbas, Qandil, Iran's forign policy towards Middle East: A case of smart power, *Journal of Contemporary Studies*, Vol. IX, No.1, 2020, pp. 86-104.

Библија, Излазак 3:14-15.

Bishku, Michael B., Recognize Kosovo? A Middle East Dilemma?, *Middle East Quarterly*, Vol. 31, No. 2, Spring 2024, pp. 1-15.

Bostanci, Mustafa, The attitude of Saudi Arabia on the Cyprus Issue, *Afro-Euroasian Studies Journal*, Vol. 10, Issue 3, 2022, pp. 42-60.

Bose, Sumantra, *Secular States, Religious Politics: India, Turkey and the future of Secularism*, Cambridge University Press, 2018.

Bose, Sumantra, *Kashmir at the Crossroads – inside a 21st-century conflict*, Yale Universtiy Press, New Haven and London, 2021.

Bose, Sumantra, *Contested Lands: Israel-Palestine, Kashmir, Bosnia, Cyprus and Sri Lanka*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusettes, London, England, 2007.

Borgen, Christopher J., Kosovo's Declaration of Independence: Self-determinaion, Secession and Recognition, *Insights*, Vol. 12, Issue: 2, 2008.

Bora, Erhan, Cyprus in International Law, *Ankara Bar Review*, Vol. 6, No. 1, 2013, pp. 27-58.

Bradnock, Robert W., *Kashmir: Paths to Peace*, King's Collegde London & Associate Fellow, Asia Programme, Chatham House, May 2010.

- Wastnidge, Edward, *Detente and Dialogue: Iran and OIC during the Khatami Era (1997-2005)*, *Politics, Religion & Ideology, Routledge*, Vol. 12, No. 4, 2011, pp. 413-431.
- Wani Hilal Ahmad and Suwirta, Andi, United Nations Involvement in Kashmir Conflict, *Jurnal Kajian Sejarah&Pendidikan Sejarah*, Vol. 2, No.1, 2014, pp. 41-50.
- Veber, Maks, *Protestanska etika i duh kapitalizma*, Mediterran Publishing, Novi Sad, 2011.
- Veković, Marko and Đogatović, Veljko, Errando Discimus: Has Post-Yugoslav Political Science and Social Science Literature Neglected Religion?, *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 58, No. 3, 2019, pp. 753-763.
- Вековић, Марко, Религија и политика на Косову и Метохији, *Талас*, 2023, <https://talas.rs/2023/03/03/religija-i-politika-na-kosovu-i-metohiji/>, приступљено: 1. август 2024. године
- Вековић, Марко, Политичке функције јеврејства у савременом Израелу у: Крстић, Зоран, *Компаративна политика – Есеји*, ФПН, Чигоја штампа, Београд, 2014, стр. 150-152.
- Veković, Marko, (Un) Expected Sacred Canopy? Religion, State and Society in the Post-conflict Kosovo, *Annual Review of the Sociology of Religion, Brill*, Vol. 15, 2024, p. 156.
- Veković, Marko, Faith Matters? How Religion Shaped American Presidential Election 2016, *Serbian Political Thought*, Institute for Political Studies, Year X, Vol. 17, No. 1, 2018, pp. 77-93.
- Del Valle, Alexandre, *Guerres contre Europe: Bosnie-Kosovo-Tchechenie*, Edition des Syrtes, Paris, 2000.
- Wendt, Alexander, *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.
- Веселинов, Драган, *Мухамед на Исусовом крсту – политичка економија ислама*, Чигоја штампа, Београд, 2009.
- Wessels, David, Religion and Globalization in Haynes, Jeffrey (ed), *Routledge Handbook of Religion and Politics*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2009, pp. 323-340.
- Вукелић, Милан, Ширење шиитског ислама у Босни и Херцеговини, *Култура полиса*, год. XIV, бр. 33, 2017., стр. 87-98.
- Vukelić, Milan, Islamic extremism in Kosovo and Metohija: A security challenge for the Republic of Serbia, *Vojno delo*, Vol. 74, No. 3, pp. 74-86.
- Вукелић, Милан, *Косово и Метохија под заставом Исламске државе*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2018.
- Ganić, Senad, Savetodavno mišljenje Međunarodnog suda pravde u „slučaju zid“ u službi mogućeg rešenja izraelsko-palestinskog konflikta, *Međunarodni problemi*, Vol. LXVI, br. 3- 4, 2014, str. 338-352.
- Gunn, Jeremy T. and Lagresa, Alvaro, The Organization of Islamic Cooperation: Universal Human rights, Islamic values of Raisons D'état?, *HR&ILD 2*, 2016.
- Günter, Seufert, Turkey`s Cyprus policy in the context of Nisolia`s Presidency of the European Council: Turkey intensifies its efforts to create international legitimation for the „Turkish Republic of Northern Cyprus“, *Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP)*, German Institute for International and Security Affairs, Berlin, 2012.
- Gutierrez Castillo, Victor Luis, The Organization of Islamic Cooperation in Contemporary International Society, *Revista Electronica de Estudios Internacionales*, No. 27, 2014.
- Goldberg, Dejvid Dž. and Rejner, Džon D., *Jevreji, istorija i religija*, Klio, Beograd, 2003.
- Ghose, Gauvav and Patrick James, Third-Party Intervention in Etno-Religious Conflict: Role Theory, Pakistan, and War in Kashmir, 1965 in: Fox, Jonathan and Sandler, Shmeul, (eds.) *Religion in World Conflicts*, Routledge, 2006.

- Давутоглу, Ахмет, *Стратегијска дубина – међународни положај Турске*, Службени гласник, Београд, 2014.
- Dašić, Marko, Nedeljković, Stevan, Dugo putovanje u Dejton: međunarodne inicijative za mirno okončanje oružanih sukoba u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994. godine u *Dvadeset godina od Dejtonskog mirovnog sporazuma – trajni mir ili trajni izazovi?*, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu, Čigoja, Beograd, 2016, str. 11-29.
- Demirkan, Onur, *The Question for a representative role of the Muslim World in international system: the case of the Organization of Islamic Cooperation (OIC)*, MA. Thesis, Ankara Yildirim Beyazit University, Ankara, 2020.
- Димитријевић Војин и Стојановић Радослав, *Међународни односи, четврто, измењено и допуњено издање*, Универзитетски уџбеник, Новинско-издавачка установа, Службени лист СРЈ, Београд, 1996.
- Dr. Zikriya, Khan and Muhammad Israr and Ahmad, Bilal, Pakistan and the conflicts of the Muslim World: the Case Study of OIC, *Pakistan Journal of Social Research*, Vol. 4, No. 3, 2022, pp. 652-658.
- Doğan, Nejat, Ramification of the ICJ Kosovo advisory opinion for the Turkish Republic of Northern Cyprus, *Ankara Bar Review*, Vol. 6, No. 1, 2013, pp. 59-79.
- Đogatović, Veljko M., Secularism in the shadow of Hindutva: Religion and the 2019 and 2024 Indian General Elections, *Serbian Political Thought*, Vol. 91, No. 3, 2025, pp. 99-120.
- Ђогатовић, Вељко М., Верско-политички сукоб између будиста и Рохинџа муслимана у Мјанмару, *Политичка ревија*, Вол. 76, Број: 2, 2023, стр. 137-159.
- Ђогатовић, Вељко М., Религија, политике идентитета и парламентарни избори у Индији, *Политичка ревија*, Вол. 83, Број: 1, 2025, стр. 165-187.
- Евић, Данијел, *Индиско-пакистански сукоб око Кашмира*, Завршни специјалистички рад, Свеучилиште у Загребу, Факултет политичких зnanosti, 2023.
- Енциклопедија живих религија*, Неолит, Београд, 2004.
- Esposito, John L, *Šta bi svatko trebao znati o islamu*, Filozofsko-teološki institut družbe Isusove u Zagrebu, 2003.
- Zahid Shahab, Ahmed and Umer, Karim, Saudi Arabia's soft power in Pakistan, *Journal of political power, Taylor & Francis Group, Routledge*, Vol. 17, No. 1, 2024, pp. 42-64.
- Игњатијевић, Марија, Штерић, Лука, Мавровић, Дејан, *Секуритизација албанске претње у дневном листу „Политика“*, Студентски годишњак, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, Година 3, Број: 3, 2014, стр. 111-134.
- Ilishev, Ildus G., The Iran-Saudi Arabia Conflict and its Impact of Islamic Cooperation, *Viewpoints*, No. 104, Middle East Program, Wilson Center, 2016.
- Imseis, Ardi, *The United Nations and the Question of Palestine – Rule by Law and the Structure of International Legal Subalternity*, Cambridge University Press, 2023.
- Иналџик, Халил, *Османско царство – класично доба 1300-1600*, Утопија, Београд, 2003.
- Inbari, Motti and Bumin, Kirill M. And Byrd M. Gordon, Why Do Evangelicals Support Israel?, *Politics and Religion*, Vol. 14, No. 1, 2021, pp. 1-36.
- Ihsanoglu, Ekmeleddin: *The Islamic World in the New Century: The Organization of the Islamic Conference, 1969-2009*, London: Hurst&Company, 2010.
- Isam, Sanjida, *Role of the Organization of Islamic Cooperation (OIC) to Protect Genocide in Palestine: A Critical Legal Study*, Bangladesh University of Business and Tehnology, 2024.
- James C. Carolyn and Özdamar, Özgür, Religion as a Factor in Ethnic Conflict: Kashmir and Indian Foreign Policy, *Terrorism and Political Violence, Routledge, Taylor & Francis Group*, Vol. 17, No. 3, 2005, pp. 447-467.

- Јевтић, Мирољуб, *Савремени џихад као рат, Савремени џихад као рад*, ИРО - Нова књига, Београд, 1989.
- Јевтић, Мирољуб, *Исламска верзија света код Иве Андрића*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013.
- Jevtić Miroљub, Political science and religion, *Politics and Religion Journal*, Vol. 1, No. 1, Belgrade, 2007.
- Јевтић, Мирољуб, *Политикологија религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2009.
- Јевтић, Мирољуб, *Исламско схватање рата и улога Исламске конференције у очувању мира*, магистарски рад, Правни факултет, Београд, 1984.
- Јевтић, Мирољуб, Правни систем Организације исламске конференције, *Марксистичке теме*, бр. 3-4, Ниш, 1986.
- Јевтић, Мирољуб, Алексис де Токвил као претача политикологије религије, *Теме*, Вол. 36, бр. 1, 2012, стр. 101-115.
- Јевтић, Мирољуб, *Религија – изазов политичкој науци*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2010.
- Јевтић, Мирољуб, *Политички односи и религија*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2011.
- Јевтић, Мирољуб, *Џихад у Босни и време глобализације*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013.
- Јевтић, Мирољуб, *Албанско питање и религија*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2011.
- Јевтић, Мирољуб, Хришћански ционизам као чинилац политике САД, *Међународни проблеми*, Вол. LXV, бр. 4, 2013, стр. 462-478.
- Јевтић, Мирољуб, *Проблеми политикологије религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2012.
- Johansson-Nogues, Elisabeth, The Organization of Islamic Cooperation and the Arab League, in: Smith, Karen E. and Verlin Laatikainen, Katie (eds.), *Group Politics in UN Multilateralism*, Brill, Leiden, 2020, pp. 97-114.
- Kayaoğlu, Turan, *The Organization of Islamic Cooperation – Politics, problems and potencial*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2015.
- Kayaoglu, Turan, Struggling with jihad over Jerusalem: The Organization of Islamic Cooperation's approach to war and peace, in: Haynes, Jeffrey (ed.) *Handbook on Religion and International Relations*, Eglar Handbooks in Political Science, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK, 2021, pp. 275-288.
- Kayaoglu, Turan, Giving an Inch Only to Lose a Mile: Muslim States, Liberalism, and Human Rights in the United Nations, *Human Rights Quarterly*, *The Johns Hopkins University Press*, Vol. 36, No. 1, 2014, pp. 61-89.
- Kayaoğlu, Turan, *A Rights Agenda for the Muslim World? The organization of Islamic Cooperation's evolving human rights framework*, Bookings Doha Center, Foreign Policy at Brookings, No. 6, January 2013.
- Kamil, Ibrahim and Şaşkin, Osman, The Kosovo crisis and United Nations deadlock in: Ozev, Muharrem Hilmi and Erdogan, Aydin (eds.) *The United Nations and Its Conflict Resolution Role*, Istanbul University Press, 2020, pp. 189-211.
- Kamil, Ibrahim, The Bosnia-Herzegovina crisis and the UN's dispute Resolution in ÖZEV, Muharrem Hilmi, and Erdoğan, Aydin (eds.) *The United Nations and Its conflict resolutions role*, Istanbul Univesity Press, 2019, pp. 163-187.

- Karčić, Hamza, In Support of a Non-member State: The Organization of Islamic Conference and the War in Bosnia, 1992-1995, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Vol. 33, No. 3, 2013, pp. 321-340.
- Карчић, Фикрет, *Шеријатски судови у Југославији 1918-1941*, Врховно старјешинство Исламске заједнице у СФРЈ, Сарајево, 1986., стр. 11.
- Kettell, Steven, Has Political Science Ignored Religion, *PS: Political Science & Politics*, Vol.45., No.1, 2012.
- Ker-Lindsay, James, Preventing the Emergence of Self-Determination as a Norm of Secession: An Assessment of the Kosovo 'Unique Case' Argument in: *Europe-Asia Studies Special Issue: Self-Determination After Kosovo*, 2013, Vol. 65, No. 5, pp. 837-856.
- Ker Lindsay, James, Engagement without recognition: the limits of diplomatic interaction with contested states, *International Affairs*, Oxford University Press, Vol. 91, No. 2, pp. 1-16.
- Kyris, George, The European Union in Northern Cyprus: Conceptualising the Avoidance of Contested States, *Geopolitics*, Routledge, Vol. 25, No. 2, 2020, pp. 346-361.
- Ковачевић, Марија, *Организација исламске сарадње и палестинско питање*, мастер рад, ФПН, 2019.
- Kohen, M. G., *Secession: International Law Perspectives*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006.
- Kosovo and Israel – A long-awaited recognition, Recognition of states and territories in the contemporary international politics*, Policy Report, Balkans Policy Research Group, November 2021.
- Kratochvil, Petr, The Religious Turn in IR: A Brief Assessment, *Perspectives - Review of International Affairs*, Institute of International Relations, Prague, Vol. 17, No. 2, 2009, p. 5.
- Krasniqi, Gëzim, „The Forbidden Fruit“: Islam and Politics of identity in Kosovo and Macedonia, *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 11, 2011, pp. 191-207.
- Krasniqi, Kolë, Islamist extremism in Kosovo and the countries of the Region, *Perspectives of Law and Public Administration*, Vol.7, Issue 1, 2018, pp. 60-66.
- Khan, Saad S., *Reasserting international Islam: a focus on the Organization of the Islamic Conference and other Islamic institution*, Oxford, Oxford University Press, 2001.
- Lagresa, Alvaro and Gunn, Jeremy, *Engagement with regional multilateral organization – Case study: OIC and League of Arab States*, Frame, Fostering Human Rights among European Policies, European Commission, April 2016.
- Lindsay, James Ker, Engagement without recognition: the limits of diplomatic interaction with contested states, *International Affairs*, Oxford University Press, Vol. 91, No. 2, 2015, pp. 267-285.
- Li, Darryl, Jihad in a World of Sovereigns: Law, Violence, and Islam in the Bosnia Crises, *Law & Social Inquiry*, Vol. 41, Issue: 2, 2016, pp. 371-401.
- Lončar, Mirela, Transnational Religious Actors and the Question of the State Sovereignty - the Cases of the Gulen Movement and the Organization of Islamic Cooperation, in: Jevtić, Miroljub and Veković, Marko (eds.), *Politology of Religion: III Biannual Conference 2021*, Conference Proceedings, pp. 59-70.
- Лончар, Мирела, Активности организације исламске сарадње у циљу ширења Уме: случај такозваног Косова, *Агора*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад, 2020. година
- Лончар, Мирела, *Основе политичког деловања Хизмет покрета*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2017.
- Lončar, Mirela, Transnational Religious Actors and the Question of the State Sovereignty – the Cases of the Gulen Movement and the Organization of Islamic Cooperation, in: Jevtić, Miroljub and Veković, Marko (eds.) *Politology of Religion: A Biannual Conference 2021*, Conference

- Proceedings*, (eds.) Center for study of Religion and Religious Tolerance, Belgrade, 2021, pp. 59-70.
- Лончар, Мирела, Питање хришћанске традиције у идентитету Европске уније, *Међународна политика*, Година LXX, бр. 1173, Београд, јануар-март 2019. године, стр. 22-34.
- Лончар, Мирела, Питање Северног Кипра у савременом политичко-религијском контексту, *Агора*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад, 2024.
- Lončar, Mirela, Transnational Religios Actors and International order – the case of the Gülen Movement, *Christianity-World-Politics, Journal of the Catholic Social Thought*, No. 27, 2023, pp. 223-235.
- Lončar, Mirela, Značaj koncepta „azijskih vrednosti“ za savremene političke sisteme Istočne i Jugoistočne Azije, *Megatrend revija*, Vol. 17, No. 2, 2020, str. 65-78.
- Mabon, Simon, Saudi Arabia and Iran – Islam and foreign policy in the Middle East, Routledge in: Shahram, Akbarzadeh (ed.) *Routledge Handbook of International Relations in the Middle East*, Routledge, Taylor&Francis, 2019, pp. 138-152.
- Mayer, Ann Elizabeth, The OIC`s Human Rights Policies in the UN: A Problem of Coherence, in: Petersen, Marie Juul and Kayaoglu, Turan (eds.) *The Organization of Islamic Cooperation and Human Rights*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2019, pp. 91-113.
- Mayer, Jeremy D., Christian Fundamentalists and Public Opinion Toward the Middle East: Israel`s new Best Friends?, *Social Science Quarterly*, Vol. 85, No. 3, 2004, pp. 695-712.
- Makubalo, Nandi, Hosli, Madeleine O., Lantmeeters, Michael, The African Union in the United Nations in: Smith, Karen E. and Verlin Laatikainen, Katie (eds.) *Group Politics in UN Multilateralism*, Brill, Leiden, 2020, pp. 76-96.
- Mandaville, Peter, Islam and International Relations in the Middle East: From Umma to Nation State, in: Fawcett, Louise (ed) *International Relations of the Middle East*, Oxford University Press, United Kingdom, 2013, pp. 168-184.
- Mandaville, Peter and Hamid, Shadi, *Islam as Statecraft: How Governments use religion in Foreign policy*, The New Geopolitics Middle East, Foreign Policy, Brookings, Washington, November 2018.
- Macris, Jeffrey R., Investigating the ties between Muhammed ibn Abd al-Wahhab, early Wahhabism, and ISIS, *The Journal of the Middle East and Africa*, Vol. 7, No.3, 2016, pp. 239-255.
- Меморандум о Косову и Метохији светог архијерејског сабора Српске православне цркве*, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 2003. година.
- Митрић Вранић, Маја, *Хришћански ционизам – политика апокалипсе*, специјалистички рад, Факултет политичких наука, Београд, 2012.
- Moinuddin, Hasan, *Die organization der Islamischen Konferenz (OIC) als Forum politischer und wirtschaftlicher Kooperation*, Brockmeyer, Bochum, 1984.
- Moussalli, Ahmad, *Wahhabism, Salafizam and Islamism: Who is The Enemy?* Conflicts Forum, Beirut, London, Washington D.C, 2009.
- Muharremi, Robert and Buçaj, Alketa and Berisha, Butrint, *Kosovo`s membership into OIC: An opportunity or a dangerous road*, Prishtina Institute for Political Studies, Pristine, 04/2018.
- Nadeem, Amir, Role of Arab states, the Arab League and The OIC in the Palestine-Israel dispute: A complete fiasco, *Al Misbah Research Journal*, Vol. 3, No. 4, October, 2023, pp. 49-56.
- Nye, J. S., *The Benefits of soft power*, Harvard Business School Working Knowledge, 2004.
- Nurković, Rahman and Rewucki, Janusz, Economic relations of Bosnia and Herzegovina and Islamic countries, *Folia Geographica*, Vol. 60, No. 2, 2018, pp. 49-61.
- Öztürk, Burcu, *The Role of Religion in International Relations: The Case of the Relations between Turkey and Organisation of Islamic Cooperation (OIC)*, MA Thesis, The Graduate School of Social Sciences of Middle East Tehnical University, 2013.

- Omercic, Jasmin, Waqf in Bosnia and Herzegovina in the 20th and 21st Century, *Islam and Civilisation Renewal Journal*, Vol. 8, No. 3, 2017, pp. 342-367.
- Pavić, Kristina, *Uloga Ujedinjenih naroda u odnosima Indije i Pakistana*, Završni specijalistički rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2024
- Paunic, Natalia, The Rising Shi'a Crescent: Iranian Smart Power and Implication for the Middle East, Central Asia and the Persian Gulf, *Carleton Review of International Affairs*, Vol. 3, 2016, p. 72.
- Patomäki, Heikki, Kosovo and the end of the United Nations? in: Vam Ham, Peter and Medvedev, Sergei (eds.) *Mapping European Security after Kosovo*, Manchester University Press, 2018, pp. 82-96.
- Pejić, Jelena i Manić, Milica, *Da li je međunarodno pravo instrument u rukama velikih sila ili poslednje utičište malih država: Slučaj Kosova*, Studentski godišnjak, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, Godina: 3, Broj: 3, 2014, str. 96-110.
- Petito, F. and Hatzopoulos, P., The Return from Exile: An Introduction in: Petito, F. and Hatzopoulos, P. (eds), *Religion in International Relations: The Return from Exile*, Palgrave Macmillan, New York, 2004, pp.1-20.
- Pertek, Sandra, Navigating Displaced Women's Protection in the Muslim World: Analysis of the Organization of Islamic Cooperation, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No.1, pp. 107-137.
- Петров, Владан и Станковић, Марко, *Уставно право*, Универзитет у Београду, Правни факултет, Центар за издаваштво, Београд, 2020, стр. 162.
- Piscatori, James and Saikal, Amin, *Islam Beyond Borders: The Umma in World Politics*, Cambridge University Press, New York, 2019.
- Piscatori, James and Saikal, Amin, *Islam beyond Borders – The Umma in World Politics*, Cambridge University Press, 2019.
- Piscatori, James, Imagining Pan-Islam: Religious Activism and Political Utopias, *Proceedings of the British Academy*, Vol. 131, 2005, pp. 421-442.
- Philpott, Daniel, The Challenge of September 11 to Secularism in International Relations, *World Politics*, Vol. 55, No. 1 2002, pp. 66-95.
- Потежица, Оливер, *Организација исламске конференције – верске основе структуре ОИК-а*, Службени гласник, Београд, 2008.
- Потежица, Оливер, Положај Исламске банке за развој у структури Организације исламске конференције, *Национални интерес*, Година IV, Vol. 4, 2008, стр. 183-214.
- Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, 2025.
- Preporod*, Islamske novine, Sarajevo, 15.2. 1992, str. 10.
- Prijevod Kur'ana*, El-Kelimeh, Mešihat Islamske zajednice u Srbiji Novi Pazar, preveo Besim Korkut, Novi Pazar, 2011.
- Proroković, Dušan and Lađevac, Ivona, Kosovo Case and the Role of the United Nations, in: *Kosovo: sui generis or precedent in International Relations*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, pp. 170-183.
- Rawy, Badriya, The Advancement of Women in the Organization of Islamic Cooperation, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, pp. 91-105.
- Samuel, Katja, *The OIC, the UN, and counter-terrorism law-making: conflicting or cooperative legal orders?*, Hart Publishing, London, 2014.
- Sandal Nukhet A. and Fox, Jonathan, *Religion in International Relations Theory – Interactions and possibilities*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2013.
- Sari, Yunita Ratna, The Strategic Role of the OKI (Islamic Cooperation Organization) in Resolving the Israel-Palestinian Conflict: International Humanitarian Law Perspective, *Peace and Humanity Outlook*, Vol. 1, No. 1, 2024, pp. 15-26.

- Sarfraz, Ahmed, Role of Organization of Islamic Cooperation in Resolving Kashmir Dispute: Effects on Indian Ocean Diplomacy, *Journal of Development and Social Sciences*, Vol. 4, Issue. 2, 2023, pp. 1036-1044.
- Semenov, Andrej, *Kosovo: Sovereign, Unrecognized or Failed State?*, Master's Thesis, Charles University in Prague, Faculty of Social Sciences, International Economic and Political Studies, 2015.
- Swami, Praveen, *India, Pakistan and the Secret Jihad-The covert war in Kashmir 1947-2004*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2007, p. 180.
- Schanzel, Jonathan; Miller, Steven, *Saudi Clerics, Wahhabi Islam and Social Media*, FDD Press, Washington D.C., 2012.
- Schirmmacker, Thomas, *The member states of the Organisation of the Islamic Cooperation have 300 million Christian citizens*, International Institute for Religious Freedom, Bonn, Cape Town, Colombo, 2016.
- Shani, Giorgio, Transnational Religious Actors and International Relations in: Haynes, Jeffrey (ed.) *Routledge Handbook of Religion and Politics*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2009, pp. 308-322.
- Shani, Giorgio, Toward a Post-Western IR: The Umma, Khalsa Panth and Critical International Relations Theory, *International Studies Review*, Vol. 10, No.4, 2008, pp. 722-734.
- Shahab Ahmed Zahid, and Shahram Akbarzadeh, Sectarianism and the Organization of Islamic Cooperation (OIC), *Territory, politics and governance*, Routledge, Taylor and Francis Group, 2019, Vol. 9, No.1, pp. 76-93.
- Sheikh, Faiz, Who speaks for the Islamic world? Religion, identity and the organization of islamic cooperation, *Politics, Religion & Ideology*, Vol. 18, No. 1, 2017, pp. 1-5.
- Сурлић, Стефан и Лазаревић, Андријана, Принцип територијалног интегритета: Политичке последице за финалним статусом Косова и Метохије, *Српска политичка мисао*, Вол: 80, Број: 2, 2023, стр. 115-131.
- Суботић, Момчило, Од Резолуције 1244 до Бриселског споразума – политика препуштања КиМ, *Политичка ревија*, Вол. 64, Бр. 3, 2019, године, стр. 129-149.
- Таквим*, Сарајево, 1992.
- Tatar, Volkan and Toprak, Nuri Gokhan, Reflections of the Organization of the Islamic Conference Meetings during the Bosnia-Herzegovina War to the Turkish Press, *Journal of Politics and World Affairs*, Vol. 1, No. 1, April 2012, pp. 37-46.
- Tadjini, Azin, The Organization of Islamic Cooperation and Regional Challenges to International Law and Security, *Amsterdam Law Forum, VU University Amsterdam*, Spring Issue, Vol. 4, No. 2, 2012.
- Ташкаја, Özgür, *Religion as a Soft Power in International Relations*, M.A. Thesis, Istanbul Technical University, Institute of Social Sciences, Istanbul, 2011.
- The Organisation of Islamic Cooperation Defined – for better and worse – by its religious dimension*, Policy Briefing, Directorate - General for External Policies, Policy Department, European Parliament, september 2013.
- Токвил, Алексис де, *О демократији у Америци*, Нови Сад и Сремски Карловци, Издавачка књижевница Зорана Стојановића, 2002.
- Faustina, Yip Fu, Iran and Saudi Arabia: A Realpolitik? In: *The Geopolitics of Iran*, Springer Singapore, 2021, pp. 419-441.
- Forić Plasto, Melisa, Podijeljena prošlost za podijeljenu budućnost!? Rat 1992-1995. u aktuelnim bosanskohercegovačkim udžbenicima historije, *Radovi: Historija, historija umetnosti, arheologija, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu*, Godina 6, Broj: 1, 2019, str. 231-257.

- Freer, Courtney, MENA Regional Organizations in Peacemaking and Peacebuilding – The League of Arab States, Gulf Cooperation Council and Organization of Islamic Cooperation, *PeaceRep, Peace and Conflict Resolution Evidence Platform, LSE Middle East Paper Series*, 59, march 2022.
- Hadzikadunić, Emir, Bosna and Herzegovina and the Muslim World: Trends and Opportunities, *Context, Časopis za interdisciplinarne studije*, Vol. 9, No. 2, 2022, pp. 7-31.
- Hayat, Javaid and Ahmed, Raja Qaiser, The Kashmir Conundrum: Past, Present and Future, in Hussain Serena, (ed.), *Society and Politics of Jammu and Kashmir*, Palgrave Macmillan, 2021.
- Haynes, Jeff, Transnational Religious Actors and International Politics, *Third World Quarterly*, Taylor & Francis, Vol. 22, No. 2, 2001, pp.143-158.
- Haynes, Jeffrey, Transnational Religious Actors and International Order, *Perspectives –Review of International Affairs*, Institute of International Relations, Prague, Vol. 17, No. 2, 2009, pp. 43-70.
- Haynes, Jeffrey, *Religious Transnational Actors and Soft Power*, Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York, 2012.
- Haynes, Jeffrey, Iran and shia transnational religious actors – Limits of political influence, *Civitas – Revista de Ciencias Sociais*, Vol. 14, No. 3, 2014, pp. 450-466.
- Hakan, Yavuz M, The motives behind the AKP's foreign policy: neo-Ottomanism and strategic autonomy in: Hakan, Yavuz M. (ed.) *Theoretical Approaches to Turkish Foreign Policy*, Routledge, Taylor & Francis Group, 2023.
- Hanif, Raja Amir, Pakistan, OIC and the challenges of Muslim World, *JPUHS*, Vol. 27. No.1, 2014, pp. 47-57.
- Hashmi, Fariha Ahmad, Challenges for Indian Entry into Organisation of Islamic Countries (OIC), *Negotiations*, Vol. 1, No. 2, 2021, pp. 41-63.
- Hesova, Zora and Rašidagić, Ešref Kenan, The Changing Role of the Traditional Islamic Organization: Three Challenges to the Restored Bosnian Islamic Community, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Routledge, Vol. 40, No. 4, 2020, pp. 707-724.
- Храбак, Богумил, *Призренска Арбанашка лига 1878-1881*, Београд, 1998.
- Hrnjaz, Miloš, Srbija i upotreba pravosudnog rešavanja međunarodnih sporova od 1914. do 2015. godine: vek neuspeha, u Knežević-Predić, Vesna (ur.), *Politički identitet Srbije u globalnom i regionalnom kontekstu*, Fakultet političkih nauka, Beograd, 2015, str. 253-270.
- Hossain, Ishtiaq, Muslim Ummah, International Organization, and Human Development in the MMCs, in: Hasan, Samiul (ed) *The Muslim World in the 21st Century, Space, Power, and Human Development*, Springer, 2012, pp. 299-316.
- Huntington, Samuel P., The Clash of Civilizations?, *Foreign Affairs*, Vol. 72, No. 3, 1993, pp. 22-49.
- Hummel, Daniel G., Religious diplomacy and US-Israeli relations, in: Haynes, Jeffrey (ed.) *Handbook on Religion and International Relations*, 2021, pp. 363-374.
- Husain, Mohammad Khalid, From Historical Caliphate to Modern Governance Alliance: Tracing the Origin and Evolution of the Organization of Islamic Cooperation, *Politics and Religion Journal*, Vol. 19, No. 1, pp. 49-67.
- Commins, David, *The Wahhabi Mission and Saudi Arabia*, London, UK, I.B. Tauris, 2006.
- Charney, J. Ian, *International law and use of force: a new framework*, Oxford, Oxford University Press, 2005.
- Cheema, Musarat Javed, Pakistan – India Conflict with Special Reference to Kashmir, *South Asian Studies, A Research Journal of South Asian Studies*, Vol. 30, No. 1, 2015, pp. 45-69.
- Чавошки, Коста, *Наше за наше*, поглавље „О наводном унутрашњем дијалогу о Косову и Метохији“, *Catena mundi*, Београд, 2019.
- Šekarić, Nevena, Kašmirski konflikt kao determinanta indijsko-pakistanskih odnosa, *Međunarodna politika, Institut za međunarodnu politiku i privredu*, God. LXIX, br. 1172, 2018, str. 84-103.

Шинтарски геноцид над Србима у 20. веку, Архива епархије рашко-призренске и косовско-метохијске, Грачаница-Београд, 2008. године

Документа:

Повеља Организације исламске конференције из 1972. године, доступно на: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20914/volume-914-I-13039-English.pdf>

Повеља Организације исламске конференције из 2008. године, доступно на: https://www.oic-oci.org/upload/documents/charter/en/oic_charter_2018_en.pdf

Повеља Организације Уједињених нација, доступно на: <https://www.un.org/en/charter-united-nations/>

Каирска Декларација о људским правима у исламу из 1990. године, доступно на: [https://www.refworld.org/docid/3ae6b3822c.html%20\[accessed%209%20June%202020](https://www.refworld.org/docid/3ae6b3822c.html%20[accessed%209%20June%202020)

Универзална Декларација о људским правима ОУН из 1948. године, доступно на: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>

Конвенција о правима детета у исламу, доступно на: <http://ww1.oic-oci.org/english/convention/Rights%20of%20the%20Child%20In%20Islam%20E.pdf>

Статут Међународног исламског суда правде ОИС, доступно на: http://ww1.oic-oci.org/english/convention/1987/statute_of_the_international_islamic_court_of_justice_en.pdf

Десетогодишњи план акције Организације исламске конференције из 2005. године, доступно на: https://www.oic-oci.org/subweb/cfm/40/fm/en/docs/rep/cfm_40_som_rep_typo_v2_en.pdf

План акције Организације исламске сарадње – 2025, доступно на: <https://www.sesric.org/files/oic-2025-programme-of-action.pdf>

План акције ОИС за унапређење жена из 2016. године, доступно на: https://www.oic-oci.org/upload/documents/opaaw/opaaw_en.pdf

Устав Босне и Херцеговине, https://www.ustavnisud.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf

Основни закон владавине Саудијске Арабије из 1992. године, доступно на: <https://hrlibrary.umn.edu/research/saudi-arabia/saudi-constitution.html>

Устав Исламске Републике Иран, 1979. године, доступно на: https://www.constituteproject.org/constitution/Iran_1989

Устав Републике Србије, <https://ustavni.sud.rs/ustav-rs-i-propisi/ustav-republike-srbije>

Устав тзв. Косова, доступно на: https://mapl.rks-gov.net/wp-content/uploads/2017/10/1.CONSTITUTION_OF_THE_REPUBLIC_OF_KOSOVO.pdf

Хелсиншки завршни акт 1975. године, доступно на: <https://www.csce.gov/wp-content/uploads/2016/10/Helsinki-Final-Act.pdf>

Конститутивни акт Афричке уније, 2000. године, доступно на: <https://au.int/en/Treaties/1157>
Peace to prosperity – A vision to improve the Lives of Palestinian and Israel People, 2020, доступно на: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/peacetoprosperity/>

Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација Број: А/78/L.67/Rev.1, 23. мај 2024. године, доступно на: <https://docs.un.org/en/A/78/L.67/Rev.1>

Резолуција Савета безбедности Број: S/RES/1035, 21. децембар 1995. године, доступно на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1035>

Резолуција Савета безбедности УН Број: S/RES/1575, 22. новембар 2004. године, доступно на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1575>

Резолуција Савета безбедности УН Број: 1239, 1999. године. Доступно на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1239>

Резолуција Савета безбедности УН Број: 1244, 1999. године. Доступно на: [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_1244\(1999\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_1244(1999)-EN.pdf)

Резолуција Савета безбедности УН Број: 478, 20. август 1980. године, доступно на: [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_478\(1980\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_478(1980)-EN.pdf)

Резолуција Савета безбедности УН Број; 91, 30. март 1951. године, доступно на: [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_91\(1951\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_91(1951)-EN.pdf)

Резолуција Савета безбедности УН Број: 307, 21. децембар 1971. године, доступно на: [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_307\(1971\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_307(1971)-EN.pdf)

Резолуција Савета безбедности УН Број: 47, 21. април 1948. године, доступно на: [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_47\(1948\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_47(1948)-EN.pdf)

Резолуција Савета безбедности УН Број: 1160, 1998. године, доступно на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1160>

Резолуција Савета безбедности УН Број: 1199, 1998. година, доступно на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1199>

Резолуција Савета безбедности УН Број: S/RES/743, 21. фебруар 1992. године, доступно на: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Chap%20VII%20SRES%20743.pdf>

Резолуција Савета безбедности УН Број: S/RES/755, 20. мај 1992. године, доступно на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/755>

Резолуција Савета безбедности УН Број: 51, 3. јун 1948. године, доступно на: <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/047/76/pdf/nr004776.pdf?token=N2NColtqmbqNoUm7Hm&fe=true>

Резолуција Савета безбедности УН Број: 38, 17. јануар 1948. године, доступно на: [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_38\(1948\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_38(1948)-EN.pdf)

Резолуција Савета безбедности УН Број: 39, 20. јануар 1948. године, доступно на: [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_39\(1948\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_39(1948)-EN.pdf)

Резолуција Генералне скупштине УН Број: A/RES/ES-10/24, 18. септембар 2024. године, доступно на: <https://docs.un.org/en/A/RES/ES-10/24>

Резолуција Генералне скупштине УН Број: 3236, 22. новембар 1974. Године, доступно на: <https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2016/05/ARES3236XXIX.pdf>

Резолуција Генералне скупштине УН Број: 3237, 22. новембар 1974. године, доступно на: <https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2016/05/ARES3236XXIX.pdf>

Резолуција Генералне скупштине УН Број: A/RES/67/19, 4. децембар 2012. године, доступно на: <https://docs.un.org/en/A/RES/67/19>

Резолуција Генералне скупштине УН Број: 194, од 11. децембра 1948. Године, доступно на: [https://docs.un.org/en/A/RES/194\(III\)](https://docs.un.org/en/A/RES/194(III))

Резолуција Генералне скупштине УН Број: A/RES/67/19, 4. децембар 2012. године, доступно на: <https://docs.un.org/en/A/RES/67/19>

Резолуција Савета безбедности УН Број: 1397, 12. март 2002. године.

Резолуција Савета безбедности УН Број: 1515, 19. новембар 2003. године, доступно на: [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_1515\(2003\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_1515(2003)-EN.pdf)

Резолуција Савета Безбедности УН Број: 80, 14. март 1950. године, доступно на: [file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_80\(1950\)-EN.pdf](file:///C:/Users/mirel_000/Downloads/S_RES_80(1950)-EN.pdf)

Резолуција Генералне скупштине УН Број: 64/298, доступно на: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/ROL%20A%20RES64%20298.pdf>

Резолуција Савета безбедности УН Број: S/RES/819, 16. април 1993. године, доступно на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/819>

Резолуција Савета безбедности УН Број: S/RES/1031, 15. децембар 1995. године, доступно на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1031>

Резолуција Савета безбедности УН Број: 2334, 23. децембар 2016. године, доступно на: <https://www.un.org/webcast/pdfs/SRES2334-2016.pdf>

Резолуција УН Број: 181, од 29. новембра 1947. године, доступно на: [https://docs.un.org/en/A/RES/181\(II\)](https://docs.un.org/en/A/RES/181(II))

Резолуција Савета безбедности УН Број: 1203, 1998. године, доступно на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1203>

Резолуција Генералне скупштине УН Број: 194, од 11. децембра 1948. године, доступно на: [https://docs.un.org/en/A/RES/194\(III\)](https://docs.un.org/en/A/RES/194(III))

Резолуција Уједињених нација 16/18, доступно на: https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/16session/a.hrc.res.16.18_en.pdf

Резолуција Савета безбедности УН Број: 242, од 22. новембра 1967. Године, доступно на: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/IP%20S%20RES%20242.pdf>

Резолуција Савета безбедности УН Број: 338, 22. октобра 1973. године, доступно на: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/338>

Резолуција Генералне скупштине УН Број: A/RES/ES-10/21, 26. октобар 2023. године, доступно на: <https://docs.un.org/en/A/RES/ES-10/21>

Саветодавно мишљење Међународног суда правде о правним последицама изградње зида на окупираној палестинској територији, 9. јул 2004. године, доступно на: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-178825/>

Саветодавно мишљење Међународног суда правде о правним последицама поводом активности Израела на окупираној палестинској територији, укључујући источни Јерусалим, и нелегалности континуираног присуства Израела на окупираној палестинској територији, 19. јул 2024. године, доступно на: <https://www.icj-cij.org/index.php/node/204160>

Резолуција Број: 18/44-POL, 44. Конференција министара спољних послова ОИС, Обала Слоноваче, 2017. године, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/161/44cfm-res-pol-en.pdf>

Резолуција Бироа за бојкот Израела Број:1/50-ИВО, усвојена на 50. састанку министара спољних послова ОИС-а, у Камеруну, 29-30. август 2024. године

Банџулска Декларација, 15. конференција Исламског самита, Банџул, Гамбија, 4-5. маја 2024. године, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2630/Banjul%20Declaration%20Final.pdf>

Завршни извештај 14. Исламског самита, Саудијска Арабија, 31. мај 2019. године, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/52/14-is-fc-en.pdf>

Резолуција Број: 14/36-POL, 36. Конференција министара спољних послова ОИС, Дамаск, Сирија, 2009. година, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2064/Political%20Affairs.pdf>

Резолуција Број: 17/37-POL, 37. Конференције министара спољних послова ОИС, Таџикистан, 2010. године, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2031/Political%20Affairs.pdf>

Резолуција Број: 17/38-POL, 38. Конференција министара спољних послова ОИС, Астана, Казахстан, 2011. година, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/1979/Political%20Affairs.pdf>

Резолуција о политичким пословима Број: 10/47-POL, 47 сесија Конференције министара спољних послова ОИС, 27-28. новембар 2020. године, Нигер, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/177/47cfm-res-pol-en.pdf>

Резолуција Број: 19/51-POL, са 51. Конференције министара спољних послова ОИС-а, Истанбул, Турска, 21-22. јун 2025. године, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2731/Resolutions%20of%20the%20Political%20Affairs.pdf>

Резолуција Број: 19/51-POL, са 51. Конференције министара спољних послова ОИС-а, Истанбул, Турска, 21-22. јун 2025. године, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2731/Resolutions%20of%20the%20Political%20Affairs.pdf>

Резолуција Број: 19/25-P, 25. Конференција министара спољних послова ОИС, Доха, Катар, 1998. године, доступно на: https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/1472/25_cfm_rep_pol_en.pdf

Резолуцији Број: 20/26-P, 26. Конференција министара спољних послова ОИС, Буркина Фасо, 1999. године, доступно на: https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/1490/26_cfm_rep_pol_en.pdf

Резолуција о политичким пословима Исламског самита ОИС –а Број: 5/3-P (IS), Декларација о светом цихду, јануар 1981. године, доступно на: [https://ww1.oic-oci.org/english/conf/is/3/3rd-is-sum\(political\).htm#05](https://ww1.oic-oci.org/english/conf/is/3/3rd-is-sum(political).htm#05)

Резолуција Број: 14/27, 27. Конференција министара спољних послова ОИС, Малезија, 2000. године, доступно на: https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/1507/27_cfm_rep_pol_en.pdf

Резолуција Број: 26/34-P, 34. Конференција министара спољних послова ОИС, Пакистан, 2007. године, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2188/Political%20Affairs.pdf>

Истанбулска декларација „Слобода за Ал Кудс“ Број: ОИС/ЕХ-CFM/PAL/Declaration, Ванредни исламски самит, Истанбул, Турска, 13. децембар 2017. године, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/408/6emis-dec-en.pdf>

Завршни извештај Број: ОИС/ЕХ-SUM-07/PAL/FC/FINAL са Ванредног исламског самита, Истанбул, Турска, 18. мај 2018. године, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/412/7emis-fc-en.pdf>

13. Министарска конференција ОИС, Нигер, 1982. године, Резолуција Број: 1/13-P, доступно на: <https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/13/13%20icfm-political-en.htm#RESOLUTION%20No.%201/13%20-P>

Резолуција о питању Палестине и Ал-Кудса Број: ОИС/SUM-15/2024/PAL-RES/FINAL, усвојена на 15. Исламском самиту, у Банцулу, 4-5. мај 2024. године, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2619/Palestine%20Final%20Resolution.pdf>

Резолуција Број: ОИС/19EXCFM-19/2024/FINAL.RES која се тиче израелске агресије против палестинског народа, доступно на: https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2614/ex_cfm_19_res_r2_en.pdf

Резолуција Број: ОИС/ЕХCFM-20/2025/Res. Final која се односи на израелску агресију против палестинског народа и шема за њихово расељавање, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2722/FINAL%20RESOLUTION%20ON%20PAL-ESTINE-%20FOR%20THE%20TWENTIETH%20EXTRAORDINARY%20CFM.pdf>

Резолуција Број: ОИС/CFM-50/2024/PAL/FINAL, о питању Палестине, Ал-Кудсу и арапско-израелском конфликту, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2659/FinalResolutions%20on%20the%20Cause%20of%20Palestine-50-CFM.pdf>

Извештај Шесточланог комитета ОИС-а за Палестину са годишњег састанка министара спољних послова држава чланица ОИС-а, Генерални секретаријат УН, Њујорк, 26. септембар 2018. године, доступно на: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=3346&refID=1167>

Извештај Шесточланог комитета ОИС-а за Палестину са годишњег састанка министара спољних послова држава чланица ОИС-а, Представништво УН, Њујорк, 25. септембар 2019. године, доступно на: <https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=4520&refID=1255>,

Извештај са састанка ОИС контакт групе за Џаму и Кашмир, 51. Сесија Конференције министара спољних послова ОИС-а, Истанбул, Турска, 22. јун 2025. године, доступно на: [https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2781/Report%20of%20the%20Meeting%20of%20the%20OIC%20Contact%20Group%20on%20Jammu%20and%20Kashmir%20\(2\).pdf](https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2781/Report%20of%20the%20Meeting%20of%20the%20OIC%20Contact%20Group%20on%20Jammu%20and%20Kashmir%20(2).pdf)

Резолуције Заједничког арапско-исламског ванредног самита о израелској агресији против палестинског народа, Ријад, Краљевина Саудијска Арабија од 11. новембра 2023. године и 11. новембра 2024. године, доступно на: <https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2701/Final%20RES%20Er2.pdf>

Интернет извори:

<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism>, приступљено: 13. октобар 2025. године

<https://www.mofa.gov.sa/en/ksa/Pages/foundingday.aspx>, приступљено: 13. октобар 2025. године

<https://www.wilsoncenter.org/article/saudi-crown-prince-lambasts-his-kingdoms-wahhabi-establishment>, приступљено: 13. октобар 2025. године

https://www.washingtonpost.com/world/national-security/saudi-prince-denies-kushner-is-in-his-pocket/2018/03/22/701a9c9e-2e22-11e8-8688-e053ba58f1e4_story.html, приступљено: 19. октобар 2025. године

<https://www.nytimes.com/2016/05/22/world/europe/how-the-saudis-turned-kosovo-into-fertile-ground-for-isis.html>, приступљено: 6. октобра 2025. године

<https://ravanica.rs/zitija/jefimijina-pohvala-sv-knezu-lazaru/>, приступљено: 10. октобар 2025. године

<https://arkivi.mfa-ks.net/en/misionet/493/ambasadat-e-republiks-s-kosovs/493.html>, приступљено: 4. октобра 2025. године

<https://www.pewresearch.org/religion/2011/01/27/future-of-the-global-muslim-population-sunni-and-shia/#:~:text=Sunnis%20are%20expected%20to%20make,and%20211%20million%20in%202010.>, приступљено: 16. септембар 2024. године.

<https://www.oic-oci.org/confdetail/?CID=6&lan=en>, приступљено: 31. маја 2024. године

https://www1.oic-oci.org/english/conf/is/9/9th-is-sum-political_1.htm#14, приступљено: 30. маја 2024. године

<https://new.oic-oci.org/SitePages/DepartmentDetailsView.aspx?Item=2>, приступљено: 26. априла 2025. године

http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/87063/S_1430_Add.2-EN.pdf?, приступљено: 5. јуна 2024. године

https://en.wikipedia.org/wiki/Line_of_Control#/media/File:Un-kashmir-jammu.png, приступљено: 5. јуна 2024. године

<https://palestine.oic-oci.org/>, приступљено: 2. мај 2025. године

<https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/19/19%20icfm-main.htm>, приступљено: 31. маја 2024. године

<https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/20/20%20icfm-main-en.htm>, приступљено: 31. маја 2024. године

<https://new.oic-oci.org/SitePages/DepartmentDetailsView.aspx?Item=2>, приступљено: 26. априла 2025. године

https://www.oic-oci.org/page/?p_id=179&p_ref=60&lan=en, приступљено 8. јун 2020.

https://www.oic-oci.org/page/?p_id=52&p_ref=26&lan=en, приступљено: 8. јун 2020.

<https://ww1.oic-oci.org/english/charter/OIC%20Charter-new-en.pdf>, приступљено: 28. август 2025. године

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:OIC_vector_map.svg, приступљено: 30. август 2025. године

<https://chs-doha.org/en/Publications/Pages/Whose-autonomy-Conceptualising-colonial-extraterritorial-autonomy-in-the-occupied-Palestinian-territories.aspx>, приступљено: 1. јуна 2025. године

<https://mfa.gov.ct/tr/foreign-policy/international-organisations/relations-with-the-oic/>, приступљено: 6. априла 2023. године

[https://ww1.oic-oci.org/english/conf/is/3/3rd-is-sum\(political\).htm#05](https://ww1.oic-oci.org/english/conf/is/3/3rd-is-sum(political).htm#05), приступљено: 26. марта 2025. године

<https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=4444&refID=1250>, Приступљено: 8. август 2024. године

<https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/183/48cfm-rep-cg-jk-en.pdf>, приступљено: 30. маја 2024. године

<https://www.un.org/geospatial/content/kosovo-region-0>, приступљено: 29. август 2025. године

<https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2275/Final%20Report%20of%20the%20OIC%20Contact%20Group%20on%20Jammu%20and%20Kashmir%20.pdf>, приступљено: 30. маја 2024. године

<https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/2627/Final%20Communique%20r2.pdf>, приступљено: 30. маја 2024. године

<https://www.politika.rs/scc/clanak/354093/Islamske-zemlje-ne-slusaju-Erdogana-oko-Kosova>, приступљено: 30. јула 2024. године

https://www.researchgate.net/figure/Map-of-the-United-Cyprus-Republic-and-its-Constituent-States-Attachment-2a-to-The-Annan_fig2_251629164, приступљено: 6. септембар 2025. године

<https://www.oic-oci.org/archive/english/conf/is/7/7th-is-summit.htm#DECLARATION%20ON%20BOSNIA%20AND%20HERZEGOVINA>, Приступљено: 2. јула 2024. године

https://www.oic-oci.org/page/?p_id=179&p_ref=60&lan=en, приступљено: 6. април 2023. године

<https://new.oic-oci.org/sitepages/ConferenceDetailsCatgWiseEN.aspx?Item=11>, приступљено: 10. августа 2025. године

<https://new.oic-oci.org/sitepages/ConferenceDetailsCatgWiseEN.aspx?Item=12>, приступљено: 10. августа 2025. године

<https://new.oic-oci.org/sitepages/ConferenceDetailsCatgWiseEN.aspx?Item=13>, приступљено: 10. август 2025. године

<https://new.oic-oci.org/sitepages/ConferenceDetailsCatgWiseEN.aspx?Item=14>, приступљено: 10. август 2025. године

https://www.oic-oci.org/page/?p_id=64&p_ref=33&lan=en, приступљено: 13. април 2023. године

https://www.oic-oci.org/page/?p_id=65&p_ref=34&lan=en, приступљено: 13. априла 2023. године

https://www.oic-oci.org/page/?p_id=66&p_ref=35&lan=en, приступљено: 13. април 2023. године

<https://new.oic-oci.org/SitePages/ConferenceDetailsConferenceWiseEN.aspx?Item=495>, приступљено: 29. јула 2024. године

<https://www.pewresearch.org/religion/2011/01/27/future-of-the-global-muslim-population-sunni-and-shia/#:~:text=Sunnis%20are%20expected%20to%20make,and%2021%20million%20in%202010>, приступљено: 16. септембар 2024. године.

<https://www.blic.rs/vesti/politika/organizacija-islamske-saradnje-pozvala-na-priznavanje-kosova/fwxqcqe>, приступљено: 30. јула 2024. године

<https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-176130/>, приступљено: 10. августа 2024. године

<https://www.klix.ba/biznis/finansije/amer-bukvic-odlazi-iz-bbi-banke-preuzima-rukovodecu-funkciju-u-islamskoj-razvojnoj-banci/210623046>, приступљено: 14. јун 2024. Године

<https://novaekonomija.rs/vesti-iz-sveta/u-sarajevu-dogovorena-saradnja-sedam-islamskih-banaka>, приступљено: 14. јун 2024. године

<https://www.sarajevobusinessforum.com/en/2024/organizers>, приступљено: 14. јун 2024. године

<https://edition.cnn.com/world/live-news/india-pakistan-attack-kashmir-tourists-intl-hnk>, приступљено: 16. августа 2025. године

https://www.oic-oci.org/page/?p_id=179&p_ref=60&lan=en, приступљено: 6. април 2023. године

<https://www.britannica.com/topic/Non-Aligned-Movement>, приступљено: 15. априла 2023. године

https://www.oic-oci.org/page/?p_id=179&p_ref=60&lan=en, приступљено: 15. априла 2023. године

<https://www.icj-cij.org/case/192>, приступљено: 14. мај 2025. године

https://www.oic-oci.org/page/?p_id=179&p_ref=60&lan=en, приступљено: 15. априла 2023. године

<https://edition.cnn.com/2025/02/26/world/trump-promotes-gaza-plan-ai-video-intl>, приступљено: 22. мај 2025. године

https://www.pewresearch.org/short-reads/2025/04/28/white-evangelicals-continue-to-stand-out-in-their-support-for-trump/sr_25-04-22_trumpevangelicals_2/, приступљено: 24. мај 2025. године

<https://www.loc.gov/resource/g6861f.ct003053/>, приступљено: 2. јула 2024. године

https://www.pewresearch.org/short-reads/2025/04/28/white-evangelicals-continue-to-stand-out-in-their-support-for-trump/sr_25-04-22_trumpevangelicals_1/, приступљено: 24. мај 2025. године

<https://new.oic-oci.org/SitePages/DepartmentDetailsView.aspx?Item=2>, присупљено: 26. априла 2025. године

https://www.pewresearch.org/short-reads/2025/04/28/white-evangelicals-continue-to-stand-out-in-their-support-for-trump/sr_25-04-22_trumpevangelicals_3/, приступљено: 24. мај 2025. године

https://www.oic-oci.org/page/?p_id=68&p_ref=37&lan=en#extra, приступљено: 26. јуна 2024. године

<https://new.oic-oci.org/Lists/ConferenceDocuments/Attachments/54/13is-fc-en.pdf>, приступљено: 26. августа 2024. године

<https://trumpwhitehouse.archives.gov/peacetoprosperty/>, приступљено: 7. септембар 2025. године

https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=23164&t_ref=13917&lan=en, приступљено: 21. мај 2025. године

<https://balkaninsight.com/2013/04/16/bosnia-called-to-join-islamic-cooperation-as-full-member/>, приступљено: 2. јула 2024. године

<https://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-AaG-646166-US-peace-plan-Middle-East-FINAL.pdf>, приступљено: 21. мај 2025. године

<https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/21/21-2nd%20%20resolution.htm#7/21-P>, приступљено: 26. јуна 2024. године

<https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/All%20Download/7Ext/7Ext-RES-En.pdf>, приступљено: 26. јуна 2024. године

<https://www.slobodnaevropa.org/a/673929.html>, приступљено: 18. августа 2025. године

<https://www.slobodnaevropa.org/a/669808.html>, приступљено: 18. августа 2025. године

<https://www.un.org/en/about-us/un-system>, приступљено: 8. април 2023. године

<https://www.pewresearch.org/religion/2017/11/29/europes-growing-muslim-population/>, приступљено: 4. април 2023. године

<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/cyprus/map/>, приступљено: 5. септембар 2025. године

<https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-201336/>, приступљено: 17. јуна 2025. године

<https://new.oic-oci.org/SitePages/DepartmentDetailsView.aspx?Item=2>, приступљено: 26. априла 2025. године

<https://mofa.gov.pk/storage/files/1/65427bb638385.pdf>, приступљено: 7. септембар 2025. године

<https://www.hrw.org/news/2019/07/10/kashmir-un-reports-serious-abuse>, приступљено: 29. маја 2024. године

<https://ww1.oic-oci.org/english/conf/is/7/7th-is-summit.htm#DECLARATION%20ON%20BOSNIA%20AND%20HERZEGOVINA>, приступљено: 26. јуна 2024. године

<https://www.slobodnaevropa.org/a/oic-rezolucija-srebrenica-un/32934167.html>, приступљено: 20. августа 2025. године

<https://media.un.org/unifeed/en/asset/d321/d3210898>, приступљено: 21. август 2025. године

<https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-177155/>, приступљено: 7. април 2023. године

https://www.eeas.europa.eu/eeas/organisation-islamic-cooperation-oic_en, приступљено: 4. априла 2023. године.

https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=37513&t_ref=25896&lan=en, приступљено 6. априла 2023. године

https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/1947/11/m0103_1b.gif, приступљено 10. маја 2025. године

<http://unscr.com/en/resolutions/doc/713>, приступљено: 28. јуна 2024. године

<https://press.un.org/en/2024/ga12601.doc.htm>, приступљено: 20. августа 2025. године

<https://www.ohchr.org/en/2018/06/first-ever-un-human-rights-report-kashmir-calls-international-inquiry-multiple-violations#:~:text=The%2049%2Dpage%20report%20%E2%80%93%20the,violations%20committed%20by%20security%20forces>, приступљено: 29. маја 2024. године

<https://www.mei.gov.rs/src/dokumenta/eu-dokumenta/pristupni-pregovori-sa-eu/pregovaracke-pozicije/pregovaracke-pozicije-za-poglavlje-35/>, приступљено 6. априла 2023. године

https://www.eeas.europa.eu/eeas/middle-east-peace-process_en, приступљено 6. април 2023. године

<https://www.britannica.com/place/Palestine/World-War-I-and-after>, приступљено: 17. јун 2025. године

<https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/All%20Download/6Ext/6Ext-FC-En.pdf>, приступљено 26. јуна 2024. године.

<https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/All%20Download/6Ext/6Ext-RES-En.pdf>, приступљено: 26. јуна 2024. године.

<https://www.un.org/geospatial/content/bosnia-and-herzegovina>, приступљено: 29. август 2025. године

<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/bosnia-and-herzegovina/>, приступљено: 2. јула 2024. године

<https://bosniaherzegovina.un.org/en/about/about-the-un>, приступљено: 2. јула 2024. године

https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=23852&t_ref=14175&lan=en, приступљено: 30. јула 2024. године

<https://www.slobodnaevropa.org/a/iran-saudijska-arabija-ambasada/32447494.html>, приступљено: 21. августа 2024.године

<https://balkans.aljazeera.net/news/world/2023/11/11/prvi-sastanak-celnika-irana-i-saudijske-arabije-poslije-11-godina>, приступљено: 21. августа 2024.године

<https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-209955/>, приступљено: 10. мај 2025. године

https://en.wikipedia.org/wiki/Line_of_Control#/media/File:Kashmir_Region_November_2019.jpg, приступљено: 5. јуна 2024. године

<https://ww1.oic-oci.org/english/conf/fm/20/20%20icfm-final-en.htm>, приступљено: 26. јуна 2024. године

[https://www.oic-oci.org/archive/english/conf/is/6/6th-is-sum\(final%20Com\).htm](https://www.oic-oci.org/archive/english/conf/is/6/6th-is-sum(final%20Com).htm), приступљено: 26. јуна 2024. године.

<https://www.oic-oci.org/docdown/?docID=4444&refID=1250>, Приступљено: 7.септембар 2025. године

<https://www.preporod.com/index.php/sve-vijesti/drustvo/aktuelno/item/12210-diplomatski-rat-za-bosnu-i-hercegovinu-prijem-bosne-i-hercegovine-u-ujedinjene-nacije>, приступљено: 19. август 2025. године

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Мирела Лончар је рођена 13. јуна 1986. године у Винковцима. Основну школу и средњу економску школу завршила је у Београду. Године 2011. дипломирала је на Факултету политичких наука Универзитета у Београду са просечном оценом 8,09 и стекла звање дипломирани политиколог. 2015. године уписала је мастер академске студије политикологије на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, модул *Политиколошке студије религије*, које је завршила са просечном оценом 9,37. Дана 26. априла 2017. године одбранила је мастер тезу *Основе политичког деловања Хизмет покрета*, оценом 10, и стекла звање мастер политиколог. 2016. године на истом факултету уписала је Специјалистички програм за иновације знања из области религије и политике које је успешно завршила одбраном рада *Гуленов покрет и политика*. Од 2017. године похађа докторске академске студије политикологије на Факултету политичких наука Универзитета у Београду.

Главна област истраживања кандидаткиње јесу општи однос религије и политике, секуларизам, религија и међународни односи, транснационални религијски актери и друго.

Кандидаткиња је објавила једну научну монографију, више научних радова из области политикологије религије, као и више приказа књига. Такође, кандидаткиња је активни учесник на међународним конференцијама.

Од септембра 2019. године одржава повремена предавања из области Политикологије религије у Културном центру Новог Сада. Од новембра 2019. године ради у Министарству привреде Републике Србије, тренутно у звању самосталног саветника у Одељењу за међународну сарадњу и европске интеграције. На предлог Министарства привреде Републике Србије похађала је Основни програм дипломатске обуке на Дипломатској академији Министарства спољних послова Републике Србије за 2020/2021. годину, који је успешно завршила.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора Мирела М. Лончар

Број индекса 07/2017

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

„Организација исламске сарадње у савременим међународним односима: од меке моћи

до чврстог изазова“

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација у целини ни у деловима није била предложена за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, _____

_____

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора: Мирела М. Лончар

Број индекса: 07/2017

Студијски програм: Докторске студије политикологије

Наслов рада: “Организација исламске сарадње у савременим међународним односима: од меке моћи до чврстог изазова“

Ментор: професор др Марко Вековић

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла ради похрањена у **Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, _____

_____

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

„Организација исламске сарадње у савременим међународним односима: од меке моћи
до чврстог изазова“

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду и доступну у отвореном приступу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.
Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, _____

_____

1. **Ауторство.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.
2. **Ауторство – некомерцијално.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.
3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.
4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.
5. **Ауторство – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.
6. **Ауторство – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.